

PLOČANSKE PRIČE IZ DOMOVINSKOG RATA

UVOD

Ova knjiga je zamišljena kao dokumentarna kronologija zbivanja koja će svakom čitatelju biti razumljiva da shvati predratno i ratno stanje u Pločama. Svrha i cilj moje odluke da napišem put moje postrojbe su laži i iskrivljivanje naše nedavne prošlosti. Neki likovi koji možda i nisu tada bili na ovim prostorima, pišu našu povijest. Mi smo dužni ostaviti što vjerodostojniji dokument našoj djeci što se dešavalo u Pločama prije, za vrijeme i poslije akcije Zelena tabla –Male bare. Žao mi je što ljudi koji su bili umiješani u planiranje i provedbu akcije „Zelena tabla“ sa općine Ploče nisu našli za shodno da naprave okrugli stol, pa da sve strane sjednu i izrade dokument koji će odgovarati istini i biti konačan odgovor svima. Mislim da građani Ploča moraju znati pravu istinu naše bliske povijesti jer izvrtanje i lažiranje povijesti u nas je postala praksa a i pravilo te baš zato zbog takvog načina pisanja pojedinaca koji u svojim knjigama veličaju lik i djelo sebe samih navelo me je da opišem put moje postrojbe “Lučke garde” kako je stvorena, što smo radili i gdje smo bili. Zato će u knjizi biti puno dokumentacije koje su objavili HDZ, SDP, KOS, UDB-a, MUP, JNA, HV, HRM, KŠ, luke Ploče i mojim komentarima iz kojih ćete moći vidjeti i sami zaključiti tko je gdje bio, tko je što radio, zašto je radio i zašto netko nije odradio svoj posao. Saznati će te zašto nije vrednovano sve ono što su Pločani napravili za svoj grad, Dalmaciju i Hrvatsku. Naprimjer Ante Erak je čovjek koji puno toga zna i posjeduje dokumentaciju iz tog razdoblja, ali njegova knjiga nije ono što sam od njegaočekivao kao zapovjednika policijske postaje. U svojoj knjizi najmanje spominje zadatke policije i svojih policajaca, kako je išlo planiranje akcije, zašto je početku planiranja akcije g. Petar Šimac nije vjerovao u g. Antu Eraka, zašto ga sumnjičida je dojavio makarskoj policiji da ga uhapše u Tučepima. Kako je g. Šimac mislio izvesti akciju oduzimanja oružja iz vojnih objekata bez učešća lokalnog stanovništva? Za jedan istinski dokument nikad nije kasno, samo da nije lažno. Ovo su razlozi, moje odluke da napišem put lučke garde, koja se može i treba dopuniti sa istinskim dokumentima i fotografijama iz tog razdoblja. Da bi shvatili moje pisanje i opisivanje pojedinih ljudi i događaja morate biti „ufurani“ u ratno stanje 1991.-92. godine, našeg grada. Lučki vod se osnovao 24. siječnja 1991., a raspustio 24. veljače 1992. godine, s tim da koncem rujna 1991. brojimo 105 ljudi i imamo status satnije. E, to je razdoblje koje želim opisati i dočarati mladim ljudima koji su možda nešto čuli o tim događajima i zato koristim puno dokumentacije da bude što vjerodostojnije i jasnije. Moja želja nije nikoga blatiti niti umanjiti nečiju ulogu u tim teškim danima a tako važnim za naš grad. Ako se netko prepozna u pojedinim slučajevima nebi se trebao ljutiti ako nešto nije dobro uradio, bar može biti ponosan što je bio dio tog apothvata.

Moje pisanje bi počeo od jednog dokumenta iz 1962. godine koje opisuje kakve su Ploče i luka tada bile i kako će izgledati u budućnosti. I moja generacija se slabo sjeća tih vremena zato dobro pročitajte, koja su poduzeća bilo u Pločama i koliko ih

je bilo,koliko je godišnje putnika prošlo kroz grad,koliki je bruto nacionalni dohodak a koliki su prosjek dohotka imali Pločani.Tako da mladi ljudi vide naš grad sada kako izgleda,a htio bi im dočarati kakve su bile prije pola stoljeća.

Nastaviti ću sa Maticom Hrvatskom i ljudima koji su 1968 do 1971 godine imali „hrabrosti“ boriti se za Hrvatsku i prava njenih građana, koja su po meni bila dio temelja i stvaranja neovisnopravne Hrvatske početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. O pokušaju stvaranja Matice Hrvatske njenim akterima tko i što je radio u to vrijeme,tko je kažnjen a tko nije,tko se obogatio a tko je napredovao u društvu te tko je ugasio MH u Pločama koja se održala nepunih šest mjeseci a među zadnjima se je pokušala i osnovati u Dalmaciji. Nisam htioširiti temu oko Matice Hrvatske i zato čete moći vidjeti samo jedan dokument koji mi se čini interesantani koji dokazuje tko tada i sada vodipolitiku grada Ploča.

Osnivanje Hrvatske Demokratske Zajednice (HDZ-a) nastavljam pisanje ove knjige o osnivanju HDZ-a u Zagrebu,odnosno Kardeljevu (Pločama) te kako se odrazilo na zbivanja u našem gradu. Koga zanima što su čelni ljudi HDZ-a radili i čime su se bavili od osnivanja stranke pa do konca 1992 godine. Dakako u ovoj knjizi mi nije cilj nikoga blatiti u kontekstu vremena,prostora i radnji koje su pojedinci ili skupine ljudi nešto radili ili nisu radili a htio bi vjerovati da su mislili da rade dobre stvari prvenstveno za svoj narod a ne za sebe osobno. Zašto je HDZ-Ploča neretvanska politička stranka odnosno (Kominska i Rogotinska) tada i sada. Zašto je na području mjesne zajednice Ploče osnovan zadnji temeljni ogrank HDZ-a na području tadašnje općine Ploče,i posljedica takve politike „selo vodi grad“dovela je do toga da se i mjesni odbor Ploče osnovao tek 2005 godine. Zašto ni jednoj vlasti ni HDZ-u , ni SDP-u nije odgovaralo da se formira Mjesni odbor Ploče jer su se naša novčana sredstva mogla usmjeriti u njihove mjesne odbore. Čime su se u HDZ-u zabavljali od osnivanja pa do konca 1992 godine. Ove prve tri teme su samo uvod u što bolje shvaćanje naše povijesti,zašto se Pločama dešava što ni jednom drugom gradu i da se svi skupa prisjetimo početka devedesetih i stvarnog stanja u ex Jugoslaviji odnosno Hrvatskoj.

Jakša Raguž autor knjige „HRVATSKO PONERETVLJE U DOMOVINSKOM RATU“ po meni odlično je opisao sva zbivanja koja su se dešavala u dolini Neretve i jugu Hrvatske a posebno što se tiče djelovanja „lučke garde“ i stanja u Pločama. Knjigu je izdala MH u Metkoviću-Zagrebu 2004 god. ali po samom izdavanju knjiga je i zabranjena. Tko su ljudi koji su tužili pisca,zašto su ga tužili, možda nije pisao o njima ili je pisao ali možda u negativnom kontekstu. Odgovor na ovo pitanje naći ćete i na desetoj stranici knjige Ante Eraka „PLOČE I PLOČANI U DOMOVINSKOM RATU“,jer ta knjiga je pisana kao odgovor na knjigu Jakše Raguža u kojoj su se pojedini ljudi našli uvrijedjeni. Ne znam zašto su se našli uvrijedjeni i oni koji su vrlo dobro odradili svoj zadatak,a oni koji nisu ništa radili nemaju se zašto ni ljutiti a možda nisu ni pročitali knjigu. Moći ćete pročitati sve ono što se odnosi na grad Ploče i njene postrojbe u domovinskom ratu,pa ocijenite pisce i njihovu vjerodostojnost za sve ono što se događalo na području Ploča. Veliki dio autora

imaju zajedničko to da u svojim djelima najmanje spominju Ploče i pločane kao nositelje svih akcija koje su se odigrale na području općine Ploče.Zašto je to tako trebali bi nam oni objasniti.Mislim da smo sami krivi jer nitko od tada čelnih osoba,raznih institucija,policije,vojske,grada,kriznog štaba nisu ni pokušali prikupiti dostupnu im dokumentaciju te je objediniti i dostaviti hrvatskoj javnosti što smo kao pločani učinili za samostalnost Hrvatske. Osobno imam nešto dokumentacije i koja bi za mlade ljudekad bi je pročitali bila nestvarna,ne mogu vjerovati da su njihovi roditelji živjeli u takvom društveno -političkom uređenju i sa nostalgijom pričajuo tom vremenu sigurnosti,jednakosti,uvažavanja,zaposlenosti.

Ovo vam je jedinstvena prilika da u jednom ovakvom dokumentu-zapisu pročitate sve što su i kako drugi pisali o nama jer njihova izdanja ne možete, naći u prodaji i kupiti. Normalno bi bilo da je Petar Šimac napravio promociju svoje knjige u Pločama,ali nije jer ljudi bi pročitali i nebi dobionagradu našeg grada i orden kneza Domagoja. Molim vas da pažljivo pročitate slijedeći osam stranica gdje Petar Šimac priča sam sa sobom i moja reagiranja na njegov tekst. G.Šimac više nema potrebe dolaziti u Ploče jer dobio je što je želio, a ove godine zbog zauzetosti sigurno neće doći, jer će poslati pozdravni telegram učesnicima akcije „Zelena tabla-Mala bara“.

Zato prije „Istine o Lučkoj gardi“,od ovih ljudi moći ćete pročitati njihovu istinu o zbivanjima u našem gradu:

Petar Šimac,„SVJEDOČANSTVA O DOMOVINSKOM RATU U DALMACIJI“1991.izdana u Splitu 2001god; **Bernard Vuletić** „NEBO NERETVANSKO“ izdanu Splitu 2001godine;**Gradimir Radivojević** „NEPOKORENI JADRAN“ izdana u Rijeci 1993god. i **Jakša Raguž** „HRVATSKO PONERETVLJE U DOMOVINSKOM RATU“ izdala MH-a u Metkoviću – Zagrebu 2004 godine.

**SVJEDOČANSTVA O DOMOVINSKOM RATU U DALMACIJI 1991.“
„ZELENA TABLA – MALE BARE“**

-Tko ste Vi zapravo, Petre ?

-Zar ne znate : Petar je stijena, volio bih kad bi mogao reći to i za sebe !

-Znači da stijena ipak niste, ali ste prilično trajni ?

-Da, evo trajem preko pola stoljeća, i usprkos morskim i političkim mijenama nisam izgubio kurs koji mi je odredila mater Ana na odlasku iz kuće 1956. Godine.

-Koji je kurs odredila Ana ?

-Sinko moj, u moru ni mire, ni vire. Zato starješine slušaj, ali nikad ne smetni, da si kršćanin i Rvat !

-Nekoć je bilo profitabilno zaboraviti oba opredjeljenja, zar ne ?

- Čujem i neizgovoren dio pitanja, ali me odgovor ne straši : ponajprije ni kršćanin ni „Rvat“ nije moj izbor ni moje opredjeljenje. Oboje sam naslijedio gotovo kao krvnu grupu. To sam naslijede nekad nosio na ponos, nekad na teret. Međutim i kad je bio teret, nisam ga odbacivao. Uvjeren sam da je moja Ana zadovoljna !

-Poznato je da ste Vi jedan od osnivača HV u Dalmaciji. Međutim, nije poznato zbog čega ste zamijenili sigurnost oficira JNA u miru (u penziji) za nesigurnost hrvatskog časnika u ratu. To ipak nije naslijede nego izbor ?

- U Vašem pitanju je sadržan i odgovor : preobrazba jugoslavenskog oficira u hrvatskog časnika. Želio sam vojničku karijeru završiti kao častan čovjek !

-Zvuči lijepo, međutim, u 1991. i 1992. godini u Hrvatskoj općenito, a u Vašim akcijama posebno, bilo je mnogo više straha, znoja i krvi negoli časti. Opišite jednu od svojih akcija !

Čast uvijek treba zaslužiti, a u akciji Zelena tabla bilo je zaista i straha i trnja i krvi : rujan je prosuo zlato po vinogradima Dalmacije. Mirišu naranče u Neretvi, rumeni raspucali šipak, medi prezrela smokva. Svi zovu berače, a berača nema. Ruke mladića prihvatiše lovačke puške da ustave sotonu – uzalud. Pao je Drniš, razoren je Kijevo. Pala je Vrlika, a po Sinju padaju granate. Snage ZNG-a u čitavoj Dalmaciji tada imaju tek 3400 pušaka, a upravo uveden embargo na oružje osigurava realizaciju Velike Srbije. Maslenički most 11.9.1991. u rukama je neprijatelja, a morske putove blokirala JRM. Zadar i Šibenik se još drže i troše posljednje zalihe streljiva. Ponestaje vode, sanitetskog materijala, hrane, nafte, struje... Svi smo na raskrižju.Za veliku Srbiju ?

- Za slobodnu Hrvatsku !! Krenuo sam putokazom koji je izabrao moj narod. Bez obzira na posljedice, smatram da je svaki drugi izbor na svim povijesnim raskrsnicama tek izdaja.

CILJEVI I PLANOVI

Proljeće 1991. godine: Prošla je već jedna godine kako je JNA otela oružje TO Hrvatske i premjestila ga u svoja skladišta, a oružana pobuna četnika se rasplamsala Hrvatskom. Pojedini hrvatski domoljubi tek sada razmišljaju kako vratiti oružje narodu koji ga je kupio. Dugo bi to još ostala tek kavanska rasprava, da otprilike mjesec dana poslije proglašenja neovisnosti Hrvatske (30.svibnja 1991. godine) nije uveden embargo na oružje u „zemlje Jugoslavije“. Hereditarno naivni Hrvati su ipak shvatili cilj „gospodara svijeta“ : razoružanu Hrvatsku predati „ugroženim Srbima“. Budući da je oružje TO Makarske, Ploča, Vrgorca i Metkovića zarobljeno u Malim Barama blizu Ploča, gospodin Luka Bebić (tada u svojstvu ministra obrane Hrvatske) je oči okrenuo Neretvi. Svoje ideje o preuzimanju oružja najprije je povjerio Matku Raosu i Goranu Kovačeviću, koji su hrabrost i sposobnost dokazali upadom u Velu Stražu na Šolti (4.8 1991.).

Već 26.kolovoza 1991. Matko i Goran mi obrazlažu ideju upada u Male Bare, traže suradnju i vodstvo. Sve prihvaćam, a zbog blizine objektu i tajnosti akcije sklanjam se u kuću Jure Bajića u Podacama. Upravo smo u toj kući formirali štab u sastavu: Ante Erak – zapovjednik PS Ploče, Petar Bezer – zapovjednik PS Metković, Zvonko Kaleb – zapovjednik ZNG Metković, te nas trojica. Pored gostoprimestva J.Bajića, koristili smo i restoran Čarli u Pločama kao informativni punkt, vlasništvo Antiše Nikolca. Tijekom četiri dana obavili smo gruba izviđanja terena i zaključili da operacija mora biti mnogo opsežnija, te obuhvatili čitavo područje garnizona Ploče s pet vojnih objekata. Istovremena blokada i napad su nužni kako bi protivniku onemogućili, a sebi osigurali međusobnu podršku u akciji.

Primarno je ovladati skladištima oružja u Malim Barama. Vojni kompleks Bara obuhvaća 16 zidanih skladišta osiguranih žičanom ogradom. U skladištima je sada pohranjeno sve naoružanje TO Makarske, Vrgorca, Metkovića i Ploča: 4 374 puške, 60 RB, 8 MB 60 mm, 10 MB 82mm, 8 Browninga, 2 Flaka, 8 Oerlikona, 100 PM s padajućom garniturom streljiva, te velikom količinom PP mina, ručnih bombi, tromblona i razne vojne opreme. Objekt čuva 16 stražara, 3 podoficira, te 3 dresirana psa, a osigurava ga visoka promatračnica, dva stražarske mjesta i jedno mitraljesko gnijezdo. Zadatak je opkoliti objekt, otrovati pse i pozvati vojnike na predaju. U slučaju odbijanja – odmah napasti ! Napad vodi Kovačević.

Komanda garnizona je smještena u luci, u solidnoj dvokatnici, a oko nje nekoliko pomoćnih zgrada. U njima stalno boravi oko 70 vojnika i oficira sa streljačkim naoružanjem. U garažama i parkiralištu se nalazi 80 kamiona, više prikolica i cisterni, te razne vojne opreme i neutvrđena količina pješačkog naoružanja i streljiva. Objekt osiguravaju 3 stražarska mjesta. Zadatak je opkoliti i pozvati na predaju, a u slučaju odbijanja napasti. Napad vodi Matko Raos.

Divizion od 6 minolovaca usidren u luci Portini opslužuje i brani 150 mornara i oficira s 9 topova 20mm, te mitraljeskim gnijezdom na brijegu iznad sidrišta. Zadatak je blokirati izlaz iz luke, s kopna objekte opkoliti, te pregovorima postići

predaju minolovaca. U protivnom minolovce uništiti. Akciju s kopna vodi Miljenko Jelić, s mora V. Barbir.

Tehnička radionica se nadovezuje na ratnu luku i interesantna je zbog četrdesetak topova te više kamiona i strojeva koji su tu na remontu. Radionica je slabo branjena, te će sama pasti, ukoliko se realiziraju prethodni ciljevi.

Dom JNA i skladište pomorskih mina u Tatinji nismo posebno razmatrali, vjerujući kako će se dva stražara koji ih čuvaju predati kad se ostvare prethodni ciljevi. Pošto smo snimili teren i postavili operativne ciljeve selimo u Tučepe, u hotel Alga, zbog detaljne razrade plana. U želji da odagnam moguće sumnje u naš boravak na Neretvi i Podbiokovlju, pozivam suprugu u Tučepe. Glumimo turiste: kupamo se, sunčamo, pijemo u Kafiću, šećemo plažom, ali nemir ili slutnja govore da nas prate. da bismo razbili sumnju, uvlačimo papiriće između vrata i dovratka sobe. Pri povratku u sobu papirići su ležali na podu, a smišljeno postavljeni dokument u ladici tek malo pomaknut. U našoj odsutnosti netko je boravio u sobi. Tko? Ne čekajući odgovor, Goran i Matko grabe značajna dokumenta, sjedaju u automobil i u 13,30 sati hitro napuštaju Algu. Cilj je Zagreb – Ministarstvo obrane i Imra Agotić. Nisu stigli daleko. Između Tučepa i Makarske uz prijetnju oružja su zaustavljeni, ali pošto su i oni potegli oružje odlučni i da ga upotrijebe, policajci su pobegli. U nedoumici što dalje, Goran i Matko okreću automobil prema policijskoj stanici u Makarskoj. Sad su znali tko nas uhodi, te su zatražili objašnjenje šefa policije Jure Radalja. Umjesto objašnjenja Radalj naređuje izolaciju i istragu. Pošto su Goran i Matko razoružani i uhapšeni, J. Radalj zapovjedi uhićenje P. Šimca. Supruga i ja smo se odmarali u hotelskoj sobi kad se oko 14,00 sati uz lomljavu rastvoriše vrata, a u sobu provali sedam naoružanih policajaca. Bez objašnjenja su prevrtali namještaj, papire, garderobu. Tražeći objašnjenje dobio sam uvrede: Šuti, četnički vojvodo!, te bio istjeran iz hotela. Čekajući maricu stajao sam pred uperenim puškama, izložen pogledima prolaznika i šiban uvredama primjerenum zločincu Šešelju. Poslije pola sata priveden sam u policijsku postaju. Odbio sam izjave bez prisustva šefa policije. Susret sa Radaljem bio je popraćen obostranim optužbama i psovkama. Kad smo se obojica umorili, ponudio me pićem. Sad sam znao da je provjera naših identiteta i akcije Zelena Tabla obavljena na stožernom mjestu. Tada su se pojavili Goran i Matko. Vraćeno im je oružje i dokumentacija, a avion u Resniku zadržan je do njihova dolaska. U mahnitoj jurnjavi s uključenom policijskom sirenom Goran i Matko su prevezeni na aerodrom i još iste večeri bili kod Imre Agotića.

-Gospodine Šimac, ovo što ste upravo ispričali sliči krimiću i zvuči paradoksalno. Molim Vas, razjasnite!

- Slažem se da je prepričana epizoda paradoksalna, kao i činjenica da joj ni danas ne znam pravi uzrok, jer ja nisam bio nepoznat organima MUP-a. Ne želeći zaključke donositi na pretpostavkama, taj dio posla ostavljam čitateljima

-Što je zatim slijedilo?

-Bili smo doduše, vrlo ozlojeđeni i ljuti, ali odlučni da s puno više opreza zatvorimo curenje podataka o našim namjerama i nastavimo planirati operaciju. Kad sam se

požalio ministru Bebiću na nedostatak koordinacije ZNG-a i MUP-a, kazao je kako se hrvatska vojska tek stvara, kako nema uvijek vremena za rješenja i papire jer je vrijeme za akciju. *Napravi detaljan plan, čuvaj ljudе na obje strane. Napadni i digni sve, jer nemamo ništa. Za sve si ti odgovoran!* Poslije ovoga selimo u Metković i proširujemo rukovodstvo akcije, u koje još ulaze: Velimir Barbir – zapovjednik ZNG Ploče; Braco Milošević, Ivica Pavlović, Zdenko Jelavić iz poduzeća Luka; Bernard Vuletić, Miljenko Jelić s jedanaest padobranaca iz Sinja (svi pripadnici 4.br.ZNG, te nas trojica). Kontaktiramo organe vlasti u Metkoviću i u Pločama, ali im ne otkrivamo nakane. Čupamo sve moguće podatke o snazi, osiguranju, rasporedu i moralu vojnika JA. Ponovo mijenjamo sjedište štaba i pokušavamo saznati snagu jugoslavenske avijacije, te mogućnost podrške garnizonu Ploče s aerodroma u Mostaru i Titogradu. Upoznajemo snage MUP-a i ZNG-a u Pločama, Metkoviću, Opuzenu, Makarskoj i Vrgorcu s ciljem ravnomjernog uključivanja u predstojeću akciju. Analiziramo tisak i Šešeljevu izjavu: *Ove godine ču ja obrati mandarine u Neretvi !* Pažljivo proučavamo zemljište i prometnicu, te tehničke detalje kidanja i ometanja telefonskih i radio veza JNA i blokade luke Ploče čeličnim sajlama. Obilježavamo moguća mjesta desanta jugoslavenske avijacije, te određujemo položaje i posade protuavionske obrane. Na opisane poslove potrošili smo desetak dana, te kompletan plan prostrli na stol (u hotelu Park u Splitu) gosp. Davoru Domazetu. Pošto su plan proučili i podržali Imra Agotić i Luka Bebić, mi smo se vratili u Neretvu očekujući dogovoren znak Zelena Tabla.

ZELENA TABLA

Sastanak kod don Ljube Pavića u Vlaki završio je točno u ponoć 11.rujna 1991.,s odlukom: napadamo 13.9. u 19.15 sati! Odluku je donio štab u nazočnosti P.Šimca, M.Raosa,G.Kovačevića, V.Barbira, B.Miloševića, I.Pavlovića, A.Eraka, B.Vuletića, P.Bezera, Z.Kaleba i Z.Puljića. svi prisutni su prihvatali precizne zadatke i vrijeme u kojem ih moraju obaviti. Užurbanost i nervозa nije se mogla sakriti, naročito u manevru zauzimanja polaznih položaja. Budući da pripreme nisu ostale ne primijećene obavještajcima JNA, a pismeni nalog za napad iz Ministarstva nismo imali, neki se pokolebaše. Tog kritičnog dana (13.rujna 1991.) gradonačelnik Metkovića I.Margeta izjavlja: *Neretva će ostati oaza mira !*

Ne znam je li čitao izjavu Šešelja o branju mandarina u Neretvi, ali je odbio uključiti 120 Neretljana (pripadnika MUP-a i ZNG-a Metković) u akciju Zelena tabla. Napad je odgođen. Međutim, neke već poduzete radnje nisu se dale zaustaviti: 13.9 u 17:00 sati presječen je vojni telefonski kabel Ploče – Korčula – Vis, a Mile Budiša sa svojom grupom intenzivira ometanje i prisluškivanje radio i telefonskih veze JNA. U 18:30 sati je dignut pokretni most u Omišu, te ponovno spušten. U toj situaciji probijam radio šutnju i tražim ministra Bebića.

14.9 u 8:30 sati dobivam zapovijed : *Danas, bez obzira na sve plan izvršite!* Konačno u 14:30 sati od ministra unutrašnjih poslova, Ivana Vekića, stiže pismeno odobrenje: Zelena tabla – danas! Kad sam proslijedio zapovijed: Sve po istom

planu. Početak u 19.15 sati !, svima je lagnulo. U međuvremenu, uočivši našu užurbanost, JNA je u toku noći između 13. i 14. 9 izvela dodatna miniranja i ojačala straže, a mi nismo imali vremena registrirati sve promjene. To će rezultirati izmjenom nekih planova i improvizacijama, te na koncu umanjiti ukupan rezultat akcije.

U popodnevnim satima 14. rujna sva raspoloživa prijevozna sredstva za potrebe akcije Zelena tabla, kao i vozači u stanju su pripravnosti.

18.30 sati: Blokiramo Jadransku magistralu od Makarske do Rogotina, a sve sporedne ceste su pod kontrolom MUP-a.

18.35 sati: Domovi zdravlja i sve ambulante od Metkovića do Ploča i Vrgorca su stavljene u stanje pune pripravnosti.

18.45 sati: Prekidamo sve telefonske veze, te počinjemo prisluškivati i ometati radio veze JNA.

18.50 sati: Natežemo čelične sajle između rta Višnjica i mula, te blokiramo izlaz i ulaz u luku Ploče.

19.05 sati: Prekidamo opskrbu električnom strujom čitave regije donje Neretve.

19.15 sati: Kamion sa hrvatskim vojnicima zaustavlja se pred ulazom u Male Bare. Goran iskače iz kamiona predvodeći grupu ZNG-a. Prevrće veliki JEŽ koji štiti ulaz te automatom kuca o metalna vrata. Slijedi ga B.Vuletić, čovjek divovske snage. Dočeka ga veliki kamen i iščešuje gležanj. Unatoč boli priključuje se Goranu i izdržava odlučnih pola sata. Tu je i neustrašivi Joško Tadić sa svojim policajcima, koji će odigrati ključnu ulogu u najkritičnijim momentima akcije. Stražar proviri, a Goran obznani: *Opkoljeni ste ! Otvorite ulaz i predajte se ! Postupat ćemo humano. Rok predaje je 5 minuta, poslije čega otvaramo vatru !* Očito nismo previše iznenadili ove unutra, te poslije kratkog krzmania otvoriše vrata, a Goranova grupa s otkočenim puškama trkom se rasporedi oko skladišta. Pregovori su ipak potrajali 7 minuta, a onda trojica podoficira i 16 vojnika odlože oružje i bez ispaljenog metka predaju objekt. Ovim je završena tek polovina posla. Sad nastupa utovar oružja i vojne opreme na kamiona, koji su po dogovoru pristizali. U ovaj posao Goran uključi sve vojnike koji se zatekoše u Barama, ali se zbog skučenog manevarskog prostora utovar i odvoz odvijao sporo. Iz luke se čula rafalna i topovska paljba, što je govorilo da posao s komandom garnizona i ratnom lukom ne teče glatko.

22.00 sata: Ploče nadligeću avioni dajući na znanje da je komanda garnizona probila informativnu blokadu. U drugom naletu avioni baciše svjetleće bombe na zamračene Ploče. Čitava luka, grad i vojni objekti i naši kamioni na utovaru postadoše vidljivi kao usred podneva. Ostavši bez zaštite mraka, očekujući raketni udar, dijelom ljudstva ovlada panika. Razbježaše se.

Pokušaj prebacivanja rezervnih snaga i intenziviranja utovara tek je djelomično uspio. Nismo mogli dohvatiti sve, budući su walkie-talkie uređaji, koje smo koristili

čitav dan, jedan po jedan crkavali. Do 23.00 sata ipak smo izvukli 31 kamion oružja, streljiva i opreme. U 23.10 počelo je raketiranje luke, Malih Bara, ceste Baćina-Ploče i zatečenih vozila. Već u prvom naletu teško je ranjen Ante Vrdoljak iz Sinja, vozač Jadrantransa (Napomenuti je da su u akciji Zelena tabla najveći dio tereta preuzeli vozači i kamioni Jadrantransa, koje je odlično organizirao i vodio Marko Luetić.) Odmah je preuzet od sanitetske ekipe i upućen u KBC Split. Sad nastaje trka s vremenom.

Kola hitne pomoći unatoč kolonama i brojnim krivinama udaljenost od Ploča do Omiša prelaze za jedan sat i staju. Most na Cetini je dignut. Psovke i škripa. Automobil okreće put Vrulje i Gata. Ante krvari, gubi svijest i posljednju bitku za život. U međuvremenu naleti se ponavljaju svakih 30 do 40 minuta i nastavljaju do zore. U trenucima raketiranja skakali smo u obližnje škrape i ljubili kamen, dok su preko nas letjeli komadi betona, kamenja i drvlja. Gorjela su vrata, prozori, grmlje, trava. U intervalima između napada, opaljene kose i iskidane odjeće drhtavim rukama smo grabili puške, mine, šatorska krila, bilo što i ponovo skakali u škape. U ovoj gimnastici života, pakla i smrti, vikom i psovkama smo hrabrali sebe i izdržali do 4.00 sata. Izvukli smo još 15 kamiona razne vojne opreme i zatim napustili pakao Malih Bara. I sutradan (15.9) jugoslavenska je avijacija nastavila bombardirati skladišta i uništavati vojnu opremu kako ne bi došla u hrvatske ruke. Izlažući se smrtnoj opasnosti, neorganizirani su pojedinci upadali u skladišta i raznosili materijal, čije putove kasnije nismo mogli kontrolirati. Tom prigodom su dvojica građana poginula, a izvučen je iz uskog škripa i jedan polumrtav zastavnik JNA. Pošto se pribrao od šoka, ispričao je kako je u onoj rupi proveo 17 sati, doživio 80 udara bombi i raketa, zatim se onesvijestio. Zahvaljujući sretnim okolnostima ili dobrim zaklonima, svih 16 vojnika JNA je preživjelo raketiranje. Tako pocijepane odjeće, opaljenih lica, kose i obrva prebačeni su u hotel Narona u Metković. Poslije liječničkog pregleda i oporavka, preobučeni u građanska odijela krenuli su svojim kućama. Cijenim da je iz Bara izvučeno: 4 800 pušaka, 20 PA topova, 190 PM, veće količine zolja, 500 pištolja, tisuće tromblona, ručnih bombi, mina, raznog streljiva. Sveukupno, preko 300 tona raznog ratnog materijala. Iako rezultati u ostalim vojnim objektima nisu bili spektakularni, akcija Zelena tabla je poslije dva dana naknadnih pregovora dovela do predaje svih vojnih objekata hrvatskim vlastima, u kojima je poslije evakuacije JNA ostalo 120 kamiona i drugih vozila, 84 topa 20 i 40 mm, te mnoštvo razne vojne opreme i streljiva. Zbog toga operaciju Zelena tabla cijenim najvrjednijom i ujedno najopasnijom koju sam izvodio u domovinskom ratu.

-Što se istovremeno događalo u ostalim objektima JNA ?

-U 19.05 sati Milivoj Jelić na kamionima je poveo grupu ZNG-a k bazi Šestog divizionala minolovaca. Približili smo se s namjerom pregovora o uvjetima predaje, pričao je kasnije Jelić. Na nas je odmah osuta mitraljeska vatra. Računajući i s tom mogućnošću, kamione smo obložili čeličnim limovima i bez žrtava izdržali prvi udar. Tada su sa šest usidrenih minolovaca zapucali 20 mm topovima, na sreću

neprecizno. Granate su letjele iznad nas, padale po gradu i cesti. U tom je trenutku grupa V.Barbira s mora zapucala po minolovcima. U međuvremenu smo mi zauzeli povoljne pozicije i otvorili vatru. Vidjeli smo posadu kako skače s brodova i bježi u betonske zaklone na obali. Odatle su nastavili pružati žilav otpor, ali napušteni brodovi na sidrištu su nam nudili izglednije pozicije za pregovore. S presječenim komunikacijama (bar smo tako mislili), opkoljeni mornari u bazi minolovaca nisu imali baš nikakvih šansi. Očekujući da shvate bezizlaznu poziciju, a s ciljem preuzimanja neoštećenih brodova i čuvajući vlastite ljude nismo forsirali napad. Pogađanje o uvjetima predaje se odužilo na jedan zatim na čitava dva sata. Počeli smo gubiti živce, a kad su u 22.00 sata preko nas preletjeli avioni i bacili svjetleće bombe, shvatili smo da smo izigrani.

Sad smo možda imali vremena tek onesposobiti minolovce. Zapucali smo po njima iz svega što smo imali. Tri su minolovca planula, a četvrtog je Suad Hasanbašić probušio ispod vodne crte tek uzetom zoljom iz skladišta Malih Bara i onesposobio za manevar. Plamen s minolovca spojio se s bljeskovima svjetlećih bombi, a onda poče raketiranje. Uskoro su dojurili torpedni čamci (vjerojatno s Visa), presjekli čeličnu sajlu i otvorili izlaz iz luke. Time je naša akcija okončana.

Ni s komandom garnizona nismo imali više sreće. U noći odgođene akcije (13./14.9.) izgubljen je moment iznenadenja, te je JNA dodatno minirala sve prilaze komandi i našu aktivnost zadržala na odstojanju. Poziv na predaju dočekan je rafalnom paljbom, na koju smo mi uzvraćali držeći komandu u okruženju sve do preleta aviona i početka raketiranja. Tada smo se povukli na polazne položaje. Iz navedenog slijedi da kombinirani napad na garnizon Ploče nije bio iznenadenje za JNA, pa začuđuje brza predaja skladišta u Malim Barama ?

Akcija Zelena tabla nije nikad u cijelosti provaljena, a kad je prestala biti iznenadenje, ostalo je premalo vremena i ljudstva i prostora (JNA garnizon je bio praktično opkoljen) za uspješno suprostavljanje. Skladišta u Malim Barama su bili primarni cilj, i mi bismo ga ostvarili bez obzira na žrtve. Nije ih bilo zahvaljujući našem čovjeku koji se nalazio u objektu i pripremao predaju. To je onaj zastavnik za kojim smo tragali i izvukli iz škripcu. Nađen je u potpunom šoku, koji je doživio ne samo zbog raketiranja nego i moralnih dilema. Istražujući generalije svih vojnika u Barama, saznali smo kako upravo taj zastavnik ima zeta u našim postrojbama. Psihološkim marketingom smo ga privoljeli na suradnju, jamčili anonimnost, a kasnije osigurali egzistenciju.

-A gdje ste se Vi nalazili za vrijeme čitave akcije ?

-Rukovodio sam akcijom iz prostorija MUP-a Ploče, sve do prvog raketiranja. U 23.10 sati sam napustio štab i dojurio u Male Bare, te s Goranom nastavio rad u intervalima raketiranja do 4.00. Tada sam fizički i psihički iscrpljen, s najizdržljivijim sudionicima akcije napustio Bare.

-Kako danas, s vremenske distance ocjenjujete uspjeh akcije Zelena tabla ?

- Da je akcija završila rezultatom postignutim do 4.00 sata 14.9., dao bih joj ocjenu dobar. Međutim, kroz iduća dva dana upornim pregovorima uvjerili smo JNA da ne

može održati ni objekte ni ljudstvo u Pločama; 17.rujna 1991. Ploče su i službeno oslobođene, a svi objekti s preostalom opremom su predani u ruke hrvatskih vlasti. Unatoč nekim pogrešnim procjenama i mjestimičnom oklijevanju, ukupne materijalne rezultate povećava i moralni efekt oslobađanja, te ih vrednujem vrlo dobrim. Riskirajući život Hrvoje Šakota je kamerom pratio našu akciju, te je već 16.9. 1991. verificirana na HTV-u. Taj moralni učinak cijenim jednako vrijednim materijalnom učinku, a on je vojnom opremom ojačao naše snage u Dalmaciji za čitavih 150%. Zelena tabla je imala i strateške posljedice, osujetivši namjere JNA da prodre iz Mostara dolinom Neretve i odvoje južnu Dalmaciju.

-Jeste li u Domovinskom ratu imali još vrućih susreta s neprijateljem?

- Sva moja aktivnost u Domovinskom ratu, čak i kad nisam držao automat u ruci, bila je vruća. Za Ploče je također vezana akcija Zbrojovka, koja je izvršena 22./23. 7 1991. Tada smo iz izvoznog kontingenta oružja oduzeli 2 000 pušaka i 126 tona streljiva. Tim oružjem je naoružana 113. br. ZNG-a u Šibeniku s 860 pušaka i 35 tona streljiva; 4. br. ZNG-a sa 650 pušaka i 40 tona streljiva, druge brigade i postrojbe HV u Dalmaciji, a dio je upućen i u Zagreb za osiguranje predsjedničkih dvora (o akciji zbrojevka u svemu je bilo upoznato Ministarstvo obrane i zapovjednik 4. br. ZNG-a general u mirovini Ivo Jelić, koji su i vodili akciju). Za uspjeh obiju akcija dugujem zahvalnost ne samo ljudima uz mene, nego i čitavome narodu doline Neretve, bez čije potpore akcije ne bi uspjela. Zbog konspirativnih razloga nismo ih smjeli obavijestiti o predstojećim akcijama. Strpljivo su podnijeli dane neizvjesnosti, strahujući za goli život.

- Gospodine generale, školovali ste se za mornaričkog oficira, a nosite čin časnika kopnene vojske ?

- Hrvatskoj vojsci prišao sam 28. 4. 1991. kada smo u Vili Dalmaciji u Splitu osnovali 4. br. ZNG-a. Tada HRM nije postojala, te sam svoje znanje i snage dao na stvaranje, organiziranje i vođenje kopnene vojske. Kada sam predložen za viši čin, odobren mi je izbor, te sam zbog navedenih razloga odabrao generalski čin, umjesto admiralskog, koji bi mi po izobrazbi pripadao. Doživio sam hrvatsku državu i priznanje ljudi s kojima sam ratovao. Sad zadovoljno koračam posljednjom dionicom svoga životnog puta.

(kraj)

U cjelini, prof. Vladimir Borković uhvatio je prostor, vrijeme, ljude i događaje u svezi operacije Zelena tabla – Male Bare, radi čega i nisam želio u tekstu intervenirati. Posebno je tekst zanimljiv ako u budućnosti nekom dođe na pamet da od tog povijesnog događaja za HV u Dalmaciji napravi kakav film. No, radi istine, pa i važnih činjenica, dopuštenjem uredništva dajem sljedeće ispravke, odnosno dopune :

- M. Raos i G. Kovačević samoinicijativno su pošli u Zagreb i ministru obrane dali prijedlog za zauzimanje skladišta oružja u Malim Barama. Jasno, da je Luka Bebić tu inicijativu prihvatio i stalno podupirao.

-Također, u skladištu u Malim Barama nismo imali svoje ljude, već je Kovačeviću uspjelo da postupnim, mudrim i odlučnim pregovorima privoli pripadnike JNA na suradnju.

-Nedolazak oklopnog transportera (kamion ojačan limovima) iz Opuzena s oko 25 pripadnika ZNG i skretanje jednog kamiona s 25 policajaca iz Metkovića na krivi put koji ne vodi prilazu u Male Bare, umnogome je otežao posao i stvorio velike probleme Kovačeviću. Radi toga i Joško Tadić nije mogao iz Malih Bara produžiti i napasti brodove JRM sa zapada. Nije došlo 50 ljudi, pa se morao uključiti sa svojim ljudima na ukrcavanje oružja i vojne opreme u naše kamione.

-Radi stvarnog doprinosa u pripremi i realizaciji akcije Zelena tabla – Male Bare, ističem ulogu tadašnjih čelnih ljudi grada Ploča, Vite Pavlovića i Nevena Jelavića. Oni su nam u svemu pomogli, a i kasnije u dalnjem tijeku Domovinskog rata neumorno su radili na pružanju. *Ovo su opaske autoru Petru Šimcu od prof. Vladimira Borkovića lektora njegove knjige, izdane u Splitu 2001 godine.*

MOJA REAGIRANJA NA KNJIGU PETRA ŠIMCA „SVJEDOČANSTVA O DOMOVINSKOM RATU U DALMACIJI 1991“

Evo dragi moji pločani, ovih osam stranica ako ste pročitali bio je cijeloviti tekst što ga je napisao general Petar Šimac, počasni građanin Grada Ploča a odnosi na naš grad i njegove građane koji su na bilo koji način pomogli u akciji „Zelena tabla-Mala Bara“. Na sramotu, zapovjednika, čelnih ljudi grada, policije, luke, štaba TO, dragovoljaca i svih ostalih sudionika ove, za mene veoma važne i veličanstvene akcije za naš Grad, Dalmaciju i Hrvatsku. Ovdje ćete se moći uvjeriti u neistine i laži Petra Šimca i dječji pristup planiranju i provedbi oduzimanje naoružanja iz skladišta Malih bara.

Žao mi je što velika većina građana Ploča pa i samih učesnika akcije „Zelena tabla – Male bare“ nije pročitalo knjigu pa da se uvjere u vaše namjere, sposobnost i zapravo tko ste vi zapravo Petre. Zašto promociju vaše knjige niste napravili u Pločama i jeste li kome iz Ploča darovali vašu knjigu. Vi dobro znate ZAŠTO ste izabrali Ploče da ovdje izvedete prvi napad do kraja, na kasarnu u Hrvatskoj, zato što su Ploče daleko od vaših kuća a pločani prikladno jednokratno topovsko meso za vašu promociju kao zapovjednika ma kakvi rezultati akcije bili, zašto metkovčani i opuzenci nisu došli u petak 13.09. kad je trebao biti napad.

Oko alkarskog Grada Sinja ste imali četiri kasarne JNA-e, i ja vas pitam, zašto niste napali i osvojili bilo koju od njih sa svojim sinjskim vitezovima, zašto. Namjera mi je da svi koje interesira ova tema, pročitaju i uvjere se u vašu sposobnosti.
Kratki opis vaših propalih akcije prije Malih Bara

1. Za najveću tajnu operaciju HV i MUP-a u Dalmaciji u 1991. godini, pod nazivom „Rašljka“ kako navodite u vašoj knjizi, osnovni plan je bio da hrvatske snage odvoje kasarne JNA od teritorija pobunjenih Srba u zaleđu Sinja, Šibenika i Zadra. Plan pod imenom Rašljka i kako kažete: „*Dokumenti sa svim prilozima bili su na stolu pukovnika Ratka Mladića u Kninu 24 sata poslije njenog potpisivanja. Gubitak zapovjedničke kožne torbice i dokumenata u rajonu sela Vukšić nije nikada do kraja rasvijetljen*“. Generale Šimac TKO je izgubio VAŠU torbicu i dao je Ratku Mladiću, jeli blizu bio onaj „načelnik sigurnosti“. Još pišete da ćete kazati ime i prezime toga čovjeka kada za to dođe vrijeme, zar nije došlo vrijeme da kažete pa prošlo je dvadeset tri godine, ta osoba postoji g. Štimac str.62

2. Polovinom kolovoza odnačelnika za sigurnosno-obavještajne poslove dobivate informaciju da će sutra u 22:00 sati na splitski aerodrom u Resniku sletjeti iz Beča tri teretna zrakoplova tip „Herkules“ s oko 150 tona streljiva, naoružanja i druge vojne opreme. Kažete da ste sve pripremili za prihvrat tereta, negdje oko 23:30 sata ulazi načelnik SIS-a i saopćava: *Zapovjedniče, nema ništa, sve se do daljnog otkazuje*. Ništa.

3. Kako kažete početkom kolovoza (4.08.) ne sjećate se datuma, pripremali ste jednostavni upad u vojno skladište Segetu kod Trogira, koje se nalazilo praktički u centru i kojeg je čuvalo 8-10 vojnika. Akcija oduzimanje naoružanja počela je u 22:00 sata i dok uznemireno šetate kancelarijom, čekate prve rezultate, na vezi nikoga, kad negdje oko 23:00 sata ulazi načelnik SIS-a i kaže: *Zapovjedniče, nismo mogli, nešto je zapelo, sve se odgada se za 24 sata.* No idućeg jutra u 6:00 sati Radio Zagreb javlja kako JNA iz skladišta naoružanja iz Segeta odnosi naoružanje na PO-92 (pomoći transportni brod) i prebacuju ga na Vis. Kako to da niste uspjeli oteti oružje iz skladišta, koji pripadaju TO Trogira, Kaštela, Brača i Šolte, gdje se nalazilo oko 6500 pušaka, 150 puškomitrailjeza, mnogo streljiva i opreme, (puno VIŠE nego u Malim Barama) koje su čuvalo 8 vojnika JNA i to u centru Grada Trogira. TKO je taj fantomski „načelnik sigurnosti“ koji vam uporno davao krive informacije, jeli „on“ javio JNA da se spremi napad na skladište, jeli „on“ kriv za sve vaše neuspjele akcije ili ste ga izmislili . str.66

4. 25.08. U jutarnjim satima zapovjednik obrane Sinja Zdravko Škarpa, pojašnjava vam stanje u Vrlici i oko Sinja te predlaže: *Petre, Vrlika će pasti ako odmah ne budemo ojačali novim snagama i boljim naoružanjem. Moraš napasti jednu vojarnu u Sinju, oduzeti oružje i mobilizirati bataljun Duje Šuće u Glavicama, naoružati ga i uputiti prema Vrlici.* U 04:00 u zoru snage ZNG-e opkolile vojarnu Tadija Anušić, a snage MUP-a su blokirale vojarnu Kula, ali od napada ništa. Napad je počeo kako kažete: *u 13:15 sati sa obostranim puškaranjem te poslije dva sata, napad jejenjava pa i spontano prestao. Postupno smo se povukli, jer se pronio glas da su avioni digli sa mostarskog aerodroma u cilju bombardiranja Sinja. Tako nedovoljno pripremljena, emocionalno ishitrena, pa i neprofesionalno vođena akcija zauzimanja vojarne Tadija Anušić u Sinju propala.* Znači napad je trajao dok je bilo streljiva, i poslije toga otišli ste kućama kao da se ništa nije desilo. Taj isti dan oko 23:30 primate faks-poruku od Predsjednika Franje Tuđmana o vašoj suspenziji s dužnosti zapovjednika KŠ za srednju i sjevernu Dalmaciju, a imenuje se Mate Viduka. Vi se pitate koji su razlozi vaše suspenzije, jeli vas Franjo Tuđman nije volio ili ste zabrljali. U svojoj knjizi navodite: „*Slične subbine doživjeli su mnogi, a posebno u sjećanju čovjeku ostaju primjeri zahvalnosti prema Martinu Špegelju, Josipu Bojkovcu, Stjepanu Mesiću, Josipu Manoliću*“. Svaka čast g. Špegelju ali ova trojka su baš pravi primjeri hrvatina i domoljuba i ne znam što bi se njima trebao zahvaliti hrvatski narod. Zar četiri neuspjela napada na vojne objekte JNA nije dovoljan razlog za smjenu, očito je u pitanju nesposobnost ... str.91

ZELENA TABLA-MALA BARA

26.08. Matko Raos i Goran Kovačević vam obrazlažu plan napada na skladište „Male Bare“ u pločanskom garnizonu. I taj isti dan vi dolazite u Podacu i obrazlažete plan akcije Ante Eraku, Petru Bezeru i Zvonku Kalebu. I to samo dvanaest sati poslije vaše suspenzije od ministra obrane Luka Bebića. Kako to da ste tako brzo uspjeli dogovoriti sastanak i sastati se u Podaci. Tko vam je savjetovao koga da zovete na sastanak i planiranje takve akcije u Pločama, bez pločana str.95

31.08. Poslije snimanja terena kasarne u Pločama, idete sa prijateljima i suprugom u hotel „Alga“ Tučepe glumite turiste, dok vam netko ulazi u sobu i krade tako važne planove napada. Policija hapsi vaše prijatelje i vas privode sa lisicama na rukama uz uvrede. Kako navodite u vašoj knjizi „*bili ste ljuti i ozlojedjeni zbog curenja podataka*“, od koga g. Šimac kad vas je bilo samo šest, od toga troje niste poznavali (Antu Eraka, Petra Bezera i Zvonku Kaleba). TKO je javio makarskoj Policiji da vas presretne i uhapsi. Jeli sumnja pada na jedinog pločanina koji je bio prisutan sastanku u Podaci. Sami plan napada i oduzimanje naoružanja i prije same prezentacije u ministarstvu već je procurio, eto toliko o tajnosti ove vaše akcije..... str.95

13.09. Ne u 17.00 sati kako vi pišete u vašoj knjizi, već u 19.00 sati prekinut je vojno podmorski telefonski kabel, Ploče—Korčula—Vis na Višnjici, akciju prekida komunikacija izveli su Davor Družijanić i Ranko Barbir. Tom akcijom, prekidom komunikacija, označen je početak akcije „Zelena tabla – Male Bara str. 97

13.09. ZAŠTO se po vašem naređenju podiže pokretni most u Omišu?? str.97

14.09. ZAŠTO nikad niste javno optužili krivce za nedolazak na akciju „ZT-MB“ i to ZNG-u Metković i ZNG-u Opuzen za 13.09. str.98

14.09. ZAŠTO ponovo podižete most u Omišu. GDJE sta mislili smjestiti moguće ranjenike, kad ste blokirali pravce Ploče - Vrgorac i Ploče - Metković a za prolaz ostavili otvorenu magistralu Ploče – Split a podigli most u Omišu, znači sve ste blokirali. Jeste li mislili da neće biti ranjenih i poginulih. U Slobodnoj Dalmaciji prije pet godina ste objasnili čitateljima zašto ste podigli most u Omišu, „*da spriječite dolazak vojske magistralom iz Splita u Ploče*“, kao bivše vojno lice MORALIste znati da u Splitu ima malo kopnene vojske JNA. Iz Splita je došla JRM morem a ne magistralom kao i sa otoka Visa. Kako to da u svom planiranju akcije nije bilo planirano kako spriječiti dolazak vojske JNA iz pravca Čapljine i Mostara, gdje je bio smješten cijeli korpus kopnene vojske JNA.

Svi učesnici akcije trebali bi slaviti svoj drugi rođendan 14.09., jer kako ste vi isplanirali i vodili akciju „Zelena tabla – Male Bare“ dobro da nije bilo puno više ranjenih i poginulih dragovoljaca str.99

14.09. Pišete da „*u 22.00 sata Ploče nadljeću avioni dajući na znanje da je komanda garnizona probila informativnu blokadu*“. KOJI je zaposlenik Pošte bio zadužen i odgovoran za prekid telefonskih veza općine Ploče, koja je trebala nastupiti 18.45 a ne u 20.40. Dva sata se kasnilo sa prekidom komunikacija, dovoljno da cijeli svijet čuje što se dešava u Pločama. Na proslavi prve godišnjice akcije ZT-MB, ta ista osoba dobiva valjda (zasluženu) nagradu skupa sa vama za iznimian doprinos u akciji, uh... str.99

15.09. Prilikom raketiranja skladišta naoružanja u Malim Barama pišete: „*tom prigodom su dvojica građana poginula*“. KAKO se zovu ti ljudi imaju li ime i prezime. U kakvom ste stanju bili kad ste pisali knjigu, a znamo u kakvom stanju ste bili u vrijeme akcije. Vi gospodine Generale ne znate koliko je ljudi poginulo u akciji, pa to je sramota za vas, i naš Grad koji vam je dao titulu počasnog građanina Ploča str.100

G.Šimac u Malim Barama, kako pišete „*nije bilo žrtava zahvaljujući našem čovjeku koji se nalazio u objektu i pripremao predaju*“.... saznali smo kako taj zastavnik ima zeta u našim postrojbama. „*Psihološkim marketingom smo ga privoljeli na suradnju, jamčili anonimnost i osigurali egzistenciju*“.

LAŽETE.Vi niste imali svog čovjeka u Malim barama nego je g. Kovačević imao normalnog čovjeka kao sugovornika sa druge strane ograde g. Stojana Zeca koji nije htio da bude žrtava ni na jednoj strani. Ne da mu niste osigurali nego ste ga razriješili egzistencije no ovaj put je ostao i bez stana u kojem je provalio veliki hrvatski bojovnik. Zamoljeni ste za pomoć u rješavanju tog problema ali nažalost ništa niste učinili. Ovu vašu priču demantira i prof.Vladimir Borković koji kaže citiram: „*u skladištu Malim Barama nismo imali svoje ljude već je g.Goran Kovačeviću uspjelo postupnim, mudrim i odlučnim pregovorima privoljeti pripadnike JNA na suradnju* “ napisano u vašoj knjizi str.100

Ocijenili ste akciju „Zelena-Tabla“ ocjenom dobar do 4.00 sata jutro 15.09., odnosno ukupna ocjena dovoljan. Kako objašnjavate da akcija „Zelena-Tabla“ u vašoj knjizi od 215 stranica opisana na svega osam stranica odnosno četiri (4) lista,ako izuzmemo pet fotografija od toga tri se odnose na vas,jedna plan Malih Bara i jedna ZNG-a Metković. Iz toga se opet vidi da baš niste bili prisebni tu noć ali hvala bogu imali ste odlične suradnike, zapovjednike i vojsku na terenu a vi ste napisali ono čega ste se sjetili i to je u redu.... str.100

Pola sata poslije ponoći 15.09. prije nego što su vam ispraznile baterije na radio stanici, jeste li prenijeli zapovijedanje akcijom na Velimira Barbira a vi otišli malo da se odmorite, ne u štabu akcije (Policajsku postaju) ,nego u jednu privatnu konobu u Stablini. Izgleda da je akcija za vas bila gotova oko 01.00 sat ujutro 15.rujna.

Isto tako pišete da prometna gužva prilikom utovara oružja koju ste opisali išla vrlo sporo jer nije bilo prostora za manevrirati kamionima. Vi ne samo da ste bili

oduzeti na dan napada nego i planiranja napada na sve vojne objekte u Pločama. Sama karta skladišta u Maloj Bari koju ste uvrstili u vašu knjigu vidljivo je da su skladišta naoružanja na putu koja su dio kružnog toka od mosta u Portini preko južnog ulaza u Male Bare i izlaza na magistralu.

Eto, kako ste planirali akciju kad u točki 5. vašeg plana kažete: „*Dom JNA i skladište podvodnih mina u Tatinji nismo posebno razmatrali, vjerujući kako će se dva stražara koji ih čuvaju predati kad se ostvare prethodni ciljevi*“. Prvo g. Šimac Dom JNA su čuvala dva vojnika, a u Tatinji je bilo deset vojnika. Drugo, najveće skladište podvodnih mina JRM u bivšoj Jugoslaviji bilo je stacionirano u Pločama, a vi niste posebno razmatrali, što bi JNA mogla učiniti sa oko 900 tona TNT. Stručnjaci kažu da bi to bio potres oko 10 stupnjeva Rihtera ili mala atomska bomba za Ploče, a za pločane još informacija da su sve mine bile povezane i spremne za detonaciju.

Jedan pločanski zet inače ronilac – diverzant, bio je zadužen da iz tehničke radionice uputio se kaićem u Tatinju, sa namjerom da aktivira eksploziv sa satnim mehanizmom. Ovo može da potvrди dvadesetak ljudi iz Lučke garde i pripadnici posebnog odjela za minsko- eksplozivna djelovanja HRM iz Split na čelu sa g. Stjepanom Bernadićem.

Strašno me se dojmio vaš još „strašniji“ plan napada, posebno onaj dio koji opisuje ljudstvo koje će učestvovati u akciji „Zelene tabla“. Dakle po vašem planu iz Grada Metkovića: 120 pripadnika aktivnog sastava ZNG-e, 180 pripadnika pričuvnog sastava ZNG-e, 130 policajaca od čega 35 specijalaca, 1200 ljudi iz odreda Narodne Zaštite.

Iz Ploča: 90 pripadnika pričuvnog sastava ZNG-e, 20 naoružanih boraca Lučke garde, 99 policajaca, 69 policajaca specijalaca, 500 ljudi iz odreda Narodne zaštite. Znači po vašem planu iz Metkovića 1630 ljudi, iz Ploča 778 ukupno 2408 ljudi. Pridodamo li tome pripadnike PZO, po desetak splićana, makarana i vrgorčana, posade lučkih pilotina, plovne dizalice, remorkera, trajekta, vozače i suvozače kamiona, djelatnike Doma Zdravlja i.t.d., ispada da u akciji „Zelena tabla“ učestvovalo oko 3000 ljudi. Pa ljudi moji, jeli to moguće. Znači deset na jednog. Vaše planiranje i izvedba same akcije ZT-MB učiti će se u West Pointu, kako se ne bi smjelo raditi. Nemate vi pojma o ratnim igricama. Ovaj plan ljudstva koji su trebali učestvovati u napadu, dali ste povjesničaru g. Jakši Ragužu za njegovu knjigu „Hrvatsko poneretvlje u Domovinskom ratu“ koja je prije same promocije zabranjena od Petra Šimca, Luke Bebića i skupine pločana(?), i zamislite ta zabrana izdavanja i prodaje još uvijek na snazi u samostalnoj, demokratskoj, suverenoj Republici Hrvatskoj, sramota. O tim i sličnim događanjima iz 1991-92 god., možete pročitati puno opširnije u mojoj knjizi odnosno kronologiji „Istina o Lučkoj gardi“ a vezano za Grad Ploče, HV, MUP, HDZ, SDP, Krizni štab.....

Žao mi je što velika većina građana Ploča pa i samih učesnika akcije „ZT-MB“ nije pročitalo vašu knjigu pa da se uvjere u vaše namjere, sposobnost i zapravo tko ste

vi zapravo Petre. Znate ZAŠTOste izabrali Ploče da ovdje izvedete prvi napad do kraja, zato što su Ploče daleko od vaših kuća a pločani prikladno jednokratno topovsko meso za vašu promociju kao zapovjednika ma kakvi rezultati akcije bili,zato ni metkovčani i opuzenci nisu došli 13.09. Oko alkarskog Grada Sinja, imali ste četiri kasarne JNA-e, i ja vas pitam, zašto niste osvojili bilo koju od njih sa svojim sinjskim vitezovima....

Vaša izjava da je komandant garnizona kapetan fregate Velin Jovanov bio pozitivan lik u događajima oko oslobođanja kasarni. U Slobodnoj Dalmaciji izjavljujete: „*detaljno je znao o svim akcijama hrvatske vojske ali ih nije proslijedio nadređenima nego se pravio neinformiran*“ pa to je katastrofa g. Šimac, jeste li vi upoznali komadanta garnizona, o detaljnim planovima napada, ispada da jeste. Zašto je poginuo Ante Vrdoljak, zašto su branitelji ranjeni, zašto je napravljena tolika materijalna šteta Luci i gradu Pločama. Jeli to znači da sam u pravu kada tvrdim da do napada na skladište naoružanja i kasarnu nije ni trebalo doći, i da li ste i vi bili pozvani na sastanak u konobu kod „Ćuluma“ u Peraćkom Blatu i restoran „Pećina“ na poziv Velina Jovanova, Milije Jankovića te jadnog pločanina o mogućoj predaji garnizona odnosno, predaje skladišta u Malim barama. Jankoviću se žurilo i u petak 13.09. jer je u subotu u Beogradu udavao kćer, te bio spremjan za predaju garnizona u petak. Tako govorite i za vašeg prijatelja admirala Fridriha Morettija koji je iznimno „*puno učinio za HV*“, a naredio da se puca po luci i gradu Pločama sa raketne topovnjače RTOP 404 i nanio ogromnu materijalnu štetu. Na poziv i ponudu admirala Svete Letice da se priključi HRM glatko je odbio, eto toliko o vašim prijateljima i spasiocima Hrvatskog naroda. Izgleda da su sa akcijom svi bili upoznati osim pločanskog HDZ-a.

U vašoj knjizi,a posebno poglavje pod nazivom „Zelena tabla-Mala Bara“ u kojem ste izmislili intervju sa samim sobom kako bi veličali lik i djelo sebe samog nije malo nego puno odvratno „gospodine generale“. Vrlo malo spominjete učesnike akcije sa tadašnjeg područja općine Ploče, a favorizirate metkovčane i opuzence koji vam nisu došli 13.rujna, i koji su cijelu akciju doveli u pitanje sa mogućim još većim stradanjima hrvatskih dragovoljaca.

U svom monologu ste se malo zanijeli i kažete: „*Za Ploče je također vezana akcija Zbrojovka, koja je izvršena 22./23. 7. 1991. Tada smo iz izvoznog kontingenta oružja oduzeli 2 000 pušaka i 126 tona streljiva*“. Ne znam zašto sebe stavljate u kontekst kao da ste sudionik operacije Zbrojovka, kad ste tada bili na području sjeverne Dalmacije.

Još ovdje treba napomenuti da su tri pripadnika 4 brigade (vezisti),došli u stan Mladena Miloševića Brace pet dana prije napada zaduženih za prisluškivanje komunikacija između komande garnizona i baze. Ekipa se sastojala od gospode Mile Budiše,Darija Blagajića i Mladena Rašića koji su snimali cijeli tok akcije Zelena tabla - Male Bare. Mislim da su ovi ljudi totalno zapostavljeni u svim tekstovima i knjigama koje su napisani a spominju akciju ZT-MB. Valjda će doći vrijeme da se

čuje i njihova istina, tko i što je pričao u vrijeme napada na kasarnu, jer ovi ljudi imaju sve tonske zapise svih učesnika koji su koristili eter 13.-16. 09.1991. Mnogi će se iznenaditi kada se objave tako vrlo važni razgovori pojedinih učesnika, pa i to kad je g.Petar Šimac dao nalog da se dva šlepera puna naoružanja pošalju u „nepoznatom“ pravcu, isto to je napravio i tadašnji saborski zastupnik Drago Krpina sa jednim šleperom.

Naše pločanske guzonje ništa ne zanima, gdje je i što radio Petar Šimac, za vrijeme i poslije akcije Zelena tabla – Male Bare. Važno je bilo da ga oni predlože za odlikovanje Predsjedniku RH, pa će on predložiti njih za odličja na proslavi dvadesetogodišnjice akcije (2011.g.). Ova ljubav iz interesa je pukla kad je Petar Šimac dobio titulu počasnog građanina Grada Ploča i odlikovanje Predsjednika a naši pločani ostali bez odličja koje naravno nisu ni zaslužili. Prijedlog za počasnog građanina grada Ploča potaknuo je Ivica Pavlović, da se ujedno zahvali Petru Šimcu što ga nikada nije prozvao da kao vođa grupe „Žarko“ nije došao i odradio svoj domoljubni posao za koji je bio zadužen, tj. transport, evidencija i podjela naoružanja, streljiva i materijalnotehničkih sredstava iz skladišta Male Bare. Jeli možda, g. Pavlović dezerter ili pak ratni profiter, e to neka institucije(ove) pravne države odrade.(?) Sramotna je ova pločanska hadezeovska vlast, koja se zaklinje u branitelje, hrvatstvo, Domovinski rat samo po potrebi, bilo osobno bilo u dnevno političke svrhe.

Koliko ste domoljubi i koliko vrednujete akcije koje su izveli pločanski dragovoljci a desile se na području našeg Grada i poštujete žrtve, kao i sve građane naših Ploča, najbolje se moglo vidjeti proteklih godina kako obilježavate godišnjice akcije Zelena tabla-Male Bare. Gospodo vrlo dobro se zna,čija je sramota ovako puste proslave, kako vi kažete najvećeg dana u povijesti našeg Grada, sramota ili možda još bolje, tri puta fuj,fuj, fuj.

NEBO NERETVANSKO

PZO DALMACIJE 1991-1992

Nastanak postrojbe PZO Ploče povezan je s legendarnim napadom na kompleks vojnih skladišta naoružanja i vojne opreme bivše jugo vojske u Malim Barama pored Ploča. Junaci koji su bili u užem krugu organizatora, planera i izravnih izvođača – Petar Šimac, Matko Raos i Goran Kovačević – dali su zadaću Bernardu Vuletiću da organizira PZO doline Neretve. Za provođenje te zadaće neophodno je bilo najprije ustrojiti postrojbu PZO. Sredstva PZO s kojima se računalo kao da već jesu u rukama HV, trebalo je oteti tijekom napada na skladište srbočetničke vojske. Ta odgovorna zadaća u stvari je povjerena budućim pripadnicima postrojbe protuzračne obrane Ploče.

Vuletić je najprije koncem kolovoza 1991. stupio u vezu s osobom u koju se imalo povjerenja, jer je to bilo vrijeme kada se ni rođenom bratu nije moglo sa sigurnošću vjerovati, niti je bilo lako znati tko što misli. Na prijedlog Zvonka Kaleba, koji je ranije radio u Štabu Teritorijalne obrane u Metkoviću, ta povjerljiva osoba s područja Ploča bio je Živko Žderić. Prvi susret Bernarda Vuletića i Živka Žderića bio je na Vuletićevu inicijativu, ispred radne organizacije „Azbest“ – Ploče, u kojoj je Žderić radio. S određenom dozom sumnje i opreza, kroz razgovor, Vuletić je objasnio Žderiću nakanu da se formira postrojba PZO u Pločama „.....jer se bliži vrijeme neizvjesnosti i vrlo skorog rata.“ U bivšoj jugo vojsci Žderić je bio često pozivan na vojne vježbe te je poznavao mnogo ljudi s područja općine Ploče koji su bili specijalnosti protuzračne obrane.

Držeći u tajnosti podatke o bilo kakvom napadu na skladišta jugo armade Vuletić je Žderiću objasnio potrebu o izviđanju budućih paljbenih položaja za obranu grada Ploče. To je provedeno vrlo kvalitetno u kratkom vremenu od dva dana. Naime, trebalo je žuriti jer se nije točno znalo vrijeme kada će se akcija provesti, a za njezino izvođenje odobrenje se očekivalo iz Zagreba s najviših instanci.

Pripremljene planove napada u Ministarstvo obrane nosio je Davor Domazet. Stoga se Vuletiću vrlo žurilo, a Žderić i nije znao zbog čega. Poslije izviđanja paljbenih položaja, uz pomoć Živka Žderića, napravljen je popis ljudstva koje je trebalo prikupiti i od njih formirati postrojbu PZO Ploča. Njihove adrese Živko je saznao preko sekretarijata za Narodnu obranu u Pločama, te im je poslao pozive za 06.09. 1991. Sastanak je održan u zgradici općine Ploče, a bilo je prisutno 86 ljudi. Prisutnima se obratio Bernard Vuletić, koji im je objasnio potrebu ustrojavanja postrojbe PZO za „.....zaštitu njihovih obitelji...“ jer su „.... vremena pred sam rat i rat već bjesni na području sjeverozapadne Dalmacije...“ U cilju zaštite tajnosti provođenja akcije napada, svim je pripadnicima objasnio da će „....oruđa stići iz Rijeke te je slijedeći poziv, stvarni poziv...“ Na tom skupu Vuletić je po vojno evidencijskoj specijalnosti unaprijed odredio raspored pripadnika postrojbe po paljbenim položajima.

„Stvarni poziv“ uslijedio je vrlo brzo, odmah po dobijenom odobrenju za provođenje akcije. Akcija se zvala TABLA, a trebala je započeti kad nadređeno Ministarstvo obrane dade signal ZELENA. Zadaća postrojbe PZO bila je da nakon zauzeća skladišta streljiva i naoružanja, po koordinacijama Bernarda Vuletića, izvuče sva PZO sredstva i pješačko naoružanje s pripadajućim streljivom. Vuletić je imao tajni naziv Vesko i trebao je s Goranom Kovačevićem i petnaest policajaca s područja Ploča i Metkovića sudjelovati u napadu.

U tom cilju njegova je zadaća bila i da organizira transport otetih sredstava do izabralih paljbenih položaja. Dio ljudstva je odredio da bude u kamionima pored vozača, kako bi sami pripadnici postrojbe PZO oteli svoje naoružanje. Datum koji je bio određen za početak izvođenja akcije bio je 13. rujan 1991. Toga dana oko 17.00 sati u Policijskoj postaji Ploče, Vuletić daje posljedne naputke zapovjednicima vodova i desetina. Svatko je dobio svoju zadaću.

U 18.30 sati određeni pripadnici koji su trebali biti pored vozača kamiona i poslije pada skladišta pomoći pri izvlačenju oružja za PZO postrojbu, okupili su se ispred Auto-moto društva Ploče. Vuletić zapovijeda raspoređivanje po dva pripadnika u svaki od šest kamiona. U ostalih pet kamiona resposeđuje pripadnike PZO postrojbe iz Metkovića. Pripadnici PZO postrojbe iz Ploča koji su te noći bili pored vozača jesu: Živko Ždreić, Vedran Pavić, Gordan Musulin, Damir Erceg, Joško Karamatić, Bogdan Grgurinović, Đino Giljević, Zoran Šutić, Ante Marević, Žarko Dropulić, Mišo Krstićević i Darko Zolnaić.

Početak akcije napada na kompleks vojnih skladišta naoružanja i vojne opreme u Malim Barama bio je predviđen za 19.15 sati. Međutim vrijeme je prolazilo, a signala za početak akcije nije bilo. Nervoza se bila uvukla među okupljene pripadnike PZO. Oko 21 sat Vuletić je bio pozvan u Policijsku postaju Ploče, gdje je bilo raspoređeno zapovjedništvo akcije. Tu mu je priopćeno da je akcija odgođena. On je ostao uporan da se akcija izvede, jer je znao da je pored tolikih snaga policije, garde i vozila akcija „probijena“, te više za neprijatelja nije bila tajna. Akcija je ipak odgođena.

Razlog za otkazivanje akcije bilo je nesudjelovanje snaga za obranu s područja općine Metković. Ali te snage ne snose krivnju, jer su one bile pripravne za izvršenje zadaće, pokazavši sutradan zavidno junaštvo. Vrijeme će pokazati koji su stvarni razlozi bili za njihovo odustajanje. Po nekim je to bilo neiskustvo i nespremnost za tako značajnu akciju, po drugima pak strah od odmazde srbočetničke vojske eventualnim djelovanjem po općini Metković.

Oko 22 sata Vuletić obavještava okupljene pripadnike da je akcija odgođena. Razočaranje koje je nastalo nije se moglo skriti, a neprijatelj je saznao za dugo pripremanu i brižno organiziranu akciju.

Međutim, sutradan, u subotu 14. 09. 1991. Petar Šimac, zapovjednik akcije, tijekom poslijepodneva prikuplja suorganizatore, planere i izvođače: Gorana Kovačevića, Matka Raosa, Petra Bezera, Antu Eraka, Zvonka Kaleba, Danu Rendulića, Velimira Barbira Veliju, Bracu Miloševića i Bernarda Vuletića. On je nazočne upoznao da je od Ministarstva obrane RH i Ministarstva unutarnjih

poslova zapovjeđeno da se akcija izvede tog dana. Svi odgovorni čimbenici akcije, s istim određenim vremenima za pojedine faze napada bili su isti kao i dan ranije. Bernard Vuletić ponovo organizira prikupljanje istih vozila i vozača, te pripadnika postrojbe PZO iz Metkovića i Ploča. Oni su morali na poziv, koji će im biti poslan po Borisu Šiljegu kada se skladište zauzme, učiniti sve što se zapovjedi. Prostor u krugu skladišta bio je uzak za manevar vozilima, pa je Vuletić pozivao tri po tri kamiona.

Napad na skladište neprijateljske vojske trajao je duže od planiranog vremena, jer je jugovojska pružala žilav otpor. Najžešća paljba je bila s brodova jugo vojske. Po zapovjedi Gorana Kovačevića, Vuletić je pozvao kamione ispred AMD Ploče. Prvi kamioni su bili već oko 20.00 sati u netom oborenem skladištu. Najprije su zakvačena 4 protuzrakoplovna topa PZT 20/1 mm tipa Flack, te su ukrcane 3 protuzrakoplovne strojnice 12,7 mm Browning i pješačko naoružanje, sve s pripadajućim streljivom. Pored toga zakvačena su za kamione i 4 protuzrakoplovna topa 20/1 mm za postrojbu PZO iz Metkovića. Oruđa koja su bila namijenjena za PZO Ploča, odvezena su na paljbeni položaj u rajonu Vranjaka kod „Otpada“.

Tijekom transporta, oko 21.30 sati, dolijeću i prvi neprijateljski zrakoplovi, koje je neprijatelj pozvao u pomoć. Oni osvjetljavaju čitavo područje iznad skladišta, a osvjetljenje se vidjelo čak iz Mostara i Lisačkih Rudina. Neprijatelj je snimao situaciju. Oruđa su na paljbenom položaju postavljena u već pripremljene zaklone. Na položaju je raspoređivano osobno naoružanje koje je zajedno s protuzrakoplovnim oruđima dekonzervirano i očišćeno. Nešto kasnije neprijatelj je ponovo vršio osvjetljivanje i snimanje područja iznad Ploča i netom zauzetog skladišta. Oko 22.30 sati u pomoć je neprijatelju pristigla i topovnjača, koja je otvorila paljbu prema skladištu Male Bare i prema Luci Ploče. U Luci Ploče dolazi do požara u području lučkih skladišta. Istovremeno neprijateljsko zrakoplovstvo napada oborenog skladište.

Napad je neprijatelj izveo s ciljem sprječavanja transportiranja ubojnih sredstava iz skladišta. Njihovim djelovanjima blokirao se izlaz iz skladišta, a pogodeno je vozilo marke Bedford koje je pripadalo Policijskoj stanici Metković, dok je jedan kamion „Neretva trgovine“ izgorio na cesti za skretanje k skladištu.

Za to vrijeme postrojba je na paljbenom položaju užurbano radila na čišćenju i dekonzervaciji protuzrakoplovnih oruđa. Međutim, ta su oruđa bila starije proizvodnje i većina ih je pripadnika postrojbe PZO tada vidjela prvi put. Stavljanjem oruđa u položaj za paljbu utvrđeno je da ona nisu ispravna, jer je svakome nedostajao poneki funkcionalni dio.

Budući da je paljbeni položaj tijekom noći zasigurno bio otkriven od strane neprijatelja, u samu zoru 15. 09. 1991. postrojba je napustila područje Vranjaka i podijelila se u dvije grupe. Oruđe je ostavljeno na tom paljbenom položaju uz određeno osiguranje. Jedna je grupa zauzela paljbeni položaj na brdu Stražbenica, na koje su tijekom noći izvučene dvije protuzrakoplovne strojnice 12,7 mm, a druga grupa je zauzela paljbeni položaj u rajonu brda Šipak, gdje je na Gradini bila

postavljena jedna protuzrakoplovna strojnica 12,7 mm. Nakon dekonzervacije i detaljnijeg pregleda protuzrakoplovnih strojnica, utvrđeno je da nedostaju bitni funkcionalni dijelovi neophodni za bojnu uporabu, te su iste bile neuporabljive za taj dan. Tijekom noći, po izvlačenju svih sredstava PZO zatečenih u skladištu, zapovjednik snaga PZO Ploča i Metković, Bernard Vučetić zauzeo je paljbenu točku s lakin prijenosnim raketnim sustavom PZO, S – 2M.

Ukupno je u dolini Neretve bilo 12 protuzrakoplovnih raket. Sve su pripadale Zapovjedništvu obrane općine Metković. One su nabavlјene sredstvima koja su izdvajali građani općine Metković. Nitko od pripadnika postrojbe PZO Ploča i Metković nije znao rukovati tim lakin prijenosnim raketnim sustavom. To je očiti dokaz da je jugoslavenska vojska sustavno djelovala na slabljenju obrambenih mogućnosti Hrvata i tako što im se nije omogućilo služenje vojnog roka na kvalitetnijim sredstvima protuzračne obrane. Ta je privilegija pripadala Srbima i Crnogorcima. Vučetić je sredstvo poznavao iz vojnog školovanja, ali nije nikada ranije lansirao raketu. On je zauzeo paljbenu točku jugoistočno od Luke Ploče, te imao zadaću braniti grad iz tog pravca.

Takvim rasporedom snaga PZO, tijekom prvog dana nakon napada na kompleks vojnih skladišta neprijateljske vojske u Pločama, postignut je kružni raspored protuzračne obrane grada Ploče. Za protuzrakoplovne rakte nije bilo lansirnih mehanizama, ali ih je Vučetić ranije nabavio od Franka Bačića, načelnika PZO u 4 brigadi ZNG, još u lipnju 1991. Lansirne mehanizme je tijekom noći na paljbenu točku iz Opuzena donio pričuvni policajac Nikola Bartulović.

Ujutro 15.09.1991. oko 9 sati doletjela su iz prvca Mostara prva dva neprijateljska zrakoplova. Nisu djelovali po gradu Ploče, nego po skladištu, koje je jedino tijekom noći zauzeto. Ostala uporišta je srbočetnička vojska i dalje držala u svojim rukama, vojarnu i sidrište. Tijekom napada neprijateljskog zrakoplovstva u skladištu se nalazila grupa od 5 pripadnika PZO Ploče, koji su samoinicijativno pokušali oteti još pješačkog naoružanja, te su zatečeni neprijateljskim zračnim napadom, a nadzor nad skladištem nakon njegova zauzimanja trebala je pruzeti policija. Zrakoplovi koji su izvršili napad bili su Jastreb J – 21. Neprijateljsko zrakoplovstvo je neprestano i neometano, zbog ranije navedenog stanja PZO sredstava, razaralo oborenog skladište oružja. Budući da se u skladištu nalazila velika količina ubojnih sredstava, povremeno je dolazilo do njihova zapaljenja i snažnih detonacija. Uz Vučetića su se nalazila 3 pripadnika postrojbe PZO Ploča kao ispomoć. Raketna sredstva su tijekom noći, do zauzimanja paljbenе točke, prethodno sklonjena u sklonište zgrade pored Policijske postaje Ploče. Njihovo dopremanje na zauzetu paljbenu točku koju je odredio Vučetić, omogućio je dozapovjednik Policijske postaje Ploče, Milan Rezo. Daljina do neprijateljskih zrakoplova koji su bojno djelovali bila je veća od dozvoljene pri lansiranju protuzrakoplovne rakte S – 2M.

U namjeri da odvrati neprijateljsko zrakoplovstvo od njihove rušilačke nakane Vučetić lansira raketu kako bi zločinci vidjeli da postoje sredstva PZO i da ih se gađa. Naime, kod tog raketnog sustava postoji samo likvidator koji se aktivira 14

sekundi nakon lansiranja. Raketa je napravila, zbog svojih karakteristika, prezahvat cilja na jače izvore zračenja i pogodak je izostao, odnosno nije došlo do samo likvidacije koju bi neprijateljski piloti mogli uočiti. Iako promašaj, to je lansiranje bilo značajno za PZO Dalmacije kao jedno od prvih lansiranja protuzrakoplovne rakete u Dalmaciji. Koncepcija protuzračne obrane Ploča pokazuje da je namjera i svrha takvog rasporeda bila zaštita ljudstva i grada Ploča. U ranijim razmatranjima i procjeni paljbenih položaja nije se niti jednog trenutka dovodila u pitanje mogućnost obrane skladišta u PZO smislu. Temeljna zadaća bila je zaštititi pučanstvo i grad od pogibije i razaranja.

Neprijateljski zrakoplovi su u više navrata napadali skladište Male Bare od 9.30 do 16.30 sati, u grupama od dva i tri zrakoplova. Vojarna i sidrište brodova neprijateljske vojske nisu zauzeti. Ratni su se brodovi nalazili u Neretvanskom kanalu pristigli kao pomoć okruženom neprijatelju. Srbočetnička vojska je prijetila da će početi s razaranjem Ploča ako Hrvatske snage ne prekinu napadna djelovanja. Vuletić prenosi zapovijed Petra Šimca da se po neprijateljskom zrakoplovstvu djeluje samo ako neprijatelj bude napadao civilne ciljeve. Istovremeno je Vuletić imenovao Živka Žderića za zapovjednika postrojbe PZO u Pločama, jer sam je bio angažiran na više strana. Živko Žderić je pokazao fanatično junaštvo i bespriječoran smisao za organizaciju, što je bilo presudno za daljnji tijek ustroja protuzračne obrane u Pločama.

Od 16.09. do 18.09.1991. postrojba je bila u rajonu Šipak. Tijekom ta dva dana kroz pregovore je neprijatelju dozvoljeno da napusti grad Ploče. Tada postrojba, noću 18./19.09.1991. izvlači sva preostala sredstva PZO iz tzv. „Tehničke radionice“ i iz vojarne. Sva postojeća sredstva PZO konačno su prešla u ruke protuzračne obrane Hrvatskih obrambenih snaga.

Izvučeno je ukupno : 24 kom. PZT 40 mm M1A1, 18 kom PZT 20 mm A4, 4 kom. PZT 20/1 „ Flack, 3 kom. PZS 12,7 mm Browning.

Poslano iz Ploča za :

Split: 8 kom. PZT 40 mm M1A1, 4 kom. PZT 20/3 mm A4

Metković: 4 kom. PZT 40 mm M1A1, 4 kom. PZT 20/1 mm Flack

Opuzen: 3 kom. PZT 20/3 mm A4

Ljubuški: 2 kom. PZT 40 mm M1A1

Čitluk: 1 kom. PZT 20/3 mm A4

Sinj: 1 kom. PZT 20/3 mm A4, 2 kom. PZT 20/1 mm Flack

Makarska: 1 kom. PZS 12,7 mm Browning

Rota: 1 kom. PZS 12,7 mm Browning

Dubrovnik: 1 kom. PZT 20/1 mm Flack

Ostalo u Pločama: 10 kom. PZT 40 mm M1A1, 9 kom. PZT 20/3 mm A4, 1 kom. PZT 20/1 mm Flack, 1 kom. PZS 12,7 mm Browning.

U izvlačenju protuzrakoplovnih oruđa, koje je izvedeno prilično brzo i efikasno, pored pripadnika PZO postrojbe sudjelovalo je i 8 pripadnika „lučke garde“ kao i vozači iz Luke Ploče. Topovi su odvučeni u lučka skladišta na tzv. B materiju i tamo

su se pod nadzorom topničkog mehaničara dekonzervirala i osposobila za bojno djelovanje.

Od 19. 09.1991. postrojba je zauzela sljedeće paljbene položaje:

vod 40/1 mm na Gumancu u Luci- tri oruđa- zapovjednik A. Medvidović;

vod 40/1 mm u Luci Ploče kod Vatrogasnog doma- 3 oruđa- zapovjednik Z. Popovac;

vod 40/1 mm u Vranjaku kod „Otpada“- 4 oruđa- zapovjednik J. Karamatić;

vod 20/3 mm u vojarni iznad „zapovjedništva“ – zapovjednik G. Musulin;

vod 20/3 mm u vojarni na „vodovodu“ – zapovjednik I. Jelavić;

dvije desetine 20/3 mm na Prišnici- zapovjednici Ž. Dropulić i M. Barbir – i jedan PZT 20/1 mm Flack – zapovjednik M. Čančar.

Zapovjedna desetina sa zapovjednikom Zoranom Šutićem uspostavila je telefonsku i radiovezu između svih paljenih položaja. Uspostavljena je i intendantska desetina sa zapovjednikom Matom Dominikovićem. Ona je organizirala ishranu, tako da se ručak pripremao u poljskoj kuhinji a doručak i večera su bili u vidu suhe hrane dobijene od privatnika. Ručak se spremao u Kuli, a onda se razvozio po paljenim položajima. Sve te aktivnosti provođene su zahvaljujući prvenstveno dobroj stručnosti i snalažljivosti Živka Žderića, koji je bio postavljen za zapovjednika PZO postrojbe Ploče. Postrojbi se priključio i bivši oficir jugovojske Goran Mušćet. Pripadnici postrojbe su to cijelo vrijeme u civilnoj odjeći. Intendantska desetina i zapovjedna desetina 27.09 1991. prelaze u prostor vojarne koja je ranije pripadala neprijateljskoj vojsci. U bivšem intendantskom servisu postrojba se opremila tamnoplavim odorama bivše jugovojske.

Tijekom listopada u postrojbe se vršila popuna ljudstvom, doobuka i skoro stalno se održavao visok stupanj bojne spremnosti zbog čestih dojava o letovima neprijateljskog zrakoplovstva. Pored opasnosti od neprijateljskog zrakoplovstva bila je neprestano prisutna i opasnost od neprijateljskog brodovlja koje se dijelom zadržalo u Neretvanskom Kanalu.

Polovinom listopada formirana je i postrojba zemaljskog topništva. Sastojala se iz 2 oruđa ZIS 76 mm koje je opsluživalo dvadesetak ljudi, a zapovjednik postrojbe bio je Ivo Andrijašević. Postupak mobilizacije, opremanja i obuke izведен je pod postrojbom PZO, koja je i nakon odvajanja zemaljskog topništva od PZO pružala dio logističke potpore. Njihovo prvo bojno djelovanje bilo je 23. 10. 1991. kada je ispaljena granata s paljenog položaja pored Zaostroga na neprijateljski brod koji se kretao iz pravca Splita prema Pelješcu. Naime, postrojba PZO Ploče je 17. 10. 1991. iz bivše vojarne „Privala“ na Korčuli s 3 vozila TAM 150 i 8 pripadnika izvukla 3 oruđa 85 mm (znatnih oštećenja), 2.000 granata za ZIS 76 mm i 320 granata za PZT 40 mm. Sve je to grupa ljudi predvođena Živkom Žderićem uz određene poteškoće prebacila u Ploče. Topovi su dosta dugo osposobljavani i onda osposobljeni poslani po hrvatskim ratištima skupa sa streljivom.

Dana 22.10. 1991. postrojba PZO je dobila i prvu bojnu zadaću izvan područja grada Ploča. Ona je bila vezana za izvođenje bojnih djelovanja u području Slanoga...

...Na mjesto zapovjednika Živka Žderića za zapovjednika postrojbe postavljen je Goran Muščet, 01.12. 1991., a Živko Žderić je postavljen na mjesto zapovjednika Pločanske pješačke bojne iz 116. brigade HV....

Od 01.01. 1992. u postrojbi su ustanovljene dvije topničke bitnice. Prva je bila bitnica 20/3 mm A4 i njen zapovjednik je bio Zoran Šutić, a druga 40/1 mm M1A1 i njen zapovjednik je bio Joško Karamatić. Tada je načelnikom PZO grada Ploče imenovan Goran Muščet, ali je on i dalje vezan uz izravan rad u postrojbi. Od 01.01. 1992. do 07.01. 1992. postrojba je dala svečanu prisegu, koja je provedena po vodovima zbog nemogućnosti okupljanja svih pripadnika odjednom.

PZO i dalje djeluje kao ltrd vodnog sastava pod zapovjedništvom Zorana Šutića. Postrojbu su činila 163 čovjeka. Pet topničkih vodova je i dalje branilo grad te industrijsku zonu grada Ploče. Jedan topnički vod je djelovao i dalje u obrani topničke skupine u rajonu s. Imotica – s. Duži.

Od 07.01. 1992. formirane su tzv. profesionalne ekipe. Bilo ih je 3. Zadaća im je bila neprekidno opsluživanje sredstava PZO na zapadnom dijelu dubrovačkog ratišta. Zapovjednici tih ekipa bili su : Ivica Ostojić, Nebojša Katić i Tonći Karlović, kojega je nešto kasnije zamijenio Davor Primorac.

Na bojištu su se i dalje nalazili protuzrakoplovni topovi 20/3 mm A4, ugrađeni na kamione TAM 5000, te jedna protuzrakoplovna strojnica 12,7 mm tipa Browning koji je bio montiran na kamion TAM 110. Radi bolje zaštite ljudstva, na sanduk TAM 110 postavljena je zaštita u vidu oklopnih ploča pa je ujedno imao namjenu oklopног transportera. Dana 07.01. 1992. topnički vod 40/1 mm M1A1 raspoređen je s paljbenog položaja u vojarni na paljbeni položaj u rajonu Rogotinskog mosta. Zapovjednik voda je bio Zoran Popovac.

Pored neprestanih donacija pučanstva općine Ploče i privrednih organizacija grada Ploče, postrojba je imala i skupinu donatora među iseljenim Hrvatima. Vozilo tip Volkswagen, dar iseljenika u Njemačkoj, preko Miljenka Peke i Katoličke misije, darovano je postrojbi 08.01. 1992. U to su se vrijeme intenzivirali i radovi na utvrđivanju paljbenih položaja za oruđa 40/1 mm, a u tri topnička voda izgrađeni su betonski zakloni za ljudstvo.

Sredinom siječnja 1992. postrojba je poslala i prve prijedloge za promicanje, odnosno dodjelu vojničkih činova (oko 40 prijedloga). U čast povjesnog dana priznanja Republike Hrvatske ispaljeno je 20 metaka iz PZT 20/3 mm.

Drugom polovicom siječnja 1992. letovi neprijateljskog zrakoplovstva su bili slabijeg intenziteta, te se to vrijeme smanjene napetosti iskoristilo za prvi tehnički pregled oruđa. Prvo razvojačenje ljudstva postrojba je provela od 02. do 09. 02.1992. Razvojačeno je, uglavnom starijih osoba i privatnih poduzetnika, ukupno 20.....

.....Prvi oboren zrakoplov zabilježen je u postrojbi 23.04 1992. između 17.00 i 18.00 sati. Strijelac je bio Tonći Bulat, a njegov pomoćnik Gordan Musulin. Gotovo u isto vrijeme strijelac protuzrakoplovac Goran Tomić i njegov pomoćnik Velimir Bogdanović pogodili su zrakoplov tipa G-4 (Super Galeb). Pogođeni zrakoplov je pao u rajonu sela Višići-Čeljevo, a pilot je bio uhvaćen i zarobljen.

Dana 24.04. 1992. u rajonu Žabe, u 09.58 sati, strijelac protuzrakoplovac Dejan Mrđenović i njegov pomoćnik Ivica Giljević s vrha planine pogodili su i oborili raketom S-2M zrakoplov tipa G-4. Pilot oborenog zrakoplova bio je uhvaćen i zarobljen.

Također 24.04. 1992. topnički vod na vozilima 20/3 mm A4 pogodio je i oborio zrakoplov tipa G-4. Zrakoplov je pao u Popovo polje. Zapovjednik postrojbe bio je Nebojša Katić, a ciljači na oruđima: Dušan Radić, Željko Krilić i Branko Marević.

Tih dana su i druge postrojbe PZO HV koje su bile angažirane na tom dijelu hrvatskog ratišta, postigle fantastične rezultate u borbi s neprijateljskim napadnim sredstvima iz zračnog prostora. U nekoliko dana oboren je više neprijateljskih zrakoplova. To je bio jedan od najvećih udaraca neprijateljskom zrakoplovstvu tijekom rata. Svi su rezultati postignuti na uskom pojasu od rajona Hutova do Popova polja.

U iznalaženju povoljnijih i kvalitetnijih rješenja kroz raspoređivanje postrojbi PZO grada Ploča, izgradio se put za Izvidnicu (brdo pored Ploča). Ranije se izgradio put za Višnjicu i na njemu je bila zauzeta paljbeni točka sa LPRS Igla.

Početkom svibnja počeo je novi trenaž za strijelce-protuzrakoplovce. Dana 07.05. 1992., u 13.20. sati, ponovo je bio pogoden i oboren neprijateljski zrakoplov, koji je pao u rajonu Žabe, a pogoden je bio s paljbene točke u s. Prapratnica. Strijelac je bio Dejan Mrđenović, a njegov pomoćnik Ivan Tokić. Neprijateljski zrakoplov je pogoden dok je svu svoju bestijalnost usmjerio na uništenje crkve u Gradcu, a pao je u Mljetski kanal.

Poslije tog događaja neprijatelj svojim zrakoplovstvom napada Opuzen, a 12.05. 1992. i grad Ploče. Tri zrakoplova tipa MIG-29, u sumrak oko 19.55 sati, uspjela su iznenaditi protuzrakoplovnu obranu Ploča. Svoj ubojiti teret istresali su na Luku Ploče i vojarnu, a jednu bombu su bacili na plažu. Napad neprijateljskog zrakoplovstva je bio iz dva pravca. Dojave o ciljevima u zračnom prostoru od službe ranog otkrivanja i javljanja nije bilo. Doletjeli su velikim brzinama i zasigurno su se ranije dobro uvježbali za izvođenje te akcije.

Zbog tog iznenađenja za postrojbu PZO Ploča po zapovjedi je formirana komisija koja je kroz ispitivanje slučaja utvrdila sljedeće:

Jedan zrakoplov doletio je iz pravca Rote na Pelješcu, na velikoj visini. On je izbacio ubojit teret – tri bombe po 250 kg. Jedna je pala na plažu a druge dvije kod spremnika za vodu u vojarni. Potom se izvukao i odletio prema Rabi. Napad je izveo s otprilike 4.000 m visine. Gotovo istovremeno dva neprijateljska zrakoplova iz pravca Svetog Ilije nadlijetala su velikom brzinom na visinama oko 1500 do 2000 m i raketirala i mitraljirala lučke objekte. Izvukli su se poslije bojnog djelovanja i odletjeli u pravcu Rabe.

Postrojba PZO bila je potpuno iznenađena i zbog neimanja dojave o ciljevima u zračnom prostoru i zbog opuštanja postrojbe koncem dana. Osobito iznenađenje neprijatelj je postigao na sjevernoj strani obrane grada, gdje su bili raspoređeni topovi 20/3 mm A4 i LPRS S-2M. Poslužitelji su bili na oruđima ali nisu otvorili paljbu. Na južnoj strani obrane grada bila su raspoređena oruđa 40/1 mm i uspjeli

su otvoriti paljbu s 2 topnička voda na neprijateljski zrakoplov iz pravca Rote. Na 2 zrakoplova koja su doletjela iz sjeverozapadnog pravca, strijelac-protuzrakoplovac s paljbene točke Gradina lansirao je protuzrakoplovnu raketu Igla u odlasku i nije pogodio cilja, dobrim dijelom zbog proturaketnog manevra zrakoplova. Ljudskih žrtava nije bilo, ali je pričinjena veća materijalna šteta na objektima Luke Ploče.

Ponovni napad neprijateljskog zrakoplovstva bio je 15.05. 1992., ali ga se odvratilo otvaranjem paljbe topničkog voda 40/1mm. Postrojba je od strane GS HV, 20.05. 1992. dobila prerasporedom protuzrakoplovne strojnica 14,5/2 mm koje su bile namijenjene za PZO topničko-raketnih skupina i višecijevnih bacača raketa.

Zbog toga se provela dopunska mobilizacija ljudstva koje je trebalo biti na sredstvima 14,5/2 mm. Formirao se vod protuzrakoplovnih strojnica 14,5/2 mm, a njegov je zapovjednik bio Nikica Družijanić.

Tada je postrojba imala 185 ljudi. Vod 14,5 mm zauzeo je paljni položaj na brdu Izvidnica. Drugi vod 20/3 mm A4 zauzima paljni položaj u rajonu Žarkovača (Baćina). Vod 40/1 mm i jedan PZM 14,5/2 mm zauzimaju paljni položaj na brdu Višnjica. Vod 20/3 mm A4 na vozilima i jedan LPRS S-2M otišli su u rajon Stolova radi zaštite topničko-raketne skupine. Zapovjedno mjesto se 01.06. 1992. premjestilo u rajon Birina. Postrojba je dobila formaciju, ali privremenu, lakog topničko-raketnog diviziona PZO, a njen je zapovjednik bio Zoran Šutić. Postrojba angažirana na području Stolova ostala je s istom zadaćom sve do 04.08.1992., kada se vratila u matičnu postrojbu. Već u lipnju 1992. neprijateljski zrakoplovi nisu djelovali u zoni odgovornosti PZO Ploče.....

Izvadak iz knjige „Nebo Neretvansko“ autora Bernarda Vuletića prvog zapovjednika PZO-a ovog dijela Dalmacije u kojem se spominju pločani i Ploče.

„NEPOKORENI JADRAN- KRONIKA JEDNOG BEZUMLJA“ TRAJEKT „PELJEŠĆANKA“

Svaka plovidba "Jadroliniskih" brodova bila je u vrijeme domovinskog rata i kušnja hrabrosti. Pomorci su bili suočeni sa stanjem u kojem se nisu nalazili njihovi branili je svoje od agresora, dojučerašnjeg sudionika u zajedničkom suživotu na prostoru ex-Jugoslavije, ali u svakoj prilici, posebno na Jadranu, nastojala je otkloniti uzroke incidenta i razriješiti ih s drugom stranom na miran način.

„Jadrolinija“ je preuzeila zadatku održavanja pomorskog mosta između sjevernog dijela Jadrana i Dalmacije pod svaku cijenu. Njezini su pomorci to učinili, nalazeći se skoro svakodnevno u situaciji da odlučuju kako će postupiti jer nije bilo niti vremena, ni mogućnosti konzultiranja s upravom poduzeća ili nadležnim ministarstvom.

Mnoge su neistine o takvoj plovidbi ostale nezabilježene i nepoznate, jer su pomorci po tradiciji škrati na riječima. Šturi su podatci o sudjelovanju posade trajekta „Pelješćanka“ u operaciji Hrvatske vojske „Male-Bare“ 14. rujna 1991. godine kada su u Pločama, iz vojnih magazina, oduzete velike količine naoružanja, streljiva i drugog materijala neophodan postrojbama HV. Zapovjednik tog trajekta Slobodan Mičunović dobio je zadatku da sa stotinu pripadnika HV izvrši desant na skladišta. Brod je inače tog popodneva trebao isploviti na redovnoj liniji za Trpanj, ali su se uspješnije pripreme za desant samo premjestili u drugi dio luke.

-Sazvao sam posadu i objasnio joj dobiveni zadatku — kazivat će kasnije kap. Mičunović. Nitko nije prigovorio. Svi su bili spremni za akciju koja je započela predvečernjim satima. Najprije smo pokušali megafonom pozvati vojnike „JNA“, koji su čuvali skladišta, na prodaju, ali oni nisu odgovorili. Krenuli smo svom snagom naprijed i po mrklom mraku uspjeli pristati uz obalu. Tada je počelo kreševo. Pucalo se sa svih strana. Vojnici su pucali na nas iz rovova i zaklona ispred skladišta i vojarne. Gađali su nas minolovci iz luke a i topovnjače iz neretvanskog kanala koje su im pritekle u pomoć s Visa.

Sutradan nakon te akcije, posada „Pelješćanke“ samoinicijativno je skinula s jarbola Jugoslavensku zastavu, pod kojom se u to vrijeme još uvijek plovilo, i istakla Hrvatski barjak na krmi broda.

Kako je to bilo vrijeme pomorske blokade, „Pelješćanka“ je punih devet dana prevozila eksplozivna sredstva i obavljala druge poslove za Hrvatsku Ratnu Mornaricu. U Trpanj su doplovili prvi put nakon blokade tek 23. rujna i doživjeli trenutke koji se među pomorcima ne zaboravljaju. Trpanjci su im iskazali svoje gostoprимstvo u znak zahvale za hrabrost koju su pomorci iskazali u tim akcijama.

Izvadak iz knjige g. Gradimira Radivojevića „NEPOKORENI JADRAN – KRONIKA JEDNOG BEZUMLJA“ izdana u Rijeci 1993 god. a odnosi se na zbivanja u Pločama i našeg trajekta „Pelješćanke“.

ODGOVOR G. RADIVOJEVIĆU NA NJEGOVO VIĐENJE ULOGE TRAJEKTA „PELJEŠČANKE“

Kao ovo je sramotno mali ali cijeli tekst g.G.Radivojevića koji je na samo jednoj stranici opisao na neki način ratni put m/t „Pelješčanka“. Naš trajekt i njegova posada su tri puta bila u borbenim djelovanjima u Domovinskom ratu prvo u Pločama i kad su se oslobođali Konavle i Cavtat.

Plan napada na vojne objekte i skladišta naoružanja u Pločama pod imenom „Zelene tabla-Mala Bara“ uključivao je i trajekt „Pelješčanku“,to zaduženje oko pomorskog dijela napada dobio je i vodio Mladen Milošević-Braco . Tako su 13.09.1991.oko 9.00 sati na trajekt „Pelješčanka“su otišli Braco,Rade Vizintini i pok.Stipe Štrbić u namjeri da kap.Mičunoviću obrazlože ulogu i plan trajekta u akciji “ZT-MB“.Taj dan 13.09.1991 god.,„Pelješčanka“ nije isplovila za Trpanj već se oko 17.00 sati vezala na dno obale 5 u luci Ploče,gdje su čekali dio radnika luke i lučke garde sa pripadnicima ZNG-e,da utovare vreće sa pijeskom zbog zaštite njih samih i posade trajekta u napadu. Lučka garda je već ranije organizirala punjenje vreća sa pijeskom za sva plovila. Osim trajekta u prvom pomorskom napadu na brodove i objekte JRM bili su remorkeri „Kastor“ i Trudbenik“,plovna dizalica „Birina“ te dvije lučke pilotine.

Posada „Pelješčanke“pod vodstvom kap. Mičunovićem je izvršila prvi desant u Domovinskom ratu i to sa trajektom koji je tada bio u službi Hrvatske vojske. Mada je bio mrak i pod unakrsnom pucnjavom akcija je odlično izvršena i uvalu Tatinje gdje se iskrcalo šezdesetak pripadnika ZNG-e Ploče.

Spisak članova posade trajekta „Pelješčanke“ koji su bili u akciji „ZT-MB“

- 1.Slobodan Mičunović.....zapovjednik
 - 2.Stipe Jakir.....vođa palube
 - 3.Mario Volarević.....kormilar
 - 4.Željko Mirko.....kormilar
 - 5.Mato Jelavić.....upravitelj stroja
 - 6.Mate Tomaš*.....konobar
 - 7.Branimir Babić.....kuhar
 - 8.Ante Burica.....upravitelj stroja
- * M. Tomaš stradao 23.09.1991.

U akcijama „Pelješčanke“ na Konavle i Cavtat 11.—22.10.1992.

- 1.Ivo Mrgudić.....zapovjednik
- 2.Marin Jakir.....vođa palube
- 3.Vinko Tolj.....kormilar
- 4.Stipe Marević.....kormilar
- 5.Mato Jelavić.....upravitelj stroja

6.Mato Mačela..... motorist

7.Srećko Ilić..... konobar

Nažalost nisu vrednovani podvizi posade trajekta „Pelješćanka“ ne samo od države nego i od same „Jadrolinije“. Tako je to u životu,konvoj „Libertas“ g.Radivojević je opisao na 240 stranica a naš trajekt u svojim borbenim akcijama niti na jednoj stranici. Uvidjevši da se neprijateljski brodovi puštaju u Tatinju da uzmu gorivo odlučeno je da se isprazne svi tankovi goriva i natjerati okupatora na slabljenje i prekid blokade. Oduzimanje goriva i nije baš bilo tako jednostavno izvesti,jer ispred luke Ploče bilo devet ratnih brodova „JRM“ i držali cijeli Neretvanski kanal u pomorskoj blokadi,a ratnim brodovima je gorivo bilo neophodno jer motore nisu smjeli gasiti zbog borbene gotovosti. Sa tom inicijativom koja je potekla od Brace zapovjednika Lučkog voda nije se složila tadašnja vlast jer se je strahovalo da bi moglo doći do zaoštravanje sukoba. Tako se je pošlo u realizaciju tog plana oduzimanje goriva iz Tatinje, jer je tamo bilo 154.316 lit. goriva. Remorkeri su uzeli -4340 lit; bager „Grabovica“—3100 lit; plovna dizalica „Birina“ – 9000 lit; za potrebe ZNG –4200 lit sve ukupno 20.640 litra nafte. Ostakle količine goriva D-2 predane su u skladišta „INE“u Metkoviću, Opuzenu i Rogotinu,uz potvrdu o pohrani prema zapovijedi ZHRM-a (primila gospoda Jurišić i Šiljeg), a 2136 lit. Benzina(MB 98) korišteno je za potrebe transportnih vozila Ratne luke Ploče a izdavano je i drugim postrojbama. U uvali Tatinje bilo je smješteno i najveće skladište minsko eksplozivnih sredstava bivše „JNA“ u Jugoslaviji, ukupno oko 850 tona TNT,skladište je bilo minirano a da je kojim slučajem došlo do eksplozije stručnjaci kažu da bi bilo ravno potresu od devet stupnjeva Rihtera. Trajekt je korišten i za potrebe HRM-a, tokom desetog mjeseca jer uz pomoć trajekta prevezli smo kamionima podvodne mine u Ston u skladište „Dalmacija bilja“,a specijalci HRM-a za podvodna djelovanja prebacili u uvalu Prapratno. Ova akcija HRM-a rađena je da se razbije pomorska blokada „JRM“ koja je tada bila od Stona-Broca-Šipana-Lopuda-Dubrovnika-Prevlake. Treba napomenuti da je lučki FAP „sandučar“ vozio Bogoslav Đorđević-Đuza te odveo 12 mina od700 kg (8,5tona TNT-a)u Ston,bez obzira što je tada za cijelo južno bojište bila oglašena opća i zračna opasnost.Ovo je samo mali podsjetnik što su pripadnici Lučke garde i posada naše „Pelješćanke“učinili za naš grad i Hrvatsku.

APEL ZAPOVIJEDNIKA š/b „GALEB“

Posljednji mirnodopski zapovjednik „Galeba“ bio je tada 37-godišnji poručnik bojnog broda Dragan Jurić-Miro(inače Pločanin). S dužnosti zamjenika zapovjednika promaknut je u zapovjednika „Galeba“ 30.srpna 1991.Mjesec dana kasnije,početkom rujna,napustio je „JRM“ i zapovjednički most broda koji je desetljećima u bivšoj Jugoslaviji slovio kao „brod mira“. Odgajan sam i podučavan da našu zemlju treba braniti od agresora koji bi je napao izvana,a nikad mi nitko nije govorio da trebam pucati na svoj narod. Kada je ovaj prljavi rat uzeo maha,nisam više za sebe video perspektivu na tom mjestu-objasnio je napuštanje“JRM“.

Samo desetak dana kasnije,20.rujna bivši zapovjednik „Galeba“ Dragan Jurić-Miro uputio je javnim pismom poruku svim mornarima i oficirima okupatorske mornarice-„Uplovite u luke-još uvijek svoje domovine“.

„Mornare svih mora svijeta oduvijek je krasile ljudske vrline humanosti i zdravog razuma. Pitam se što vas danas krasi dok plutate ispred luka i otoka,blokirate ih i prijetite ovom miroljubivom narodu. Prevareni ste i gurnuti u ambis ratnog zločina kao i vaše kolege u ratnom zrakoplovstvu i kopnenoj vojsci sada već bivše“JNA“.

Hrvatska je u plamenu,ali hrvatski narod i svi pošteni i časni građani ove Republike,nikad neće biti pokoren i pobijeđeni na svojoj rodnoj gradijer se bore protiv agresora koji je sam sebe već davno pokopao. Sadašnja vlast u Srbiji vodi osvajački i prljavi rat koji povijest ne poznaje na ovom tlu. Vi ste samo sredstvo za izvršenje istog kao i žrtvovani srpski narod u Republici Hrvatskoj. Onima s ratnih brodova koji su zla djela već počinili,a prethodno su svoje obitelji poslali „tamo daleko“,poručujem. Ništa nije tako daleko! Miris baruta ispaljenih granata na lijepu našu,obale i more,nošen vjetrovima suludog rata nikoga neće poštovati. Još do jučer bili smo na istim palubama,ali ne s istim idealima. Posljednji su sati, pobijedite sami sebe i poslušajte poziv zapovjednika HRM admirala Svetе Letice,spustite prijeteće cijevi i uplovite u luke još uvijek vaše domovine. Ne izvršavajte naređenja ratnog zločina protiv naroda koji vas je tako toplu primio prvih dana kada ste se odlučili za častan mornarski poziv,“

HRVATSKO PONERETVLJE U DOMOVINSKOM RATU

PODRUČJE HRVATSKOG PONERETVLJA

Hrvatsko poneretvlje pruža od granice Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, oko 1 km od Metkovića, pa do ušća rijeke Neretve u Jadransko more, a obuhvaća nizinsku deltu, krški rub i obalni pojas. Ima 415 km². Godine 1991. upravno je bilo podijeljeno na općine Metković i Ploče, u kojima je obitavalo oko 34.000 stanovnika. Danas cijeli kraj pripada Dubrovačko-neretvanskoj županiji i administrativno je podijeljen na tri grada – Metković, Ploče i Opuzen, i četiri seoske općine – Kula Norinska, Pojezerje, Slivno-Ravno i Zažablje. Za ovo područje u uporabi su i nazivi Donje neretvanski kraj, Delta Neretve, Neretvanska delta, Donja Neretva, Neretvanska krajina, Dalmatinska Neretva, Poneretvlje ili samo Neretva. Hrvatsko Poneretvlje ima iznimnu prometnu važnost u prometnom sustavu Republike Hrvatske zato što se dolinom Neretve pa dolinom Bosne povezuje Jadransko more s Panonijom. Tu se križaju kopneni i vodeni putovi. Na taj se transverzalni smjer slijeva niz cesta prema obima obala rijeke Neretve. Sve to pogodovalo je razvijanju prometnog i trgovačkog gospodarstva. Osim toga Poneretvlje je agrarno jedan od najvrednijih krajeva Dalmacije. Zbog toga su se u prošlosti za to područje optimali razni osvajači. Onaj tko je u svojim rukama imao donji tok rijeke Neretve, imao je u rukama zapravo cijelu južnu Hrvatsku te cijelu dolinu Neretve, žilu kucavicu cijele BiH. I velikosrpski agresor znao je to pa je pokušao ovladati hrvatskim Poneretvljem, a putem toga i susjednim područjima te cijelom BiH.

HRVATSKO STANOVNJIŠTVO

Područje hrvatskog Poneretvlja narodnosno je jedan od najhomogenijih dijelova Republike Hrvatske. U ogromnoj većini naseljava ga hrvatsko pučanstvo, koje je osim u dva sela (Glušcima i Mihalju) u svim naseljima cijelog kraja bilo apsolutna većina. Godine 1991. U tadašnjoj općini Metković obitavalo je 22.818 stanovnika od čega 21.292 Hrvata. U tadašnjoj općini Ploče živjelo je 13.008 stanovnika od čega 11.091 Hrvat. Identičan je bio narodnosni sastav Poneretvlja i stoljećima unazad. Usprkos tome taj su kraj uvek u svim velikosrpskim planovima uvrštavali u sastavni dio Velike Srbije.

POČETAK OBRAMBENIH PRIPREMA U HRVATSKOM PONERETVLJU

Početaksrpske oružane pobune u Hrvatskoj stanovništvo Poneretvlja, uostalom, kao i u drugim dijelovima Hrvatske dočekalo je goloruko. Naime, samo nekoliko dana prije no što je Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) preuzeila vlast u Hrvatskoj, JNA je do 22. Svibnja 1990. Oduzela cjelokupno oružje Teritorijalne obrane (TO) Hrvatske i pohranila ga u svoje skladišta. Učinjeno je to na osnovi naredbe načelnika Generalštaba Oružanih snaga SFRJ od 14. Svibnja 1990. „radi

sigurnog smještaja i čuvanja naoružanja i municije Teritorijalne odbrane“. Bilo je to grubo miješanje u hrvatski državni suverenitet jer je za TO, prema Ustavu Jugoslavije bilo nadležno republičko vodstvo. Naime za razliku od postrojbi JNA, postrojbe TO-a i njihovo naoružanje pripadali su u nadležnost svake jugoslavenske republike posebno. Bile su to svojevrsne vojske republika kojima su mogle upravljati vlasti svake republike napose. Stoga su sustav TO-a Hrvatske i njegovo naoružanje velikosrpski planeri vidjeli kao potencijalno najopasniju prepreku planiranoj oružanoj agresiji na Republiku Hrvatsku. Interesantno je spomenuti da je oružje TO Metkovića oduzeto istog dana kad je naredbe izdana, 14.svibnja, a da je oduzimanje oružja u ostalim južnohrvatskim općinama počelo idućih dana. Uzrok tome vjerojatno su bili izborni rezultati, jer je u Metkoviću pobijedio HDZ, a u Pločama i Makarskoj Socijalna-demokratska partija (SDP). Oružje TO vojnim je kamionima odvezeno u vojno skladište Male bare, uz obrazloženje da ne postoje dobri uvjeti za čuvanje i održavanje oružja u Metkoviću. U to skladište tijekom idućih dana pohranjeno je i oružje TO-a Ploča,Makarske i Vrgorca. Prema tvrdnji prof. Ivice Gabrića, tadašnjeg predsjednika HDZ-a Metkovića, djelatnici štaba TO Metkovića pokazali su se prilikom tog otuđivanja oružja više nego revni. Naime, potrudili su se oduzeti i oružje koje je bilo pohranjeno i po neretvanskim poduzećima (Betonu, Razvitku i dr.) te ga predati u skladište Ploče, premda u mnogim dijelovima Hrvatske JNA to oružje nije oduzimala. Takvim postupanjem djelatnika štaba TO-a Poneretvlje je posve razoružano. Interesantno je prisjetiti se ponašanja štabova TO u Sloveniji, koji su se u isto vrijeme čak i uz prijetnju oružjem oduprli oduzimanju svog oružja, što se u Hrvatskoj nigdje nije dogodilo. Da bi se formalno zadovoljilo zahtjev Republike Hrvatske za nadzor nad „njenum naoružanjem“, JNA je dopustila da rukovoditelji ratne rezerve štabova TO jednom tjedno obilaze oteto naoružanje da bi se uvjerili da je njihovo naoružanje „na mjestu“. Time se željelo „uspavati“ one snage koje su se otvoreno suprostavljale oduzimanju oružja TO-a.

Također je hrvatsko Vrhovništvo general armije Veljko Kadijević umirivao tvrdnjama da postoji mogućnost da se oružje vrati, ako republike osiguraju „dobre uvjete zaštite“. No to je bila samo obmana. No i bez oružja TO-a u svim krajevima Hrvatske odmah nakon izbijanja velikosrpske pobune u kolovozu 1990. Otpočele su obrambene pripreme. Ni Poneretvlje nije bilo iznimka.

Dapače, s obzirom na situacijučinilo se da je u tim trenutcima Poneretvlje jedno od ugroženijih područja Hrvatske. Naime, u dolini Neretve i oko nje bilo je niz iznimno snažnih vojnih garnizona JNA (Mostar,Čapljina,Ploče,Trebinje, Bileća), odakle se zbog sve aktivnije uloge JNA u oružanoj pobuni i agresiji, mogla očekivati oružana intervencija. Uz to, i događanja u susjednoj Hercegovini, gdje je sve očitija bila militarizacija Srba istočne Hercegovine, stvarala su dodatnu bojazan. Naime, u neposrednoj blizini Metkovića kao pograničnog grada, od tri čapljinska sela: Prebilovci, Tasovčići i Klepcici, otpočelo se stvarati snažno velikosrpsko uporište, koje je počelo opasno ugrožavati normalan život hrvatskog

pučanstva i hercegovačkog i hrvatskog Poneretvlja. Zbog toga je postojala opravdana bojazan da bi zajednički mogli upasti istočnohercegovački Srbi i postrojbe JNA.

Stoga su i u Poneretvlju počele određene obrambene pripreme odmah nakon demokratskih promjena. Tako je već u svibnju 1990. Iz Zagreba došao saborski zastupnik Luka Bebić i vodstvu HDZ-a Metković prenio poruku premijera Manolića, da bi u sklopu vatrogasne postrojbe trebalo početi organizirati svojevrsnu poluvojnu postrojbu koja bi bila na raspolaganju novim općinskim vlastima. Naime, u to vrijeme, kad se HDZ tek pripremao za preuzimanje vlasti, nije se imalo odveć povjerenja u strukture policije i TO-a, te se željelostvoriti neku vrstu novih sigurnosnih postrojbi koje bi, ako treba i oružano, podržalo nove, demokratski izabrane organe vlasti. No ta postrojba u sklopu vatrogasne postrojbe Metković nije oformljena, ponajviše zbog pitanja tko će imati zapovjedne ovlasti. Naime, čini se da je postojao određeni sukob između lokalnog vodstva HDZ-a i pripadnika HDZ-a koji su ušli u Sabor i Vrhovništvo. Taj sukob začeo se oko pitanja imenovanja čelnika općinskog vodstva, a nakon pobjede HDZ-a na općinskim izborima. Posljedice toga sukoba imat će kasnije loše posljedice tijekom formiranja obrambenih struktura Poneretvlja. I premda je odbačen prijedlog da se u sklopu vatrogasaca formira oružana postrojba, vodstvo općinskog i gradskog HDZ-a ipak je oformilo ilegalni oružani odred od oko 30-ak osoba, pripadnika HDZ-a. Grupa je bila i naoružana, uglavnom pištoljima, a mogla se u slučaju potrebe aktivirati u bilo kojem trenutku.

Paralelno s osnivanjem ove stranačke postrojbe, općinsko vodstvo počelo je sastavljati tajne popise potencijalnih dragovoljaca na koje se moglo računati u slučaju potrebe. Ti dragovoljci postupno su trebali ulaziti u policijske postrojbe te kroz njih, prema potrebi oružano djelovati u obrambene svrhe.....

..... I u Pločama (tada još uvijek Kardeljevo) održana je izvanredna sjednica predsjedništva općine i izvršnog vijeća s koje je također upućena puna podrška vrhovništvu i vladu hrvatske „*u nastojanju da ne dozvole stvaranje bilo kakve autonomije na njezinom političkom prostoru .*“

Vodstvo HDZ-a Ploča također je zasebno uputilo podršku Vrhovništvu i prosvjed zbog „*uplitanja JNA koja je presretanjem helikoptera onemogućila organe unutrašnjih poslova u Hrvatskoj u obavljanju dužnosti na osiguranju reda i mira u Hrvatskoj. Tim činom je JNA suspendirala legalnu i legitimnu odluku hrvatske vlasti, pa se time jasno vide i avanturistički elementi vojnog uplitanja za što se odgovornost mora snositi.*“ Konkretni potezi u kreiranju obrane počeli su neposredno nakon tih prosvjeda. Već 17. kolovoza 1990. (tj. Na dan početka „balvan revolucije“) Izvršno vijeće općine Metković utemeljilo je ratno vijeće....

..... I u Pločama su u to vrijeme već počele prve obrambene pripreme. No tamo su uvjeti za poduzimanje bilo kakvih obrambenih poteza bili puno lošiji nego u Metkoviću. Naime, utjecaj vrlo snažnog garnizona JNA stacioniranog u tom gradu

bio je vrlo jak, a kontraobavještajna služba u Pločama bila je još aktivnija nego u Metkoviću. Uz to, pristalice ideje o organiziranju otpora nisu imali povjerenja u tadašnju općinsku vlast. Samo zapovjedništvo TO općine bilo je jako pasivno, a u njemu su bile djelatne osobe na koje se, u ustroju obrane nije moglo osloniti. Posredno to dokazuje i teški fizički obračun koji se dogodio između jednog djelatnika TO-e Ploča i jednog člana HDZ-a, a sukob je, čini se, bio ideološki....

No ipak se pristalice obrambenih priprema počinju aktivno angažirati, te se 24.siječnja 1991. U Pločama ustrojava „Lučka garda“, jačine jednog voda od dva odjeljenja, stalna postrojba s poluvojnim ustrojem koju je isprva sačinjavalo 18, a potom 21 osoba. Osnivači „Lučke garde“ bili su generalni direktor Luke Ploče Ivica Pavlović i njegov zamjenik Zdenko Jelavić, kapetan lučke dizalice „Birina“ Mladen Milošević-Braco, Miljenko Bogeljić, Velimir Barbir, Srećko Erak i Slavko Vitanović. Osnovna zadaća te postrojbe bila je zaštita Luke Ploče, no kasnije se ona angažirala i na drugim zadaćama, kao što su prikupljanje informacija o djelatnosti vojske u Pločama. Pripadnici te postrojbe odlazili su na dogovore o organiziranju i naoružavanju, u Metković, Ljubuški, Dubrovnik i Split.

Na čelu „Lučke garde“ bio je kapetan Mladen Milošević – Braco, zapovjednici dva odjeljenja voda bili su Vlado Kiš i Tomislav Bule, a ostali pripadnici bili su: Dalibor Granić, Branko Barbir, Zdravko Ivičević, Ranko Barbir, Miško Katić, Joško Bebić, Ivica Bebić, Joško Malić, Vjekoslav Begović, Josip Mataga, Veljko Peko, Andrija Buntić, Žarko Raguž, Neven Delić, Stipe Štrbić, Neven Franičević, Rade Vizintini, Neven Glamuzina. najveću podršku u djelovanju „Lučka garda“ nalazila je u upravi i među djelatnicima „Luke Ploče“. Luka Ploče tijekom cijelog Domovinskog rata, pa i u doba najvećih kriza, imala je važnu ulogu u podršci, a sveukupna sredstva i mehanizaciju stavila je na raspolaganje hrvatskoj obrani.

No usprkos tome organizacija rada grupe, njezin ustroj, obuka i naoružavanje išli su dosta sporo zbog objektivnih razloga.

Paralelno s tim pripremama na lokalnoj razini, tijekom jeseni 1990. Iz Splita se počelo povezivati sve sekretare za poslove Narodne obrane u tadašnjoj Zajednici općina Split, koja je obuhvaćala sve općine od Paga do Dubrovnika. Inicijativa je potekla od splitskog sekretara Sekretarijata narodne obrane Mladena Bujasa, a željelo se stvoriti jedinstveni obrambeni sustav Dalmacije. Prema napucima iz Splita svi sekretari u svojim su općinama počeli stvarati obrambene jezgre po mjesnim zajednicama, koje su u određenom trenutku trebale preuzeti obranu. U te pripreme uključeni su i voditelji postrojbi teritorijalne obrane u koje se moglo imati povjerenja, a na čemu je posebice radio zapovjednik štaba TO Splita, tada umirovljeni potpukovnik JNA, a kasnije prvi zapovjednik 4.brigade ZNG-e, Ivo Jelić. U osnovi bio je to pokušaj uporabe organizacijskog sustava TO i narodne obrane za stvaranje Hrvatske vojske. No krajem 1990. Orientacija obrane okrenula se prema MUP-u kao legalnoj instituciji, a dotadašnji „zaštitni odredi“, koje se pokušavalо

organizirati kroz sekretarijate narodne obrane, prešli su pod MUP i dobili status rezervne policije.

TO kao druga oružana formacija nadležnosti Republike Hrvatske uglavnom je odbačena kao oslonac pri formiranju obrambenih snaga. Naime, hrvatsko Vrhovništvo, posebice predsjednik dr. Tuđman, bili su protiv oslanjanja na institucije TO-a. Više je razloga tome. Prvi najosnovniji bilo je nepovjerenje u zapovjedni kadar TO-a. Nije to bilo bez osnove. Kao dokaz možemo navesti i to što je Republički štab TO Republike Hrvatske, zajedno sa svojim zapovjednikom štaba, generalom Zdravkom Novoselićem, ostao da kraja svog postojanja, do rujna 1991. Vjeran Beogradu i uskraćivao bilo kakvu suradnju i poslušnost demokratski izabranoj vlasti Hrvatske. Nije baš bilo previše povjerenja ni u zapovjedni kadar TO-a na lokalnoj razini, kojemu se kao poseban grijeh spočitavalo to što je u proljeće 1990. Čitavo naoružanje TO-a Hrvatske predao JNA.

U dosta slučajeva predali su čak i više na što su tražili, oduzimajući i oružje od radnih organizacija. Donoseći u rujnu 1991. Odluku o raspuštanju štabova TO-a, i otpuštanju njihovih radnika predsjednik Hrvatske dr.Tuđman ponašanje je osoblja štabova TO-a operativnih zona ocijenio kao „*odbijanje suradnje s legalnim organima Republike Hrvatske u poslovima obrane.*“

MUP KAO TEMELJ OBRANE 1990. / 1991.

I u Poneretvlu su postrojbe MUP-a prošle sve navedene faze mijena kao i u ostatku Hrvatske. Nažalost, zbog tehničkih razloga nisam uspio doći do više podataka o zbivanjima u Policijskoj postaji Ploče, te su u glavnini opisana zbivanja vezana za Policijsku postaju Metković, gdje su promjene u tom razdoblju bile dublje i korjenitije. Kao i u ostalim općinskim organima, i ovdje je, u tadašnjoj miliciji bilo zaposleno nerazmjerno mnogo pripadnika srpske nacionalnemanjine.

.....I u policijskoj postaji Ploče također je provedena ratna sistematizacija. Prema njoj tijelo koje je predstavljalo stožer policijske stanice Ploče u svom sastavu je imalo ove osobe: Ante Erak – zapovjednik postaje, Milan Rezo – zamjenik zapovjednika, Fadil Dajanović – pomoćnik zapovjednika, Nikola Katić – pomoćnik zapovjednika i Dušan Erak – šifrant i rukovoditelj ratne pričuve. Ovome stožeru izravno su bili podređeni: dežurni policijske stanice, stanična postrojba sa četiri odjeljenja i čete za posebnu namjenu sastava dva voda po tri odjeljenja.

Zapovjedništvo satnije za posebne namjene činili su Zoran Pulić – zapovjednik satnije,Dalibor Šetka – zamjenik zapovjednika satnije, Neven Zmijarević – pomoćnik zapovjednika, Boris Bubičić – zapovjednik Prvog voda i Ivanko Katić – zapovjednik Drugog voda. Ta će formacija naknadno aktivirati tijekom poznate akcije „Zelena tabla“. Satnija za posebne namjene imala je dva voda sastavljena od odjeljenja. U Prvom vodu satnije za posebne namjene bili su : Danko Katić –

zapovjednik odjeljenja, Tomo Barbir – zapovjednik odjeljenja , i Petar Petrušić – zapovjednik odjeljenja. U Drugom vodu satnije za posebne namjene bili su : Željko Kežić – zapovjednik odjeljenja, Mirko Jakić – zapovjednik odjeljenja i Milan Zmijarević – zapovjednik odjeljenja.

Odjeljenje minobacača, kojemu je zapovjednik bio Davor Žderić, i odjeljenje radiotelegrafista kojemu je zapovjednik bio Neven Matić, bili su izravnopodređeni stožeru Policijske postaje Ploče.

ORUŽANE POSTROJBE JNA U PONERETVLJU I OKO NJEGA

Oduzimanje oružja TO Hrvatske (ali i BiH) odmah su popratile organizacijsko-ustrojbene promjene u vojnim oblastima JNA u koje je spadala Hrvatska (i BiH). Već 15.svibnja 1990.dan nakon izdavanja naredbe o oduzimanju oružja TO-a, generalštak SFRJ izdao je naredbu o prekvalifikaciji i preustroju dijela postrojbi u Hrvatskoj i oko nje u „A“ tip. Po toj naredbi 10. Motorizirana brigada u Mostaru je prevedena iz „B“ klase u „A“ klasifikaciju, u čemu je najvažniji čin bila ugradnja oklopnog i mehaniziranog bataljuna u njegov sastav po „A“ klasifikaciji. Tako je doslovce „nad glavom“ Poneretvlja formirana vrhunska oružana postrojba, koja je u roku od jednog sata mogla intervenirati i ovladati cjelokupnom dolinom. Da je taj preustroj doista zbog toga i proveden, potvrđuje i u svojim sjećanjima tadašnji predsjednik Predsjedništva SFRJ Borislav Jović.On navodi da mu je 8. Lipnja 1990. General Veljko Kadijević rekao da su „*doneli odluku o formiranju posebnih motoriziranih korpusa u regionima Zagreba, Knina, Banja Luke i Hercegovine, koji će biti sposobni, po potrebi, da budu u funkciji kao na Kosovu .*“

No to je bio samo gornji dio „vojne preše“, jer se na dnu delte Neretve, u Pločama nalazio također snažni garnizon „ Stanko Parmać“ i vojna luka Jugoslavenske ratne mornarice (JRM). Ustrojbeno je hrvatsko Poneretvlje, tj.vojni objekti u Pločama, pripadalo pod „Vojnopolomorsku oblast“, sa sjedištem u Splitu, točnije pod 9.vojnopolomorski sektor sa sjedištem u Kumboru, koji je bio nadležan za južni dio jadranske obale. Garnizon i luka Ploče činili su zajedno 158. pomorsku bazu JRM, na čelu koje je bio zapovjednik kapetan bojnog broda Velin Jovanov. Pomorska baza sastojala se od sedam vojnih objekata : sidrišta, tehničke izvidnice (veza i hangara), vojarne, skladišta Male Bare (oružje TO-a),skladišta Tatinje (posebna skladišta goriva, eksploziva, mina i torpeda), pozadinsko skladište Suvarac-Prnjari i Doma JNA. U bazi je stacioniran 16.divizion minolovaca.

Taj divizion bio je dio flote JRM-a, koja je kao područje odgovornosti pokrivala Split – Vis. Divizion je tvorilo osam minolovaca podijeljenih u dva odreda.

Zapovjednik diviziona bio je kapetan bojnog broda Milija Janković, istinski neprijatelj hrvatskog naroda, što je i dokazao i svojim kasnijim djelovanjima. Zapovjednik prvog odreda minolovaca bio je poručnik bojnog broda Radovan

Kaluđerović, a drugog odreda poručnik bojnog broda Halil Zolj. Dakle, na svim čelnim vojnim dužnostima u Pločama bile su osobe nehrvatske nacionalnosti. Spomenimo još da su u gradu Pločama obitavale obitelji oficira JNA, te da je u gradu djelovao iznimno jak centar vojne obavještajne službe, koji je imao razgranatu mrežu djelatnika po cijelom Poneretvlju. Tijekom 1990.godine postrojbe stacionirane u Pločama dobine su od Generalštaba JNA zadaću da podignu borbenu gotovost žurnim popunjavanjem ljudstvom i oruđima. Zanimljivo je spomenuti da se popunjavanje ljudstvom provodilo preko Ureda za obranu u Pločama.

PLANOVİ O SRPSKOJ GRANICI NA NERETVI

Sva ta sinkronizirana događanja na području istočne Hercegovine (politički skupovi i vađenje kostiju) bili su očiti dokaz da postoji dobro razrađeni plan o uključivanju cjelokupnog područja istočno od rijeke Neretve u područje srpskog državnog korpusa. Za poznavaoce ovog kraja to nije bilo ništa novo i nepoznato. Naime i prije tvrđeno da je Neretva granica, da je istočno od nje srpsko etničko područje, da su na tom području stradale nebrojene tisuće Srba od ustaških zločinaca te da su njihovi grobovi i jame u koje su bačeni granica srpstva. Tako je na osnovi koncepcije prema kojoj su u srpske zemlje pripadali svi krajevi u kojima „disperzirani“ srpski grobovi i jame, cijelo Poneretvlje, i hrvatsko i hercegovačko, trebalo postati sastavni dio buduće velike srpske države.

No tek tijekom 1990./ 1991. Postalo je očito koliku je pažnju srpska politika pridavala prema mjestima s značajnim udjelom srpskog stanovništva uzduž rijeke Neretve. Počevši od Drugog svjetskog rata, a posebice od šezdesetih godina, sustavno je iz istočnih dijelova Hercegovine u dolinu Neretve naseljavano srpsko stanovništvo (Vrapčići, Tasovčići, Klepci). Izgrađeni su vojni objekti uz srpska naselja (npr. vojni aerodrom i heliodrom Mostar kod Baćevića, Vojni institut u Vrapčićima i dr.) u kojima se uglavnom zapošljavalо to doseljeno stanovništvo.

Skladišta oružja TO-a cijelih općina locirana su u selima s poslijeratno postignutom srpskom većinom (Tasovčići). Skoro svi mostovi na Neretvi izgrađeni poslije Drugog svjetskog rata, postavljeni su tako da ih se može nadzirati iz naselja sa srpskom većinom (Tasovčići, Žitomislići, Baćevići i dr.). Sve navedeno upućivalo je da je u pitanju dugoročno planirani proces zauzimanja ove strateške crte : Kremena – Mihalj – Glušci – Klepci – Prebilovci – Tasovčići – Žitomislići – Pijesci – dio Bune – Baćevići – Ortiješ – Bjelušine (dio istočnog Mostara, sjedište tzv. srpske općine Mostar i kasarna Konak, kasnije komandno mjesto SDS Mostara, te vladičanska saborna crkva) – Malo Nevesinje 8novi ***kvart Mostara najgušće naseljen Srbima) – Bijelo polje – Vrapčići. Nadzorom nad tim mjestima automatski se dobiva nadzor nad cjelokupnim područjem istočno od navedene crte. Istodobno ta crta mogla je postati savršena „odskočna daska“ za eventualni prodor k zapadu. Kreiranjem ovog naseljeničko-vojnog „krajine“ zapadnog srpstva, nasuprot

neupitno hrvatskoj zapadnoj Hercegovini i makarskom primorju, nastojalo se istodobno provesti svojevrsnu izolaciju velikog broja Hrvata s lijeve strane Neretve. Na taj način željela se stvoriti lažna slika da su Hrvati istočno od Neretve zapravo samo enklava u kompaktnom srpskom etničkom tkivu. S tim ciljem srpska politika je, počevši od 1945. godine rabila političko-gospodarske mjere radi smanjenja broja Hrvata u istočnoj Hercegovini.

Tako je broj Hrvata s 26.000, koliko ih je bilo 1939. spao na 16.500 godine 1991., a i to je bilo uglavnom staračko pučanstvo. Istodobno je nerazmjerne porastao broj Srba – doseljenika u dolinu Neretve, od Konjica do Ploča. I izgradnja tog novog grada na ušću Neretve, s огромним vojnim garnizonom, poslužila je također za kolonizaciju novog srpskog stanovništva na području gdje ga do tada nije bilo, a koje je bilo od vitalnog gospodarskog interesa za srpstvo.

Završne pripreme velikosrpskih snaga na području istočno od Neretve, za preuzimanje područja istočno od navedene crte, započele su devedesetih godina, nakon snažne nacionalne euforije među srpskim narodom na cijelom području bivše Jugoslavije. Naime, logistička osnova je, kako je već navedeno, stvorena prethodno. Te pripreme bile su stvaranje moralnog prava na granicu na Neretvi, usprkos tome što je srpski narod u dolini Neretve neznatna manjina naprema Hrvatima i Muslimanima. I to je upravo bila glavna svrha svih vađenja posmrtnih ostataka iz jama. Stvaranjem spomen kompleksa i sakralnih građevina na liniji Glušci (spomenik stradalim Srbima) – Prebilovci (kompleks spomen – kosturnice) – Žitomislići (manastir i kosturnica) – Bjelušine (saborna crkva) dobivena je i moralno-duhovna osnova za granicu na Neretvi. Spomenimo opet da je prvi spomenik – kamen međaš srpstva na Neretvi, postavljen u Glušcima 23. rujna 1990., ranije nego igdje drugdje na ovoj crti.

Ipak, za središte ove moralno-duhovne transverzale izabrani su Prebilovci. To selo, koje je teško stradalo od ustaša u Drugom svjetskom ratu, trebalo je zadobiti status svetog mjeseca, stratišta, srpskog naroda koje se ni po koju cijenu, nikad ne smije napustiti. Stoga se tu 1990. počela graditi velika spomen-kosturnica za sve srpske žrtve izvađene iz hercegovačkih jama. Istodobno su u njegovoј blizini – u Tasovčićima, počele pripreme za ovladavanje tim mjestom. Naime, u Tasovčićima je raskrižje cesta Ploče – Mostar (tj. glavne cestovne komunikacije BiH s morem) i Čapljina – Stolac, most preko Neretve, trafostanica za napajanje električnom energijom Neuma, Čapline, Ljubuškog, Čitluka i Stoca, skladište oružja TO-a. Doista, bilo je mjesto od velike važnosti. Tijekom 1991. zastrašivanjem (podmetanjem eksploziva, pucnjava, barikade, prijetnje i sl.) Srbi su uspjeli ovladati Tasovčićima. Tako je, preko Prebilovaca i Tasovčića dobivena logističko-moralna osnova za granicu srpstva u donjem Ponteretvlju.

U ostvarenju ovog velikosrpskog projekta aktivno su sudjelovale ove političke organizacije: SDS Hercegovine, Savez komunista – pokret za Jugoslaviju, SDP Mostara i Hercegovine, SUBNOR, Srpski pokret obnove Vuka Draškovića te

Narodna stranka Crne Gore Novaka Kilibarde. No sve te organizacije djelovale su u koordinaciji s Kontra-obavještajnom službom JNA. Glavni organizacijski i logistički oslonac bila je JNA, dijelovi civilnih organa vlasti, policije i uprava važnijih poduzeća Hercegovine.....

UBOJSTVO U PLOČAMA NA NACIONALNOJ OSNOVI

.....Kolika je doza napetosti vladala tih dana u dolini Neretve, i to ne samo među mještanima, najbolje se može ilustrirati oružanim incidentom upločanskoj vojnoj luci. Od isteka ultimatuma za razoružanje „paravojnih formacija“ pa do objavljivanja vijesti da je predsjednik RH dr.F Tuđman postigao dogovor u Beogradu, među vojnicima na odsluženju vojnog roka u Pločama vojnoj luci izbio je sukob. Oko 2:30 u noći, u vrijeme dramatičnog boravka predsjednika Hrvatske u Beogradu, stanovnike u blizini luke probudio je serijal rafala, a potom i pojedinačna paljba. U sukobu je smrtno stradao i jedan vojnik, a JNA je tvrdila da je njegova smrt bila posljedica nesretnog slučaja. Kasnije se doznao da su se oružano sukobili vojnici srpske nacionalnosti,s jedne strane Hrvati i Albanci s druge strane.

PRIPREME ZA OSNUTAK ORUŽANIH POSTROJBI

Daljnje pogoršanje političko-vojne situacije u prvim mjesecima 1991.(„AFERA Špegelj“,,Krvavi uskrs“ i velikosrpska pobuna u Slavoniji) pokazalo je Vrhovništvu Hrvatske da hitno treba promijeniti organizaciju obrane. Postalo je više no očito da MUP ne može sam snositi organizaciju obrane Hrvatske. Tako se u Vrhovništvu Hrvatske počela rađati ideja, koja se ubrzo počela realizirati, da se stvori hrvatska vojska u klasičnom smislu, sa stručnim kadrovima koji su u tom trenutku postojali. Shvatilo se da se vojnoj organizaciji može suprostaviti samo vojska. MUP sa svojim kadrovima to nije moglo. Tako je donesena i odluka o osnivanju Zbora narodne garde Hrvatske, koji je postao jezgra iz koje je potom nastala Hrvatska vojska. Tako su u konačnici osnovane prve hrvatske vojne obrambene postrojbe u Poneretvlju. No njihov nastanak i razvoj može se razmatrati samo u sklopu osnutka i razvoja ostalih hrvatskih postrojbi u Dalmaciji.

Formiranje oružanih postrojbi HV-a u Dalmaciji počelo je 14.travnja 1991.kada je na sastanku, kojemu je predsjedavao general-major Tomislav Bjondić, iz Ministarstva obrane RH, održanome u Splitu u Vili Dalmaciji, donesen zaključak da se pristupi osnivanju HV-a u Dalmaciji. Na istome mjestu 28.travnja održan je sastanak svih sekretara NO Dalmacije, a na koji su bili pozvani i predstavnici Poneretvlja. Na tom sastanku, na kojemu je također predsjedavao Bjondić, formirana je 4.brigada Zbora narodne garde, a za njezina prvog zapovjednika imenovan je tom prigodom zapovjednik štaba TO Splita, tada umirovljeni potpukovnik Ivo Jelić. Taj je sastanak po broju sudionika i donesenim zaključcima

bio pravi početak formiranja Hrvatske vojske u Dalmaciji. Tijekom idućih dana potpukovnik Jelić uspostavio je svoje zapovjedno mjesto u Kaštel Sućurcu, u zgradu društvenih sadržaja „Jugovinila“. U tim prostorima zapovjedništva Jelić je, zajedno s Mirkom Šundovim, također djelatnikom TO u Splitu (kasnije general-pukovnik i jedan od ratnih zapovjednika 4.br.ZNG-a). 1.svibnja 1991. održao se tajni sastanak s predstojnicima ureda za obranu dalmatinskih općina. Kao predstavnik Poneretvlja na sastanku je bio Zlatko Jakić, predstojnik Ureda za obranu općine Metković. Na tom sastanku dogovoreno je da se počne osnivanje postrojbi Zbora narodne garde po općinama. Općina Metković bila je zadužena osnovati jednu aktivnu satniju koja bi imala oko 100 boraca. Odlučeno je da se u općini Ploče u tom trenutku, a zbogznatno teže političko-sigurnosne situacije nego u Metkoviću, pokuša pridobiti dragovoljce za jednu pričuvnu satniju ZNG-a....

PRIČUVNA SATNIJA ZNG – e PLOČE

Da bi se poboljšala obrambena situacija u općini Ploče 1.travnja 1991. smijenjen je dotadašnji zapovjednik, i postavljen novi zapovjednik štaba TO Ploče Velimir Barbir – Velija. Zadaća mu je bila ustrojavanje obrane općine te praćenje djelatnosti pripadnika JNA u gradu i luci. On je odmah počeo blisko surađivati s tada jedinom organiziranom obranom Ploča – „Lučkom gardom“. Dogovoreno je da pripadnici „Lučke garde“, počevši od 4.travnja, počnu stalno dežuranje na željezničkoj prometnici, jer se pretpostavljalo da bi odatle mogle pristići vojne snage okupatorske vojske. Na toj zadaći članovi garde ustrajali su sve do proljeća 1992. kad je prekidom željezničkog prometa ta opasnost nestala.

No „Lučka garda“ bila je i dalje malena i slaba postrojba. Stoga je za potrebe organiziranja obrambenih priprema u svibnju novo vodstvo štaba TO-a i u Pločama počelo pripreme za osnutak lokalne postrojbe Hrvatske vojske. Predviđeno je da to bude satnija pričuvnog sastava ZNG-a. No za razliku od Metkovića, u Pločama su sve pripreme za njen osnutak morale bit provedene u još većoj tajnosti, jer, po riječima Mladena Miloševića, jednog od prvih organizatora obrane Poneretvlja: „*opće podrške za ove aktivnosti nije bilo*“. Zato ni ne čudi što su u takvoj atmosferi Ploče tijekom ljeta 1991. kasnile u obrambenim pripremama za Metkovićem. Tako je 1.srpnja 1991.g.u Pločama utemeljena prva formacija HV-a na području te općine – Pričuvna satnija Zbora narodne garde. Satnija je imala 90 pripadnika iz svih naselja pločanske općine. Uglavnom su to bili mladići – dragovoljci za koje se u obrambenom vodstvu pretpostavljalo da se neće kolebatи u izvršenju predstojećih bojnih zadataka. Kao i ostale postrojbe HV-a u to doba, ni njezini pripadnici nisu imali gotova nikakvo naoružanje i opremu u trenutku osnutka. Štab TO u Pločama mogao im je dati samo nekoliko radioaparata, skromnih tehničkih mogućnosti, dvogleda i opremu za zaštitu od RBK bojnih sredstava. Sva oprema i naoružanje bilo je pohranjeno u vojnom skladištu u Malim Barama. Za opremanje postrojbe

ratnom opremom zatražena je pomoć općine Ploče, rukovodilaca i vlasnika privrednih poduzeća i radnji. Za tu je svrhu otvoren i poseban račun s naznakom „Posebni dio budžetskog prihoda općine Ploče za nabavu sanitarnog materijala, lijekova i druge opreme posebne namjene.“ zapovjednik pričuvnog sastava ZNG-a Ploče bio je Velimir Barbir, zapovjednik satnije bio je Smiljan Šunjić, njegov zamjenik Vlado Barbir.

Na čelu prvog voda bio je Mate Žderić, na čelu drugog voda Drago Jerković. Suradnik za mobilizaciju bio je Pero Radaljac, suradnik za logistiku Josip Batinović te rukovoditelj RR-a Jure Ostojić.

U vrijeme osnutka ove pričuvne satnije ZNG-a, dotadašnja „Lučka garda“ dobiva status Interventnog voda i formacijski ostaje pri Luci Ploče kao njezina oružana formacija. Tijekom srpnja samoinicijativno se „Lučkoj gardi“ priključuje i vod branitelja iz pločanskog Energopetrola s Tomislavom Ivičevićem kao zapovjednikom i Hrvojem Barbirom kao dozapovjednikom. Tako je ipak postupno rasla obrambena moć Ploča.

Osim te dvije satnije tijekom lipnja 1991.u Poneretvlju je u svim općinama i mjesnim zajednicama počelo osnivanje „Odreda narodne zaštite“ (ONZ). ONZ-i su osnovani posvuda u Hrvatskoj u to vrijeme. U osnovi je njihov ustroj zamišljen slično koncepciji odbačenog TO-a. Dakle, ONZ-i su trebali biti sastavljeni od lokalnog stanovništva koje dobro poznaje svoj kraj i koje će biti spremno braniti svoje ulice, naselja, gradove, tvornice, mjesne zajednice, sve važnije objekte u nekom gradu, voditi borbe protiv srpskih pobunjenika i drugih neprijatelja u gradu, tražiti potencijalne diverzante i snajperiste. ONZ-i su privremeno preuzeli i ulogu Civilne zaštite (CZ)....

PROBLEMI U FORMIRANJU ZAPOVJEDNIŠTVA JUŽNE DALMACIJE I 116. DUBROVAČKO – NERETVANSKE BRIGADE

No usprkos osnutku svih navedenih postrojbi, obrana Poneretvlja i dalje je posve ovisila o snazi i organizaciji lokalne policije. Postrojbe ZNG-a nisu imale uvjete braniti ni same sebe, a kamoli Poneretvlje. I dokje u organizaciji MUP-a postojala dobro razrađena zapovjedna i organizacijska hijerarhija, među tadašnjim vojnim postrojbama ZNG-a vladao je svojevrsni kaos. Zapovjednici su se mijenjali iz dana u dan, postrojbe su se oformljavale, potom odmah raspuštale i odmah su od tih vojaka formirane nove postrojbe. Dokle je išla ta kaotičnost može se vidjeti i iz toga što su prema planu postrojbe ZNG-a Poneretvlja trebale zajedno sa dubrovačkim ZNG-om oformiti 116.brigadu. no umjesto toga političko (i vojno) vodstvo radije se odlučilo da svoje pričuvne postrojbe uključi u 115.imotsku brigadu, odbacujući suradnju s Dubrovčanima.

No podimo redom. Prema osnovnoj zamisli Republika Hrvatska podijeljena je na pet vojnih obrambenih područja – sektora. Dana 18.srpnja 1991.izdana je zajednička zapovijed Ministarstva obrane (dr.Šime Đodan),Ministarstva unutrašnjih poslova (dr.Onesin Cvitan) i Zapovjedništva ZNG-a (general-pukovnik Martina Špegelja) o formiranju regionalnih zapovjedništava.

Tom zapovijedi bilo je predviđeno i formiranje Zapovjedništva obrane južne Dalmacije, koje bi obuhvaćalo općine Dubrovnik, Metković ,Ploče i Korčula. Za zapovjednika zapovjedničkog stožera imenovan je major Željko Pavlović, (a ne Ante Pavlović, kako pogrešno стоји u originalnom dokumentu), dotadašnji zapovjednik općinskog štaba teritorijalne obrane Dubrovnika. Njegovim zamjenikom imenovan je načelnik Policijske uprave Đuro Korda. Članovima stožera imenovani su zapovjednici ZNG-a i policijskih stanica Metković, Ploče i Korčula. Za političkog radnika u stožeru je određen Luka Bebić. Zapovjedništvo se trebalo konstituirati u Dubrovniku. Tom zapovijedi zapovjednik Južne Dalmacije Željko Pavlović imenovan je i zapovjednikom brigade ZNG-a koja se tek trebala oformiti.

Time je formalno ovo zapovjedništvo osnovano. Po mnogočemu to je zapovjedništvo bilo specifično. Tako je zapovijedi određeno da članovi stožera iz Metkovića, Ploča i Korčule ostanu u svojim sjedištima i ne idu u Dubrovnik, gdje se trebalo obrazovati i zapovjedništvo, a tako nije bilo u drugim zapovjedništvima. No to zapovjedništvo nikada nije profunkcioniralo prema zamisli Ministarstva obrane. Nešto kasnije, uvođenjem Kriznih štabova u vojno-politički sustav RH, stalo je njegovo daljnje formiranje. Naime, regionalni Krizni štab za područje južne Dalmacije (općine Dubrovnik, Metković, Ploče Korčula i Lastovo), preuzeo je i zapovjedne ovlasti Zapovjedništva Južne Dalmacije, a Željko Pavlović sa zmetkom svog zapovjedništva postao je član Kriznog štaba, kao njegov vojni zapovjednik. Time su zapravo zaustavljene daljnje aktivnosti u organiziranju vojnog zapovjedništva. (Zapovjedništvo južne Dalmacije ili Sektora Jug ili Sektora Dubrovnik, kako je još nazivano, nastat će tek početkom velikosrpske agresije na ovaj dio Hrvatske, krajem rujna 1991. No sjedište mu neće biti u Dubrovniku nego u Metkoviću).

Krizni su štabovi sastavom i ovlastima bili kaotična mješavina civilnoga i vojnoga. Danas, kad imamo slobodnu i koliko-toliko uređenu državu Hrvatsku, možemo se možda iščudjavati takvim zbivanjima. No ne treba zaboraviti kakva su to bila vremena, kad je ni iz čega, bez dovoljno vojnički osposobljenog ljudstva i s minimalnim tehničkim sredstvima, trebalo hitno stvarati obrambenu snagu i s njom se suprotstaviti posve organiziranoj vojnoj sili.

Taj „slikoviti koloplet“ vojnih i civilnih dužnosti koje su obnašali KŠ-i postaje razumljiv ako znamo da se Hrvatska vojska rodila zapravo iz civilne Hrvatske – policije i općinskih organa. Civilne strukture bile su porođajna košuljica vojne organizacije.

Zapovijed o formiranju 116.dubrovačko-neretvanske brigade izdana je sredinom ljeta. Prema planu njezino sjedište trebalo je biti u Metkoviću, a za prvog zapovjednika imenovan je kapetan I.klase Ivan Varenina, koji je krajem kolovoza iz vojarne JNA u Sinju prešao na hrvatsku stranu. Početkom rujna kapetan Varenina imenovan je zapovjednikom svih postrojbi ZNG-a južne Dalmacije, tj.na području koje su obuhvaćale općine Dubrovnik, Metković, Ploče, Korčula i Lastovo, čime je preuzeo dio ovlasti koje je tada formalno obnašao Željko Pavlović. Inače prema planu raspored snaga te planirane 116.brigade trebalo je biti : zapovjedništvo brigade i jedna bojna u Metkoviću, jedna bojna u rajonu Slanog i dvije bojne u Dubrovniku. No kreiranje postrojbi i popunjavanje brigade je išlo vrlo sporo: nedostatak stručnih kadrova, a posebice vojne opreme i naoružanja stvarali su velike poteškoće za zapovjedništvo brigade koje je Varenina počeo oformljavati u Dubrovniku. Slabe veze i vojna suradnja sa Zagrebom i Splitom dodatno su stvarali poteškoće u ustroju , razvoju i opremanju HV na ovom području. Ipak, polovicom rujna 1991.,a nakonnaoružavanja oružjem otetim iz Ploča, u Ponteretvlju nastaju oružane formacije prvo jačine jedne satnije, a potom i bojne pod zapovjedništvom Dane Rendulića. I na području Dubrovnika formiraju se postrojbe, uvjetno rečeno, snage jedne bojne. Jedna satnija te bojne pod zapovjedništvom korčulanina Marka Mujana angažirana je na pravcu obrane Ravno – Čepikuće, a ostatakbojne u obrani Konavala i okolice Dubrovnika. Tako su namjesto planirane četiri bojne jedva kreirane dvije slabije bojne. Tamo gdje je trebala biti bojna jedva je nastala satnija. No bilo je i gore od toga. U rajonu Slanoga, tj.na pravcu Zavala – Slano, namjesto bojne oranu++ su činile snage redovne i pričuvne policije pod zapovjedništvom Pera Brbore. U lipnju 1991.nastajale su sve ostale brigade južne Hrvatske (112.Zadar, 113.Šibenik, 114.Split i dr.), a 116.brigada i dalje je ostala gotovo pa na razini zapovijedi. Jedini koji nisu uspjeli oformiti brigadu u tom razdoblju osim Dubrovčana i Neretvana, bili su Imoćani, njihova 115.brigada oformljena je tek u prosincu 1991.

Inače, odnosi između zapovjedništva ove 116.brigade i postrojbi ZNG-a na području Dubrovnika bili su, blago rečeno, katastrofalni. Tako su pripadnici satnije koja je osiguravala Čepikuće, oko 30 vojnika, 30.rujna podigli pravu oružanu pobunu i dali se u potragu za Vareninom po Dubrovniku, da bi ga ubili i tako spriječili da „jedan komunjara i jugooficir“ smijeni njihova zapovjednika Marka Mujana, mladića s Korčule, koji nije bio profesionalni vojnik.

Pobunu, koja je zamalo završila u krvi, kad su vojnici upali u Zapovjedništvo obrane Dubrovnika i oružjem zarobili prisutne osobe, konačno je uspio smiriti novi zapovjednik obrane Dubrovnika Nojko Marinović, pa se satnija pod starim zapovjednikom vratila na položaje. Oni nikada uistinu nisu ni priznali Ivana Vareninu kao svog zapovjednika. Za njih je to bio mitski „Daidža“ Nijaz Batlak, ili kako se nazivao Mate Šarlija. Istine radi valja naglasiti da je sličnih incidenata i samovoljnih postupaka bilo u svim postrojbama MUP-ai ZNG-a na ovom području. Nije to bila nikakva dubrovačka specifičnost.

„Daidža“ je vjerojatno jedna od najneobičnijih pojava Domovinskog rata, o kojem historiografija tek treba reći više. Spominjem samo da je na dubrovačko područje došao kao dragovoljac iz dijaspore i čini se, dobar prijatelj Gojka Šuška. Dobio je odobrenje od Miljenka Bratoša, sekretara za narodnu obranu općine Dubrovnik, da smije samostalno djelovati u dubrovačkom zaleđu. No osim tuda Daidža se kretao i po Hercegovini. U dubrovačkom primorju potom je oformio dragovoljačku satniju, sastavljenu većim dijelom od hercegovačkih Hrvata, te joj na čelo postavio Marka Mujana. I sama djelatnost Daidže da danas je ostala nerazjašnjena, a sve što je napisano o njemu ide iz jedne krajnosti u drugu. No ocjene se mogu (grubo rečeno) podijeliti na dvije skupine. Profesionalni, školovani časnici, bivši pripadnici JNA koji su prešli u HV, drže ga nesposobnjakovićem koji je upropastio obranu južne Hrvatske, švercerom oružja, proustaški nastrojenim politikantom, teškim bolesnikom, umišljenim likom o kome su famu stvorili mediji itd. Tvrdi se čak da do nikakve borbe na Čepikućama, a po čemu je Daidža najpoznatiji, nije ni bilo (da ne navodim gore optužbe). Na drugoj strani su (uvjetno rečeno) terenci, ljudi koji su borbeno i vojno iskustvo stjecali u hodu, angažirajući se u obrani od prvih dana. Oni o Daidži imaju dobro mišljenje kao o pronicljivom vođi koji je cijelog sebe ulagao u obranu. I premda priznaju da nije imao dostatno znanja o strategiji, objašnjavaju da problem nije bio u njemu, nego u stanju postrojbi na južnom bojištu, s kojima se vrlo malo moglo napraviti (Daidža se trudio konsolidirati snage obrane, no da to nije bilo moguće izvesti zbog postojanja niza postrojbi izvan bilo kakva nadzora), te u neprijateljskoj nadmoći. U razgovoru s pojedincima koji su ga pobliže upoznali (general Petar Šimac, Luka Bebić, Ivica Gabrić, Petar Bezer) uglavnom su se čule negativne ocjene o njemu kao o poprilično nesposobnoj osobi, koja veliča svoja postignuća do neslućenih razmjera, premda mu ne spore rodoljublje i želju za borbot.

Što se (nije) događalo na krajnjem jugu Hrvatske tijekom ljeta, Ministarstvo obrane i Glavni stožer HV-a čini se, da nisu odveć pratili. Nije poduzeto ništa da se pokuša potaknuti pravo formiranje Zapovjedništva za južnu Dalmaciju. Tadašnjem ministru obrane Šimi Đodanu prigovarano je da je u vrijeme posjeta Dubrovniku više vremena trošio na odmor i kupanje, nego na nadzor obrambenih priprema. Dobiva se osjećaj da je u zapovjednim vojnim strukturama vladalo uvjerenje da je dosta izdati naredbu, uputiti jednog časnika i da je time zadaća obavljena. Najbolji primjer za to jest da je južna Hrvatska oružanu agresiju dočekala bez ijedne formirane brigade. Logika je zahtijevala da se na tom osjetljivom području oforme dvije brigade ZNG-a, jedna za obranu Dubrovnika, a druga za Poneretvlje. No namjesto dvije brigade jedva se prikupilo dvije bojne.

Malo više osjećaja za katastrofalnu situaciju na jugu Hrvatske pokazao je novi ministar obrane Luka Bebić. On je, nakon smanjivanja ovlasti KŠ-a u području zapovijedanja vojskom u rujnu 1991., poduzeo početne korake da se stvari Zapovjedništvo za obranu južne Dalmacije. Preko svog poslanika, Davora Bebića; upoznao je zapovjednika HRM-e admirala Svetu Leticu sa stanjem i problemima

obrane u dolini Neretve i Dubrovniku (neorganiziranje Zapovjedništva i brigade), zatraživši da se u Splitu nađu osobe koje bi preuzele rukovođenje obranom juga Hrvatske. Osim organizacijskih i tehničkih problema, ograničavajući čimbenik za organizaciju obrane južne Dalmacije bio je i veliki manjak vojnički školovanih ljudi. Takvi su morali doći sa strane. Naime, poznata je činjenica da su se mladići iz Poneretvlja i Dubrovnika rijetko odlučivali za odlazak u vojne škole JNA. A i oni koji su se na to odlučili većinom su službovali u mornarici i zrakoplovstvu. A Hrvatskoj su u tom trenutku trebali časnici kopnenih snaga. Osim toga jedan dio časnika koji je tijekom ljeta, tj. do rujna 1991. prešao na hrvatsku stranu, teško se uklapao u hrvatske oružane postrojbe. Nije bilo jednostavno ni borcima shvatiti da mu je zapovjednik čovjek koji je do jučer bio s druge strane barikade. Stoga su se posvuda po Hrvatskoj javljali međusobni animoziteti između hrvatskih dragovoljaca – vojnika i časnika koji su pristigli iz JNA. Tako je bilo i s kapetanom Vareninom.

Područje današnje Dubrovačko – neretvanske županije zasigurno je bio jedan od najteže branjivihdijelova Republike Hrvatske: više od 100 km duga granica s izrazito neprijateljski orientiranim srpskim i crnogorskim pučanstvom u susjedstvu. Dubina područja na nekim mjestima nije prelazila nekoliko stotina metara. Naseljenost i starosna struktura hrvatskog stanovništva od predgrađa Dubrovnika pa sve do sela Vlake i Opuzena na Neretvi, bili su vrlo nepovoljni. Bila su to malena, raštrkana sela sa staračkim domaćinstvima, teški krški teren, pasivni kraj s malim škrtim dolcima i rijetkim izvorima pitke vode. Najvažniji obrambeni punktovi smješteni su na području susjedne države BiH. Nije postojala nikakva prirodna zapreka neprijateljskom prodoru iz područja Mostara k delti Neretve. Uz to postavljalo se i pitanje mogućnosti ovog teritorija u gospodarskom, ljudskom, zemljopisnom i svakom drugom pogledu za vođenje rata u duljem razdoblju. Naime, postojala je opravdana sumnja da se ovaj izrazito uski i vrlo izduženi dio Hrvatske, osloncem na vlastite kapacitete, ne može uspješno braniti.

KRIZNI ŠTABOVI OPĆINA METKOVIĆ I PLOČE

Odlukom predsjednika Republike Hrvatske 29.srpnja osnovani su na cijelom teritoriju države krizni štabovi (KŠ). Prema toj odluci KŠ su se trebali osnovati na više razina; KŠ Republike Hrvatske, KŠ regija, KŠ općina i KŠ mjesnih zajednica. Također su osnovani i KŠ-i po ustanovama i poduzećima. Bilo je zamišljeno da KŠ-i rukovode ustrojavanjem svih aspekata obrane i organiziraju sveukupni život građana u uvjetima rata. Tako je u njihovu nadležnost došlo i rukovođenje obrambenim postrojbama, policijom, gospodarstvom, vojnom proizvodnjom, politikom, tj. obnašali su cijelokupnu vlast na svom području. Predsjednik KŠ-a bio je nadležan za sveukupno političko i vojno usmjeravanje djelatnosti štaba i njegovo rukovođenje u cjelini, a njegov je zamjenik bio odgovoran za zapovijedanje

naoružanih postrojbi na odgovornosti KŠ-a. U KŠ-e trebale su ući ključne osobe s tog područja (politički, vojni, policijski, gospodarski, stranački dužnosnici), koji su zajedničkom suradnjom trebali bolje koordinirati obrambenim aktivnostima područja za koje su nadležni. Imenovanje osoba koje su trebale ući u krizne štabove i njihove odgovornosti prema višim instancijama također su riješeni odlukom predsjednika Republike dr. Franje Tuđmana. Prema njoj predsjednika KŠ države i njezine članove imenuje predsjednik Republike i oni su najviša instancija u državi koja za svoj rad odgovara predsjedniku Republike. Predsjednik države imenuje također i predsjednike regionalnih KŠ-a, koji dobivaju ovlasti da samostalno osnuju na regionalnoj osnovi KŠ-e koji odgovaraju KŠ-u države. Predsjednik regionalnog KŠ-a također je ovom odlukom dobio dužnost i pravo da osnuje općinske KŠ-e i u njih imenuje članove za koje on misli da će valjano voditi obranu na području za koje su imenovani.

Predsjednik općinskog KŠ-a trebao je biti ili predsjednik skupštine općine ili predsjednik izvršnog vijeće skupštine općine ili neki drugi viši lokalni djelatnik – to je trebalo odlučiti predsjednik regionalnog KŠ-a prema osobnoj prosudbi, a tako je trebalo obaviti i imenovanje ostalih članova općinskog KŠ-a, ali je određeno da u njih moraju između ostalih ući sekretar sekretarijata narodne obrane općine, zapovjednik iz postrojbi prostorne strukture TO općine, zapovjednik štaba civilne zaštite i djelatnik odgovoran za sanitetsku službu u općini. Nositelji drugih dužnosti nisu u odluci navedeni. Za svoj rad općinski KŠ-i bili su odgovorni regionalnom KŠ-u.

U svim djelatnostima KŠ-i na nižoj i višoj instanciji bili su dužni međusobno prisno suradivati u svim aspektima organiziranja obrane, a koordinatorom tih djelatnosti na lokalnoj razini imenovan je predsjednik regionalnog KŠ. Područje Poneretvlja tom je odlukom pripalo u Južno-dalmatinski regionalni krizni štab koji je obuhvaćao općine Dubrovnik, Korčulu, Ploče, Metković i Lastovo, a sjedište je štaba bilo u Dubrovniku. Predsjednik republike na čelo tog regionalnog KŠ-a imenovao je Luku Bebića (saborskog zastupnika HDZ iz Poneretvlja, tada na dužnosti predsjednika Vijeća općina Sabora). Luka Bebić potom je imenovao ostale članove ovog KŠ-a. Bili su to: Željko Pavlović (zapovjednik zapovjedništva južne Dalmacije) kao vojni zapovjednik štaba, Đuro Korda, Marin Krile, dr. Jure Burić i Ante Stojan. Kad se proanalizira ta odluka, može se zaključiti da je time provedena svojevrsna, djelomična suspenzija civilne vlasti. Naime, osim bolje koordinacije obrambenih napora, težina je stavljena na povjerenje. Za 13 regionalnih KŠ-a imenovano je 13 osoba od posebnog povjerenja samog predsjednika Republike, neke vrste ratnih guvernera. Oni su opet dobili vrlo visoke ovlasti da osnuju lokalne KŠ-e u koje će uglavnom imenovati osobe u koje oni osobno imaju povjerenja. Tako se željela stvoriti određena „hijerarhija povjerenja“, od predsjednika Republike do predsjednika mjesnih zajednica, u kojoj će se nadređeni bez krvemanja moći osloniti da će podređeni ispuniti njegovu naredbu bez otpora. S

obzirom da je u srpnju Hrvatska tek ulazila u pravi rat, tj JNA se počela otvoreno uključivati u oružanu agresiju, to je bilo nužno u tom trenutku.

No ono što je u hrvatskom Vrhovništvu bilo idealno zamišljeno, ubrzo je na terenu posvuda naišlo na probleme, a što se dobrano osjetilo u Poneretvlju, i to posebice u Metkoviću. Naime, nasuprot odluci predsjednika Republike Hrvatske u Metkoviću je samostalno osnovan KŠ, na čelo kojega je došao predsjednik izvršnog vijeća Ante Krstičević. U KŠ su ušli općinski dužnosnici, zapovjednik lokalnih oružanih postrojbi i neki lokalni stranački čelnici. No taj osnutak bio je u suprotnosti s odlukom prema kojoj je općinski KŠ trebao imenovati od predsjednika imenovani predsjednik regionalnog KŠ, u ovom slučaju Luka Bebić.

Stoga je on kao predsjednik regionalnog KŠ-a smijenio ovaj općinski KŠ i 30.srpnja imenovao novi , na čelu s predsjednikom skupštine općine Ivom Margetom.

Takvu svoju odluku Luka Bebić obrazložio je time što je Ante Krstičević bio u nekim svojim ranijim postupcima brzoplet i nepromišljen, što je pripisivao , osim njegovu temperamentu, i njegovoj dobi (27), a zbog čega nije imao povjerenja u njega. Stoga se odlučio za Ivu Margetu, kao čovjeka od svog osobnog povjerenja na lokalnoj razini, koji je, po njegovu mišljenju bio smireniji, staloženiji i ozbiljniji. No, čini se da se u tom smjenjivanju pretjeralo. Naime, u općinski KŠ nisu uključeni neki od ključnih ljudi općine Metković, kao što su predsjednik izvršnog vijeća SO (Ante Krstičević), zapovjednik Policijske stanice (Petar Bezer), zapovjednik Zbora narodne garde, te predsjednik Međustranačkog vijeća (prof. Ivica Gabrić), a koji su bili članovi prvog samoinicijativnog osnovanog KŠ-a. Na to je uslijedila žestoka reakcija među smijenjenim i izbačenim članovima prvog KŠ-a. Već 31.srpnja Ante Krstičević sazvao je izvanrednu sjednicu Izvršnog vijeća SO Metković na kojoj je donesen sljedeći zaključak:*„Ne dozvoljavamo da se zbog osobnog prestiža, samozadovoljstva ili pak revanšizma dovodi u pitanje sistem obrane na području općine Metković, pa odbacujemo odluku o imenovanju kriznog štaba ove općine koju je jučer jednostrano, ne uvažavajući objektivne čimbenike i okolnosti na našem terenu, donio koordinator Luka Bebić, predsjednik Vijeća općina Sabora, izostavljujući iz sastava štaba neke ključne ljude, kao što su predsjednik izvršnog vijeća SO, zapovjednik Policijske stanice, zapovjednik Zbora narodne garde te predsjednik Međustranačkog vijeća .“*Ocijenjeno je također da je odluka usmjerena na slabljenje obrambenih sposobnosti općine. Kao protumjeru, ako se odluka Luke Bebića pokuša provesti, Izvršno vijeće poručilo je da će ono, općinska vlada i svi sekretarijati općine podnijeti kolektivnu ostavku te zatražiti „javno očitovanje hrvatskog puka na gradskom trgu.“ Poruka je odmah upućena predsjedniku Republike, predsjednicima Sabora i Vlade RH te nadležnim ministarstvima i zatraženo je da utječu na promjenu odluka. Također je naglašeno da će općinsko vodstvo Metkovića nakon 24 sata odluku držati nevažećom, a da će odgovornost i posljedice „snositi oni koji kabinetski primjenjuju staljinističke metode smjenjivanja oprobanih i dokazanih kadrova.“

No nije se stalo samo na upućivanju poruka hrvatskom Vrhovništvu. U Zagreb je delegiran i poslan prof. Gabrić , kao predsjednik OO HDZ-a, a trebao je doći do predsjednika Tuđmana i prikazati mu zbivanja u Metkoviću. On se doista uputio u Zagreb gdje se tih dana održavao sastanak glavnog odbora HDZ-a, na koji je on kao predsjednik OO HDZ-a Metkovića imao pristup. S njim je otišao i Stipe Kljusurić, predsjednik Gradskog odbora HDZ-a Metkovića. Oni su tijekom sastanka glavnog odbora HDZ-a uspjeli doći do predsjednika Tuđmana i nakon nekoliko dana na privatnom sastanku izložiti mu svoje viđenje događaja. No kao što je i Luka Bebić pretjerao prilikom formiranja KŠ-a, čini se da je u njihovu prikazu situacije bilo svojevrsnog pretjerivanja.

Naime, osim što su iznijeli svoje pritužbe vezane za KŠ, što je bilo njihovo pravo i imalo je smisla, iznijeli su i vrlo teške optužbe o Luki Bebiću, optužujući ga da namjerno sustavno razara obranu hrvatskog juga. Budući da je upravo bilo u tijeku formiranje nove državne vlade Hrvatske, u koju je Bebić trebao ući kao ministar obrane, ustvrđeno je da on nesmije biti ministar, jer da će opstruirati obranu države. No ta intervencija nije u tom trenutku ništa promijenila. Naime, Luka Bebić bio je čovjek od Tuđmanova velikog osobnog povjerenja te je imenovan za ministra obrane, a i dalje je ostao na čelu regionalnog KŠ za južnu Dalmaciju. No na terenu je ostala „neraščićena“ situacija, jer osobe koje nisu ušle u od Bebića imenovani KŠ, nisu priznavale njegove kompetencije. Slijedili su oštiri medijski obračuni. Tako je Ante Krstičević na lokalnoj TV Opuzen oštrot napao Luku Bebića, ocjenjujući njegov postupak kao „ još samo jedan primjer osobnog revanšizma koji u ovom trenutku nikako nije trebao općini Metković.“ Posljedica tog sukoba bila je posvemašnja paraliza vlasti i razdor među čelnim ljudima općine, i to baš u trenutku kad je trebalo sve snage udružiti u obrani domovine. Moram napomenuti da su se takve situacije događale i u drugim dijelovima države, pa su se KŠ-i počeli tijekom kolovoza pretvarati u ozbiljan problem. Da bi se konačno tome stalo na kraj, 28.kolovoza predsjednik Vlade Republike Hrvatske, Franjo Gregurić, koji je ujedno bio i predsjednik KŠ-a Republike Hrvatske, donio je uredbu prema kojoj ne čelo kriznih štabova dolaze predsjednici Izvršnih vijeća općina te da se ne mogu imenovati drugi.....

.....Osnutak KŠ-a općine Ploče prošao je mnogo mirnije. Naime, koristeći ovlasti iz odluke predsjednika Republike o pravu da „ po odluci predsjednika kriznog štaba regije može i drugi djelatnik „ postati predsjednik općinskog kriznog štaba, Luka Bebić za predsjednika KŠ-a Ploča imenovao je lokalnog saborskog zastupnika Boška Šiljega. Općinska je vlada Ploča bila iz redova SDP-a, a Boško Šiljeg bio je član HDZ-a. Prema mišljenju Luke Bebića općinski SDP nije do tada gotovo ništa učinio na organiziranju obrane od velikosrpske agresije, pa je vjerovao da će možda Šiljeg, kao član HDZ-a potaknuti obrambene pripreme. Za razliku od Metkovića, čelni ljudi Ploča prihvatali su tu odluku. Tako je formiran općinski KŠ u koji su uz Boška Šiljega ušli Vitko Tomašević (predsjednik SO Ploče), Neven Jelavić (predsjednik IV SO Ploče), Ante Erak (zapovjednik policijske stanice Ploče) i

Velimir Barbir (zapovjednik Štaba TO). Već na prvom sastanku KŠ-a održanom 30.srpnja, a na koji su bili pozvani predstavnici svih stranaka u općini, raspravljalo se o stanju obrane u općini te je kao jedna od bitnih točaka budućeg rada KŠ-a istaknuto „prevladavanja nepovjerenja u organe i institucije vlasti u općini, među građanima, te uspostava suradnje organa vlasti i političkih stranaka s mjesnim zajednicama i pučanstvom općine.

Naime, svojim dotadašnjim zanemarivanjem obrambenih djelatnosti, a koje je vodila grupa entuzijasta koje je predvodio Mladen Milošević i Velimir Barbir, općinsko vodstvo doista je dovelo u pitanje svoj kredibilitet. No općinsko čelnštvo ustvrdilo je da su pod njihovim rukovodstvom obrambene pripreme dobro napredovale – da je pripravljen i razrađen popis ljudstva za obranu, da su napravljeni planovi za zamračenje, sklanjanje pučanstva u skloništa, zaštitu infrastrukturnih i gospodarskih objekata, blokada prometnica te da i dalje treba nastaviti obučavanje i opremanje rezervnog sastava ZNG. Danas se vrlo ozbiljno može postaviti pitanje o tim tadašnjim tvrdnjama.

Kakva god bila istina o SDP-kim dužnosnicima i obrambenim pripremama, u trenutku kad je preko KŠ-a pojačan utjecaj HDZ-a, obrana je zapala u još težu situaciju. Bojeći se reakcije lokalnog garnizona čelnici HDZ čak su pokušali zaustaviti obrambene napore koji su do tada učinjeni u okrilju Luke Ploče. Čak su zatražili da se unište do tada proizvedena obrambena sredstva, sprečavali su daljnje naoružavanje, pa čak zaprijetili da će dati uhitići vođu Lučkog odreda Mladena Miloševića. Luka Bebić bio je upoznat s onim što se događa u Pločama. Uvidjevši da se sve događa naopako i da je strah od obračuna s garnizonom postao glavna odlika vodstva Ploča, osobno je intervenirao da se prekinu daljnje opstrukcije obrane, opominjući vodstvo ako tako budu radili i pazili samo na sebe, neće se imati čime braniti kad bude prijeko potrebno, te da treba poduprijeti a ne onemogućavati obrambene napore u Pločama.

Nakon što je 28.kolovoza donesena već spomenuta uredba Vlade RH o tome da čelnici KŠ-a mogu biti samo predsjednici IV općina, raspušten je KŠ na čelu kojeg je bio Boško Šiljeg, nakon čega je Izvršno vijeće Ploča 6.rujna imenovalo novi KŠ općine, kojemu je na čelo došao predsjednik I.V. Neven Jelavić. Ostali članovi novog KŠ-a bili su Velimir Barbir, Ante Erak, Josip Maleta, Zoran Alač, dr.Vinko Matić i Ivan Kotromanović. Donesena je odluka da u KŠ uđe i zapovjednik ZNG-a, nakon što netko bude imenovan na tu dužnost. Također je odlučeno da u radu KŠ-a, i to zbog dužnosti koju je obnašao, sudjeluje i Vitko Tomašević, predsjednik općine. Novi KŠ na prvoj je sjednici proanalizirao dotadašnje obrambene pripreme te kao težište svojih aktivnosti naznačio sve oblike organiziranja obrane – opremanje i formiranje ustrojstva rezervnog sastava policije, ZNG-a, postrojbi civilne i narodne zaštite te osposobljavanje skloništa i podrumskih prostora za funkcije sklanjanja pučanstva u slučaju izbijanja rata. Također je imenovan i Općinski štab narodne zaštite. S ovom smjenom konačno se može govoriti da se i općinsko vodstvo Ploča konačno stvarno uključilo u obrambene pripreme.

Što se tiče samih KŠ-a može se reći da su oni ipak bili jedna vrsta „stranputice“ u izrastanju hrvatskih obrambenih snaga. Uz sve poštovanje prema naporima i trudu koji su u obrani Hrvatske njihovi članovi ulagali, pokazalo se da rat mogu voditi samo profesionalni vojnici. Civilni dužnosnici, koji su preko njih došli do vlasti i nad vojnim postrojbama, znali su često napraviti teške štete na bojišnici donoseći odluke tipa ; hoće li njihova postrojba poći ratovati na „tuđi teren“, tj.u drugu općinu ili ne. Bilo je čak slučajeva da su neki predsjednici KŠ obilazeći branitelje na bojišnicama „na tuđem terenu“, govorili im da ako im je tu teško neka se slobodno vrate „doma“. Kao da agresoru nešto znače granice općina !! I hrvatsko Vrhovništvo je to uvidjelo pa je od kraja rujna otpočelo s smanjivanjem ovlasti KŠ-a u rukovođenju vojnim i političkim funkcijama no predsjednici KŠ-a su i dalje nastojali zadržati veću razinu vlast, te su se nastavili miješati u odluke vojnih zapovjednika. Takav slučaj bio je i sa Poneretvljem, gdje će zbog ovakvog ponašanja vodstva KŠ-a doći do teških grešaka kako u vojnoj akciji „Zelena tabla“ tako i u jačanju obrane i konsolidaciji bojišta u dubrovačkoj općini. KŠ-i su kao organizacije u Hrvatskoj ostali djelatni do siječnja 1992.godine.tj.do potpisivanja „Sarajevskog primirja“ kada se otpočelo s njihovim postupnim raspuštanjem.

OPERACIJE „ZBROJEVKA“, „PŠENICA“ I „BARUT“

Paralelno s osnutkom vojnih obrambenih postrojbi u Poneretvlju, točnije u Pločama su se počele odvijati i prve operativne akcije hrvatskih branitelja. Tako je usprkos problemima koji su se pri organiziranju obrane javljali u Pločama, ovaj grad postao tijekom kolovoza i rujna, najkritičnijih trenutaka hrvatske obrane, izvorište onoga što je hrvatski narod u tom trenutku najviše trebao – oružja za obranu golih života. Naime s rasplamsavanjem rata u sjevernoj Dalmaciji postajao je sve očitiji strah u naoružanju između hrvatskih branitelja i velikosrpskih agresora. Stoga je svaka, pa i najmanja količina oružja bila biše nego dragocjena. Zbog toga je luka Ploče, kao izvozni portal oružja i opreme Jugoslavije, bila izuzetno zanimljiva hrvatskim braniteljima. U suradnji sa direktorom „Luke Ploče“ Ivicom Pavlovićem, organiziran je niz akcija oduzimanja oružja i ratnog materijala. Prva akcija hrvatskih postrojbi u Poneretvlju, pod nazivom „Zbrojevka“, izvedena je tijekom noći s 22./23.srpnja 1991. Naime, hrvatska strana je dobila informaciju da se u terminalu za specijalni teret u Luci Ploče nalazi pohranjen vojni transport oružja namijenjenog izvozu za Indiju.

Radilo se o 2000 strojnica – čeških zbrojevki, te 126 tona streljiva (oko 5,5 milijuna komada metaka) 7,62 m/m. Uz pomoć 21 pripadnika „Lučke garde“, pod zapovjedništvom Mladena Miloševića, te uz suradnju Petra Bezera i 10 policajaca iz Policijske stanice Metković, kao i načelnika TO Ploča i Metkovića Velimira Barbira i Kaleb Zvonka, pripadnici 4.brigade ZNG-a, Matko Raos, Goran Kovačević, Vlado Matulović i dr.su izvršili pripreme za akciju. Trebalо je postupati oprezno jer

oružje je bilo uskladišteno unutar žičanom ogradom ograđenog prostora Luke i osigurano čuvarima. Noć prije akcije u kojoj je izvučen cijeli teret, izvršena je „probna krađa“ kako bi se vidjela reakcija. Tom prigodom izneseno je 157 pušaka i određena količina municije. Na ovo otimanje nije bilo nikakve reakcije. Kako se time utvrdilo da je osiguranje slabo, odlučeno je da se izvrši otimanje cijelog kontingenta od 150 tona. Samu akciju zapovjednik 4.br.ZNG-a Ivo Jelić opisuje ovako : „*Nema tu puno opisa, to je bila jedna drska akcija za koju vojska nije znala, pa nije mogla poduzeti nikakve mjere. Akcija je bila pripremljena u tajnosti i izvedena je tako da je armija ostala zabezknuta. Sve se radilo tijekom noći, negdje od 9 do 4 ujutro su sve količine oružja bile izvučene i našle su se u području Splita.*“ Uz pomoć radnika „Luke Ploče“, vozača kamiona, policajaca iz Metkovića, te pripadnika 4.br.ZNG-a, cjelokupni teret je bez problema ukrcan u kamione „Jadrantransa“ iz Splita, PIK-a „Neretva“ iz Opuzena i „Razvitka“ iz Metkovića te odmah otpremljen svim novoformiranim postrojbama HV-a od Dubrovnika do Zadra. Obrani Ploča i Metkovića, područja za koje je ocijenjeno da trenutno nije izravno ugrozeno, ostavljeno je 120 pušaka i manje količine streljiva. Za Metković je oružje preuzeo Marinko Kuzman te ga podijelio u svojoj postrojbi ZNG-a. Bilo je to prvo pravo vojničko oružje koje su dobili, izuzev nešto pištolja i kalašnjikova koje su im dali iz PS Metković kako bi se mogli braniti u slučaju napada. Ostatak oružja raspoređen je na slijedeći način:

- 113.brigadi Šibenik 840 pušaka i 35 tona streljiva
- 4.brigadi ZNG za postrojbu u Sinju 120 pušaka i 10 tona streljiva
- Postrojbi ZNG-a (4.brigada) u Imotskom 220 pušaka i 10 tona streljiva
- Postrojbi ZNG-a (4.brigada) u Drnišu 218 pušaka i 20 tona streljiva
- Zapovjedništvu 4.brigade ZNG 110 pušaka i 3 tone streljiva
- Obrani Zadra 20 tona streljiva
- Za Predsjednika RH (po zapovijedi Šime Đodana) 50 pušaka i manja količina streljiva

O akciji je ranije bio izvješten tadašnji ministar Šime Đodan i njegovim zalaganjem uspjelo se u tome da glavnina oružja ostane u Dalmaciji, u rukama 4.br.ZNG-a. Bio je to prvi contingent u naoružavanju hrvatske vojske, tada tek u osnivanju. Cijeli mjesec dana poslije toga Luka Ploče bila je pod prizmotrom JNA.

No usprkos tome pristupilo se planiranju i izvršavanju novih akcija. Tako je sredinom kolovoza iz skladišta u luci uzeto 5000 tona pšenice i otpremljeno u Albaniju u zamjenu za oružje. Treća akcija otimanja je izvršena krajem kolovoza. Ovaj put se radilo o 560 tona nitroglicerinskog baruta sa željezničke kompozicije koja je stajala u Pločama. Barut je odvezen u 60 teretnih vozila „Jadrantransa“ iz Splita te „Saobraćajnog poduzeća“ i „Razvitka“ iz Metkovića. Taj barut je poslije poslužio za izradu prvih projektila zemaljskog topništva na području Dalmacije. U svim tim akcijama veliki je doprinos imala pločanska „Lučka garda“ tj.njeni pripadnici Mladen Milošević, Zdenko Jelavić, Žarko Družijanić, Jure Markić i

Miljenko Bogeljić. Nakon preuzimanja sva ova zaplijenjena oružja, streljiva i barut proslijeđeni su na tada najistaknutija bojišta Hrvatske. Premda se, promatraljući situaciju na bojištu, i oružanu silu kojom je raspolagala JNA, radilo se o izuzetno malim količinama, ovo naoružanje je omogućilo postrojbama ZNG-a Dalmacije da konačno krenu u akcije zaustavljanja prodora srpskih postrojbi iz Dalmatinske zagore ka obali. Do srpnja su se tome uglavnom suprotstavljale snage MUP-a koje su jedine imale dostatno naoružanja. Ovo oružje je u velikoj mjeri podiglo i moral kod svih pripadnika hrvatskih obrambenih snaga. No još uvijek ja cijela Dalmacija (pa i Poneretvlje) bila izuzetno slabo opremljena i organizirana za obranu.

Spomenimo samo da je na području od Paga do Ploča početkom kolovoza 1991.g.HV posjedovao samo jedno artiljerijsko oruđe – jedan minobacač od 120 m/m sa manjom zalihom mina, a i taj je bio angažiran na najtežem dijelu bojišnice oko Zadra. Bilo je više nego jasno da srpske oružane snage mogu u bilo kojem trenutku bez većih teškoća prodrijeti u bilo koji dio Dalmacije, pa tako i u dolinu Neretve, te se spojiti sa snagama JNA u Pločama. Postajalo je sve očitije da se jedini put spasa hrvatskog naroda proteže kroz skladišta oružja u vojarnama JNA !!!

JAČANJE OBRAMBENIH SNAGA PLOČA

Sutradan nakon akcije „Zbrojevka“ naoružani su i pripadnici „Lučke garde“. Dobili su 20 polovnih rumunjskih automatskih pušaka „Kalašnjikova“. To je u tom trenutku bilo jedino oružje branitelja Ploča. Odmah su počele prve borbene vježbe. U Baćini je organizirano gađanje pripadnika garde. Nakon nekoliko dana dobili su i maskirne odore, a potom 31.srpnja 1991.i iskaznice pripadnika 115.pričuvne brigade ZNG-a(Imotski). Tijekom kolovoza ovoj postrojbi priključuju se mnogi dragovoljci te postupno iz jačine voda prerasta u satniju u kojoj se ustrojavaju 4 voda. Prvi vod uglavnom su i dalje sačinjavali pripadnici „Lučke garde“, drugi vod je okupljaо radnike „Energopetrola“, treći vod radnike Luke Ploče, vatrogasce i osiguranje. Četvrti vod činili su pripadnici poduzeća „Azbest“ iz Ploča. Zapovjednik satnije bio je Mladen Milošević , a zamjenik Igor Tomašević. Za nove pripadnike također su tijekom kolovoza organizirane prve vježbe s oružjem i opremom.

Ojačana novim pripadnicima obrana Ploča počela je polovicom kolovoza pripreme za prve akcije usmjerene protiv objekata lokalnog garnizona. Naime, počevši od srpnja 1991.postrojbe JNA počele su se posve otvoreno boriti na strani velikosrpskih agresora na Republiku Hrvatsku. Stoga je 3.kolovoza Sabor RH usvojio zaključak kojim je iznijet zahtjev da se JNA bez okolišanja povuče u vojarne , te da počne povlačenje s teritorija RH. S obzirom da je od JNA došao negativan odgovor na taj zahtjev i da je agresija nastavljena, hrvatske obrambene snage počele su pripreme za blokiranje (te potencijalno zauzimanje) vojnih objekata. Sukladno tome i u Pločama su počele radnje kojima je bio cilj blokada vojnih objekata, ratne luke i brodova u njoj. Prema planu koji se počeo stvarati polovicom

kolovoza trebalo je blokirati čak 7 vojnih objekata: sidrište (brodova), tehničku izvidnicu (vez i hangare u kojima su bili topovi), vojarnu „Stanko Parmać“, Male bare (kojima je bila usmjerena posebna pozornost), Tatinje (posebna skladišta goriva, eksploziva, mina i torpeda), Dom JNA, koji je bio čuvan i pozadinska skladišta Suvarac-Prnjri. Da bi se izvela blokada brodova, u ulazno-izlaznom kanalu luke polovicom kolovoza potopljena je čelična sajla duga 116 m, na dubinu 10-12 m, koja je s jedne strane luke čvrsto vezana za kraj, drugi kraj sajle vezan je za ogromni stroj zvan „Michigan“. Sajla je postavljena na najužem dijelu ulaska u luku, od rta Višnjica nasuprot obali br.3 u Luci Ploče. Prema planu u trenutku nailaska neprijateljskih brodova, sa „Michigan“ je trebao zategnuti sajlu i tako brodovima onemogućiti isplovljavanje. Za zapreke ostalih vojnih objekata, a posebice vojarne, pripremljene su protutenkovske zapreke izrađene u luci Ploče, te angažirani teški građevinski strojevi. Te pripreme kasnije će biti iskorištene tijekom akcije „Zelena tabla“.

U svim tim nastojanjima hrvatski branitelji imali su veliku pomoć i suradnju lokalnih privrednika, od kojih se ponajviše isticao direktor Luke Ploče, Ivan Pavlović, bez čije kooperativnosti ne bi bila moguća niti jedna od izvedenih akcija u Pločama, niti bi se „Lučka garda“ mogla organizirati bez logističke potpore ovog poduzeća. Ali ne bi se moglo reći da su tako postupili i politički subjekti općine Ploče. Iz vojnih skladišta ovog grada distribuirano je oružje kojim su naoružavane paravojne postrojbe u Hercegovini, svakodnevno je terorizirano pučanstvo Poneretvila neprestanim preletima vojnih zrakoplova, neprijateljska obavještajna služba radila je „punom parom“, a općinsko vodstvo Ploča, čelnici političkih stranaka i saborski zastupnici donijeli su 19.srpnja na zajedničkoj sjednici ocjenu da je političko-sigurnosna situacija u općini „dobra i stabilna“.

Izrazili su i zadovoljstvo dotadašnjim obrambenim pripremama, a treba znati da su tada u općini postojale uz policiju samo dvije male grupica gotovo nenaoružanih branitelja (nepotpune pričuvne satnije ZNG-a i Lučke garde) . uzrok takvom ponašanju, osim u „ideološkoj podlozi“ po kojoj su Ploče bile poznate, leži i u strahu da bi bilo kakve vojne pripreme lokalni garnizon mogao shvatiti kao provokaciju, na koju bi se potom odgovorilo silom. Stoga se općinsko vodstvo nije usuđivalo previše dirat čak ni u ljude u općinskim organima koji su pokazivali naklonost prema JNA. Tako je tek u travnju 1991. došla na čelo štaba TO osoba voljna raditi na obrambenim pripremama, a djelatnici su sekretarijata za obranu općine i u kolovozu 1991. „držali distancu“ prema obrambenim pripremama u Pločama.

Stanje se nije popravilo ni nakon osnutka KŠ-a Ploče, kad dominaciju dobiva lokalni HDZ. Naprotiv, čini se da se krenulo u smjeru razaranja i dotadašnjih skromnih obrambenih napora. Posebice je to bilo izraženo na sastanku koji je 2.kolovoza održan u Stablini kod Ploča, a na kojem su bili predstavnici svih mjesnih zajednica, predsjedništvo općine, saborski zastupnici, članovi KŠ-a i štaba CZ, a gdje se trebalo raspravljati o političko-sigurnosnoj situaciji te organiziranju

obrambenih priprema. No rasprava se umjesto o obrani premetnula u drugu krajnost. Prema tvrdnji Mladena Miloševića, zapovjednika Lučke garde, na tom je sastanku pružen žestok otpor i samoj ideji o naoružavanju i organiziranju obrane. Prema njegovu iskazu čak su i Luka Šiljeg, te Vedran Sršen, predsjednik HDZ-a Ploča, iznijeli i prijetnje da će ga uhititi, te zahtjevali da se prekinu daljnje akcije u naoružavanju. Uzrok tome stavu vjerojatno leži u akciji „Zbrojevka“ i kasnjem pritisku JNA na političko vodstvo Ploča. Neovisno o zbivanjima na tom sastanku, za javnost je izdano drugačije priopćenje, prema kojem „sve pripreme za obranu teku točno prema planu i programu nadležnih organa.....poduzete su i sve druge obrambene mjere, tako da se ni u kom pogledu ne dovodi u pitanje obrana naše domovine, jer je to „sveti zadatak njezina pučanstva.“ Pred javnosti se prijavljalo jedno, a radilo nešto posve drugo. Tako Mladen Milošević tvrdi da su svi članovi KŠ-a, osim Velimira Barbira, odredu Lučke garde uskraćivali bilo kakvu potporu. To opstruiranje obrane išlo je čak dotle da je predsjednik KŠ-a Boško Šiljeg čak zahtjevalo da se rasformiraju do tada oformljeni oružani odredi, da se prekine proizvodnja ručnih bombi u pločanskim poduzećima (Azbest, Pneumatik i Luka Ploče) ,te da se do tada proizvedene bombe unište. Bio je to izravan atak na sve obrambene pripreme u ovom gradu, jednom od najvažnijih za obranu cijelokupne države. Ti ljudi jednostavno nisu bili dorasli povijesnom trenutku u kojem se našao hrvatski narod.

Tadašnji ministar obrane Luka Bebić znao je za te probleme u Pločama. Dapače, Šiljeg mu je dolazio i tužio se da obrambene postrojbe svojim aktivnostima izravno dovode u opasnost grad Ploče i da te aktivnosti treba obustaviti, jer da se samo provocira garnizon, a da se nema s čim odgovoriti ako oni napadnu. No Bebić je osudio takvo ponašanje KŠ-a, opominjući ih da ne valja tako raditi i paziti samo na sebe, jer se neće imati čime braniti kad to bude jednom potrebno, te da treba poduprijeti, a ne onemogućavati obrambene napore u Pločama. No usprkos tim smetnjama hrvatski rodoljubi hrvatskih Ploča i dalje su svojski radili na pripremanju obrane. Ako se uzmu u obzir sve nevolje i zapreke koje su morali prevladati, i to ne samo s neprijateljske strane, još više treba cijeniti njihove napore.

OSTALE OBRAMBENE PRIPREME

Osim formiranja prvih oružanih obrambenih postrojbi, na području Poneretvlja obavljane su i brojne druge obrambene pripreme i aktivnosti. Zasigurno najvažnije provedene su u Pločama. Tamo su se u lipnju u pločanskim poduzećima „Azbest“ (danas „Plobest“), „Pneumatika“ i „Luka Ploče“ počele izrađivati ručne bombe koje su slane na bojišta. Njihova proizvodnja prestala je u rujnu 1991. Uz proizvodnju ručnih bombi branitelji iz Ploča počeli su 22.srpnja te nastavili do kraja 1991. izvlačenje većih količina baruta iz podzemnog skladišta Dračevac u Pločama. Naime, u tom skladištu bilo je pohranjeno oko 460 tona raketnog baruta

proizведенog u Vitezu i namijenjenog izvozu. To je bio strateški materijal za pogon raketa. Taj je barut nakon izvlačenja odašiljan u tehničku bazu u Zagrebu.

Također su se u Pločama počele izrađivati protutenkovske zapreke, „ježeve“ koji su odatle odašiljani po cijeloj Dalmaciji, a osobito u Split i Dubrovnik, gdje su kasnije rabljeni za blokiranje vojarni i obranu hrvatske granice od tenkovskih prodora. No osim priskrbljivanja takvih borbenih sredstava, iz Ploča su za potrebe obrane donirane i veće svote novca te se i na taj način pridonijelo organiziranju obrane. Spomenimo samo da je u rujnu 1991. poduzeće Luka Ploče za obranu Hrvatske doniralo 1,5 milijuna dinara, čemu su lučki radnici dodali još 150 tisuća. Općenito, Luka Ploče i rukovodstvo i uposlenici, dala nemjerljivi doprinos ukupnoj obrani Hrvatske, omogućivši snagama obrane da dobiju sve čime je ta organizacija raspolagala, a što je moglo pomoći u obrani Hrvatske.

Nedostatak vojne tehnike nastojao se u to vrijeme kompenzirati raznoraznim improvizacijama, pa ni Poneretvlje nije u tome bilo iznimka. U Opuzenu je Božo Soče izradio neku vrstu transportera iz podvozja kamiona tipa FAP 13. Kamion je oklopljen u centralnoj mehaničkoj radionici PIK „Neretva“ u Opuzenu. Oklopljen je kršten imenom „Danko“ i njime je kasnije upravljaо Ivo Mataga-Soko iz Opuzena. Manjak ratnih brodova također je u duhu partizanskih leuta u to vrijeme nadomješten ribarskim brodicama. Miro Juračić iz Gradca, rabeći radar koji je montirao na svoju ribarsku brodicu „Pirat“, pratio je kretanje neprijateljskog brodovlja u Pelješkom kanalu i redovito izvještavao hrvatsku obranu o tome. Za potrebe obrane osposobljen je na poljoprivrednom imanju PIK „Neretva“ u Opuzenu mali aerodrom, gdje su povremeno slijetali mali zrakoplovi hrvatske vojske.

Tijekom ljeta radilo se i na formiranju i proširivanju novih izvora informacija o kretanju neprijateljskih snaga u Poneretvlju i Hercegovini. Osobito zanimljivo bilo je praćenje kretanja zrakoplova iz Mostara, kamo i kada polijeću, te koji su im ciljevi. Praćeno je i kretanje helikoptera koji su tada uokolo raznosili oružje. U te aktivnosti uključeni su uz ostale i pripadnici Odreda narodne zaštite koji su iz svojih mesta mogli pratiti što se događa u njihovu kraju i odmah to dojaviti. Veliku pomoć u obavješćivanju o polijetanju neprijateljskih letjelica iz područja Mostara pružili su mještani Hrvati iz mesta u okolini aerodroma i heliodroma, te Hrvati zaposlenici u tim objektima. Informacije o kretanju zrakoplova koje su dolazile u Poneretvlje prosljeđivane su nadležnim na Hvaru, odakle su u Poneretvlje dolazile druge informacije.

Kao oblik obrane u Poneretvlju tijekom ljeta počelo je i aktiviranje institucije Civilne zaštite za posebne namjene, razrađivani su planovi zamračivanja, sklanjanja pučanstva u skloništa, eventualne evakuacije iz pojedinih, u slučaju rata ugroženih naselja (posebice dijelova Ploča u blizini vojnih objekata), zaprečivanja strateški važnih prometnica, zaštite infrastrukturnih, gospodarskih, prometnih i drugih vitalnih objekata.

Počelo se provjeravati stanje skloništa i pripremati ih za slučaj napada. U svim mjesnim zajednicama popisana su sva prijevozna sredstva da bi se znalo na što obrana može računati u slučaju potrebe. Pristupilo se i akciji osposobljavanja seoskih i gradskih bunara te je pojačan nadzor na izvorima vode. Uspostavljen je sustav promatračnica, dežurstava i patroliranja da bi se pravodobno moglo dojaviti o eventualnoj pojavi neprijateljskih postrojbi ili diverzanata. Ipak glavni cilj bilo je praćenje letova neprijateljskih zrakoplova i helikoptera te kretanje brodova i vojnih vozila. Sve te informacije preko Centra za obavlješćivanje(CZO) prosljeđivane su u nadležna vojna zapovjedništva. Budući su sredstva Czo bila više nego skromna, aktivirani su i postojeći radiouređaji u radioklubovima te uključeni u sustav promatranja i obavlješćivanja.

Po svim mjesnim zajednicama načinjeni su popisi građana koji su imali lovačko i drugo naoružanje, a potom su u kolovozu u svim mjestima Poneretvlja organizirane i stalne straže. I medicinske službe uključile su se u obrambene pripreme. Po svim zdravstvenim ustanovama uvedena su pojačana dežurstva i stanje pripravnosti, te se počelo prikupljati oprema, sanitetska vozila, sanitetski materijal i lijekovi za slučaj izbjijanja ratnih sukoba. Uspostavljena je bliska suradnja sa Stožerom Saniteta u Dubrovniku i Splitu, gradovima koji su imali suvremeno opremljene bolnice. Medicinsko osoblje iz domova zdravlja u Metkoviću i Pločama počelo je kampanju obuke pučanstva iz prve medicinske pomoći te nabavu potrebnog sanitetskog materijala po svim mjesnim zajednicama Poneretvlja.

AKCIJA „ZELENA TABLA - MALE BARE“ DOGOVORI I PLANIRANJE

Uspjeh akcija „Zbrojevka“, „Pšenica“, „Barut“, te prepad na skladište JNA na Šolti, izvedenih tijekom ljeta, pokazali su relativnu ranjivost dijela objekata JNA u Dalmaciji, posebice vojnih skladišta, koja su hrvatskim obrambenim postrojbama i bila najinteresantnija. Stoga se među pripadnicima 4. splitske brigade (Matko Raos, Goran Kovačević i Bernard Vuletić) rodila ideja o puno opsežnijoj akciji tijekom koje bi se zauzelo veliko i slabo branjeno skladište Male Bare u neposrednoj blizini grada Ploča. Osim onoga što je pripadalo garnizonu JNA, glavnina tu pohranjenog oružja i opreme bila je u vlasništvu TO-a općine Ploče, Metković, Makarska i Vrgorac. Bila je to imovina hrvatskog naroda koju je nezakonito otela JNA 1990. godine da bi se lakše izvela velikosrpska agresija na Hrvatsku. Hrvatske obrambene snage znale su točne podatke o količini oružja, gdje je pohranjeno i kakvim se snagama brani. Naime, od oduzimanja oružja u proljeće 1990. JNA je dopuštala jednom tjedno predstavnicima općinskih štabova TO da obiđu „svoje“ oružje, čime se formalno zadovoljilo zahtjeve RH za nadzor nad naoružanjem. Budući da su postupno u ove štabove postavljeni prohrvatski orijentirani ljudi, preko njih se moglo doći do dragocjenih informacija o sastavu i snazi postrojbi koje

su čuvale skladišta, o rasporedu objekata i poprilično točnom broju, tipu i vrsti naoružanja, te na temelju toga planirat akcije.

TO Makarska – 1300 cijevi,

TO Metković – 1250 cijevi,

TO Ploče - 1024 cijevi,

TO Vrgorac – 800 cijevi.

Uz to, od oružja TO-a u skladištu bilo je 60 ručnih bacača, 8 minobacača 60 mm sa 1840 mina, 10 minobacača 82 mm sa 3520 mina, 8 PZO strojnica tipa Browning 12,7 mm, dva PZO topa tipa M-38/1 od 20 mm, 8 PZO topova Oerlikon 20/1 mm , te 100 puškomitrailjeza 7,9 mm s pripadajućom garniturom streljiva. Tu je bila pohranjena i velika količina protutenkovskih, protupješačkih mina, ručnih bombi i tromblona, dva milijuna metaka te velika količina ostale ratne opreme.

Nije se znalo koliko se i kakvih tipova oružja, streljiva i ostale vojne opreme u vlasništvu JNA, tu također čuvalo, no znalo se da je tu pohranjena velika količina granata 20, 40, 57 i 76 mm. Zadobivanje tolike količine oružja hrvatske snage u Dalmaciji konačno bi stekle sredstva za suprotstaviti postrojbama JNA. Naime, od srpnja glavna velikosrpska udarna snaga u agresiji na Hrvatsku nisu više bile postrojbe pobunjenih Srba, nego JNA, koja je počela otvorenu agresiju na Hrvatsku. Toj vojnoj sili loše naoružane hrvatske snage nisu se u tom trenutku mogle suprotstaviti.

Tijekom kolovoza obavljena su gruba izviđanja terena te je na prijedlog Gorana Kovačevića zaključeno da se akcija nemože izvesti samo na skladište u Malim Barama, nego se mora obuhvatiti sve objekte garnizona u Pločama. Zaključilo se da bi se uspješno moglo izvući uskladišteno oružje TO-a samo ako bi se istovremeno blokiralo i napao cjelokupni garnizon. Time bi se vojnicima garnizona onemogućila intervencija u Malim Barama. Sa idejom je potom prvo upoznat zapovjednik 4. br. ZNG-a Ivo Jelčić koji je dao načelni pristanak. Nakon toga kontaktiralo se s novim ministrom obrane Lukom Bebićem, koji je ideju također prihvatio i obećao podršku svog ministarstva u realizaciji. Nakon toga navedena ekipa nastavila je pripreme za akciju. Stupilo se u kontakt sa zapovjednicima policijskih stanica Metkovića i Ploča – Petrom Bezerom i Antom Erakom, te se preko njih prikupljalo podatke o stanju, rasporedu i brojnosti neprijateljskih postrojbi i hrvatskim snagama s ovog područja na koje se moglo računati u akciji. Dana 26. kolovoza s mjesta zapovjednika obrane srednje i sjeverne Dalmacije smijenjen je Petar Šimac te ga je ekipa koja je pripremala akciju pozvala da prihvati njezino vodstvo, s obzirom na njegova vojna znanja i iskustva. U međuvremenu se s izviđanja terena već krenulo u konkretno planiranje akcije.Nakon dolaska Petra Šimca, u Podaci, u kući povjerljive osobe – Jure Bajića, predsjednika ogranka HDZ Podace i člana općinskog odbora HDZ Ploče, formiran je stožer zadužen za pripremu akcije. U stožeru uz navedenu trojicu ulaze i Velimir Barbir – zapovjednik ZNG Ploče, Ante

Erak, Petar Bezer, Zvonko Kaleb – zapovjednik rezervnog sastava ZNG-a Metković, Zoran Puljić – zapovjednik odreda za posebne namjere u Policijskoj stanici Ploče, Bernard Vuletić – zapovjednik postrojbe PZO 4. brigade ZNG-a i Ivan Pavlović direktor Luke Ploče.

Taj stožer tada je konačno postavio operativne ciljeve buduće akcije:

1. Primarni cilj i dalje je ostalo skladište u Malim Barama, tj. izvlačenje tamo pohranjenog oružja TO-a. Inače cijeli kompleks Male Bare obuhvaćao je 16 zidanih skladišta osiguranih žičanom ogradom. Objekt je čuvalo 16 vojnika, tri dočasnika te tri dresirana psa, a osiguravala su ga visoka promatračnica, dva stražarska mjesta i jedno mitraljesko gnijezdo kod ulaza. Zadatak je bilo opkoliti objekt te potom pozvati vojнике na predaju. Tek nakon odbijanja predaju trebalo je napasti, i to bez pregovaranja jer se tu nije smjelo dogoditi odgađanje. Ostali ciljevi akcije bili su svi drugi vojni objekti na području Luke Ploče te da su u završnici svi ti objekti (i plovila) pređu u ruke HV-a.
2. Zapovjedništvo garnizona i vojarna „Stanko Parmać“ bili su smješteni u luci, u utvrđenoj dvokatnici, a oko nje bilo je nekoliko pomoćnih zgrada. U vojarni je stalno boravilo oko 70 vojnika i časnika sa streljačkim naoružanjem. Ocjenjeno je da je moral vojnika slab. U garažama i na parkiralištu nalazilo se 20 kamiona u uporabi i oko 80 konzerviranih kamiona, prikolica i cisterni, te razna vojna oprema i neutvrđena količina pješačkog naoružanja i streljiva. Objekt su osiguravala tri stražarska mjesta. Zapovjednik garnizona bio je Velin Jovanov koji je ocijenjen kao razuman čovjek. Prema mišljenju Petra Šimca, Jovanov je bio zreo za predaju garnizona, bojao se „bezbednjaka“ u svom okruženju, a bojao se i za svoj status u Hrvatskoj ako preda svoj garnizon. Stoga se u trenutku akcije radije odlučio za ostanak u JNA. Zadatak je bio opkoliti i pozvati na predaju, a u slučaju odbijanja napasti.
3. 16. divizion sa šest minolovaca usidre u ratnoj luci „Portini“ opsluživalo je i branilo 150 mornara i časnika sa 9 topova 20 mm. postojalo je jedno stražarsko mjesto na ulazu, te mitraljesko gnijezdo na brijegu iznad sidrišta. Zapovjednik luke bio je kapetan bojnog broda Milija Janković, koji je ocijenjen kao „pravi četnik“. Zadatak je bio blokirati izlaz iz luke, s kopna i s mora objekte opkoliti, te pregovorima postići predaju minolovaca i luke. U protivnom minolovce je trebalo uništiti, a luku napasti.
4. Tehnička radionica se nadovezala na ratnu luku; kao vojni objekt nije bio bitan. No za hrvatske snage radionica je bila interesantna zbog velike količine koja se tamo nalazilo na remontu – 24 topa 40 mm MI, 18 protuzrakoplovnih topova 20/3 mm, 12 ručnih bacača, 20 puškomitraljeza, oko 900 komada raznih pušaka, više kamiona, strojeva, tehničkih sredstava, alata i dr. Procjena je bila da je radionica slabo branjena te će sama pasti ako se preda vojarna i ratna luka.

5. Skladište pomorskih mina bio je smješten u uvali Tatinje, gdje se nalazila velika količina raznoraznih eksplozivnih sredstava, uglavnom morskih mina te goriva. Predpostavljalno se da je i to skladište slabo branjeno pa ga je trebalo zauzeti neposredno pred napad na ratnu luku.
6. Dom JNA nije planom posebno razmatran. Naime, procijenjeno je da će se dva stražara koji ga čuvaju predati kad se ostvare ostali ciljevi.
Taj plan prihvatio je cijeli štab akcije na sastanku krajem kolovoza u župnoj kući kod don Ljube Pavića, župnika u Vlaci. Kao kuriozitet navodim da je Šimac zadužio don Ljubu da, jer je plan predviđao zarobljavanje brodova usidrenih u luci, izradi šablone s imenima za te brodove (Kijevo, Vrlika, Vukovar, Kruševo...) te hrvatske zastave koje su se trebale zavijoriti na njima nakon zauzimanja.
Nakon što su postavljeni operativni ciljevi i načelni plan kako ih ostvariti Raos i Kovačević odlaze 30. kolovoza u Ministarstvo obrane, gdje je do tada izrađen plan proanaliziran i odobren. Ministar Luka Bebić tada operaciji dao naziv „Tabla“, a kao signal za njen početak određena je riječ „zelena“, i tako je zapravo krštena akcija „Zelena tabla – Male Bare“.

OSNUTAK PZO POSTROJBI PONERETVLJA

Krajem kolovoza, a u sklopu pripreme i organizacije izvođenja akcije oformljene su u Pločama i Metkoviću postrojbe Protuzračne obrane. Njihov osnutak bio je usko povezan za predstojeću akciju. Naime, bilo je sasvim logično očekivati da će tijekom akcije u Pločama prije ili kasnije intervenirati neprijateljsko zrakoplovstvo. Stoga je trebalo stvoriti postrojbe PZO-a koje će cijelu akciju osiguravati, a prema potrebi i braniti od napada. Također su te postrojbe trebale pružiti protuzračnu obranu i svim važnim objektima na području Poneretvlja. Za njihovo ustrojavanje, planiranje djelovanja i uređivanje vatrenih položaja bio je zadužen Bernard Vuletić. Bilo je lako dobiti dragovoljce za ove postrojbe, uglavnom osobe u JNA sposobljene za rad na PZO oruđima, glavni je problem bilo nepostojanje bilo kakvih sredstava PZO-a u Poneretvlju. Stoga je stvoren, kasnije se pokazalo vrlo riskantan, plan da postrojbe PZO odmah nakon zauzeća skladišta Male Bare od tamo izvuku sva PZO sredstva i streljivo te ih potom otpremi do izabralih borbeni položaja. Prema informacijama iz općinskih štabova TO u skladištu Male Bare moglo se očekivati za postrojbu PZO-a 6-8 komada protuzračnih topova 20mm, desetak protuzračnih mitraljeza Browning 12,7 mm, 4 protuzračna topa 40 mm i 15 puškomitraljeza M-72. U danima koji su prethodili akciji B. Vuletić je preko općinskog ureda za obranu Metković došlo do imena ljudi koji su na odsluženju vojnog roka u JNA obučeni za PZO sredstva. Početkom rujna u Metkoviću je oformljen odred PZO-a pod zapovjedništvom Nina Kaleba, koji u prvom sastavu imao 42 osobe. Budući da se u ured za obranu Ploča baš nije imao previše povjerenja, preko ureda u Metkoviću zatražen je podatak tko bi mogao biti na čelu

pločanske postrojbe PZO-a. Tako je predložen Živko Žderić, pa je nakon razgovora B. Vuletić njega ovlastio da prikupi imena ljudi, potencijalnih dragovoljaca koji bi mogli ući u odred PZO-a. Žderić je taj posao dobro obavio, prikupivši čak 87 dragovoljaca, pa je 6. rujna u Pločama oformljen odred PZO te su određeni svi borbeni položaji koje je trebalo zauzeti u trenutku akcije. Akcija je u tom trenutku držana u tajnosti i za te dragovoljce. Tako su neposredno pred akciju oformljene postrojbe PZO hrvatskog Poneretvlja koje su brojile 129 pripadnika (87 iz Ploča i 42 iz Metković), a pridruženo im je o 11 vozača s kamionima za vuču oruđa.

TAJNA PRIPREMA NAPADA

Početkom rujna stožer se seli u Metković, gdje se proširuje rukovodstvo akcije, u koje ulaze : Mladen Braco Milošević, zapovjednik odreda Lučke garde, Zdenko Jelavić iz poduzeća „Luka Ploče“, Miljenko Jelić, zapovjednik padobranaca-diverzanata iz sastava 4.br.ZNG, i Dane Rendulić, zapovjednik aktivne satnije ZNG-a iz Metkovića. Kontaktirali su i općinski organi u Metkoviću i Pločama, ali im tada, prema internom dogovoru, još nije otkrivana namjera. Tijekom idućih deset dana sintetizirani su svi mogući podaci o snazi, osiguranju, rasporedu i moralu vojnika JNA, kao i o ratnom zrakoplovstvu lociranome u zrakoplovnim bazama u Mostaru i Podgorici, odakle se očekivala intervencija tijekom akcije. Informirali su se i o stanju paravojnih srpskih postrojbi u Hercegovini, koje su također mogle intervenirati sa sjevera. Provedeno je i upoznavanje lokalnih snaga ZNG-a i MUP-a, koje su trebale biti glavni nositelji akcije. Proučeni su zemljovid i stanje prometnica, tehnički detalji kidanja i ometanja telefonskih i radio veza JNA, te blokade luke Ploče čeličnim sajlama, što je već bilo priređeno u sklopu priprema za blokadu garnizona. Obilježena su i mjesta mogućeg desanta neprijateljskog zrakoplovstva. Pripadnici stožera su također stupili u kontakt i s vodstvom poduzeća i institucija od kojih se također očekivala pomoć: „Razvitak“, PIK „Neretva“, „Prometno poduzeće Metković“, HPT i dr. Sve je to rađeno u što je moguće većoj tajnosti jer, kako tvrdi Mladen Braco Milošević „opće podrške za ove aktivnosti nije bilo“. Da je to dijelom bila istina, vidjet će se prilikom same realizacije akcije.

Nakon upoznavanja cjelokupne situacije utvrđeno je da će se u akciji angažirati ove snage :

Iz Metkovića

120 pripadnika ZNG-a u aktivnom sastavu,
180 pripadnika ZNG-a u pričuvnom sastavu,
130 policajaca u Policijskoj stanici, od čega 35 specijalaca,
1200 ljudi iz odreda Narodne zaštite;

Iz Ploča

90 pripadnika u pričuvnom sastavu ZNG-a,
20 naoružanih boraca iz sastava Lučke garde,
99 policajaca iz Policijske stanice Ploče,

69 specijalaca u Policijskoj stanici Ploče,
500 ljudi iz odreda Narodne zaštite;

Iz Splita

11 padobranaca-diverzanata iz sastava 4.brigade ZNG-a,
pomorske snage

remorkeri „Kastor“ i „Trudbenik“,
plovna dizalica „Birina“,
trajekt „Pelješčanka“,
dvije pilotine Luke Ploče;

oklopne snage

jedan oklopljeni kamion iz Opuzena,
tri oklopljena kamiona iz Splita iz sastava 4.br.ZNG-a;

sredstva veze

25 stanica voki- toki,
sredstva za ometanje neprijateljskih veza i prisluškivanje razgovora;

sredstva transporta

40 raznih kamiona i šlepera iz Metkovića i Opuzena (poduzeća Auto-saobraćajno-Metković i Razvitak-Metković, PIK Neretva-Opuzen) te 20 raznih kamiona iz Splita (Jadrantransa) u uporabi i 40 u pričuvu.

Prema planu najveći dio postrojbi MUP-a i ZNG-a trebao se aktivno uključiti u akciju zauzimanja vojnih objekata u Pločama. Plan je predviđao da se u faze akcije ravnomjerno uključe snage ZNG-a i MUP-a Ploče i Metković da bi se „smanjile neke negativne tenzije tih snaga, a i između općina u cjelini“ što je bio bjelodan dokaz do kojeg stupnja se proširi već spomenuti animozitet između „desnog“ Metkovića i „lijevih“ Ploča. Dio snaga MUP-a , ZNG-a i Odredi narodne zaštite dobili su zadatku da budu pripravni preuzeti zadaću osiguranja putnog prometa od Vrulje preko Makarske, Vrgorca, Ploča i Metkovića, pa do Vukova klanca i Kleka. Te snage trebale su preuzeti i borbu protiv snaga mogućeg neprijateljskog desanta, a i sprječavanje eventualne intervencije neprijateljskih snaga JNA ili srpskih paravojnih postrojbi iz pravca Mostara, Čapljine ili Neuma prema dolini Neretve. Budući da bi se u slučaju tog prodora na prvom udaru našao Metković, zapovjeđeno je da se u gradu i okolicu obave pripreme za sprečavanje prometnika i pravljenje prepreka u smjeru Hercegovine. Glavnim nosiocima te obrane u Metkoviću određeni su Odredi narodne zaštite, koji su bili brojni, ali slabo naoružani. U stožeru odreda su stoga organizirana pojačana dežurstva na kontrolnim punktovima. U gradu su za obranu pripremljeni kamioni natovareni velikim gromadama kamena kojima su se trebale zapriječiti ceste. Povećana je i zaliha molotov-koktela. O mogućnosti da snage u Metkoviću zaustave eventualnu intervenciju sa sjevera zapovjednik ONZ-a I.Gabrić kaže:“ Što se tiče jačine naših obrambenih snaga da u tom trenutku zaustave vojni napad, smatram da se to mogla napraviti. Pitanje je da li je bilo snage u Vukovaru da zaustave napad, pa su ga zaustavili. Tako su i kod nas ljudi bili spremni po žrtvu života da zaustave.....Mislim da smo mogli zaustaviti napad na Metković“.

Provđena je i nadopuna policijskih vodova, koji su također trebali sudjelovati u sprečavanju mogućeg prodora JNA s područja Čapljine i Mostara.

Prema već postavljenim operativnim ciljevima raspoređene su navedene snage u operativne grupe koje su do bile konkretnе zadatke. Svaka od grupe dobila je posebno kodno ime. Takvi nazivi bili su preko potrebn radi međusobnog komuniciranja sredstvima veze da bi neprijateljska strana prilikom prisluškivanja teže doznala pojedinosti o aktivnostima grupe.

Grupa **Jovica**, zapravo je bilo zapovjedništvo cijele operacije; sačinjavao ga je zapovjednik akcije Petar Šimac, te Ante Erak i Petar Bezer. Iz Splita je ovo zapovjedništvo ispmagao Luka Džanko. Zapovjedništvo je bilo smješteno u Policijskoj stanici u Pločama, odakle je elektronskim komunikacijskim sredstvima trebalo održavati vezu i koordinirati grupe u akciji.

Grupa **Dalibor**, pod zapovjedništvom Gorana Kovačevića, dobila je zadaću ovladavanja skladištem Male Bare. Grupa se sastojala od tri voda. Prvi vod, koji je trebao voditi Dane Rendulić, činilo je 25 pripadnika aktivnog ZNG-a iz Metkovića. Drugi vod pod zapovjedništvom Joška Tadića činila su 22 policajca iz sastava interventnog voda PS Metković. Treći vod činilo je 20 pripadnika rezervnog sastava ZNG-a Metković, a zapovjednik im je tada bio Zvonko Kaleb. Podršku grupi činio je jedan oklopni transporter (oklopljeni kamion) iz Opuzena te manji dio pripadnika odreda PZO-a. Prema planu bilo je predviđeno ako ne uspije mirno preuzimanje skladišta, da se drugi vod ukrcu u kamion, njime probije zapreku na ulazu (jež) i ulaz te potom oružjem svlada neprijateljsku posadu. Osiguranje skladišta i magistralne ceste do njega potom je trebao preuzeti aktivni sastav ZNG-a. Nakon toga zajedno s pričuvnom gardom trebalo se pristupiti otvaranju skladišta, ukrcavanju oružja i opreme u kamione. Pregovori nisu smjeli biti dugi jer je zauzimanje skladišta bio primarni cilj cijele akcije. Bilo je predviđeno da se grupa policajaca s Joškom Tadićem treba nakon ovladavanja skladištem pridružiti grupi koja će napasti ratnu luku i brodove.

Grupa **Neven**, pod zapovjedništvom Matka Raosa (zamjenik Zoran Pulić) imala je zadaću napasti i neutralizirati vojarnu „Stanko Parmać“ i tamošnje zapovjedništvo garnizona. Grupu je činilo 60 pripadnika dvaju vodova odreda za posebne namjene policijske stanice Ploče, koje je predvodio Zoran Pulić. Prvi vod predvodio je inspektor Ivanko Katić, a drugi stariji policajac Boris Bubić. Prema planu grupa je trebala opkoliti vojarnu i pozvati vojnike i časnike na predaju, te ako odbiju, izvesti napad, i to najkasnije 15 minuta od početka akcije. Dio te grupe također je bio stacioniran na brdu Stražbenica, koje se nalazi neposredno iznad vojarne, odakle su mogli koordinirati i vojno djelovati po neprijatelju.

Grupa **Šiljo** pod zapovjedništvom Miljenka Jelića imala je zadaću napasti ratnu luku i brodove u njoj. Prema planu dio grupe trebao je neutralizirati neprijateljsko mitraljesko gnijezdo iznad ratne luke, drugi dio rasporediti oko same luke, a ostatak ljudstva trebao je krenuti prema ulazu u luku i pozvati na predaju tamošnje

neprijateljske vojнике. S obzirom da se od toga dijela garnizona mogao očekivati najjači otpor, grupa Šiljo imala je dva cilja. Prvi je bio; trebalo je, ako usprkos prethodnim pripremama dođe do otpora prilikom zauzimanja skladišta u Malim Barama, spriječiti neposrednim bojnim djelovanjem vojнике i mornare iz luke da pruže pomoć postrojbi u skladištu. Drugi je cilj bio da u suradnji s grupom Borko ovlađa ratnom lukom i brodovima, naravno, ako se bude moglo mirnim putem, pregovorima. Udarnu snagu grupe činilo je 12 padobranaca-diverzanata 4.br.ZNG-a, a ostatak grupe trebali su činiti pripadnici ZNG-a iz Metkovića. U pomoć tijekom napada trebao je doći i Interventni policijski vod nakon zauzimanja skladišta Male Bare.

Grupa **Borko**, kojom je zapovijedao Velimir Barbir(zamjenik Mladen Milošević Braco), imala je više zadaća. Prva je bila blokirati i nadzirati ulazno-izlazni kanal u luku. Blokadu je trebalo izvesti čeličnom sajлом, već prije postavljenom na morsko dno, između rta Višnjica i mula, a koju se u određenom trenutku moralo zategnuti. Za tu zadaću određena je grupa od 6 pripadnika Lučke garde, a za podizanje sajle zadužen je Jure Markić. Budući da se moglo očekivati da će se brodovi pokušati probiti iz luke, ili u luku ući brodovi koji će pohitati u pomoć garnizonu u Pločama, i pri tom uporabiti oružje, kao pomoć šestorici iz Lučke garde pridodano je 15 pripadnika rezervne satnije ZNG-a Ploče. Kao pomoć u osiguranju kanala na kraju obale br.3 i obale br.5 na mjesta odakle se mogla nadzirati čelična sajla, postavljeni su bunkeri odakle se ta grupa mogla braniti i čuvati sajlu. I premda su bili naoružani samo streljačkim naoružanjem, bili su u takvu položaju da su i time mogli uspješno zaustaviti napad plovila sa sidrišta ili spriječiti njihov izlazak. Oni su također trebali pružiti i određenu podršku prilikom zauzimanja skladišta Tatinje. U blokadi kanala trebali su im pomoći i remorkeri „Trudbenik“ i „Kastor“, te plovna dizalica „Birina“. Druga zadaća grupe Borko bilo je izvesti desant na skladište u uvali Tatinje, što je trebao obaviti drugi vod pločanske satnije ZNG-a jačine 60 ljudi, a pod zapovjedništvom Drage Jerkovića. Odlučeno je da se za desant uporabi trajekt poduzeća „Jadrolinija“ iz Rijeke – „Pločanka“. Osim drugog voda ZNG-a u desantu je trebala sudjelovati i skupina od 14 pripadnika Lučkog voda (tj. Interventnog voda ZNG-a, kako je tada formalno nazivan), koji su u Tatinje trebali doploviti uz pomoć lučke pilotine. No zauzimanje skladišta nije bila primarna zadaća te skupine, nego pomaganje u borbi protiv brodova u slučaju njihova izlaska sa sidrišta i djelovanja po luci i hrvatskim postrojbama na kopnu. Treća i najvažnija zadaća koju je dobila ova grupa bila je da s mora opkoli i eventualno napadne ratnu luku Portinu. Taj napad trebalo je koordinirati s grupom „Šiljo“ koja je trebala napasti s kopna. Napadačku grupu činili su pripadnici prvog voda satnije ZNG-a Ploče kojim je rukovodio Mate Žderić. Prema planu, na brodove se trebalo ukrcati 36 pripadnika ZNG-a Ploče. Podršku su im trebali pružati i pripadnici Lučkog voda, koji su bili stacionirani na kopnu, kao osiguranje od eventualnog desanta na luku, te manjim dijelom na brodovima. Cilj je bio zauzimanje brodova, po mogućnosti neoštećenih, vojnih lučkih objekata i tehničke

radionica. „Ratni brodovi“ te grupe bili su plovna dizalica „Birina“, kojoj je kapetan bio Mladen Braco Milošević, a koja je uporabljena kao zapovjedno mjesto vođe grupe Borko. Uz dizalicu „flotilu“ su činile i dva remorkera poduzeća „Brodospas“ iz Splita – „Trudbenik“ sa zapovjednikom kap.Perom Macanom i „Kastor“, sa zapovjednikom Dariom Bojićem, te dvije lučke pilotine, i naravno trajekt „Pločanka“. U sklopu priprema za sukob na trajekt, pilotine i remorkere ukrcane su vreće s pijeskom kao grudobrani.

Grupa **Vesko**, pod zapovjedništvom Bernarda Vuletića (zamjenik Živko Žderić), sačinjavali su uglavnom pripadnici odreda PZO-a, a zadaća im je bila da nakon zauzimanja skladišta Male Bare, vojarne i tehničke radionice izvuku iz njih oruđa PZO-a, osposobe ih , i s njima se postave na prethodno određene borbene položaje PZO-a. Prema planu dio te grupe trebao je zajedno s grupom Dalibor ući u skladište u Malim Barama. Određeno je da ta grupa ima prednost pri preuzimanju oslojenog oružja (PZO topova i strojnica) iz skladišta, da bi im se dalo što više vremena da oruđa osposobe za protuzračnu obranu Poneretvlja, posebice gradova Ploče i Metković:Preko Bože Bošnjaka, šefa transporta u poduzeću Neretva u Opuzenu, nabavljeno je za grupu 11 kamiona . Iz Metkovića je u Ploče došla grupa od 10 pripadnika PZO-a da bi zajedno s vozačima iz skladišta preuzeli dio oruđa te ih otpremili u Metković.

Grupa **Žarko**,bila je zadužena za izvlačenje i pomoć u transportu cjelokupnog naoružanja i minsko-eksplozivnih sredstava, te opreme iz objekata koje je trebalo zaposjeti. Kao zapovjednik je određen Ivan Pavlović, generalni direktor Luke Ploče (zamjenik Zdenko Jelavić, inače zamjenik direktora luke). Grupa je trebala blisko surađivati s grupama vozača kamiona, pružiti punu podršku nesmetanom ukrcaju i transportu otetog naoružanja, te se brinuti o osiguranju i prohodnosti prometnica na ulazu i izlazu iz Ploča. No njihova zadaća nije bila i određivati tko će i što, te koliko naoružanja prevesti, niti kamo će to naoružanje biti otpremljeno. Toj je grupi u realizaciji plana ogromnu pomoć pružio Miljenko Bogeljić. Budući da je u vrijeme akcije Pavlović bio odsutan, zapovijedanje je potpuno preuzeo Jelavić, koji je do tada imao specijalnu zadaću u transporta minsko-eksplozivnih sredstava.

Grupa **Rade**,činila je zapravo s grupom Žarko jednu cjelinu. Sačinjavali su je vozači s kamionima iz poduzeća „Razvitak“ iz Metkovića i „Jadrantransa“ iz Splita, koji su trebali transportirati oteta sredstva na sigurnija mjesta. Vozače „Jadrantransa“ predvodio je Marko Luetić, a vozače „Razvitka“ Nikola Bebić i Zdenko Pandžić.

Plan je predviđao da se prema svim neprijateljskim vojnicima i časnicima korektno ponaša te da ih se nakon zarobljavanja, tj.nakon svršetka akcije, odmah oslobodi i ponudi im se prelazak u hrvatsku vojsku, ili ako neće, da im se omogući odlazak iz Ploča kamo god žele, a prije toga da se opskrbe civilnom odjećom i da im se priskrbi transport. Bilo je to posve u duhu naredbe i naputka Ministarstva obrane prema kojem je trebalo pozvati vojнике JNA na predaju, pri čemu im se obećalo da će se Hrvatska o njima pobrinuti. Najstrože je bilo zabranjeno bilo kakvo

zlostavljanje i nasilje nad zarobljenicima, i zapovjednici policijskih snaga u svezi s tim dobili su izričite zapovijedi od stožera akcije. Usprkos svemu neplaniranom što se u Pločama za vrijeme akcije dogodilo, ova je zapovijed poštovana. Osim toga, od ministra Luke Bebića došla je naredba da se koliko god je moguće štede životi, kako neprijateljskih vojnika, tako i hrvatskih branitelja.

Jedna od osnovnih pretpostavki na kojoj je vodstvo akcije temeljilo uspjeh svog plana bila je da se u vojnim objektima nalaze ljudi – vojnici časnici koji su stanovnici Ploča, čije obitelji tu žive i koje pripadnici obrambenih hrvatskih snaga dobro poznaju i s kojima su se ranije u svakodnevnom životu družili.

Pretpostavljalo se da se oni neće odlučiti za oružani odgovor kad ih se pozove na predaju i zagarantiraju im se sva prava i sigurnost. Pa kako bi oni mogli pucati po svom gradu i svojim obiteljima, prijateljima i poznanicima. No to je uglavnom bila vrlo kriva pretpostavka, jer je odanost JNA i srpskstu bila jača. Predviđena reakcija mogla se očekivati uglavnom od vojnih časnika nesrba, koji su uglavnom zauzimali manje važne položaje.

Drugi važan „adut“ hrvatske strane bilo je nekoliko časnika i dočasnika na službi u garnizonu JNA u Pločama, a koje se uspjelo pridobiti za hrvatsku stvar. Najvažnija pridobivena osoba bio je zastavnik Stojan Zec, koji je službovao u skladištu Male Bare. To je postignuto tako što je zastavnik Zec imao zeta u hrvatskim postrojbama. Osim rodbinskih veza, na njega se djelovalo i na drugi način, kako se izrazio Petar Šimac, „psihološkim marketingom smo ga privoljeli na suradnju, jamčili anonimnost, a kasnije osigurali egzistenciju“. Čini se da je prije akcije Goran Kovačević „obrađivao“ i neke druge osobe u skladištu „postupnim, mudrim i odlučnim pregovorima“. Vjerljivo je među tim „obrađivanim“ osobama bio desetar Suad Hasanbašić, također u službi u Malim Barama. Naime, Hasanbašić se tijekom akcije uključio u bitku na hrvatskoj strani. Interesantno je navesti da stožer zapovjedništva nije pokušao pridobiti zapovjednika čete koja je osiguravala skladište, starijeg vodnika Zdravka Novaka, premda tijekom akcije zauzimanja on nije pružao otpor, pa se čak dragovoljno uključio u ispomoć. Novak je čak ustvrdio da je doznavši za predstojeći napad, poduzeo niz aktivnosti (npr. uklanjanje iz skladišta dočasnika Ace Maševskog, velikosrpski nastrojenog) na svoju ruku, koje su olakšale pad skladišta.

Pridobivanje Stojana Zeca kasnije se pokazalo presudnim za uspjeh akcije jer je on uspio pripremiti i provesti predaju vojnika i skladišta bez i najmanjeg otpora. Prema onome što se događalo s hrvatskom postrojbom koja je bila zadužena za preuzimanje skladišta (o čemu će se više govoriti), velika je vjerojatnost da Male Bare ne bi uopće pale u hrvatske ruke da nije bilo kooperacije zastavnika Stojana Zeca. Istine radi mora se priznati da su neki od najvećih uspjeha koje su hrvatske snage postigle tijekom Domovinskog rata izvedene uz kooperaciju časnika JNA koji su pravodobno „obrađeni“ da pređu na hrvatsku stranu.

Kao primjer za to , osim Malih Bara, može se navesti i slučaj topničke bitnice na otoku Žirju, koja je u rujnu 1991. spasila Šibenik od napada kninskog korpusa, a koju je njezin zapovjednik ranije predao hrvatskim vlastima. I ti su ljudi istinski junaci Domovinskog rata, no na žalost oni se vrlo malo spominju.

U zapovjedništvu 16. diviziona minolovaca stupilo se u kontakt i suradnju sa zamjenikom zapovjednika diviziona, kapetanom fregate Ivicom Jozićem, koji je još u kolovozu želio napustiti JNA. I premda su mu zapovjedne ovlasti, kao Hrvatu u koga s pravom vodstvo JNA nije imalo povjerenja, bile suspendirane, ipak je nastavio obnašati brojne dužnosti u svom divizionu. On je pružio mnoge dragocjene informacije hrvatskoj strani te pomogao u preuzimanju vojarne u danima nakon završetka akcije. Određeni kontakti uspostavljeni su i s kapetanom fregate Jovanovim, zapovjednikom pločanskog garnizona. I premda je u njega postojala određena doza spremnosti da preda svoj garnizon hrvatskim postrojbama, jači od toga bio je strah od „bezbednjaka“ i zapovjednika diviziona minolovaca, kapetana bojnog broda Milije Jankovića. Bilo je suradnje i s drugim djelatnicima u Pločama, no bez značajnijih rezultata.Sve pripreme i plan „Zelene table“ završeni su da 9. rujna i predani Davorinu Domazetu, Imri Agotiću i Luki Bebiću iz Ministarstva obrane, koji su ga proanalizirali i potom dali odobrenje. Nakon toga stožer je čekao da „tabla zazeleni“.

Da će uskoro početi vojne akcije ne samo u Pločama nego posvuda u Hrvatskoj, dao je tih dana jasno do znanja i ministar obrane Luka Bebić u intervjuu za francuski APF – „Hrvatske snage će prijeći u ofenzivu(.....)federalna armija je sada postala instrument u rukama pristalica velike Srbije (...)Nemamo dovoljno oružja, dok naš protivnik raspolaže avionima i tenkovima. Nužni su nam protutenkovski projektili. Europa bi trebala prestati s blokadom i sprečavanjem nabave oružja“.

KOLEBANJA OKO POČETKA AKCIJE

Dok se čekao signal iz Zagreba da se može početi, na terenu su užurbano izvođene završne pripreme. Tjedan dana prije početka akcije u Ploče je došao tim stručnjaka za elektronsko djelovanje (ometanje antenskih komunikacija) iz sastava 4. splitske br. ZNG-a, predvođen kapetanom fregate Milom Budišom. Na vrhu jedene zgrade u Pločama postavljena je antena za ometanje signala. Antena je maskirana na krovu da nebi bila zamijećena, a izlaz na krov zaključan je i postavljena je straža od pripadnika Lučke garde. Ljudi i oprema bili su smješteni u stanu zapovjednika Lučke garde – Mladena Miloševića. Zadaća im je bio stalno prisluškivanje telefonske razgovore koji vodi osoblje garnizona i razgovore ratnog zrakoplovstva, te pripremiti sve potrebno za ometanje svih neprijateljskih veza u trenutku početka akcije. Time se željelo spriječiti upućivanje poziva za pomoć iz garnizona u Pločama zapovjedništvu u Splitu i Visu, te obližnjim aerodromima. Naime, baš ova komunikacijska izolacija trebala je, prema planu, dati dovoljno vremena hrvatskoj

strani da svlada neprijatelja i evakuira oružje na sigurno, prije no što pristignu neprijateljski zrakoplovi i brodovi. Prema planu operacije taj tim za elektronsko ometanje trebao je preko akcije obavljati dvije zadaće – s jedne strane, provesti ometanje svih poziva za pomoć garnizona Ploče prema ostalim vojnim ustanovama, kao i između vojnih objekata u Pločama, a, s druge strane, prisluškivati sve komunikacije između neprijateljskih postrojbi u Pločama i izvan njih (ako se uspiju probiti). Prema planu koji je taj tim stvorio s poznavateljima komunikacijskih vojnih veza u Pločama, trebali su biti prekinuti svi komunikacijski kanali koje je JNA u Pločama imala. Kada je akcija konačni počela, uspješno su prekinuti svi komunikacijski kanali garnizona, osim jednog. Tragično je što je garnizon iz Ploča preko te jedne preostale veze uspio probiti komunikacijsku blokadu, što je za posljedicu imalo znatno umanjeni uspjeh cijele akcije. O tome Mladen Milošević kaže: „*Da se radilo kako je trebalo i ta jedna veza trebala je biti prekinuta, jer se točno znalo gdje se taj kabel nalazi. Zapravo je riječ o anteni i trebalo ju je paljbom uništiti. No to se nije desilo, a možda sada nije trenutak da konkretnе osobe prozivam zbog toga što to nisu obavile iako im je nalog u tom smislu dat.*“ Taj ti je također dobio zadaću od stožera operacije da organizira plan veze za 10 grupa te da nabavi potrebna radio-sredstva, u čemu su uz dosta poteškoća uspjeli. U Metković je pristigla i grupa diverzanata-padobranaca predvođena Miljenkom Jelićem, a koji su prema planu trebali zauzeti luku. U međuvremenu na razini Republike Hrvatske događaji su se odvijali munjevitom brzinom. Dana 11. rujna predsjednik Predsjedništva Stipe Mesić izdaje sukladno svojim ovlastima zapovijed o povlačenju postrojbi JNA u vojarne. Rok za izvršenje ove zapovjedi bila je 48 sati. Vojni vrh tu je zapovijed odbacio kao nezakonitu. No vodstvo Republike Hrvatske i očekivalo je takav odgovor od Generalštaba JNA, a zahtjev koji je izdao Stjepan Mesić ka predstavnik Hrvatske, u osnovi je trebao biti neka vrsta legitimnog pokrića za oružane protiv JNA. Naime, tim odbijanjem izvršenja zapovijedi svog vrhovnog zapovjednika JNA se i formalno stavila na stranu pobunjenih Srba i Hrvatskoj. Istog dana kada je Stipe Mesić izdao tu zapovijed, u stožer akcije u Pločama stigao je od ministra obrane Luke Bebića signal „zelena“ za početak akcije Tabla. Rok u kojem se trebao provesti napad bio je 48 sati tj. napad je trebao početi 13. rujna, zapravo odmah nakon isteka roka koji je Stipe Mesić izdao za povlačenje JNA u vojarne. Prema riječima Luke Bebića postojala je određena doza lokal-patriotizma u njega osobno da se da se privi značajni kompleksi u Dalmaciji, ali i u Hrvatskoj, zauzme baš u njegovu Poneretviju. Naime napad na vojarne u ostalim Dalmatinskim gradovima bio je predviđen za 14. rujna pa nadalje. Iste večeri nakon dobitka signala iz Zagreba, održan je, opet u Vlaci kod don Ljube Pavića, završni sastanak stožera akcije u kojem je utvrđeno da se napad kreće za dva dana – 13. rujna u 19:15 sati. Izabran je trenutak kada je prema rasporedu u vojarnama određeno spuštanje zastave i početak večere. Cjelokupno rukovodstvo akcije na tom sastanku je prihvatiло zadatke i vrijeme u kojem ih moraju obaviti.

Sutradan 12. rujna Ministarstvo obrane izdalo je službenu zapovijed o početku blokade objekata JNA. U zapovijedi se civilnim organima države egzaktno zapovijeda da prestanu pružati sve komunalne usluge (voda, struja, PPT) i spriječe opskrbu hranom i energentima. Zapovjedništva ZGN-a i MUP-a zadužena su da počnu sa sprečavanjem vojnih objekata i cesta koji vode k njima te „*da poduzmu i druge radnje u određenom trenutku s ciljem pasiviziranja neprijatelja*“. Ako se pozorno prouči ova zapovijed odmah se uočava da ministarstvo obrane nije zapovijedalo da postrojbe JNA napadaju, nego smo blokiraju. Tek u zadnjem, citiranom dijelu zapovjedi, „između redaka“ mogla bi se iščitati zapovijed o napadu. Naime, vodstvo Hrvatske strogo je pazilo da se nigdje, ni u kojem trenutku ne prikaže kao strana koja prva napada. Politika Vrhovništva bila je da se hrvatska strana samo brani i odgovara na napade, a tako je do rujna i bilo. Sukladna toj politici bila je i ova zapovijed. Zbog takva stava odučeno je da se i predstojeća akcija prikaže kao napad koji je garnizon izveo na grad Ploče i lokalne branitelje. Stoga je i pripremljen proglašenje za javnost koji govori o napadu JNA na Ploče bez ikakva provoda. Taj je proglašenje doista i objavljen u dnevnim novinama. Bilo je potrebno detaljnije prikazati tu zapovijed zbog događanja koja su uslijedila.

Naime, u međuvremenu su razni događaji poremetili izvođenje poprilično solidno osmišljenog plana zauzimanja vojnih objekata u Pločama. Vodstvo JNA prema svojim planovima o konačnom obračunu s Hrvatskom, a o čemu će govoriti više u svojim kasnijim poglavljima, namjeravalo je izvesti veliki pohod na hrvatsko Ponetvlje i hrvatski dio Hercegovine. I dok je još u srpskim zemljama trajala mobilizacija, u Hercegovini su vojne vlasti provele određene preventivne mjere da bi oslabile obranu hrvatskog pučanstva Hercegovine. Tako je 10. rujna iz Sarajeva u Čapljinu došla kolona od 60-tak kamiona u pratinji velikog broja vojnika.

Sutradan je kolona ušla u Gabelu i počela utovar oružja TO hercegovačkih općina Čapljina, Neum, Ljubuški, Stolac, Čitluk i Grude, koje nakon oduzimanja 1990. bili pohranjeno u tamošnjem skladištu. Netreba zaboraviti da je Gabela preko naselja Gabela-polje zapravo s Metkovićem jedino naselje. Stoga nije ništa neobično da se u Metkoviću pojavio strah da ta kolona dobro naoružana svakovrsnim oružjem i velikim brojem vojnika ne bi prošetala nešto južnije i jednostavno ušetala u grad. Zato su sve raspoložive snage obrane Metkovića odlukom kriznog štaba stavljene u stanje pune pripravnosti. Utovar je trajao danima, a bio je praćen drskom demonstracijom sile. Po cijele dane nad Poneretvljem i Hercegovinom letjeli su vojni helikopteri i zrakoplovi. Istodobno je zapovjedništvo čapljinske vojarne iskoristilo dolazak te kolonije za nastavak psihološkog rata protiv Poneretvla. Dana 12. rujna izdali su proglašenje u kojemu su bez ikakve osnove optužili hrvatske postrojbe da su upale u Hercegovinu i zaprijetile sigurnosti vojnog objekta u Gabeli, konvoja kamiona i tamošnjih vojnika. Bila je to čista dezinformacija, no mirisala je na opravdavanje za vojnu intervenciju na Metković. I premda do toga nije bilo ništa, a kolona je sa svojim pljenom otišla put Bileće,

nitko u Metkoviću u tim danima nije mogao biti siguran kakve su doista namjere vojske.

Treba to događanje imati na umu da bi se bolje razumjeli problemi koji će nastati oko „Zelene table“ tih dana. Naime, zapovjednik akcije Petar Šimac je, čini se, mimo dogovora s ostatkom svog stožera, u poslijepodnevnim satima 12. rujna u PS Metković pozvao gradonačelnika Metkovića Ivu Margetu i predsjednika KŠ-a Antu Krstičevića te ih upoznao s planom akcije u Pločama, tražeći od njih suglasnost za sudjelovanje snaga općine Metković u toj akciji. Margeta i Krstičević na to su zatražili pismenu suglasnost ili zapovijed od Ministarstva obrane, jer su „predviđali da jedna takva akcija može značiti gubitak ljudskih života i objektivno je bilo očekivati odmazdu vojske.. Nismo na sebe u tom trenutku mogli preuzeti odgovornost iz navedenih razloga“. Može se pretpostaviti kakva je panika na tu vijest nastala među ovim vojnički posve neiskusnim dužnosnicima KŠ-a, koji u sa zebnjom gledali hoće li im iz Gabele provaliti Vojska (konvoj iz Gabele otišao je tek 13.rujna), a vrlo su dobro znali kakve su im obrambene snage općine. A sad se tražilo od njih da i to malo snaga pošalju u Ploče (ne treba zaboraviti da su prema odluci Vrhovništva oružane snage na lokalnoj razini u to doba bile pod nadleštvom Kriznih štabova). O svom problemu nisu se zbog teškog političkog sukoba, željeli konzultirati s ministrom obrane Lukom Bebićem. Problem nije bio samo u njegovu zahtjevu da se U ploče pošalju snage iz Metkovića i tako grad zapravo ostavi nebranjen, nego u tome što Šimac nije imao napismeno iz Zagreba dopuštenje za izvođenje akcije, nego mu je nakon prihvatanja plana to odobreno usmeno. Dio te usmene zapovijedi koju je dobio od ministra obrane Luke Bebića, Šimac je ovako predstavio: „Nikakvog papira nema. Vremena su za aktivnost. Nema više čekanja. Molim da se čuvaju ljudi na obje strane. Plan do detalja. Dići sve jer nemamo ništa. Šimac je odgovoran za sve“. (Autorsu je u telefonskom razgovoru 12.lipnja 2003.gospodin Petar Šimac potvrđio da je od Luke Bebića dobio samo usmenu, ali ne i pismenu zapovijed za početak akcije, i to je njemu kao vojnom zapovjedniku bilo dosta. Opaska autora) Dakle , pred te civilne činovnike stavlja se zahtjev da oni, kako su to pogrešno shvatili, na svoju vlastitu odgovornost pošalju snage MUP-a i ZNG-a iz Metkovića u napad na garnizon u Pločama. Oni nisu u tom trenutku mogli shvatiti i prihvatići da je to stvar važna na razini države, a ne samo općine. Postavlja se pitanje je li Šimac baš morao reći političkim dužnosnicima općine za tu akciju. Morao je to učiniti zbog upornih zahtjeva zapovjednika metkovskih policijskih i vojnih postrojbi da se s akcijom mora upoznati vodstvo KŠ-a, jer da su oni njihovi izravni nadležni. Bilo je čak i prijetnji da oni neće sudjelovati u akciji ako to ne „blagoslovi“ KŠ. Šimac nije sumnjao da će se vodstvo Metkovića složiti s akcijom: „vjerovao sam kako ti ljudi shvaćaju što se zbiva u cijeloj Hrvatskoj, da Slavonija krvari i da se cijela Hrvatska treba složno braniti, da nam hitno treba oružje, te da će nam dati podršku u akciji“. No namjesto toga zatražena je pismena potvrda. Šimac se složio s njihovim zahtjevom i obećao da će do početka akcije pribaviti pismeno odobrenje. Šimac je doista probao iz Zagreba dobiti od ministra

obrane Luke Bebića pismenu zapovijed, no nije uspio. Zašto? Razlog leži u sveukupnoj državnoj politici koja niti jednim službenim aktom nije željela prikazati da hrvatske oružane snage izvode bilo koji tip agresije. Procijenjeno je da bi se davanjem takvih pismenih zapovijedi odveć riskiralo, i da bi s njihovim eventualnim dospijećem u neprijateljske ruke (a što nije bilo ni malo nevjerojatno) neprijatelj stekao „krunski dokaz“ pred međunarodnom zajednicom o „agresiji Hrvatske na JNA“. Izdati zapovijed o blokadi je jedno, ali o napadu nešto je sasvim drugo. Stoga je sutradan 13.rujna u 17.00 sati Šimac telefonom izvjestio KŠ Metkovića da ne može dobiti pismenu zapovijed te je ponovo zatražio njihovu usmenu suglasnost za akciju. U strahu od preuzimanja bilo kakve odgovornosti za eventualni neuspjeh akcije i osvete JNA koja se iz smjera Gabele i Mostara mogla gotovo odmah očekivati, vodstvo KŠ-a tada je donijelo odluku da neće dopustiti oružanim snagama Metkovića da sudjeluju u akciji. Zapovjednik KŠ-a Ante Krstičević svoju je odluku kasnije ovako objašnjavao: „Naredbu o izdavanju naređenja za vojni napad na vojarnu i skladište u Pločama nisam htio izdati dok nisam to dobio u pismenom obliku od ministarstva. Ovo mene opravdava od svih događanja u Pločama. Moja se odgovornost svodi na to da sam predsjednik KŠ i IV a sa samim detaljima akcije nisam upoznat. Akcija je izvedena diletantski i možemo zahvaliti Bogu što nismo imali žrtava“.

Čini se da su za takvu odluku Krstičević i Margeta osim svog KŠ-a imali prešutnu podršku i osoba koje su tada bile na čelu oružanih snaga općine Metković, a koji su također tražili da imaju „napismeno“ iz Zagreba da je to akcija iza koje stoji državno Vrhovništvo. Kako bi se drukčije moglo objasniti takva striktna „poslušnost“ vodstva oružanih snaga vodstvu KŠ-a, kad su samovoljna djelovanja bila dio svakodnevnice u ratnom Metkoviću. Šimac tvrdi da je on donio pravilnu prosudbu da od konvoja u tom trenutku ne prijeti Metkoviću izravna opasnost, da su te snage predviđene planom za zaštitu grada u tom trenutku sasvim dostatne. No takvu prosudbu nije imalo političko vodstvo Metkovića. Važno je spomenuti da su te večeri u Metković došli i politički dužnosnici općine Ploče Vitko Tomašević i Neven Jelavić i podržali KŠ Metkovića u odluci da ne šalju oružane snage u Ploče, jer da ni oni nemaju nikakvu pismenu suglasnost za akciju, a i oni se boje posljedica te akcije. Tako su se pločanski političari mudro sakrili iza Metkovaca, prepustajući njima da „vade vruće kestenje iz Vatre“ i ispadnu glavni kočničari akcije.

Nakon što se dobio negativan odgovor iz Metkovića, u stožeru akcije nastala je prava uzbuna jer je bilo jasno da plan bez snaga iz Metkovića ne može biti proveden. Ne treba zaboraviti da je to već bio dan akcije – 13.rujna. Da bi se riješio problem, pod hitno su u Zagrebu tražili ministra obrane Luku Bebića, no on je bio na sastanku koji je održavao predsjednik Tuđman i koji se nije smio prekidati. Stoga su u pomoć pozvali pukovnika Imru Agotića i objasnili mu problem. Agotić tada preko predsjednikove tajnice dostavlja na sjednicu Bebiću poruku ovog sadržaja – „Pukovnik Agotić za ministra Bebića. Moli da g. Bebić odmah nazove Predsjednika općine Metković jer Šimac ne može početi akciju bez njegova

(predsjednikova) odobrenja, a on ne želi odobriti prije nego razgovara s Bebićem. Vrijeme – 19:15. 13 IX.91“. No Bebić se nije usudio otići sa sjednice kojom predsjedava Tuđman „Bogati ko bi se usudio dići i otići dok je pokojni predsjednik govorio“! Stoga samo odgovara tajnici da telefonski nazove Metković i prenese Margeti i Krstičeviću da on odobrava akciju. No tajnica u tome nije uspjela jer su i Krstičević i Margeta napustili sjedište KŠ-a.

I dok su trajala ta natezanja na relaciji Zagreb – Metković, na terenu je već počela prva faza realizacije akcije. U 17:00 sati presječen je telefonski kabel kojim se JNA preko komunikacijskog centra na Pelješcu služila za vezu sa zapovjedništvom na Visu. Time se željelo spriječiti komuniciranje garnizona u Pločama s Visom, gdje je tada bio IZM Vojno-pomorske oblasti. Oko 17 sati najveći dio postrojbi iz Ploča već je zauzeo predviđene položaje, čekajući na početak akcije. U 18:30 sati dignut je pokretni most u Omišu da bi se prekinula cestovna komunikacija sa Splitom i spriječio eventualni pohod iz tamošnjih vojarni. Ali snage iz Metkovića i dalje nisu dobine dopuštenje da krenu u Ploče. Stoga je opet interveniralo kod pukovnika Imre Agotića pa je on opet preko tajnice poslao Bebiću poruku na sjednicu – „Hitno ! Odmah ! Puk. Agotić vas ponovo moli za intervenciju jer će operacija propasti. Oni hoće pismenu potvrdu u Metkoviću „. Naime , vrijeme za početak akcije već je prošlo,a snage iz Metkovića i dalje nisu imale odobrenje za akciju. Nakon toga je Bebić osobno oko 21.00 sati nazvao Margetu u Metković i zapovjedio mu da odobri akciju, a da će im pružiti garanciju da odgovornosti za akciju preuzima on osobno. Odgovor je bio da će to izvršiti samo ako im se pošalje pismeno odobrenje, no Bebić je odbio izdati pismenu zapovijed. Nakon toga Margetu je nazvao i pukovnik Imra Agotić, ali je dobio isti odgovor. U međuvremenu je Antu Krstičevića nazvao i predsjednik Vlade Franjo Gregurić, tražeći da odobri akciju, no i on je dobio zahtjev da to iskaže napisano, što je Gregurić također odbio. Prema tvrdnji Ive Margete te je večeri Metković nazvao osobno i predsjednik Franjo Tuđman, no nije uspio doći do njega. Čini se da su nakon tih intervencija oba čelna čovjeka općine, i Margeta i Krstičević, napustili Metković; Krstičević je otišao u Krvavac, a Margeta u Desne. U međuvremenu je u gradu nastala bjesomučna potraga za njima. O tome svjedoči i Ivica Gabrić – „ I onda smo svi slali kurire da nađu Margetu da hitno mora doći. Međutim Margeta se sakrio, nije ga bilo. Tako akcija nije provedena“. I tako je akcija te večeri propala. U međuvremenu su borci na svojim početnim položajima čekali signal za početak akcije. Konačno, nakon 21:00 sat, a zbog nedostatka snaga iz Metkovića, bez kojih se napad nije mogao izvesti, u stožeru u Pločama donesena je odluka o odgađanju akcije za sutra, usprkos tome što je bilo jasno da će zbog tolikih snaga policije, garde i vozila akcija biti „probijena“, te prestati biti tajna za neprijatelja. Zbog odgađanja akcije u Metković su došli Matko Raos i Goran Kovačević i „izbezumljeno tražili krvice:zašto akcija nije pokrenuta“, no ni oni nisu uspjeli naći vladajući dvojac. Vjerojatno očekujući vrlo oštru reakciju zbog otkazivanja akcije, Margeta i Krstičević su se sklonili iz Metkovića. Prema nekim za sada nepotvrđenim informacijama, među nekim posebice ogorčenim pojedincima,

javila se i ideja da se te večeri fizički likvidiraju Margeta i Krstičević zbog takva ponašanja. No vodstvo operacije smirilo je te „usijane glave“. Ipak takvo ponašanje vladajućih ljudi Metkovića dugo je bilo predmet razgovora i polemiziranja među pučanstvom Poneretvlja.

Prema mišljenju većine sudionika akcije posljedica otkazivanja akcije bilo je gubitak iznenađenja. Može se to dobro ilustrirati mišljenjem I.Gabrića: „drugi dan je bilo 90% da akcija neće uspjeti kako treba, jer je svaka baba u Metkoviću znala da se akcija trebala provesti prvi dan“. No ako se proanaliziraju obrambene pripreme u pločanskom garnizonu, o čemu će biti više riječi u nastavku, postaje jasno da je neprijateljska strana bila itekako svjesna predstojećeg napada, i da hrvatska strana i nije imala „faktor iznenađenja“ na svojoj strani 13.rujna. Ipak odgađanje akcije će u konačnici ipak rezultirati izmjenom dijela planova hrvatskih postrojbi i izvođenjem improvizacija, što je za posljedicu imalo ukupno umanjenje rezultata akcije.

OBRAMBENE PRIPREME GARNIZONA U PLOČAMA

Zapovjedništvo garnizona je, uočivši koncentraciju hrvatskih postrojbi, provelo niz obrambenih priprema. Već odranije garnizon Ploče bio je upoznat s tim da se na njih spremu oružani napad hrvatskih snaga, no 13. su dobili konkretne dojave od nekolicine građana Ploča i civilnih osoba zaposlenih u vojnim objektima da će toga dana biti napadnuti. Stoga je namjesto neodlučnog Jovanova, koji je prema mišljenju Petra Šimca bio spremjan na predaju cijelokupnog garnizona, zapovjedništvo nad cijelim vojnim kompleksom preuzeo zapovjednik 16.diviziona kapetan bojnog broda Milija Janković. Tako je zapravo suspendiran Jovanov. Janković je bio čovjek koji je zastupao velikosrpske ideje i bio je spremjan na odlučan otpor hrvatskim snagama. Izdao je zapovijed o učvršćenju obrane određenih objekata i izvlačenju snaga iz onih objekata koji su bili teže branjivi. Cilj je vjerojatno bilo izdržati dok ne dođe pomoć koja će potisnuti napadače. Uvažavajući činjenicu da su njegove snage brojčano oslabljene i nepotpunjene ljudstvom (oko 40%) zbog odlijeva časnika i vojnika, te u svojevrsnomokruženju hrvatskih snaga, zatražio je pomoć okolnih garnizona. Tako mu je u poslijepodnevnim satima 13.rujna ,helikopterom dopremljen vod od 16 vojnika. Na Korčulu je poslan desantni transporter koji je iz tamošnje vojarne dovezao grupu vojnika. Time je garnizon Ploče bio znatno ojačan ljudstvom. Bio je to „pravi kadar“ – crnogorski rezervisti koji ni najmanje nisu bili pripravni na predaju. Stupilo se u pregovore i s garnizonima u Mostaru i Čapljini da se u Ploče iz vojarne u Čapljini dopremi jedna pješačka četa od 120 vojnika, dijelom sastavljena od lokalnih Srba – rezervista, a dijelom od regularne vojske. Njihova zadaća bila bi preuzeti vanjsko osiguranje sidrišta, skladišta Male Bare i brodova. No to nije provedeno. Također su provedena dodatna miniranja oko vojarne, a na svim objektima pojačane su

straže. Svim oficirima i podoficirima koji su bili kod svojih obitelji zapovjeđeno je da se odmah jave u svoje postrojbe. Iz kopnenih objekata na brodove su preraspoređene posade i stavljene u punu bojnu spremnost. Na taj način onemogućen je bijeg mladih vojnika – mornara iz kopnenih objekata, a koji bi se sigurno razbježali u slučaju napada, te su tako prisiljeni da se uključe u potencijalni sukob. Odgađanje napada unijelo je i svojevrsnu zbunjenost među vojne časnike predvođene Jankovićem, koji su bili pripravni na borbu. No zbivanja u prvoj polovici dana 14.rujna (isključenje struje, neisporuka hrane, mobilizacija u gradu i dr.) pokazali su im da će taj dan biti napadnuti. Budući da su istovremeno počeli napadi (blokade) na vojarne u Splitu i u drugim dalmatinskim gradovima dovedena je u pitanje dodatna pomoć koju je garnizon Ploče mogao očekivati. Stoga je donesena odluka da svi časnici i dočasnici s naoružanjem i vojnom dokumentacijom do 10:00 sati pređu u ratnu luku, pri čemu je posebno naglašeno da dokumentacija nesmije pasti u neprijateljske ruke. Istodobno je Janković kao zapovjednik 16.diviziona donio odluku da iz Luke Ploče prebací ratne brodove u sigurnije luke da ne bi slučajno tijekom napada pali u hrvatske ruke. Stoga je zapovjedništву flote na Visu Janković uputio sljedeću poruku: „Stanje morala u jedinici poljuljano.Prekinute telefonske veze i obustavljena isporuka električne energije i namirnica. Podignuta rezerva ZNG-a (oko 150 ljudi). U Pločama boravio Ivo Družić i sa SDP razgovarao o mobilizaciji TO i preuzimanju oružja iz Malih Bara. Rezervisti ZNG-a i MUP-a upućeni prema Splitu. Zbog problema, snabdijevanja strujom i hranom predlažem : Prebacivanje brodova za luku Vis ili Boku Kotorsku. ML – 151 iz Šibenika od tegliti u Boku Kotorsku“: Nadređeno zapovjedništvo flote u 16:00 sati odgovorilo je na Jankovićev zahtjev, odobrivši prebacivanje brodova za luku Vis. Stoga su odmah počele pripreme za izmjehštanje brodova i pakiranje oružja i ratne dokumentacije u vojarni. Ako se promotre te aktivnosti, može se slobodno ustvrditi da je akcija „Zelena tabla“ bila „provaljena“ najvećim dijelom. Tajna je neprijatelju ostala samo točno vrijeme napada (a koje ni hrvatske snage nisu znale zbog odgađanja), i to da su neki časnici pristali predati vojne objekte. No garnizon u Pločama jednostavno je imao premalo vremena da organizira bolju obranu.

POČETAK AKCIJE

Sutradan 14.rujna konačno (vrijeme 14.04) su zadovoljeni formalni zahtjevi vodstva Kriznog štaba općine Metković (i Ploče). Iz Zagreba je ministar Luka Bebić izdao pismenu zapovijed: „Danas, bez obzira na sve, plan izvršite !“. Valjda se u Zagrebu konačno uvidjelo da će akcija u Pločama posve propasti ako se ne pošalje pismena zapovijed. Nakon toga Ivo Margeta nazvao je Šimca i izvijestio ga da će oružane postrojbe iz Metkovića sudjelovati u akciji „jer sam zapovijed dužan izvršiti“, te da je s tom zapovjedi suglasan i Krizni štab Metkovića. I ministar unutrašnjih poslova Ivan Vekić poslao je pismeno odobrenje o angažiranju policijskih snaga Ploča i Metkovića u operaciji:“Zelena tabla – danas“! Tako je

konačno dobivena privola da se u akciju konačno uključe pripadnici oružanih postrojbi iz Metkovića. Nakon toga zapovjednik akcije Petar Šimac konačno je svim sudionicima mogao izdati zapovijed: "Sve po istom planu. Početak u 19:15 sati!". Potom se prebacio u prostorije MUP-a u Pločama odakle je rukovodio akcijom.

U popodnevnim satima glavnina oružanih postrojbi – sudionika akcije, stavljeni su u punu pripravnost. Od svojih zapovjednika svi sudionici akcije upozoreni su da neprijatelj u Pločama očekuje njihov dolazak. Pri tome je najveća zbrka nastala u pločanskom odredu policije za posebne namjene, posebice pri zaduživanju muničije i oružja. No ipak je i taj odred do 18.30, kad su krenuli u akciju blokade vojarne, bio posve spremam. I predviđena prijevozna sredstva i vozači u Poneretvlu i Splitu također su aktivirana. U 17.00 sati zaustavljen je i trajekt „Pelješčanka“ koji je upravo krenuo na svoju uobičajenu liniju do Trpnja. Kapetanu Slobodanu Mićunoviću zapovjeđeno je da ostane u Luci i svoj brod angažira u borbi – izvrši desant hrvatskih vojnika i omogući osvajanje skladišta mina u Tatinji. Istodobno je počelo upozoravanje stanovništva u kućama u blizini vojnih objekata da budu pripravni skloniti se kad bitka počne. No do prvog oružanog djelovanja došlo je i prije predviđenog vremena. Oko 18:00 sati policijska patrola zarobila je skupinu časnika i dočasnika koji su s dokumentacijom i oružjem napuštali vojarnu u smjeru ratne luke. U tome zarobljavanju određenu pomoć pružio im je zamjenik zapovjednika 16.diviziona minolovaca Ivica Jozić, koji je bio na čelu ove grupe časnika. Naime Jozić je već odranije bio u određenim „kontaktima“ s hrvatskim oružanim snagama. Nakon dovodenja u policijsku stanicu Jozić je zapovjedniku akcije Šimcu iznio niz važnih podataka o obrambenim pripremama koje su provedene. Tako su doznali da su oko vojarne postavljene mine, ali ne i u luci, te je stoga donesena odluka da se vojarna blokira, ali da se ne ulazi, a zapovijed o osvajanju brodova ostala je na snazi. Sutradan su zarobljeni časnici (ukupno 12) otpremljeni autobusom u Split, gdje su ispitanici. Istodobno je, također prije vremena naznačenog planom, otpočela blokada luke. Naime, u 18:00 sati dva minolovca (142. i 144.) pokušala su napustiti luku, pa je po zapovjedi Jure Markića grupa koja je kontrolirala ulazno-izlazni kanal podigla sajlu i tako im onemogućila izlaz. Tada su se brodovi vratili na sidrište. Ovo napuštanje luke bilo je posve sukladno izdanoj zapovjedi s Visa o dislociranju brodova. U 18:30 sati policija je blokirala Jadransku magistralu od Makarske do Rogotina, te sve sporedne okolne ceste. U 18:35 svi domovi zdravljia i ambulante od Metkovića do Ploča i Vrgorca stavljene su u stanje pune pripravnosti. Direktor HPT Juraj Buzolić prema prethodnoj zapovjedi, prekinuo je sve telefonske veze u cijelom kraju, a služba za ometanje komunikacija počela raditi. Konačno pred sam početak akcije, u 19:05 sati prekinuta je opskrba električnom energijom cijele doline Neretve. Bila je to neka vrsta prisilnog zamračenja cijelog područja da bi se omelo djelovanje neprijateljskog zrakoplovstva, 10 minuta nakon isključivanja struje počela je akcija „Zelena tabla“.

ZAUZIMANJE SKLADIŠTA MALE BARE

Prema planu , grupa Dalibor trebala se okupiti kod policijskog punkta nedaleko od poduzeća „Delta“ u Rogotinu, u 18:45 sati. No do 19 sati došao je samo Goran Kovačević, Bernard Vuletić i Joško Tadić s Interventnim vodom policije iz Metkovića. Nije se pojavio ni oklopni transporter, ni gardisti ni aktivnog ni rezervnog sastava. I dok je vrijeme isticalo, voda skupine Kovačević ipak je odlučio da se kreće u akciju sa snagama koje su došle, poslavši Bernarda Vuletića u Opuzen da utvrdi što se događa s „oklopnjakom“, i gardistima. Bilo je to dosta hrabro postupanje, jer uza sebe nije imao glavninu snaga i „oklopnjak“ kojima se trebalo izvesti napad ako „zaškripi“ mirna predaja. Ne treba zaboraviti da je i policijski vod bio samo nešto malo brojniji, ali puno lošije naoružan od odreda stražara koji su čuvali skladište. Uz to prijetila je opasnost da zastavnik Stojan Zec „podbaci“.

Obrana skladišta bila je vrlo solidno uređena i pitanje je bi li popustila i da su sve predviđene snage sudjelovale u napadu, a ne samo metkovčani policajci. Na glavnom, sjevernom ulazu bili su postavljeni ježevi, a iza njih bila je željezna porta. Desno i lijevo od ulaza bila su postavljena mitraljeska gnijezda i mine tipa MRUD (mine rasprskavajućeg usmjerenog djelovanja). Na južnom ulazu bilo je također mitraljesko gnijezdo i mine MRUD. Cijelo skladište bilo je ograđeno bodljikavom žicom, a sa sjeverozapadne strane bili su postavljeni natpisi MINE, koje su imale za cilj odvratiti hrvatske snage od napada. Unutar skladišta bio je postavljen ispravan PZO top 20/3 mm. Za obranu je raspoređeno i 18 komada ručnih raketnih bacača tipa ZOLJA. Cijelo područje bilo je pod nadzorom visoke promatračnice unutar skladišta. Prema uobičajenom rasporedu skladište je danju čuvalo 5 , a noću 10 vojnika, a u trenutku napada u skladištu je bilo 18 vojnika i 3 dočasnika.

Dolaskom u Opuzen Bernard Vuletić je od osobe zadužene za“oklopnjak“, Iva Mataga – Sokola, doznao da ga osoba koja je za to bila zadužena, Zvonko Kaleb iz Metkovića, nije izvijestio o vremenu angažiranja u akciji.

Isto tako nisu se pojavili ni aktivni gardisti koji su iz Opuzena trebali krenuti u akciju. Vod aktivne garde, prema mišljenju Petra Šimca, se jednostavno uplašio i na svoju ruku odbili ići u akciju, za što dijelom snosi krivicu i njihov zapovjednik Dane Rendulić, koji ih nije dobro upoznao s predstojećom akcijom. S pripadnicima rezervne garde kojom je tada zapovijedao Zvonko Kaleb, dogodilo se nešto drugo. Oni su krenuli kamionom prema Pločama, ali su zalutali i skrenuli na krivi put koji ne vodi prema Pločama i Malim Barama, te stoga nisu sudjelovali u akciji. O takvom ponašanju metkovskih gardista nikad nije provedena istraga. Zapovjednik akcije Šimac objašnjavao je to time što je novi ministar obrane Gojko Šušak (jer je baš tih dana smijenjen Luka Bebić) izuzeo ispod nadležnosti vojnih zapovjednika određenog područja vojnu policiju, pa on nije mogao osobno zapovjediti provođenje istrage, a na njegove zahtjeve o pokretanju istrage iz Zagreba se nije dobilo odgovor.

I dok su tako metkovski gardisti tražili put, a transporter iz Opuzena tek kretao u smjeru Ploča, akcija je počela. Kovačević je s Tadićem i policajcima došao pred skladište Male Bare i stražaru koji je osiguravao ulaz rekao : "Opkoljeni ste ! Otvorite ulaz i predajte se ! Postupat ćemo humano. Rok predaje je 5 minuta, poslije čega otvaramo vatru !". I premda je bilo neizvjesnosti kako će se sve odvijati, sve je išlo bez problema. Stražar koji, prema riječima Petra Šimca, nije bio baš previše iznenađen, tada je otvorio vrata i Goran Kovačević s grupom je ušao unutra. Nakon toga vođen je kraći pregovor sa zastavnikom Zecom, koji je u međuvremenu svim vojnicima zapovjedio da predaju oružje. Poziv za predaju putem megafona uputio je i Goran Kovačević jer su vojnicibili raspoređeni na dosta mjesta po ovome velikom skladištu. Bili su to najosjetljiviji trenuci jer je među vojnicima postojala određena doza straha : što će biti s njima ako se predaju. Ne treba zaboraviti da su bili pod strahovitim pritiskom srpskih medija koji su govorili da „ustaše kolju sve redom“. Stoga je i došlo do krzmania u predaji grupice od 8 vojnika. Situaciju je pogoršao i jedan od policajaca koji je bez razloga zapucao u zrak, valjda da prisili vojnike da polože oružje. No vojnici su se predali tek nakon ih je Zec uvjerio da je sve u redu, da im se garantira sigurnost. Tako je najvažniji objekt akcije „Zelena tabla“ pao takoreći bez ispaljenog metka već u 19:32 sati. Mora se priznati da je zastavnik Stojan Zec dobro obavio pripreme za prelazak skladišta u ruke hrvatskih snaga. Dogodio se i nemili incident kad je tek pristigli Bernard Vuletić, usred razgovora između Zeca i Kovačevića o razoružanju vojnika, upao i oteo pištolj zastavniku Zecu. Zašto je tako postupio, nije poznato, no taj postupak mogao je ozbiljno ugroziti predaju vojnika, kad su vidjeli kako se postupa s njihovim zapovjednikom.

Odmah nakon predaje vojnicima JNA ponuđeno je da, ako žele, mogu prijeći na hrvatsku stranu, ili nesmetano otići kamo god žele za što će im biti osigurana civilna odjeća i transport. Nakon tog poziva, drugi dočasnik u skladištu, desetar Suad Hasanbašić, pristupio je hrvatskim snagama. Ostali vojnici naknadno su prebačeni u Metković, gdje su dobili civilnu odjeću te se razišli kućama. Desetar Hasanbašić kasnije je kao profesionalna vojna osoba poslan s dijelom oružja, strojnicama i protuoklopnim oružjem iz skladišta u luku, gdje su u međuvremenu grupe "Šiljo" i "Borko" naišle na ozbiljan otpor neprijateljskih vojnika. Da je taj dočasnik odmah poslan u borbenu akciju, dokaz je više da je Goran Kovačević i u njegovu slučaju dobro odradio posao.

Za manje od pola sata prvi kamioni, uglavnom iz „Razvitka“, PIK „Neretva“, „Prometnog poduzeća metković“ i dr. prispjeli su u Male Bare, te je otpočeo utovar oružja i vojne opreme. Budući da rezervna garda nije došla, a ni pripadnici grupe "Žarko", koji su prema planu i trebali doći nakon što se osigura objekt, u posao utovara, uglavnom oružja za PZO odrede, uključeni su vozači kamiona, policajci koji su ga osvojili, pripadnici PZO odreda, pa čak i vojnici JNA, no zbog skučenog manevarskog prostora utovar i odvoz odvijao se strahovito sporo. Naime, put do hangara bio je vrlo uzak, pa su kamioni od glavnog puta do

mjesta ukrcaja morali ići jedan po jedan, pa se tako formirala kolona. Istodobno je iz Splita krenulo 26 kamiona poduzeća „Jadrantrans“ koji su i izvukli najveći dio izvučenog tereta iz skladišta. U međuvremenu su iz luke počeli odjekivati rafalni i topovski hici, što je ljudima u Malim Barama obznanjeno da zauzimanje komande garnizona i ratne luke ne teče glatko kao u Malim Barama.

PROBLEM S PZO

Prva skupina kamiona koja je ušla u skladište pripadala je postrojbama PZO-a Ploča i Metkovića. Oni su prema planu imali prednost u preuzimanju borbenih sredstava, da bi im se time pružilo što više vremena za dekonzervaciju i osposobljavanje oružja. No odmah nakon ulaska u skladište utvrdilo se da zatečeno stanje ne odgovara stanju kakvo je trebalo biti prema informacijama štabova TO-a. Naime, u skladištima nije bilo predviđenih protuzrakoplovnih oruđa, ni po tipu, ni u količini. Kasnije se utvrdilo da ih je JNA ranije povukla u tehničku radionicu, te u krug vojarne. Isto je bilo i s dijelom topništva, za koje se također očekivalo da se nalazi u skladištima u Malim Barama. Međutim, pri utovaru također je nađeno relativno malo topova. Većina je također bila u krugu vojarne, ali to se tada nije znalo. No manjak PZO oružja u tom trenutku bio je ozbiljan problem. Oruđa PZO-a koja su nađena većinom su bila skromna i zastarjelog tipa. Iznenada je iskrisnuo i problem, što dobar dio ljudstva PZO-a nije znao upravljati s takvim prastarim oruđima. No izbora nije bilo, trebalo je uzeti ono što se moglo. Tako su iz skladišta izvučena za PZO Ploče 4 PZO topa 20/1 mm Flack, te 3 PZO strojnica 12,7 mm Browning. Za Metković su određena 4 PZO topa 20/1 mm. Oruđa su odmah odvučena na predviđene položaje i počelo je njihovo čišćenje. No na opće iznenadenje otkrilo se da su Flack topovi neispravni, tj. da u svakom nedostaje po dio, zbog čega su u tom trenutku bili posve neupotrebljivi. Tako su za obranu Ploča ostale samo 3 strojnica od 12,7 mm. To je zapravo značilo da se nemože oformiti „zračni kišobran“ nad Pločama, te da skladište, grad Ploče i cijela dolina ostaju potpuno nebranjeni od zračnih napada!. Puna težina takva položaja bit će vrlo brzo shvaćena. Kako je do toga došla doznačilo se naknadno, Naime, u srpnju 1991. iz Generalštaba JNA pristigla je naredba da se sva PZO oruđa u Malim Barama poskidaju zatvarači i bace u more. Taj posao potom su obavili referent Općih poslova i art-mehaničar Jozo Zmijarević, tada vrlo povjerljiva osoba garnizona. No spletom okolnosti zatvarači nisu završili u moru, nego su ostali u skladištu, gdje su ih naknadno našli, no za tu noć bilo je prekasno.

Tragično je što su od kolovoza osobe koje su sudjelovale u akciji bile u kontaktu s Jozom Zmijarevićem, koji im je tu činjenicu uporno tajio i tako omogućio da cijelo Poneretvlje dočeka neprijateljske zrakoplove bez ikakve obrane. Da situacija bude još gora, Zmijarević se nekoliko dana poslije završetka akcije priključio snagama HV.

NAPAD NA VOJARNU I RATNU LUKU TE DESANT NA TATINJE

I dok je blokada luke sajlama, bunkerima i civilnim brodovima uredno uspostavljena, napad na objekte u luci nije bio tako uspješan. Grupa Neven, tj. 60 pripadnika Policijske postaje Ploče, kojima su s obližnje uzvisine rukovodili Matko Raos i Zoran Pulić, opkolila je i blokirala Zapovjedništvo garnizona i tehničku radionicu. Izlaz iz vojarne zapriječen je teškim građevinskim strojevima. Budući da je mjesto blokade bilo poviše tehničke radionice, snage te grupe neko su vrijeme nadzirale i tehničku radionicu, koja je zatečena prazna, bez ijednog vojnika. No za razliku od Malih Bara, poziv na predaju ovdje je dočekan rafalnom paljbom, na koju su hrvatski branitelji uzvratili. Zgradama vojarne nisu mogli prići zbog miniranosti, a miniranje je izvedeno nakon što su 13. rujna bile uočene pripreme za napad. Tako je napad stao već na svome početku, a pripadnici grupe Neven ostali su na odstojanju.

Bolje stanje nije bilo ni u luci. Tamo je u 19:05 sati Milivoj Jelić poveo svoju grupu k bazi diviziona minolovaca. Dio ljudi raspoređen je na po položajima oko luke, a ostatak je na 3 kamiona obložena čeličnim limovima krenuo k bazi. Približili su se brodovima namjeravajući pregovorati o uvjetima predaje no nisu uspjeli ni pozvati na predaju kada je na njih osuta mitraljeska vatrica. Pri tome je odmah teško ranjen vozač Ilija Volarević, a ostali su vojnici zahvaljujući oklopljenim kamionima prošli neozlijedeno. Kao odgovor na mitraljesku vatru, na neprijateljske vojнике bačene su ručne bombe i pucano je. Tada je počela i borba za mitraljesko gniazdo iznad luke. na brdu Višnjica, a koje je nakon žestoke pucnjave neutralizirano. Istodobno je usidrenim brodovima prišao remorker te su preko razglaša neprijateljski vojnici pozvani na predaju. Zapovjednik osmorice gardista, koliko ih je bilo na remorkeru pet je puta pozvao vojниke na predaju, jamčeći im pri tom sva prava i sigurnost. No umjesto predaje sa šest usidrenih minolovaca na remorker je otvorena paljba topovima od 20 i 40 mm, od čega su gelerima ranjena dva gardista – Jasminko Čupić iz Komina i Ivan Butigan iz Ploča. No osim po remorkeru, otvore je i paljba po pripadnicima grupe Šiljo na kopnu. Na sreću gardista ta vatrica bila neprecizna pa nije bilo stradalih, no sa svojim pješačkim oružjem odred nije mogao uopće parirati neprijateljskoj artiljeriji. Granate su uskoro počele padati po luci i gradu. Mnoge od ispaljenih granata nisu slučajno pale na grad. Prema tvrdnje zapovjednika dizalice „Birina“, Miloševića, on je osobno vidio kad je jedan minolovac tukao svojim pramčanim topom bez ikakva razloga po gradu, gdje god stigne. U tom su trenutku plovna dizalica i remorkeri, koji su prema planu trebali samo blokirati minolovce s mora, krenuli su na izravan napad na usidrene minolovce pucajući po njima iz svega oružja koje su imali. Radilo se o skromnim sredstvima – puškama i pokojem mitraljezu. S broda su tada topovima napadnuti i ti plovni objekti. Posljedica je bila da je remorker Trudbenik pogoden 10 cm iznad površine mora. Iako se taj okršaj nije pretvorio u pravu bitku, jer hrvatska strana u tom trenutku nije imala čime

odgovoriti na topovsku paljbu, a prema zapovjedi nije se ni smjelo uništiti brodove, taj se događaj drži prvim pomorskim sukobom u Domovinskom ratu.

Istodobno su i članovi odreda „Šiljo“ odlučili napasti na brodove, ispalivši na njih dvije tromblonske kumulativne mine, jedino jače oružje koje su imali. Prve je promašila, a druga pogodila jedan brod i zapalila ga. Nakon toga hrvatski su branitelji s obale promatrali kako posade brodova skaču s paluba i bježe u betonske zaklone na obali. Prema riječima Petra Šimca pucnjava u luci trajala je između 19:30 i 20:40 sati, kada je u pomoć grupi „Šiljo“ pristigao dio grupe Dalibor. Grupa Šiljo nije se usuđivala izvesti izravan upad u vojnu luku jer nisu dobili očekivanu pomoć – Interventni vod policije iz Metkovića. Naime, zbog nedolaska gardista iz Metkovića Joško Tadić je morao angažirao svoje ljude na osiguranju skladišta, pa čak i u ispomoći u ukrcavanju oružja u kamione. Tako je zbog opstrukcije gardista iz Metkovića ponovo poremećen plan akcije.

Tek kada se već dobrano rasplamsala bitka, dio grupe Dalibor se odlučio uključit u borbu. Prolazeći kroz skladište, izašli su na prostor iznad luke, na povoljne položaje za borbu, te su odatle otvarali vatru na neprijatelja. Istodobno su iz skladišta borcima u luci otpremljena protuoklopna sredstva i puškomitrailjezi. Nakon toga oko 21:00 sati grupa Šiljo konačno je ušla u vojnu luku i zarobila šest neprijateljskih vojnika, za koje se utvrdilo da su crnogorski rezervisti pristigli nedavno kao pomoć garnizonu u Pločama. Željelo se nastaviti napad na luku, no zapovjedništvo akcije nije dopustilo da se napad nastavi, vjerujući da će nakon tih borbi i prvih zarobljavanja ostali vojnici predati. Stoga su počeli pregovori o predaji, koje su neprijateljski vojnici otegli puna dva sata, kada je hrvatskoj strani postalo jasno da je prekasno za nastavak napada. Koji je bio pravi razlog zaustavljanja dalnjeg napad na brodove i luku kasnije je obrazložio Petar Šimac:

„Pored toga, mi moramo priznati i našu grešku. Naime, mi smo već u 20:30 sati mogli oružjem ili udarom remorkera na bokove brodova u vezu sve ih ili uništiti ili potopiti. No, mi smo oko 120 minuta čekali njihovu predaju, želeći da ih sutra svečano, uz nazočnost admirala Svetе Letice i uz dizanja hrvatske trobojnice uvrstimo u flotu naše HRM-a.

U početku borbi nastala je svojevrsna paraliza središnje „Jovica“ komande, posebice nakon što je zapovjedna grupa napustila policijsku stanicu i sklonila se u jednu privatnu kuću, jer je bilo sasvim jasno da će topnička vatrica biti sigurno usmjerena na policijsku stanicu, pa bi svaki ostanak u njoj bilo besmisleno riskiranje života. Stoga je svaka grupa nastavila samostalno, sukladno ranije planiranim zadacima i novonastaloj situaciji prilagoditi svoje snage i sredstva te ukupno djelovanje u cilju izvršenja zadaće.

I dok još nije počela bitka za luku i brodove izveden je i planirani desant u uvali Tatinje. U 19:15 trajekt „Pelješanka“ došao je pred uvalu i preko megafona pozvani su vojnici koji su čuvali skladište da se predaju. Budući da nije dobiven pozitivan odgovor, krenulo se u napad. U napadu je uz 60 pripadnika drugog voda

pločanskog ZNG-a, koji je vodio Drago Jerković, bilo je i 14 pripadnika Lučkog voda koji su u Tatinje trebali doploviti pomoću lučke pilotine. Kapetan trajekta „Pločanka“ Slobodan Mičunović kaže: „*akcija je, inače, započela u ranim večernjim satima. Nakon neuspjela pokušaja da uz pomoć megafona natjeramo vojnike na predaju trajekt je svom snagom krenuo i po mrklotom mraku pristao uz obalu. Tada je počelo kreševvo. Pucalo se sa svih strana. Vojnici ukopani ispred skladišta i vojarne otvarali su vatru, pucali su minolovci iz luke...*“ No ni taj napad nije uspio, pa su se napadači kasnije povukli. Više je razloga tome. Kao prvo, 13. rujna miniran je prilaz skladištu pa se i ovdje, ako i u vojarni, nije moglo prići. Drugi još važniji razlog bila je prijetnja iz zapovjedništva garnizona da je skladište minirano i da će bit dignuto u zrak napadom zrakoplova, ako se napad nastavi. U skladištu je u tom trenutku bilo oko 300 tona razne eksplozivne materije i njezinim aktiviranjem nastale bi nesagledive posljedice za grad Ploče. Prema riječima M.Miloševića „*tamo je bilo toliko eksploziva i goriva da bi efekt uništenja bio ravan manjoj atomskoj bombi. Navodno je bilo riječ o čak 5 megatona. Da bi se izbjegla mogućnost takvih ogromnih razaranja, hrvatski su se branitelji povukli iz Tatinje, a preostao je i napad na brodove u luci... Prijetnje JNA nisu bile isprazne. Prijetili su preko Predsjednika IV da će Ploče biti sravnjene sa zemljom. Da bi demonstrirali mogućnost uništenja skladišta Tatinje, najavili su da će u noćnim uvjetima gađanja gađati točno jednu određenu kotu, koju su stvarno te noći gađali (zrakoplovima, op. aut) i pogodili i bilo je jasno da su dosta sposobni prijetnju i ostvariti. U nedostatku oružja, tj. samo sa streljačkim oružjem, hrvatski branitelji su bili prisiljeni na povlačenje.*“ Važno je napomenuti da samo zanimanje skladišta i nije bilo osnovni cilj, nego pružanje podrške snagama koje su napale luku. Tako niti jedan od planiranih ciljeva u luci nije ostvaren. Tim očitija postaje dragocjena suradnja koju je zastavnik Zec pružio u svezi s predajom malih Bara, jer gotovo identična prijetnja mogla se uputiti i za to skladište da ono nije na vrijeme dospjelo u hrvatske ruke.

GARIZON PROBIJA KOMUNIKACISKU BLOKADU

Kako sam već naveo, sve veze između postrojbi i objekata JNA u Pločama i objekata JNA u drugim gradovima, osim jedne, bile su prekinute ili ometane. No baš preko te jedne veze zapovjednik vojarne Ploče, kapetan fregate Jovanov, uspio je ostvariti kontakt sa zapovjedništvom VPO u Splitu. U prvom kontaktu Jovanov je načelnika štaba Komande VPO , viceadmirala Fridricha Morettia, u Splitu izvijestio samo da je napadnut njegov garnizon i da se puca sa svih strana. U međuvremenu je Morettia nazvao i zapovjednik VPO admirral Mile Kandić i tražio od njega izvješće o tome što se zbiva u Pločama, jer da je obaviješten (ne navodi se odakle) da je počeo napad, ali da ne zna sve detalje. Ovo samo pokazuje koliko je komunikacijska blokada Ploča bila šuplja i da se , posebice ako se zna da je bio značajan broj simpatizera JNA u području Ploča, nije moglo računati na komunikacijsku izoliranost garnizona. Tijekom idućih razgovora Moretti je od Jovanova tražio podatke o

razvoju situacije u Pločama, te mu prenosio pitanja Mile Kandića. Kandića je najviše interesiralo jesu li se brodovi izvukli iz luke. Tako je Moretti bio zapravo neka vrsta posrednika između „Isturenog zapovjednog mjesta (IZM) VPO na Visu i garnizona u Pločama, koji zbog dijelom uspjele komunikacijske blokade nije ipak mogao izravno komunicirati s Visom. Može se utvrditi da je prekidanjem linije Vis-Ploče hrvatska strana dobila nekoliko dragocjenih sati za izvođenje akcije. No funkcioniranje veze Ploče-Split omogućilo je intervenciju ratnih brodova i zrakoplova. Pripadnici VP 1065-3 Split, koji su radili na ometanju veza, uspjeli su snimiti dio kasnijih razgovora koji su u tim dramatičnim trenucima vodili zapovjednik vojarne Ploče, kapetan bojnog broda Jovanov i načelnik štaba Komande VPO viceadmiral Moretti u Splitu. Donosim transkript razgovora:

Jovanov (J) : Ponovo napadaju, tražili su da se predamo, da ne bi bilo žrtava, jer su navodno Male Bare i Tatinje pale. Koliko ja vidim brodovi su vani izašli, onaj trajekt sa kojega se pucalo je isplovio i sad neznam da li je on iskrcao neku grupu, vjerojatno tamo na Tatinju.

Moretti (M) : Ti misliš da su Tatinje Pale?

J : Mislim da, sad se ne čuje pucnjava.

M : A prema Malim Barama?

J : Prema Malim Barama ne čuje se ništa, jer nemamo veze, samo se čuje pucnjava na sidrištu. O Malim Barama ne čujem ništa.

M . Ne znaš dali je Janković isplovio, jel manevriše šta ?

J : Jok.

M : Nije, još je tu u vezu !!

J : Ja mislim da on ne može ni izaći.

M : Ne može izaći !!

J : On je blokiran, ima ona sajla, verovatno je ona postavljena ne izlazu.

M : Neka tuče po tim remorkerima.

J : O tome ne znam ja, njega ne mogu dobiti, on se meni ne javlja, nema nikakve veze.

M : Nemaš ni radio vezu !!

J : Imam ja, al mi se on ne javlja ne tu frekvenciju.

M : Jeli ti se javljaju ne radio vezi Male Bare ?

J : Ne javlja.

M : Ni radio veza ne radi !!

J : Zbog radio ometanja velikog

M : Ne možeš znači ni RUP da dobiješ. Jesi li ti sa kim razgovarao?

J : Zvao je predsjednik izvršnog veća i on je potražio da ne bude žrtava i da se predamo.

M : Pa to ne možemo napraviti i on neka čuva žrtve, da će ga sutra aviacija poravnati.

J : To sam mu ja rekao, nemoj se igrati.

M : Navuć ćemo aviaciju, potopit ćemo sve, to sve živo će gorit, neka nas ne diraju, mi smo u kasarnama, mi smo miroljubivi, mi nismo ničim vama narušili ništa i neka to prekine jer ćemo morati da odgovorimo, neka sačuva ljudi, a objavit ćemo ovo čitavoj štampi domaćoj i stranoj, da su napali ljudi i posade koji su bili u kasarnama u vojarnama, i da će oni snositi svu savest onu zbog ljudskih žrtava. E , Jovanov, pokušaj da mu to kažeš jer da si ti izvjestio svoju pretpostavljenu komandu i da će oni sigurno izvjestiti generalštab i da će se poduzeti adekvatne mjere, neka se povuku nazad. Imaš li kakvih žrtava?

J : Izgleda oko kasarne da nema, a neznam tamo jer nemamo vezu.

M : Pokušaj malo radio vezu da uspostaviš. Imaš li kog čoeka da malo radi?

J : Oni su počeli u 7 i 15 (19.15) i zovem ih.

M : Zoveš ih jeli.

J : Zovem ih.

M : Kakav ti je tvoj pogled odozgo ?

J : Male Bare ja ne vidim.

M : Da, Male Bare ne vidiš, a Tatinje i Jankovića? A gde ti je trajekt onaj?

J : Tu se muva negde.

M : Znači nije izašao, a oko vas pucaju ?

J : Pucketaju s malim prekidima. Ja sam zapovedio da naši municipiju ne troše bez potrebe.

M : Ne, ne. Kako će ti funkcionišati minska polja?

J : To imam, one dirigovane postavljene su.

M : Mislim da će to odraditi. Čuj, ti pokušavaj da razgovaraš sa predsednikom izvršnog veća, da ga nagovoriš da prekine, da ne pravi gluposti, dignit ćeš u zrak skladište goriva, sa milion zrna oticiće čitavo Kardeljevo. Reci mu, nemoj ga tjerati.

J : Rekao sam mu ja Tatinje će dignit u zrak, a on će bit srušen.

M : Da,da. Reci da si ti to obavijestio pretpostavljene i do Generalštaba i da će Generalstab obavestiti čitavu jugoslavensku javnost, a i inostranu štampu da je predsednik Izvršnog veća naredio da se napadaju i ubijaju vojnici i starešine, a mi smo bili u kasarnama. Probaj malo, idi malo na to ,ne odustaj od toga ponovo.

J : Dobro, išo sam na to bio.

M : Ajde pa me povremeno izveštavaj.

J : Razumeo.

M : Jel imaš vezu sa svojim komandantom?

J : Nemam.

M : Nikako?

J : Nikako ?

M : Nikako, ja će ga sada nazvati pa će ga izvestiti šta ima. Ajde pa ti povremeno svakih pola sata, sat. Nastoj vezu, viči, zovi tu vezu, radio veza mora da ti da tokivki, nešto. Ajde zdravo, držite se.

J : Zdravo.

Kao što je vidljivo iz transkripta, Moretti je obećao intervenciju zrakoplova. Do te intervencije bi zasigurno došlo i bez ostvarivanja ovog kontakta, jer je zapovjedništvo VPO već iz drugog izvora doznalo za napad, no najvjerojatnije nešto kasnije, čime bi se pružila mogućnost da se izvuče veća količina oružja i izbjegne stradanje ljudi koji su bili u skladištu Male Bare. Tako je propuštanjem uspostavljanja komunikacijske blokade u konačnici umanjen uspjeh akcije.

Što se tiče zračne pomoći garnizonu u Pločama, premda je Jovanovu obećao borbeno djelovanje zrakoplova na Ploče, viceadmiral Moretti bio je ipak samo načelnik i nije o slanju zrakoplova mogao sam odlučiti. Za to je ovlasti imao samo zapovjednik VPO admirал Mile Kandić, koji je tada boravio IZM-u na Visu. Stoga je i rekao da će on nazvati „komandanta“. Naime, prema vojnom ustroju, ako neka postrojba zatraži podršku zrakoplovstva, ona nije obvezatna, nego se ona odobrava u štabu zrakoplovstva. Tako je i traženje iz Ploča nužno moralo ići preko zapovjedničkog mjesta na Visu prema štabu zrakoplovstva. Naime, zrakoplovstvo je bilo samostalno zapovjedništvo s odgovarajućim ustrojem. Dakle, Moretti je preko Visa zatražio uporabu zrakoplovstva, što mu je Kandić, naravno, odobrio. Potom je aktivirana i izvela zračni napad na Ploče 97. avio-brigada pod zapovjedništvom potpukovnika Živomira Ninkovića; njegovi borbeni zrakoplovi bili su tada u zračnim bazama u Mostaru i Zemuniku. Toj postrojbi osnovna je zadaća bila pružanje zračne podrške Vojnoj pomorskoj oblasti i bila je uvježbana za takve djelatnosti i prilagođena za područje nadležnosti VPO. Ta avio-brigada sa VPO u osnovi je činila jedinstvo, pa je admiral Mile Kandić čak imao zapovjednih ovlasti i prema 97.avio-brigadi. Naime, zrakoplovna postrojba koja je izgrađena za određene namjene u slučaju ratnog stanja, dolazi pod izravno zapovjedništvo VPO-a. Tako zahtjev za djelovanje zrakoplovstva nije odobravan na nekom drugom višem mjestu organizacije zrakoplovstva, nego na Visu odlukom zapovjednika Kandića.

Tijekom razgovora koji je Moretti imao s Kandićem shvatio je da na Vis stalno pristižu nove informacije „iz drugih izvora“ o stanju u Pločama. U razgovoru mu je Kandić rekao da je već zapovjedio da brodovi iz taktičke grupe Lastovo idu u pomoć Pločama, te da u akciju krenu lovci bombarderi. Moretti ga je opominjao da je djelovanje noću vrlo opasno jer da se nezna stanje na terenu i da bi moglo biti žrtava i na strani JNA. Kandić ga je uvjeravao da će avioni prije napada osvijetliti prostor da b se utvrdilo što se treba napasti i da neće biti problema. Nakon što je od admirala Kandića dobio potvrdu da će biti izведен zračni udar na napadače na vojne objekte, Moretti je ponovo nazvao Jovanova i obavijestio ga o skorom djelovanju zrakoplova.

Tijekom razgovora Moretti se nastojao informirati koji su sve objekti pod nadzorom vojske, a koji su izgubljeni. Naime, željelo se izbjjeći da zrakoplovi borbeno djeluju po svojim vojnicima. I tad dio razgovora koji je vođen oko 22:45 sati snimljen je :

M : Alo, admirал Moretti, је ли ти, дади ми мало. Као да ти изгледа то? Јеси ли успоставио икакву везу са својима? Немаш везу с Малим Барама, с Татинjem? Је ли се пуча?

J : Пуча, пуча.

M : А чуј, значи nije пала. Пази, је ли пала Татинje?

J : А за Татинje не знам ништа.

M : А Male Bare?

J : Не знам, ја мислим да јесте.

M : Чуј, је ли изнад теbe на тој коти 158 Stražbenica, је ли од тамо туче неко?

J : Не знам.

M : Janković mi traži да dejstvujem по тој коти gore.

J :

M : Molim, ко по коти, пази мene интересира. Чуј, сад ће ti за који минут наletiti aviacija. Мене интересира тко је на коти 158 Stražbenica.

J : Oni су.

M : Oni, је ли pucaju.

J : Не знам, она ми је иза мене.

M : ...ga Pazi сад, будите у spremnosti, сад ће ti naletiti avijacija, osvetlit ће то i tući ће вероватно по тој коти. A ja ne знам за Male Bare jesu ли pale ili nisu. Pokušavaj opet, provajte sa vezom. Aviacija ide за moralnu podršku. Nastoj uspostaviti vezu. Је ли имаш везу с Jankovićem?

J : Nemam.

M : Reci što radi, је ли izašo?

J : Nije.

M : ...ga u glavu, је ли se okreće, је ли pucaju na njega.

J : Pucaju.

M : Puca li on?

J : Puca.

M : Neka udare s tim topovima. Dobro, буди сад spreman па ћеш mi se javiti, nemoj da te ja stalno zivkam, па ћеш mi javiti kakav je efekat i dejstvo. Ali пази на ово. Kad ti krene na kоту 158, a predsedniku Izvršnog vijeća reci sutra nek se iseli iz Ploča, jer neće ih biti il ћe te pustiti na miru.

I sad mu kaži, gospodine predsedniče, sad imam reč ja u ime ljudi, a ti povuci odmah, a ako ne povučeš odma svoje ljude u vojarne svoje, vidjet ћeš kako to izgleda zora. A је ли ti razumeš?

J : Razumjem.

M : E tako, tako, зови ti i reci gospodine predsjedničesad mi imamo reč sledećih 15 minuta, ако nećete poslušati i odustat od napada onda ћete imati ono, а objavit ћemo vašim građanima da ste to vi tražili. Је ли чујеш?

J : Чујем.

M : E tako, zamoli ga lijepo da ti moraš da se braniš i da si mora tražiti помоћ. E, e, zamoli ga da on povuče sve, a ti sad ovo prati, pa ga pozovi само мало da vidi kako то izgleda i zamoli ga da to prestane. Ajd zdravo.

Bio je to ujedno i posljednji razgovor između Komande VPO u Splitu i vojarne u Pločama. Naime, hrvatske obrambene snage ucijenile su njihovim obiteljima veziste na veznom centru Rota kod Kune na Pelješcu da se više preko ovog centra ne smije održavati veze, nakon čega je veza Komanda VPO-Ploče potpuno prekinuta. Svi 14 vojnika i dva časnika predali su tada bez borbe i oružje i postaju policajcima iz Dubrovnika. Tu akciju pod imenom „Krk“, uime Obavještajne Uprave HV-a, koja ju je organizirala, vodili su Marko Pecotić i Pero Kovačević. Nakon prekida ovog razgovora Komandu VPO u Splitu nazvali su i iz Generalštaba u Beogradu, i to iz ratnog zrakoplovstva te su se interesirali za stanje, no Moretti ih je mogao samo izvjestiti da je izgubio vezu s Pločama.

ZRAČNI NAPAD NA PLOČE

Odmah nakon što su zaprimili informaciju da dolaze zrakoplovi koji će borbeno djelovati, pripadnici prislušne službe prenijeli su je postrojbama na terenu. Tada je u većini grupa donesena odluka da se povuku s položaja i prestanu dalje napadati. Odluku je pojačala i prijetnja iz garnizona o ogromnim razaranjima koja će slijediti ako se ne prekine s napadom. U međuvremenu se utovar oružja u Malim Barama nastavlja. Kao veliki problem pokazala se uskočna prilaznog puta s magistrale zbog čega je nastala kolona. Oko 22:00 sata u skladište je pristiglo i 26 kamiona „Jadrantransa“ iz splita, te je užurbano tovarenje nastavljeno. Svi koji su ukrcavali kamione bili su jako napeti jer se cijelo vrijeme čula žestoka pucnjava iz pravca grada. Užurbani ritam ukrcavanja davao je i strah od zrakoplovstva. Nažalost, opravdano. Malo nakon 22:45 sata zrakoplovi su nadletjeli bacivši pri tom svjetleće bombe nad zamračene Ploče. Čitava luka, grad i vojni objekti, kao i kamioni na koje je obavljan utovar postali su vidljivi kao usred bijela dana.

Ostavši bez zaštite mraka, a očekujući da će svaki trenutak biti napadnuti, među većinom ljudi koji su tovarili kamione u Malim Barama, nastala je panika, te su se mnogi razbježali, što je umnogome usporilo tovarenje, koje je ipak nastavljeno. No dok se do tada tovarilo prema planu i znalo se što u koje vozilo ide, dolazak zrakoplova stvorio je zbrku i preostali ljudi počeli su tovariti što je tko stigao, najviše pješadijsko naoružanje. Da bismo shvatili hrabrost tih ljudi, treba reći da je osvjetljenje bilo takvo da je opaženo čak i u Mostaru i Lisačkim Rudinama u dubrovačkom primorju. Da bi se nastavio utovar, odmah su aktivirane rezervne snage, no u tome se samo djelomično uspjelo. Razlog tome je bilo i prekid komunikacija među hrvatskim postrojbama. Naime Walkie-Talkie uređaji, kojisu bili korišteni cijeli dan, jedan po jedan su počeli otkazivati. Stoga je zapovjednik akcije Šimac sam otišao u Male Bare da bi na mjestu rukovodio utovarom. Do 22:30 iz skladišta u Malim Barama uspjelo se izvući oko 31 kamion oružja, streljiva i oprema. Dolazak zrakoplova i svjetlost nad gradom pokazali su grupama koje su djelovale u luci da je to konačni kraj svakog daljnog napada. Pred povlačenje u

grupi „Šiljo“ donesena je odluka da se barem unište brodovi na vezu kad ih se više ne može zarobiti. Stoga su iz svega što su imali zapucali po minolovcima. Od paljbe su se tri broda zapalila, a četvrti, na koji je „zoljom“ djelovao desetar Suad Hasanbašić iz Malih Bara, probušen je ispod vodene crte. Tako se plamen gorućih brodova spojio s nebeskom iluminacijom koju je priredila 97. avio-brigada. Nalet zrakoplova naveo je i policajce koji su u okruženju, na odstojanju, držali zgradu zapovjedništva, da se povuku na sigurno u tunel Dračevac u Stablini pored Ploča. Cijeli sutrašnji dan postrojba je ostala u tunelu.

Nakon što su prva dva zrakoplova oko 22:45 izbacili rasvjetljavajuće bombe i osvijetlili čitavo područje, u idućih desetak minuta naletjela su druga dva zrakoplova i počela raketiranje. Glavni cilj bile su Male Bare i kolona kamiona ispred skladišta i na Jadranskoj magistrali. Namjera zrakoplova je bila jasna – htjelo se uništiti i zapaliti osvojeno skladište koko tamošnje velike količine oružja ne bi pale hrvatskim braniteljima u ruke. Kako se odvijao taj prvi zračni napad na skladište opisuje Marko Luetić, rukovoditelj pravnih poslova u „Jadrantransu“, osoba koja je koordinirala utovar na kamione : „.....nadletjeli su iznad nas negdje oko ponoći, tri u formaciji. Upravo smo utovarili šesti kamion. Odmah su izbacili grozdove svjetlećih raket s padobranima i nad Malim Barama je svanuo dan. Osjećali smo se kao goli dok su se oni okretali, a zatim činilo nam se u trenutku, ponovo obrušili prema nama. Vođa formacije bio je očito pravi meštar svog krvavog posla. Već prve dvije rakete poslao je ravno na ulaz u Male Bare gdje su kamioni u koloni čekali na utovar.

Jedna je „zastava“ dobila izravan pogodak i jednostavno je nestala u eksploziji, dva kamiona bila su teško oštećena.....Krhotine tih raket teško su ranile Antu Vrdoljaka i Petra Šegu koji su se zatekli neposredno uz mjesto eksplozije, a lakše je bio ranjen i David Ćorluka.“

Usprkos tome što je Vrdoljaku odmah pružena prva pomoć i što je upućen u bolnicu u Split, on je izdahnuo na putu, u Omišu. Naime, kola hitne pomoći nisu se uspjela probiti do Splita jer ej most preko Cetine, u Omišu bio podignut. Slučajnom koincidencijom dogodilo se da je te iste noći od JRM na Korčuli otet desantno-jurišni čamac koji je potom doveden i sklonjen u Cetinu. Put okolo, preko Poljica bio je predug i Ante je iskrvario i izdahnuo. Bila je to prva hrvatska žrtva napada na Ploče. Već ovaj napad pokazao je da je svako daljnje ukrcavanje tereta preopasno, pa se stoga odustalo od dalnjeg organiziranog evakuiranja oružja iz skladišta. Uz to već prvim raketiranjem bio je zablokiran ulaz u skladište. O tome govori Marko Luetić: „Vidjevši da bi se nastavak akcije pretvorilo u masakr, naredio sam vozačima da se odmah izvlače i krenu prema Splitu. Bilo nam je užasno krivo, jer smo upravo pronašli hangar s topovima i počeli ih pripremati za transport. Između dva naleta zrakoplova većina se vozila nekako izvukla. Pri tom su ljudi strahovito riskirali da bi iz pakla spasili „svoj kamion“.....Put do Splita bio je mnogo teži i napetiji nego odlazak u Ploče. Strepjeli smo od zračnog napada na kamione u vožnji. Uz to, most na

Cetini u Omišu bio je podignut, pa smo do Splita morali voziti zaobilazno , preko Dubaca i Šestanovca“.

Usprkos tome što je svako daljnje ulaženje u skladišta bila smrtna opasnost, neki ludo hrabri ljudi usudili su se ući unutra u zatišju koje je nastalo nakon prvog napada. Vrlo brzo počeo je novi napad, a osim po Malim Barama zrakoplovi su počeli djelovati i po luci Ploče te po cesti Baćina-Ploče i vozilima koja su se тамо zatekla. M:Milošević kaže da pri tome nisu birani ciljevi :“.....*ono što nikako ne može biti opravdano vojnim potrebama jest da je drugi zrakoplov po redu od onih koji su to jutro bili u naletu, tukao mitraljezom po glavnoj cesti i po svemu što se tu nalazilo bez obzira što je bilo mnoštvo civilnih osoba. Osobito se bio okomio na jedno vozilo Crvenog križa, valjda pretpostavljajući da je ono tu pripremljeno za eventualno pružanje pomoći*“; Tijekom toga napada na Jadranskoj magistrali su pogodena i kola policijske stanice Metković, jedan kamion „Neretva trgovine“ izgorio je na cesti za skretanje k skladištu. Sveukupno su te noći uništena tri kamiona i jedno osobno vozilo, dva vozača ranjena, a jedan poginuo.

Tijekom noći s 14./15. rujna u razmacima od 30 do 40 minuta izvedeno je još 6 zračnih napada. Sve napade izvodila su po dva zrakoplova u paru, i to uglavnom po Malim Barama i prilaznim cestama, po gradu nije bilo izravnog djelovanja. No usprkos tome hrvatski branitelji su uz strahovit rizik nastojali još štogod dragocjenog oružja izvući iz Malih Bara. O tome svjedoči Petar Šimac :“*U trenucima raketiranja skakali smo u obližnje škrape i ljubili kamen, dok su preko nas letjeli komadi betona, kamenja i drvlja. Gorjela su vrata, prozori, grmlje, trava. U intervalima između napada, opaljene kose i iskidane odjeće drhtavim rukama smo grabili puške, mine, šatorska krila, bilo što i ponovo skakali u škrape. U ovoj gimnastici života, pakla i smrti, vikom i psovkama smo hrabrili sebe i izdržali do 4:30 sati. Izvukli smo još 15 kamiona razne vojne opreme i zatim napustili pakao Malih Bara*“. Pri izvlačenju oružja Šimac je naišao na zastavnika Zeca, ozlijedenog u bombardiranju skladišta. Ozlijedeni zastavnik prebačen je potom u Metković.

Tako je u svitanje prekinuta operacija „Zelena tabla“. PZO je posve zakazao. Glavna oruđa bila su neispravna, uz to gotova nitko od pripadnika nije znao rukovati ni najnovijim protuzrakoplovnim raketama koje su u međuvremenu nabavljene. Vođa PZO Vučetić ispalio je jednu raketu, no bez ikakvih rezultata. Do punog izražaja došla je pogrešna procjena o postrojbama PZO-a, što je cijeli grad, luku i skladišta ostavilo posve otvorenima za zračne napade.

DOLAZAK FLOTE RATNIH BRODOVA JRM-a

No osim zrakoplova zapovjedništvo VPO poslao je pomoći garnizonu u Pločama i brodove taktičke grupe Lastovo. Tako su oko 23.00 sata u Neretvanski kanal uplovili raketna topovnjača, dva raketna i dva torpedna čamca. Negdje oko ponoći s brodova je otvorena topovska paljba u smjeru Ploča,Najjači topnički udari izvedeni su s raketne topovnjače RTOP 404, kojom je zapovijedao poručnik bojnog

broda Dragutin Horvat. Prema njegovoj zapovjedi topniku Vladislavu Šimonjiki prvi cilj topničkog udara bila je čelična sajla zbog koje iz luke Baćina nisu mogli isploviti minolovci. Iz topova 57 mm ispaljeno je ukupno 30 granata. I premda topnik Šimonjika tvrdi da je on namjerno gađao ispod pokazanog cilja, pa su granate padale ispred lukobrana, rezultati su ipak bili drugačiji. Prve granate pogodile su baš dva bunkera postavljena kao zaštita za postrojbu koja je osiguravala blokadu luke. Ostale granate pale su bez reda po luci i dijelu grada. Osim grada i luke, primarno su ipak tučeni položaji ZNG-a i MUP-a na brdu Stražbenica (kota 158).

No nije bombardirala samo topovnjača RTOP 404. Na grad su topovima zapucala i dva torpedna i dva raketna čamca. Ali ni jedna granata nije uspjela prekinuti sajlu. Stoga su u ulazni kanal luke došli torpedni čamci i presjekli je te tako otvorili izlaz za bijeg do tada blokiranih brodova u luci. Odmah zatim zapovjednik 16.diviziona, kapetan bojnog broda Milija Janković, zapovjedio je isplavljanje brodova na otvoreno more. Usprkos oštećenjima koja su minolovci pretrpjeli, svih 6 uspjelo je isploviti iz luke. Tako se pred Pločama našla vrlo respektabilna flota od čak 11 brodova. Pridruživši se pristigloj floti, minolovci su se svojim topovima priključili topničkom napadu na Ploče, i to posebice luku. Kako su borbene moći minolovaca slabe, a želeći se osvetiti, Janković je sve druge brodove JRM navodio na ciljeve koje treba tući. Tako je, kao čista osveta za napad, počelo razaranje civilnih, gospodarskih i stambenih objekata, u čemu se posebice isticala topovnjača 404. Oko 1 sat nakon ponoći raketom je pogodeno veliko lučko skladište, koje je zajedno s uskladištenom robom izgorjelo. Znatno je oštećen i trgovački brod „Crikvenica“ na vezu u luci. Zahvaljujući opreznosti u gradu nije bilo civilnih žrtava. Građani su se na vrijeme sklonili u skloništa. Ipak mora se priznati da nije bilo potpuno namjernog razaranja grada, nego se primarno razarala luka te se pucalo prema položajima hrvatskih oružanih snaga, pri čemu su neke od granata završile i u stambenim naseljima. Brodovi su nakon prestanka topničkog napada na luku Ploče ostali pred gradom počevši tako prvu u nizu pomorskih blokada koje će JRM izvesti nad ovim gradom. Cilj te blokade bilo je stvaranje uvjeta za izvlačenje preostalih snaga JNA iz Ploča. Budući da se nije znalo hoće li možda s brodova biti pokušaj desant za ovladavanje gradom, sve prisutne oružane snage stavljene su u stanje pripravnosti da bi štitile grad i okolicu od iskrcavanja. Položaje u luci, gdje je stanje zbog topničkog razaranja bilo najgore, držali su pripadnici Lučke garde. U prvim jutarnjim vijestima, pa nastavljajući kroz ostatak dana 15.rujna TV Beograd i TV Sarajevojavljali su da su „ avioni ratnog vazduhoplovstva JNA uništili svih 15 kamiona s oružjem i sve ostale objekte na kojima su se nalazili hrvatski gardisti“. U udarnom dnevniku te večeri TV Beograd ustvrdio je da je akcija bila posve neuspješna jer da „ u pokušaju da iz skladišta kraj Ploča odvezе opremu i naoružanje JNA uništeni su svi kamioni i pobijeni vozači koji su u ovoj neuspjeloj akciji sudjelovali“.

PREDAJA OBJEKATA GARNIZONA PLOČE I IZVLAČENJE ORUŽJA

Jutro su Ploče dočekale obavijene dimom i u očekivanju novih zračnih i topničkih napada. Iz smjera opustošenih Malih Bara povremeno su se čule snažne detonacije zapaljene municije. Budući da je tijekom ranog jutra nastalo privremeno zatišje od zračnih napada, mnogi kuražniji ljudi zaputili su se u smjeru skladišta i odatle samoinicijativno počeli izvlačit oružje. Nakon 8 sati u skladište je ušla grupa od 5 pripadnika PZO-a Ploča da bi izvukli još štogod oružja. I dok su se time bavili, oko 9 sati počeo je ponovni zračni napad, koji ih je zatekao baš na meti napada, pa ih je zrakoplov mitraljirao, no srećom uspjeli su se izvući. Bio je to početak serijala novih zračnih napada koji su također izvođeni u intervalima od pola sata do 40 minuta. Napade su izvodili zrakoplovi Jastreb J-21 u grupama od dva i tri zrakoplova. Napadi su trajali sve do 16:30 sati. udari nisu bili usmjeravani prema gradu nego samo po skladištu i vozilima koja bio se zatekla u njegovoj blizini. Tako se vidjelo da je osnovni cilj udara bio onemogućavanje izvlačenja oružja i njegovo uništenje. Svi ti zračni udari izvedeni su neometano, jer hrvatski PZO još nije osposobio oruđa. Istodobno je s brodova pristigla prijetnja da će se nastaviti s napadima ako hrvatske snage pokušaju napasti dotad neosvojene vojne objekte – luku, vojarnu i skladište Tatinje. Usprkos tim napadima i dalje je bilo osoba voljnih izvlačiti oružje iz Malih Bara. Trebalo je imati samo dovoljno hrabrosti usuditi se ući unutra, i poslužiti se, no pri tom riskirati da baš u tom trenutku nalete zrakoplovi. Neki su izgubili i živote. U napadu, a dok su bili u skladištu, poginula dva građanina Ploča. Prema planu nadzor nad skladištem trebala je preuzeti pločanska policija, no to je jednostavno bilo neizvedivo u tom trenutku, pa su se Male Bare pretvorile u pravu samoposlugu svima koji su se željeli uz smrtnu opasnost naoružati. Policija je nadzor nad skladištem preuzela tek 16. rujna. Među onima koji su riskirali bio je i Marinko Kuzman iz Metkovića, koji je iz skladišta iznio 20 pušaka, PAP i AP. Tim oružjem je kasnije naoružan ONZ „Klade“ u Metkoviću. U skladišta su tijekom dana počeli dolaziti i ljudi iz Hercegovine, krcali su uglavnom pješačko naoružanje i municiju i vozili u Hercegovinu. O tome pripovijeda Mladen Šimunović iz stolačkog sela Jasoča: „*Što se tiče oružja, najvišesmo se naoružavali kada je palo skladište u Pločama. Otišli su neki naši momci sami dole i uzimali svega. Na povratku ih je zaustavila policija u Metkoviću i pola onoga što su uzeli su im oduzela, pola dala da ponesu*“. U skladište su u još dva navrata dolazili pripadnici pločanskog PZO-a te su uspjeli izvući veću količinu pješačkog naoružanja i jedan protuzračni top. Bili su to ujedno posljednji zračni napadi, premda su neprijateljski zrakoplovi povremeno nadlijetali Ploče sve do 26. rujna. Istog dana počeli su pregovori između rukovodstva općine Ploča i KŠ i JNA, tijekom kojih su hrvatski pregovarači nastojali postići dogovor o primirju. Osnovni zahtjev JNA za to bio je da se oslobođi 12 časnika zarobljenih par dana ranije. Dapače s brodova je upućen ultimatum o napadu irazaranju grada Ploča, ako se oficiri neoslobode. Nakon što su ti oficiri odvezeni iz Splita, kamo su bili otpremljeni, i nakon što im je omogućeno da uđu u vojarnu i odatle se jave

brodovima, konačno je postignut dogovor o primirju i prestali su svi daljnji napadi na grad. No brodovi su i dalje ostali pred gradom, pa su 16. rujna, tj. na početku novog radnog tjedna općinske vlasti donijele odluku da do dalnjeg nerade škole, dječji vrtići i pošte. Raditi nisu ni otpočela poduzeća jer je većina radnika uključena u obrambeni sustav. U prekidu je još danima ostao promet Jadranskom magistralom i plovidba trajekta „Pelješanka“ na liniji Ploče-Trpanj.

U međuvremenuje otpočelo raspadanje preostalog garnizona u Pločama jer su vojnici, uglavnom mladići na odsluženju vojnog roka, počeli u velikom broju napuštati vojne objekte. Tako je u vojarni ostao samo Jovanov s malom grupicom vojnika, skladište Tatinje posve je napušteno, napušten je i dom JNA, a vojnici su se povukli u ratnu luku. Otud su ih tijekom idućih dana evakuirali ratni brodovi.

Naime, do 17. rujna u luku su nekoliko puta ulazili ratni brodovi na koje je utovarivana vojna dokumentacija, oprema i ljudstvo koje je željelo napustiti Ploče. Iz skladišta u Tatinji uz oružje sustavno je izvlačeno i gorivo. Među onima koji su tih dana napustili Ploče bila je i grupa časnika JNA zarobljena 14. rujna. No ne svi, Ivica Jozić i još neki časnici ostali su i pridružili se hrvatskim snagama. Uz njegovu pomoć pločanske oružane postrojbe počele su od 17. rujna postupno i mirno preuzimati ostale vojne objekte. Tako je 17. rujna preuzeta ratna luka. Istoga dana preko Jozića se stupilo u kontakt i sa komandantom Jovanovim u vojarni te ga se uspjelo uvjeriti da s ono malo vojnika koliko mu je ostalo napusti zgradu, te da njezino osiguranje preda pločanskoj policiji. Konačno je takav dogovor postignut; iz vojarne je postavljen zahtjev da se iz područja oko vojarne moraju povući svi oružani odredi osim policije. Nakon toga u krug vojarne ušli su policajci i počeli osiguravati prazan objekt. Taj dan dio policijskog odreda za posebne namjene upućen je i u izviđanje skladišta Tatinje; trebali su utvrditi kakvo je tamo stanje, jer su postojale informacije da je skladište minirano. No oni su skladište našli napušteno i neminirano. Istoga dana skladište su preuzeli pripadnici ZNG. Tako su na miran način u hrvatske ruke prešli svi vojni objekti u Pločama, a jugo vojska napustila je grad. No usprkos povoljnom razvoju situacije pred gradom je i dalje boravila ratna flota, opasno ga ugrožavajući. Noću sa 16. na 17. rujna s brodova je na grad ispaljeno nekoliko topovskih granata, no bez veće štete. Budući da je neposredno prije toga u gradu oglašena zračna opasnost, građani su bili u skloništima pa nije bilo stradalih. To bombardiranje i početak preuzimanja vojnih objekata u gradu unijeli su strah među građane, koji su se bojali da se zbog toga ne ponovi topnički napad. Da bi se spriječilo svako daljnje uplovljavanje neprijateljskih brodova u luku 17. rujna u luci su postavljeni lažni znaci da je područje luke minirano kontaktnim minama, pa se brodovi više nisu usuđivali ulaziti. Dapače povukli su se dalje od Ploče prema Gradcu. Na povlačenje ih je, osim toga što je svim vojnicima i časnicima dopušten odlazak, vjerojatno potaknula i spoznaja da su taj dan u hrvatske ruke prešli objekti u kojima su ostali topovi. A s njima je hrvatska strana konačno dobila oruđa za adekvatan odgovor. No među hrvatskim oružanim snagama čini se nije bilo suglasja kako se postaviti prema praznim vojnim objektima i oružju u njima. Policija je zastupala stajalište da se u

tom trenutku ne ulazi u zgrade, ali vojne postrojbe imale su drugačije mišljenje, posebice kad su doznali da se nestali topovi iz Malih Bara nalaze u vojarni.

Vjerojatno je u policije i općinskim dužnosnika Ploča postojao određeni strah da bi se izvlačenjem oružja moglo isprovocirati neprijateljsku stranu na ponovni napad na grad. U noćnim satima 18. rujna u vojarnu ulazi odred PZO-a i Lučka garda, te iz hangara vojarne izvlače 24 topa i odvoze ih na sigurnu lokaciju u Luku Ploče. Iduće noći iz tehničke radionice izvučeno je 18 topova i nekoliko PZO topova. Tijekom tih dana sva su oruđa očišćena, popravljena i osposobljena za borbu. Veći dio tih sredstava potom je upućen na ostale hrvatske bojišnice koje su oskudijevale artiljerijskim oruđima. Oružje je izvlačeno kamionima i trajektom „Pelješčanka“, koji je zbog pomorske blokade ostao u luci. Inače, blokada Ploča formalno je uspostavljena 17. rujna, kad je zapovjedništvo Vojno-pomorskog sektora Boka u Kumboru zabranilo plovidbu svim hrvatskim plovilima na području južne Dalmacije. Premda je 23. rujna ta zabrana skinuta, Ploče su i dalje ostale izvan redovitog pomorskog prometa. Zapovijed o blokadi striktno je provođena. Tako je 16. rujna potjeran trgovački brod „Astoria“ pod ciparskom zastavom. Dana 19. rujna počela je postupno normalizacija života u Pločama; osim škola i vrtića, raditi su počela sva poduzeća, osim luke koja je i dalje bila blokirana. U međuvremenu su na Vis otplovila 4 oštećena minolovca, a blokadu je nastavilo održavati 7 ratnih brodova.

I premda je 23. rujna formalno JRM prekinula blokadu, iz Ploča se i dalje nije isploviljavalo zbog nemaknutih ploča u miniranoj luci. Konačno u 13:00 sati 23. rujna bila je okončana osmodnevna blokada pločanske luke. Odmah su iz like izišli trajekt „Pelješčanka“ na liniju Ploče-Trpanj, te ostali trgovački brodovi koji su se zatekli u njoj, a uplovili su drugi. Slobodno uplovljavanje nije se odnosilo na plovila JRM, koja su se i dalje nalazila usidrena u vodama Neretvanskog kanala. Konačno 25. rujna uklonili su se ratni brodovi ispred Ploča te je počela normalizacija života u gradu. Raditi su počele škole i vrtići. Pomorski promet posve je normaliziran, a željeznički je promet zbog blokade u Metkoviću i dalje bio u prekidu. Zbog toga je luka ploče imala velike gubitke jer su se u luci nalazile velike količine ruda za željezare u Zenici i Lukavici.

Napušteni objekti jugovojske postali su u međuvremenu osnova za stvaranje hrvatske vojske. Po zapovijedi admirala Sveta Letice, 21.rujna 1991., utemeljuje se u Pločama ratna luka, koja je nosila oznaku 1/1. Kapetan fregate Zvonimir Franjković postao je njezin prvi zapovjednik, a zamjenik mu je bio Zoran Šimić. Zapovjednik HRM admirал Sveti Letica posjetio je Ploče 28.rujna. Već 5.listopada zapovjedništvo ratne luke formiralo je prvu četu mornaričko-desantnog pješaštva od mornara novaka s područja općine, kojoj je zapovjednik bio zastavnik Vlaho Orepić. Bila je to prva generacija koja je u Pločama služila vojni rok u tada tek osnovanoj HRM. Paralelno s tim pločanska ratna luka formirala je i prvu postrojbu vojno-mornaričke policije. Poslije nekoliko mjeseci djelovanja ratna luka Ploče prerasla je u pomorsko zapovjedništvo HRM za južni Jadran. Bivša vojarna „Stanko

Parmać“ primila je 27.rujna prve postrojbe hrvatske vojske koje od tada kontinuirano obitavaju u njoj.

MATERIJALNE ŠTETE I NJIHOVI POČINITELJI

Tijekom napada zrakoplova i brodova na grad Ploče nastala su i velika razaranja na civilnim stambenim i gospodarskim objektima. Stradala su skladišta „Luke Ploče“ A i B i njezina postrojenja, vlasništvo „Interšpeda“ (Ploče), teretni kamioni marke „TAM“ vlasništvo Poljoprivredne zadruge „Plina“ (Peračko Blato) i poduzeća „Neretva“ (Opuzen), te poduzeća „Jadrantransa“ (Split). Stradala je zgrada Srednjoškolskog centra Ploče, objekt RO Centra za tjelesnu kulturu i sport, zgrada Hrvatske elektroprivrede i Hrvatskih cesta te HPT-a. Oštećeni su domovi i osobni automobili ovih građana: Hatidže i Šerifa Vrane, Mate Katića, Ante Jelavića, Ivana Franića, Stane Grgurinović, Franca Pirjevca, Dominika Marinovića, Josipa Pirjevca, Damira Giljevića, Nedje Katića, Maksima Giljevića, Božidara Jovanovića, Žarka Rajića, Semira Marinovića, Ivice Franića, Nediljka Marinovića, Mirka Boškovića, Veselina Jovanova, Marka Giljevića, Ranka – Mate Giljevića i Emila Tomaševića.

Ukupno je tijekom napada oštećeno 16 privatnih objekata, a i te štete uglavnom su bila oštećenja nafasadama, a samo jedan objekt je izravno pogoden granatom, od čega je nastala nešto veća materijalna šteta. Da bi se utvrdile štete nastale tim napadima imenovana je komisija za procjenu šteta općine Ploče, sastavljena od predstavnika Fonda za stambeno komunalnu djelatnost i Općinskog sekretarijata za poslove uprave. Ta komisija pregledala je sve oštećene objekte te je u izvješću Kriznom štabu Gospodarske komore Dalmacije utvrdila da ratna šteta nastala u tim napadima na općinu Ploče iznosi 12.556.085 hrvatskih dinara, a od toga 11.761.745 na društvenim i državnim objektima i 794.340 na objektima u privatnom vlasništvu. Od toga je šteta na skladištu „Interšpeda“ bila gotovo 9 milijuna HRD, na magistralnoj prometnici o kojoj se brine poduzeće „Hrvatske ceste“ 715.140 HRD, u PTT-u šteta je bila nešto više od 273.000 HRD, u hrvatskoj elektroprivredi više od 1,5 milijuna HRD, na Sportskoj dvorani 261.600 HRD i SŠC-u Ploče 3000 HRD. Zbog oštećenja na tim društvenim objektima podneseno je 6 zahtjeva za naknadu štete, a privatnici su podnijeli 16 takvih zahtjeva.

Zbog napada na Ploče, ali i druge gradove Dalmacije, hrvatsko pravosuđe pokrenulo je istragu tijekom koje su uvršteni počinitelji i odgovorne osobe za te napade. Najodgovornija osoba za zračne i topničke napade na Ploče bio je viceadmiral Kandić, zapovjednik Vojno pomorske oblasti JNA pod koju su pripadale i vojne postrojbe u Pločama. U trenutku napada admirал Kandić nalazio se na Visu, kamo je sa svojim štabom prešao još 25. kolovoza 1991. iz sigurnosnih razloga. Naime, toga dana počela je blokada vojnih objekata u Splitu, gdje je bilo sjedište komande VPO. Budući da je prijetila opasnost da hrvatske snage zapriječe luke i unište brodove u ratnoj luci Lori, tada je izmještena ratna flota JNA iz Splita. Brodovi su uglavnom izvučeni na Vis i Lastovo, odakle su imali dobar manevarski prostor, zatim u Boku, a manji dio flote, nekoliko minolovaca, dislociran je u luku

Ploče. Dolaskom na Vis admiral Mile Kandić kao zapovjednik VPO i admirал Nikola Ercegović tu su oformili „istureno komandno mjesto“ (IZM). U Splitu u zgradi „Banovine“ ostao je načelnik štaba admirala Fridrich Moretti s dijelom operative. Taj dio zapovjedništva koji je ostao u Banovini održavao je veze sa svim vojnim objektima na području Dalmacije, te s Visom. Zbog toga je na Morettia prenesen dio ovlasti zapovijedanja. U trenutku kad je počela akcija hrvatskih oružanih snaga Moretti je izvijestio Kandića o zbivanjima u Pločama i podnio mu zahtjev o slanju potpore garnizonu u Pločama. Nakon toga, kao zapovjednik VPO viceadmiral Mile Kandić zapovjedio je Kontra-admiralu Nikoli Ercegoviću, zapovjedniku Flote ratnih brodova JNA, da napadne Ploče. Admiral Ercegović tada je zapovjedio brodovima taktičke grupe Lastovo, tj. njezinom zapovjedniku poručniku bojnog broda Dragutinu Horvatu, inače zapovjedniku topovnjače RTOP 404 JNA da krene u pomoć Pločama, ovlastivši ga za oružano djelovanje. Poručnik Horvat tada se s flotom od 5 brodova uputio u smjeru Ploča i izveo prethodno prikazani napad. Imena zapovjednika ostalih brodova koji su izveli napad na grad, uz Miliju Jankovića, se nalaze na ovom popisu zapovjednika brodova koji su tijekom rujna, listopada i studenog razarali hrvatske jadranske gradove:

- Milomir Štuka, zapovjednik torpednog čamca TČ 213,
- Andrija Simić, zapovjednik raketnog čamca RČ 309,
- Dragutin Horvat, zapovjednik raketne topovnjače RTOP 404,
- Željko Vračar, zapovjednik RTOP 402,
- Dušan Zlonoga, zapovjednik TČ 213,
- Nedeljko Šobašić, zapovjednik u štabu RTOP-a,
- Zoran Najdanović, zapovjednik TČ 222,
- Dragiša Lekić, poručnik bojnog broda - zapovjednik razarača VPBR "Split",
- Stanislav Jokić, član štaba na komandnom brodu PB "Vis",
- Pero Orlović, član istog štaba,
- Miljan Rončević, oficir zadužen za vezu na brodu „Vis“,
- Mihalj Kato, kapetan fregate,
- Radomir Grujić, zapovjednik 4. diviziona velikih patrolnih brodova,
- Gradimir Jovanović, zapovjednik RČ 306,
- Novica Đorđević, na TČ 224,
- Ethen Grcić, na TČ 220,
- Mome Antevski, na TČ 224,
- Ero Marković, mornarički artiljerac na jednom velikom patrolnom brodu,
- Dragan Mandraš, kapetan korvete, također na velikom patrolnom brodu,
- Nenad Radović Šiljo, poručnik bojnog broda, u zapovjedništvu raketnih čamaca,
- Veselin Kovačević, zapovjednik jednog od TČ-a,
- Dimitrije Trajkovski, na jednom od TČ-a,
- Nenad Božić, kapetan fregate na komandnom brodu PB-25 "Vis",
- Dragan Jovin,
- Ilija Brčić,
- Jovan Grbavac.

Istodobno je viceadmiral Kandić uputio zapovjedniku 97.avio-brigade u Mostaru, potpukovniku Živomiru Ninkoviću, zapovijed da izvede zračni napad na Ploče. Inače, u sastavu ove eskadrile bili su zrakoplovi tipa G-22 „Galeb“, J-21 „Jastreb“ i J-22 „Orao“, te helikopteri. Na osnovi te komande aktivirana je eskadrila od 12 vojnih zrakoplova, koji su potom u grupama od po dva izveli niz napada na Ploče. Već sam ranije naveo da je toj avio-brigadi bila osnovna zadaća pružanje zračne podrške VPO-u te je uvježbana za takve djelatnosti i prilagođena za područje nadležnosti VPO. Budući je ta postrojba u slučaju rata dolazila pod izravno zapovjedništvo zapovjednika VPO-a, tako je Mile Kandić imao pune ovlasti da joj zapovjedi zračne udare. Inače zrakoplovi 97.avio-brigade bili su smješteni u Mostaru i Zemuniku. U svom sastavu imala je oko sedamdesetak pilota zrakoplova, koji su letjeli na zrakoplovima tipa „Jastreb“ i „Galeb“, i oko pedesetak pilota helikoptera. Zapovjednik mostarskog aerodroma do siječnja 1992. bio je Nikola Džapa.

Prisluškivanjem razgovora između letjelica i baze u Mostaru utvrđen je dio pilota koji su izveli napad: Tako se utvrdilo da su u napadu sudjelovali:

- dopukovnik Živomir Ninković, zv.“Đubre“, r.22.ožujka 1950.g. u Glamoču, srbin, zapovjednik 97.zrakoplovne brigade u Mostaru, od 1992. postao je zapovjednik Zrakoplovstva „Republike Srpske“,
- zamjenik zapovjednika avio-brigade dopukovnik Orhan Mustafovski, sin Mustafe, rođ.24.veljače 1952.g. u Prilepu,
- zapovjednik eskadrile koja je izvela napad bio je Dragan Mirković, sin Milete, rođ.4.siječnja 1956.g. u Kraljevu,
- pilot Ljubodrag Sretenović, sin Andrije, srbin, rođ.23.studenog 1958.g. u Zemunu,
- pilot Pavo Grgić, sin Vinka, hrvat, rođ.3.svibnja 1961. u Klobuku, općina Ljubuški,
- pilot Valerije Lovren, sin Drage, rođ.16.prosinca 1964. u Livnu,
- pilot Branko Gavrić, sin Čedomira, srbin, rođ.8.ožujka 1965.u Osijeku,
- pilot Džemal Bećirević iz Mostara.

Kasnijim istraživanjem utvrđeno je da je cijelokupni napad na Ploče već davno bio posve isplaniran i da je na osnovi tog plana admiral Kandić mogao koordinirati napadna djelovanja brodova i zrakoplova.

Za zlodjela počinjena na području Dalmacije viceadmiral Kandić oduđen je na 15 godina zatvora, Dragutin Horvat na 13 godina, a Živomir Ninković također na 15 godina zatvora.

Admiral Fridrich Moretti do kraja rujna 1991. bio je načelnik štaba VPO, nakon čega je otišao u mirovinu i ostao stanovati u Splitu. O njegovoj ulozi u razaranju Ploča s njim je razgovarao zapovjednik HRM admirал Svetozar Letica, i to prilikom nagovaranja da HRM preda bez borbe zgradu VPO u Splitu „Banovinu“:

„Istina je da sam razgovarao s njim i predlagao mu da preda Banovinu, ali on se branio, da to ne može sprovesti jer da će biti ubijen. Sjećam se da sam u jednom

telefonskom razgovoru mu pustio vrpcu koju smo snimili, a koja se odnosi na napad na Ploče, na kojoj vrpci je upravo bio snimljen Morettijevglas, koji je izdavao naredbe u povodu toga napada. U jednom dijelu snimljena je njegova komanda, u kojoj zapovjedniku u Pločama govori da izdrži još malo jer da je dao naredbu da zrakoplovi izvrše napad, i da će Ploče biti spaljene, a tom zapovjedniku je kazao da puca na sve što se miče. Želio sam ovim napraviti pritisak na njega i pitao ga da li prepozna svoj glas, na što mi je odgovorio da ga prepozna, ali da je to ipak bilo prije !!“.

ŠTO SE SVE DOGAĐALO S ORUŽJEM IZ PLOČA

Zračni i topnički napadi koje je JNA izvela još tijekom izvlačenja oružja iz skladišta u Malim Barama posve su poništili nadzor nad dalnjim izvlačenjem, odvozom i distribucijom oružja. O nadzoru se može govoriti samo do 22:30 sati, tj. do preleta prvih neprijateljskih zrakoplova. Iduća dva dana u Pločama je nastala sveopća otimačina, u kojoj je svatko tko je htio uzimao što je mogao i želio. Tek 16. rujna policija je počela uspostavljati nadzor nad Malim Barama, a potom i nad ostalim vojnim objektima, no otimanja su se nastavila i idućih dana. Planiranom podjelom oružja bilo je predviđeno da će iz skladišta Male Bare općine koje su bile pravi vlasnici oružja TO-a dobiti 60% svog naoružanja, ali i određeni postotak drugog naoružanja, tehničkih sredstava, vozila i opreme, koje će biti oduzeti od JNA. Ostatak je trebalo rasporeediti obrani od Zadra do Sinja, te postrojbama HV u Dubrovniku. Dio naoružanja i opreme trebalo je uputiti u Zagreb, Vukovar i Osijek. Sa oružjem izvučenim do 22:30 doista se tako i postupalo. Tako je Splitu zahvaljujući dopremi 12 PZO topova i druge opreme formiran 66.laki topničko-raketni divizion. U obranu tada vrlo ugroženog Sinja, a s dopuštenjem Luke Džanka, poslana su tri kamiona raznoraznog naoružanja, među ostalim i tri PZO topa. To oružje prevezli su „Razvitak“ iz Metkovića i PIK“Neretva“ iz Opuzena. Dio svog naoružanja TO-a iz Ploča dobila je i općina Makarska (navode se između ostalog 6 PZO strojnica i 4 PZO topa). To oružje postalo je osnova za naoružavanje Makarsko-vrgoračke 156. brigade. Može se ustvrditi da je najveći dio oružja koje su preuzeeli legalni oružani organi RH ipak dospio u prave ruke i na prava mjesta, primarno na dalmatinsku bojišnicu. Time je pružena važna pomoć u organizaciji obrane od okupatorske vojske.

No prilikom te distribucije stvoren je tzv.“slučaj Dubrovnika“. Naime, jedna od „prispodoba“ uz izvlačenje oružja iz Malih Bara, bila je i ta da je vodstvo akcije nudilo i obrani grada Dubrovnika dio zaplijenjenog oružja, no da je političko i vojno vodstvo Dubrovnika tu ponudu odbilo. Takva tvrdnja iznosi se i u knjizi Bernarda Vuletića, tada jednog od vodećih ljudi PZO-a Dalmacije. Prema Vuletićevu iskazu, on je 30.rujna došao u Dubrovnik, u zapovjedništvo obrane grada, kao ovlaštenik Zapovjedništva srednje i sjeverne Dalmacije (tj.Luke Džanka) i u njihovo ime ponudio zapovjedniku obrane Dubrovnika Nojku Marinoviću, dio otetog oružja

u Pločama. No navodno je Marinović tu ponudu u potpunosti odbio. Taj Vuletićev navod treba prihvati s velikim oprezom. Naime, iščitavajući ostatak knjige može se vrlo lako uočiti određeni osobni animozitet gospodina Vuletića prema zapovjedniku Marinoviću. Dapače, Vuletić sam sebe opovrgava; u tekstu o osnutku postrojbe PZO-a u Dubrovniku kaže da su oni preuzeli iz Ploča dva protuzrakoplovna topa i dvije protuzrakoplovne strojnica.

Ne sporeći veliku nebrigu, koju je političko i vojno vodstvo Dubrovnika pokazalo prema obrani svoje općine tijekom ljeta, a koja je počivala na uvjerenju da Dubrovnik kao svjetski poznati grad kulture, nitko neće napasti, stajalište o obrani se iz korijena promijenilo u rujnu 1991. kad je svima postalo očito da rat neće zaobići Dubrovnik. Tijekom rujna poduzimani su veliki napor da se dobije bar nešto oružja i ojačaju obrambene postrojbe. Posebice je to vidljivo iz knjige Perta Krste, tadašnjeg ministra u Vladi RH. ON kao dubrovčanin, političko i vojno vodstvo Dubrovnika, ali i građani pojedinačno, uložili su velike napore tijekom kolovoza i rujna da dođu do naoružanja. Naime, tada je već bilo očito da rat neće mimoći ni Dubrovnik. O oružju iz Ploča donosim izvadak iz intervjuja koji mi je dao mr. Željko Šikić, predsjednik KŠ-a Dubrovnik: „*Postao sam predsjednikom KŠ-a otprilike dva tjedna prije početka napada na općinu Dubrovnik. Naša je osnovna preokupacija bila upravo nabava oružja. Dvadeset i četiri sata dnevno. (...) U prvi mah izgledalo je kao da JNA napada Ploče, pa smo pomislili koko bi trebalo sugerirati našem zapovjedništvu slanje naših Gardista iz Čepikuća u pomoć Pločanima. Nakon kratkog vremena razveselili smo se kada smo čuli da je vojarna u našim rukama. Budući da u Pločama nisam mogao nikoga dobiti, pozvao sam telefonom predsjednika Izvršnog vijeća Metkovića i on mi je obećao da će poslati kamione koji će utovariti oružje i za nas. Bilo je blizu jutro i naši kamioni jednostavno nisu mogli stići, a po danu se nije smjelo voziti zbog zrakoplova. Obećanje iz Metkovića nije održano, a je li moglo biti održano, ne znam. Odmah sljedeće večeri poslali smo kamione u Ploče. Sve je još bilo u plamenu. Ekipa naših hrabrih ljudi išla je ispred kamiona, u još nedirnuta i nerazminirana područja, razminirala i ukrcala nađeno oružje. Ali, nažalost pojavila se policija iz Ploča, zaustavila ih i prekinula utovar, te ih poslala natrag u Dubrovnik. (...) Da se vratim Pločama, opisat ću paradigmatičan slučaj, koji može puno toga objasniti. Jednom prigodom, zajedno sa pukovnikom Marinovićem, pošao sam na sastanak u Metković, gdje sam od čelnika Ploča saznao da tamo ima više od 20 topova. Odmah sam reagirao i zamolio da bar jedan dio prebacimo na naše područje. Rečeno je da nemože, s obrazloženjem da se trebaju braniti osvojene vojarne. Kazao sam, pa ljudi moji vi ste opkoljeni hrvatskim općinama, a mi imamo granicu s neprijateljem dugu dvjesto kilometara. Hrvatska se treba braniti na granici, dajte barem nešto. Odgovor je bio posve odbijajući. Nakon sastanka pukovnik Marinović se odmah vratio u Dubrovnik, a ja sam ostao, očajnički pokušavajući nešto izvući. I uspio sam. Vratio sam se kasno u noć s jednim topom i dvama teškim mitraljezima, te s nešto odgovarajuće municije. Za to mi je bilo potrebno provesti sate i sate uvjeravanja i moljakanja. Ja sam skidao jedan od*

mitraljeza s postolja pred policijskom postajom u Pločama. Nisam uspio izmoliti i mali TAM na kojem je mitraljez bio pričvršćen(...) Bilo je još puno primjera kako su općine nastojale nasvom području zadržati oružja.“ O oružju iz Ploča govorio je i ratni gradonačelnik Dubrovnika Petar Poljanić:(pitanje) – Kada se govori o obrani Dubrovnika, uvijek se počinje pitanje tko je i zašto u Dubrovniku odbio oružje iz Ploča?(Poljanić)“...Tvrđnje da je Dubrovnik odbio oružje iz Ploča su vrlo podle i zle. Kategorički tvrdim da nikakve ponude Dubrovniku za oružje iz Ploča nije bilo. Ali je bilo ogromnih pokušaja da Dubrovnik dobije oružje iz Ploča. Ti su pokušaji bili neuspješni, jer netko nije htio dati Dubrovniku oružje. Tko je taj netko, ustanovit će se nakon rata“. (pitanje) – Kome ste se sve obraćali za oružje? (Poljanić)“Svima u Hrvatskoj i u Pločama. O tome postoje usmeni i pismani tragovi, od Ministarstva obrane na dalje. Kategorički tvrdim da je to istina, a sve drugo je laž. Dubrovnik je učinio sve što je u to vrijeme mogao da dobije oružje iz Ploča. A zašto ga nije dobio, za to će netko odgovarati nakon rata....“

Da su Vuletićeve tvrdnje o tome da je Marinović odbio ponuđeno oružje čista fikcija, svjedoči i to što je baš tih dana Marinović otišao na Korčulu i tražio te dobio nekoliko topova i 200 pušaka iz upravo zauzeta otočne vojarne. Doista nema smisla da se jedan dan odbijalo ono što se samo nudi, a sutradan se po Korčuli moli topove s uništenim zatvaračima! Nažalost, moram konstatirati da je uvjerenje o tome da su Dubrovčani odbili ponuđeno oružje i danas više nego žive među pučanstvom Poneretvlja, u što sam se i sam uvjerio u razgovorima s nizom građana. Tako su neutemeljene glasine i osobna kivnost pojedinaca rodile i ustalile još jednu „urbanu crnu legendu“.

I dok je „slučaj Dubrovnik“ i danas živ u sjećanju pučanstva južne Hrvatske, zbivanja oko dopreme i distribucije oružja u Metković ostala su do danas posve nerasvijetljena. Naime, još dok su trajali zračni napadi na Ploče, u Metković, u zgradu „Poduha“ pristigli su kamioni sa zaplijenjenim oružjem i municijom. O tome što se točno događalo s tim kamionima prije no što su prispjeli u zgradu „Poduha“ postoje do danas brojna nerasvijetljena pitanja. No pouzdano se zna da je odmah nakon istovara oružja nastao kaos. Na zgradu su navalili građani, zahtijevajući da im se podijeli oružje. Naime, u grad je pristigla obavijest da će Srbi iz Hercegovine i JNA u idućih nekoliko sati napasti Metković. Ta informacija samo je dijelom bila točna. Nakon izbjanja borbi u Pločama, Srbi iz čapljinskih sela provalili su u skladište oružja u Tasovčićima i počeli iz njega, uz pomoć oficira JNA, tovariti svakovrsno oružje i otpremati ga put svojih sela. Također je počelo iseljavanje Srba iz Čapljine u Tasovčiću. U Gabeli je zbog nepoznatog razloga nastalo puškaranje između tamošnje vojne posade i nepoznatih napadača, pa su i Hrvati počeli bježati iz svojih domova, a čapljinska policija stavljena je u stanje pune pripravnosti zbog očekivanog izlaska vojske iz gradske vojarne i potencijalnog napada iz Tasovčića. Te informacije dojavljene su i u Metković pa stoga nije čudno da je u gradu nastala uzbuna, napose ako se zna da se s dotadašnjim snagama nije moglo ozbiljno suprotstaviti vojnom upadu. Kako je glavnina snaga MUP-a i ZNG-a Metkovića bila

još angažirana u borbama za vojne objekte u Pločama, aktivirane su postrojbe Odreda narodne zaštite, koje su ostale na osiguranju grada, a i građani su masovno krenuli u „Poduh“ da bi se naoružali i obranili od napada koji se očekivao svaki trenutak. Jer ne treba zaboraviti da se iz Tasovčića i Čapljine do Metkovića može doći za dvadesetak minuta.

No podjela se postupno pretvorila više u sveopću otimačinu, nego u podjelu oružja. Na stotine ljudi navalilo je i razvlačilo sve što je došlo u Metković. Osobe odgovorne za transport oružja u Metković i brigu za njegovo uskladištenje – zapovjednik rezervnog sastava ZNG-a Metkovića Zvonko Kaleb i sekretar Sekretarijata z narodnu obranu (kasnije ured za obranu) općine Metković Zlatko Jakić, nisu obavile svoju zadaću, nego su dopustile da se razvije kaos. Naime, problem nije bio u naoružavanju, nego u tome što se pri tome nije vodila nikakva evidencija, svako je uzimao što je stigao. Fizički su tu podjelu obavljali Zlatko Jakić, zapovjednici Odreda narodne zaštite, nekoliko policajaca i nekoliko članova vatrogasnog društva. Posebice velikom jagmom za oružjem iskazali su se članovi ONZ-a, koji su, čini se i odnijeli najveći dio pristiglog oružja. Od svih odreda najviše je oružja dobio ONZ „Mobine“ jer je pomoćnik zapovjednika ONZ-a, Živko Bošković, inzistirao na toma da oni imaju prednost u dobivanju oružja. Čini se da je bilo i slučajeva da su osobe koje su dijelile oružje primale od onih koji su tražili oružje i određena novčana sredstva da oružje ustupe baš njima. Dio oružja uzeli su i pripadnici rezervnog sastava ZNG-a. Tako se dogodilo da su građani Metkovića bili sigurno najnaoružaniji od svih u Hrvatskoj, a da je grad te noći ostao bez organizirane obrane. Na sreću napada nije bilo, jer su, čini se, i akcije Srba u čapljinskoj općini imale obrambeno obilježje.

No pravi problemi nastali su tek sutradan nakon te stihische podjele oružja. Naime, Krizni štab Metkovića postavlja zahtjev policiji da se sve oružje koje je pristiglo u općinu zaplijeni, evidentira, pohrani te potom preda Zapovjedništvu pričuvnog sastava ZNG-a. Stoga je policija zatražila od građana i pripadnika ONZ-a da vrateoduzeto oružje. Svrha dopreme tog oružja bila je da se konačno naoružaju prethodno organizirane postrojbe ZNG-a i tako dobiju prave vojne postrojbe za obranu Poneretvlja. No građani su se oglušili, a pripadnici ONZ-a otvoreno su se suprostavili bilo kakvu povratku oružja, držeći sebe pripadnicima legalne oružane formacije koja također ima pravo na naoružanje. Stoga je policija počela prisilno oduzimati oružje po kućama, pa čak i razoružavati članove ONZ-a po nadzornim punktovima. Ta razoružavanja, čini se nisu bila baš uvijek najtaktičnije provedena, zbog čega je među pripadnicima ONZ-a nastalo nezadovoljstvo. U jednom trenutku zaprijetila je opasnost od otvorenog oružanog obračuna između policije i ONZ-a, kad su ovi zaprijetili napadom na policijsku stanicu. No štab ONZ-a ipak je uspio smiriti strasti, a dio pripadnika ipak je odlučilo vratiti oružje policiji. No i dalje je bilo onih koji su odbijali vratiti oružje, posebice oni angažirani na obrambenim punktovima. Stoga je štabu ONZ iz policije upućen ultimatum da do 17.rujna zapovjedi svim svojim pripadnicima da vrate oružje koje su dobili u „Poduhu“. To

nije provedeno pa je u štabu intervenirao odred specijalne policije i uhićeni su neki čelni ljudi. Problema je bilo i s dijelom pripadnika pričuvnog sastava ZNG-a, njihov je zapovjednik također bio uhićen. Te večeri zasjedao je i Krizni štab općine. Na sastanku je donesena odluka o smjenjivanju Kaleba i Jakića, osoba odgovornih za kaotičnu podjelu oružja. Naglašeno je da je glavni krivac Zvonko Caleb, a za Zlatka Jakića je rečeno da nije direktno odgovoran, nego da je odgovoran s obzirom na dužnost koju je obnašao. Zvonko Caleb proglašen je krivim što uopće nije proveo adekvatnu zaštitu i dobru podjelu oružja. No zbog zasluga koje je imao na dotadašnjem organiziranju obrane i nabavci opreme, nije kažnjen drastičnijom kaznom, nego samo smjenom, Namjesto njih imenovani su novi ljudi.

I tijekom idućih dana policija je nastavila potragu za oružjem po kućama u Metkoviću. U oduzimanju im je pomogao i popis koji je sastavio Živko Bošković. U njemu je on korektno naveo imena svih osoba iz ONZ "Mobine" koje su oružje preuzele, pa čak i evidencijski broj svake puške. No drugi nisu bili tako pošteni kao Bošković, i veća količina oružja nikad nije vraćena. Najveći uspjeh istrage bilo je to što je u jednoj napuštenoj kući udaljenoj 10 km od Metkovića nađena veća količina oružja, koje su tamo deponirale nepoznate osobe, vjerojatno namjeravajući kasnije prodati to oružje. Premda je predsjednik KŠ-a Metković A. Krstičević kasnije tvrdio da je policija uspjela vratiti čak 90% podijeljenog oružja, osobe koje su znale pravo stanje stvari i javno su izražavale sumnju u to. Čak je bilo i otvorenih zahtjeva da se obznani koliko je oružja prikupljeno i koliko ga je doista bilo. No to nikad nije napravljeno. Sliku o tome kolikom je količinom oružja Metković raspolagao nakon te akcije daje nam gradonačelnik Margeta u dopisu SZUP-u, u kojem je iznio podatak da je tada u Metkoviću evidentirano „samo 280 cijevi (streljačko) i PZO topove od 20 i 40 mm“. Da je u Metković 14. i 15. rujna stigla mnogo veća količina oružja na što je evidentirano vidljivo je i iz toga što je u ovom gradu tijekom idućih mjeseci procvala trgovina svakojakim tipovima oružja.

To je toliko uzelo maha da je u ožujku iduće godine vojni zapovjednik južne Dalmacije, pukovnik Luka Džanko bio prisiljen o tome otvoreno progovoriti. Javno je političkom vodstvu općine Metković postavio zahtjev „za rasvjetljavanje tzv. šverca oružjem, posebno onim oduzetim iz skladišta Male Bare kod Ploča“.

Odgovor općinskih organa bio je da će oni „zatražiti posebna izvješća od policijske stanice Metković i Policijske uprave u Splitu i prezentirati ih... kako bi konačno i ta tema bila skinuta s dnevnog reda“. I tako je konačno ta tema skinuta s dnevnog reda, a nitko za pljačku oružja nije kažnjen. Posebna težina ovog zlodjela jest u tome što je hrvatski narod u tim trenucima stajao gotovo goloruk pred agresorskom vojskom, a pokvareni pojedinci, često i oni kojima je narod dao povjerenje na izborima, istodobno su se bavili švercom oružja. I dok je ova trgovina oružjem cvala, predsjednik KŠ-a Metković A. Krstičević je u javnim istupima iznosio tvrdnje da u Metkoviću „nema rezervnog oružja, jer nismo dobili ni četvrtinu onoga što smo očekivali.... U Pločama je bilo 1260 naših cijevi.... pa je dosta tog oružja otišlo na druge strane. Istražujemo i tražimo da se vrati ono što nam pripada“. Sve je

to ustvrdio na međustranačkom sastanku 30.rujna 1991. a ostali prisutni upozoravali su ga da se Metković ori od nekontrolirane pucnjave kojoj policija nikako nije mogla stati na kraj.

Što se tiče nestanka većih količina oružja, KŠ Metkovića u listopadu je za to osumnjičio jednog svog istaknutog člana, koji se previše otvoreno povezao s nekim trgovcima vojnim potrepštinama u Hercegovini (Čapljina), te s nekim sumnjivim pripadnicima obavještajne službe. Stoga je toj osobi 30.listopada KŠ uskratio povjerenje.

No šverc s oružjem iz Malih Bara nije bio samo osobitost Metkovića. I u Pločama je nastao isti problem, čak i puno veći no u Metkoviću. Zbog toga su tamošnji općinski i vojni organi bili prisiljeni uputiti Vladi RH zahtjev za formiranjem radne grupe koja bi u suradnji s policijom konačno utvrdila što se doista događalo s oružjem iz skladišta, te koliko ga je doista uporabljen u obrani, a koliko je oružja, streljiva, oruđa i dijelova opreme „otuđeno“.

REZULTATI AKCIJE „ZELENA TEBLA- MALA BARA“

Za hrvatsko Poneretvije najvrjedniji rezultat akcije „Zelena tabla“ bilo je konačno oslobođanje cijelog kraja od okupacije JNA vojske, čime je uklonjena teška noćna mora svih stanovnika toga kraja. Za cijelu Hrvatsku, a posebice za Dalmaciju , najveća važnost te akcije bilo je zadobivanje velike količine raznih vrsta oružja i municije. Prema procjeni zapovjednika akcije Petra Šimca, iz Malih Bara je izvučeno 4800 pušaka, 20 PA topova, 190 PM, veća količina zolja, 500 pištolja, tisuće tromblona, ručnih bombi, mina, raznog streljiva, ukupno više od 300 tona raznog ratnog materijala. Iako tijekom akcije nisu osvojeni ostali vojni objekti, tijekom idućih dana i oni su s najvećim dijelom tamo pohranjenog oružja dospjeli u hrvatske ruke. Posebice se to odnosi na vojarnu, tehničku radionicu i skladište Tatinje. U njima je nakon evakuacije JNA ostalo 120 kamiona i drugih vozila, 84 topa 20 i 40 mm, (oko 50 komada su bili PZO topovi), mnogo razne vojne opreme, više milijuna komada streljiva za pješačko naoružanje i velike količine granata i mina, napose za topove 76 mm (ukupno oko 350 tona), te velike količine druge vojne opreme i tehničkih sredstava. Ne treba zaboraviti da su početkom rujna 1991. hrvatski branitelji u cijeloj Dalmaciji raspolagali s oko 3500 pušaka, pa se samo u pješačkom naoružanju obrana pojačala za 150 %.Vjerojatno bi rezultati bili puno bolji da se moglo spriječiti otuđivanje oružja iz vojnih objekata od strane neodgovornih građana. Time je izgubljena veća količina uglavnom pješačkog oružja. Neovlašteno oduzimanje oružja je trajalo gotova dva dana, a pločanska policija se počela suprotstavljati 16. rujna, kad su uspostavljeni kontrolni punktovi po gradu i okolici, te je počelo oduzimanje oružja građanima koji su ga neovlašteno prisvojili.

Unatoč mnogim pogrešnim procjenama i brojnim pogreškama tijekom akcije, može se ipak zaključiti da su ukupni rezultati akcije bili vrlo dobri. Snage obrane HV ojačale su u cijeloj Dalmaciji, kao i u Hercegovini, a dio je upućen i na ratišta u ostatku zemlje. Može se slobodno ustvrditi da je akcija u Pločama izvedena u posljednji trenutak, naime, nekoliko dana nakon nje u istočnu Hercegovinu prispio je veliki broj pripadnika Podgoričkog i Užičkog korpusa, zaposjevši te krajeve bez otpora. Budući da to nije bila regularna vojska, nego rezervisti, koji su svoje nasilje pokazali naknadno na području općine Dubrovnik u Hrvatskoj i Ravnem u BiH, više je no očito da je pločanski garnizon – potencijalna rak rana ovog kraja, uklonjen u posljednji trenutak. Da je napad izведен samo nakon nekoliko dana, bilo bi sasvim vjerojatno da bi se pripadnici tih korpusa obrušili na Poneretvlje, te se bez većih problema preko Metkovića, tada gotovo nenaoružanog i nebranjivog, probili do Ploča i ovladali cijelim Poneretvljem.

Akcija je blagotvorno djelovala i na moral HV, a i na pučanstvo u cjelini, jer je pokazala da je i hrvatska strana spremna na veće akcije protiv okupacijske vojske. Tome je posebice doprinio i snimatelj HTV-a Hrvoje Šakota, koji je kamerom pratio cijelu akciju, što je na HTV-u prikazano već 16. rujna, čime je još više pojačan efekt ove akcije. Zbog svega toga operacija „Zelena tabla – Male Bare“ sigurno je jedna od najznačajnijih akcija 1991. u Dalmaciji. U spomen na tu vojnu akciju kojoj je konačni rezultat bilo oslobođanje Ploča od okupacijske vojske, 14. rujan proglašen je danom grada Ploča. Tako se u povodu akcije svake godine održavaju proslave, koje sve više postaju dio tradicije, i namjesto „ukočenih“ općinskih proslava, postupno poprimaju oblik pučkih fešti. Ulicama grada idu mimohod Hrvatske seljačke glazbe i mažoretkinje iz Komina, a počevši od 1998. kao dio svečanosti obilježavanja te akcije počeli su se održavati i maratoni tradicionalnim neretvanskim lađama.

BITKA NA ČEPIKUĆAMA I POČETAK OPSADE DUBROVNIKA

.....i premda je pobjom u Čepikućama spriječen pad zapadno dubrovačkog primorja, bilo je više no očito da postojeće postrojbe nemaju dostatno snage da očuvaju položaje. Eventualnim novim udarom na zapadnodubrovačko primorje, i njegovim padom, okupatorska vojska našla bi se na samom ulazu u dolinu Neretve. Na slabašne snage obrane Hrvata u Neumu nije se moglo ozbiljnije računati. Da bi se ojačalo to kritično bojište, a novonastala situacija stabilizirala ili popravila, Glavni stožer HV i Zapovjedništvo za obranu Srednje i sjeverne Dalmacije zapovjedili su snagama 115.brigade – Imotski (tada još ne do kraja formirane i bez ratnog iskustva) i 156. brigade – Makarska i Vrgorac, kao i snagama u Metkoviću, Opuzenu i Pločama, da se ubuduće isključivo angažiraju u obrani juga Hrvatske. U pomoć im se iz sastava 113.brigade HV Šibenik šalju i dvije haubice od 155 mm sa 48 granata, pod zapovjedništvom Marka Rajčića, postavljenog tada za zapovjednika sektora topničke grupe. Pristigle su i naoružane postrojbe HZ s Korčule i Pelješca, a

i iz Hercegovine, Zagreba, Splita i drugih gradova došle su manje grupe boraca. Po zapovjedi načelnika GS HV generala Tusa, potpukovnik Luka Džanko iz zapovjedništva 6. OZ Split određuje se za zapovjednika IZM (istaknuto zapovjedno mjesto) u selu Topolo. Polovicom listopada admirал Sveti Letica u Stonu formirazapovjedništvo za obranu Stona, na čelu kojega je bio poručnik korvete Zoran Šimić. Osnovna zadaća bila mu je osigurati prihvat, smještaj i boravak postrojbi koje su odlazile u Dubrovnik, te prihvat hrane, opreme i oružja i njihovo prebacivanje u Dubrovnik. Odmah nakon uspostavljanja tih zapovjedništava izbio je oštri sukob sa dotadašnjim zapovjednikom ovog područja Nijazom Batlakom – Daidžom. Da bi ga uklonio s tog područja, Džankovo zapovjedništvo angažiralo je dijelove pristiglih postrojbi i Lučku gardu iz Ploča, te s njima blokiralo Ston i zauzelo Daidžino zapovjedništvo s namjerom da ga uhite. Bio je to samo jedan u nizu manjih i većih okršaja i sukoba između svakovrsnih zapovjedništava i zapovjednika koji su odašiljani bilo iz Splita, bilo iz Zagreba ili iz novog zapovjedništva u Metkoviću, a da se još mjesecima nije znalo tko je nadležan kome i kakve su čije ovlasti. Taj je kaos između ostalog većim dijelom kriv za konačne loše rezultate na ovom dijelu bojišnice.

Inače zadaća pristiglih postrojbi bila je ne samo obrana slobodnog teritorija, nego i pokušati razbiti okupatorski klin u Slanome te debllokirati Dubrovnik. Kao ispomoć u toj zadaći na bojišnicu je poslan i specijalni vod 4.splitske gardijske brigade i 3. imotska bojna 4. brigade. Oni su trebali biti nosioci proboga. Proboj je pokušan 22.listopada, a u njemu su sudjelovale i neke od neretvanskih postrojbi. Jedna od njih je bila postrojba PZO-a iz Ploča sa 26 vojnika pod zapovjedništvom Gorana Mušćeta. Postrojba je zauzela borbeni položaj u području Lisačkih Rudina, a zadaća joj je bila protuzračna obrana ostalih postrojbi koje su kretale u akciju proboga Slanoga. No slaba opremljenost, iznimno loš plan i vodstvo nesposobnih časnika pretvorili su ovu akciju u pravi pokolj. Sudbina mnogih branitelja nikad se i nije doznala. Pločanska postrojba PZO pri kraju akcije našla se u posebice lošem položaju, jer su se nakon povlačenja pješaštva našli na izravnom udaru neprijateljske artiljerije. No ipak su se izvukli bez gubitaka. Nakon toga dobili su zadaću PZO isturenog zapovjednog mjesta u Topolom. Otada je uvijek po jedan od šest Pločanskih vodova PZO bio angažiran na tom bojištu. Nakon tog debakla kod Slanog sve snage korištene su samo za čuvanje dostignute linije bojišta i sprečavanje daljnog prodora okupatora Jadranskom magistralom i starom Napoleonovom cestom....

.....Osim pripadnika PZO-a u obranu dubrovačkog kraja uključili su se i pripadnici mornaričkog pješaštva iz doline Neretve. Tako je vod pripadnika dragovoljačke satnije mornaričkog pješaštva prebačen gliserom 20. listopada 1991. u tada već odsječeni Dubrovnik. Sam put je već bio po sebi opasan. Putovalo se gliserom iz Dola do otoka Šipana te potom u Dubrovnik.

Dragovoljcima je pred polazak otvoreno rečeno da idu u obruč, da povlačenja nema, i da može odustati svatko tko želi. No oni su ipak otišli.

Sutradan nakon dolaska u Dubrovnik raspoređeni su na položaje po Župi dubrovačkoj, gdje su držali bojišnicu, dok 24. listopada jugovojska nije izvela pomorski desant iza leđa obrambenih postrojbi i počela ih tući s leđa minobacačima. Nakon toga obrambene postrojbe, pa i taj dragovoljački vod bili su prisiljeni na povlačenje. Prilikom povlačenja od gelera je teško ozlijedjen Marin Volarević (28), mladi stomatolog iz Ploča, koji je zbog toga ostao invalid. O svom ranjavanju kaže : „*Povlačili smo se u jednu garažu. Kao liječnik, išao sam posljednji. Da mogu pomoći ako netko bude ranjen. I kad su svi ušli, pala je mina nekih pola metra od mene. Dobio sam dvadeset gelera u stopala, koljeno, butine, trbuh, ali preživio sam. Sretan sam što sam stomatolog i što su mi ruke ostale neozlijedjene, pa ču bar moći nekako raditi svoj posao*“.....

....Što se tiče 3. pločanske bojne 116.brigade ZV-a, formirana je 26.studenog 1991. u Pločama, po zapovijedi zapovjednika Operativne zone Split Mate Viduke. Zapovjednici bojne bili su : Živko Žderić, Nediljko Grubišić i Zdravko Jovica. Dozаповједници Pino Tomašević i Vjekoslav Pirjevac. Bojnu su sačinjavale tri satnije. Zapovjednici 1. satnije bili su Goran Korljan, Mario Radaljac, Dragan Mateljak, Zdravko Jovica. Zapovjednici 2. satnije bili su Lenko Grgurinović, Dragan Mateljak. Zapovjednici 3. satnije bili su Ivo Batinović i Jure Parmać.....

....Dana 24. studenog pale su pred napadom crnogorske brigade TO "Veljka Vlahovića", pod zapovjedništvom potpukovnika Konstadina Koprivice i legendarne Čepikuće. Da bi se zaustavilo daljnje prodiranje ka zapadu, na bojišnicu su upućene nove hrvatske postrojbe. Među postrojbama koje su pritekle u pomoć i pomogle privremenoj stabilizaciji crte bojišta bila je i skupina od 67 boraca iz doline Neretve, pripadnika 1. i 2. bojne 116. brigade pod zapovjedništvom Dane Rendulića. Oni su zaposjeli položaje u selima Zaton Gornji i Konjusi. Sjeverno od njih dan ranije raspoređena je bila Korčulanska bojna sastavljena od 200 Korčulana i Pelješčana, predvođena zapovjednicima Tomislavom Katićem i Zdravkom Žuvelom. Oni su bili raspoređeni u selu rajona Đonta Doli – Gregurići, te na dominantnim visovima Konštar (237) i Planjak (321) radi sprečavanja mogućeg prodora neprijatelja Jadranskom magistralom. Kao treća postrojba koja je branila ovaj smjer pristiglo je 50 pripadnika 4. gardijske brigade iz Splita s tri priručno izrađena oklopna transportera. Tom postrojbom zapovijedao je Andrija Matijaš-Pauk. U pomoć su poslani i dijelovi 126.brigade iz Sinja. Dana 26.studenog poginuo je kod Bistrine pripadnik 1.bojne 116. brigade Vlaho Maslović iz Metkovića. Stradao je u prometnoj nesreći u uvjetima totalnog zamračenja automobila zbog neprijateljskog raketiranja.

Osim te neretvanske postrojbe tih dana u Ston je došao i zapovjednik brigade Obradović, te je zapovjedniku obrane Stona, Petru Šimcu, ponudio pomoć svojih postrojbi. Naime, nakon poraza kod Hutova Srpsko-crnogorska vojska nije više pokušavala prodirati u tom smjeru. Stoga je 116. brigada mogla ponuditi pomoć zapovjedništvu u Stonu, što je prihvaćeno. Tako je na ispomoć dubrovačkom primorju poslan i dio pločanske bojne koji je raspoređen na području Smokovljani-

Ošlje. U jednom trenutku činilo se da su uspostavljeni solidni položaji koji će moći zaustaviti daljnje napredovanje neprijatelja. No nastavila se i dalje loša praksa samovoljnog napuštanja položaja od vojnih postrojbi i posvemašnja nekoordiniranost zapovjedništva i postrojbi na terenu, koja je hrvatsku obranu već toliko koštala. Posebice je to došlo do izražaja u ovoj neretvanskoj postrojbi.

Naime, susjedna korčulanska bojna, stacionirana na visu iznad Stona, bez ikakve je borbe napustila bojište. Tako su se neprijatelji jednostavno ušetali na područje iznad glava neretvanske i splitske postrojbe. Kao motiv povlačenja naveli su „potrebu obrane Korčule“, koju u tom trenutku nitko nije napadao, niti je namjeravao napasti. Zbog nenajavljenog bijega Korčulana, Neretvani su se našli na udaru s mjesta odakle nisu očekivali. Strah i bijesizazvali su pravu pobunu, te je cijela postrojba napustila položaje i otišla u Vranjevo selo.....

.....Tako su se sve žrtve i stradanja tijekom idućih dana pokazale uzaludnima. Zahvaljujući sveopćem napuštanju novih položaja u okolini Stona, nova linija obrane jednostavno se raspala. Trebinjska brigada gotovo je nesmetano napredovala k zapadu. To napredovanje bilo je popraćeno strahovitim artiljerijskim udarima (oko 25 tona čelika dnevno!!) koji su brisali i preostalu obranu. Tih se dana zapovjedniku obrane Stona, Šimcu, preko radio veze javio vojvoda i predsjednik "SAO Hercegovine" Božidar Vučurević. Poručio mu je da se, dok ima vremena, mirno povuče na desnu obalu Neretve te njemu prepusti južnu Dalmaciju, čime bi se hercegovački srbi za sada zadovoljili. Preostale obrambene snage bile su u stalnom odstupanju. Među njima je, u smjeru zaljeva Bistrine, odstupila i Rendulićeva neretvanska postrojba. Tamo su zajedno sa 50-ak pripadnika oklopne satnije iz sastava 4.brigade ZNG, pod zapovjedništvom Andrije Matijaša, uspostavili novu liniju obrane. U pomoć im je 29.studenog došao i odred PZO-a iz Ploča, uspostavivši borbene položaje nabistriniskom mostu, a potom na prilazima selu Topolo.

Odstupanjem tih postrojbi i padom Đonta-Dola 3.prosinca, Pelješac je ostao odsječen od juga Hrvatske, no branitelji ipak uspijevaju uspostaviti crtu obrane na ulazu u Mali Ston, što je bilo od presudne važnosti za očuvanje cijelog poluotoka i stabilizaciju bojišnica. U tom dobivaju pomoć od postrojbi iz Dalmacije. Tako je 13.prosinca u Mali Ston došla postrojba raketara iz sastava 66.lakog topničko-raketnog diviziona PZO-a Split, koji su štitili grupu minobacača u Malom Stonu. Ta postrojba ostala je na položajima do 15.siječnja 1992. kad se bojišnica smirila.

Kao zapovjednik trenutačno najjače postrojbe u tom području, privremeno zapovjedništvo nad ostatkom zapadnodubrovačkog primorja, dobio je N. Obradović. Početkom prosinca postrojbe neretvana uspjele su na Bistrini, te selima Imotici, Topolom i Drijenu privremeno stabilizirati opasno poljuljanu bojišnicu. U tim borbama najveću cijenu u zaustavljanju dalnjeg prodora, platila je 2.opuzenska bojna. Ta bojna bila je raspoređena u rajonu sela Drijen-Radetići u općini Neum. U obrani visova Višnjica i Utrk, dominantnih kota na tom smjeru neprijateljskog napredovanja, stradalo je od artiljerijskih udara čak 5 pripadnika ove bojne. Tako su 12.prosinca na svojim položajima od udara granata poginuli

Jozo Dujmović i Luka Simat. Druga dva borca, Jure Vištica i Tihomir Dujmović, tom prigodom su teže ranjeni. Tako ranjeni bili su zarobljeni od neprijateljske vojske i nakon kraćeg liječenja u Trebinju, prebačeni u koncentracijski logor u Morinju u Crnoj Gori, a potom u Bileću gdje su bili teško mučeni. Istodobno su na zapadnodubrovačkom bojištu nastavljene borbe u kojima su 14.prosinca kod mosta na Bistrini zarobljeni Renato Krželj, Jozin iz Stabline (1965.), Zdenko Međugorac, Matin iz Klobuka(1962), Drago Marević pok.Srećka iz Staševice(1953.), Ante Škarić pok. Bože iz Metkovića (1961.), Dražen Rudež, Jurin iz Mostara (1964), Pero Škoro, Milin i Mate Numanović, Redžin iz Beograda (1963.), te civil Zoran Mioč iz Metkovića. Svi su pripadali 1. vodu 2.satnije 3.bojne 116.brigade. Nakon zarobljavanja odvedeni su u srpski koncentracijski logor u Bileći. O njihovom stradanju objavljeno je detaljno svjedočanstvo u „Kršnom zavičaju“ (br. 26;1993.) U bitci koja se odvijala sutradan, 15.prosinca poginuli su Nikola-Alenko Mataga i Živko Vidović, a lakše ranjeni Darko Babić je zarobljen i odведен u Trebinje. Prilikom odvođenja u Crnu Goru, bez ikakvog razloga ubio ga je jedan pripadnik neprijateljske vojne policije 17.prosinca 1991. godine. I 1. metkovska bojna 116. brigade koja je držala prostor južno od 2. opuzenske bojne, kod Imotice, Toplog i Bistrine, pretrpjela je gubitke. Tako je 22.prosinca poginuo njen pripadnik Ante Taslak, a više je branitelja ranjeno. Spomenimo da su veliku hrabrost u akciji podrške napadnutim vojnicima , te izvlačenju poginulih boraca 2.bojne pokazali njihovi suborci iz 2.bojne, Dragan Dragobratović i Jurica Volarević.

Usprkos teškim stradanjima 116.brigada je uspjela očuvati ovu crtu bojišnice do dolaska jačih snaga 4.brigade ZNG koji su konačno čvrsto uspostavili zatečenu liniju obrane od Bistrine na sjever. U ukupnom zaustavljanju neprijatelja, na području Neuma, te na području Bistrine i Stona, bitnu ulogu odigrale su ozbiljne pripreme Hrvatske vojske na utvrđivanju obrambenih položaja. Po nekim ocjenama, za to je velikim dijelom zaslужan general Obradović. „*S utvrđivanjem smo počeli još u listopadu 1991.g. Najprije smo postojće objekte dodatno zaštićivalidrvom i kamenom. Za Božić 1991. četnici su zaustavljeni na Bistrini, na Drijenu, na Hutovu, na Gornjem Hrasnu i Stolovima, nisu više ne metra napredovali. Jer, uz sve naše nedostatke, jedan od mogućih razloga našeg povlačenja do Bistrine je možda i činjenica da se do tada nismo dobro utvrđivali. Razumljivo, ako na vas, koji ste bez borbenog iskustva pada tisuću granata, povući ćete se. Ako imate sklonište ukopano u zemlju, ući ćete u nj, to nije nikakva posebna pamet, i vidjet ćete da ste u njemu sigurniji nego da se krećete unazad. U jednom trenutku neprijatelj će morati prestati djelovati, onda vi izidite i djelujte po njemu. i tako su se crte učvrstile*“, objašnjava Obradović.

Kakvo su stanje na bojišnici zatekli pripadnici 4.splitske brigade nakon dolaska u prosincu, prijavljeda stožerni brigadir Mirko Šundov, pomoćnik načelnika stožera brigade:“ *Brigada zatječe okupiran kompletan prostor oko Dubrovnika. Četnici su bili zaustavljeni na Pelješcu, jer da nisu, dolina Neretve bila bi vrlo kritična, u svakom slučaju bila bi pod njihovim nadzorom, što Hrvatska nije smjela dopustiti*“.

Dakle, Šundov naglašava da je u vrijeme uvođenja njegove brigade neprijatelj već bio zaustavljen te priznaje zasluge 116. brigade u tome. Dolazak gardijske brigade, tada još uvijek samo njezinih dijelova, ipak je za dulje odgodio nedvojbeno namjere neprijatelja da dalje napreduje prema zapadu. Ta linija, na koju se nastavljala linija u Hercegovini, a koju je održala 166. brigada, bila je konačno posljednja i odsudna linija obrane od daljnog prodiranja neprijatelja prema dolini Neretve u domovinskom ratu. Tko je obranom Hutova obranjeno i područje od Neuma do Ploča, a padom Čepikuća, palo je cijelo stonsko primorje. Tim dragocjenija postaje pobjeda 116. brigade. U siječnju 1992. na to je područje pristigao i ostatak 4. gardijske brigade, a u ožujku i travnju dolazi i 1. gardijska brigada ZNG-a iz Zagreba. Brigadir Šundov njihov dolazak ovako ocjenjuje: "Razmještaj tih brigada na ovim prostorima govori kako je hrvatsko Vrhovništvo shvatilo važnost juga Hrvatske i doline Neretve, te odlučilo uputiti ovdje dvije brigade ZNG-a da zaustave ili spriječe eventualno daljnje napredovanje četnika. Treba to povezati s općim stanjem u Hrvatskoj: to se događa nakon pada Vukovara i žestokih napada po cijeloj dužini bojišnice, kad se samo čekalo kad će se javiti da je još nešto palo".

Dolaskom gardijske brigade konačno se uspostavila ravnoteža snaga na južnohrvatsko-hercegovačkom ratištu. Općenito u razdoblju studeni-prosinac propala je velika operacija koju je zamislio generalštab JNA. Na svim bojišnicama njezine su snage zaustavljene, a predviđeni ciljevi su samo djelomično realizirani. Posvuda su snage JNA bile nadomak ostvarenja predviđenih ciljeva, no nisu više imale dostatnu snagu da svladaju hrvatske obrambene postrojbe, te da realiziraju ciljeve. Tako je bilo i na južnom bojištu. U takvu pat-položaju, koji je dugoročno išao protiv velikosrpskih interesa, 2. siječnja 1992. potpisano je „Sarajevsko primirje“. Tijekom idućih mjeseci, točnije do početka ožujka 1992., uz manje incidente, je mirovala cijela bojišnica od Bistrine do Stolova. I jedna i druga strana prikupljale su snage i pripremale se za drugu, presudnu rundu, u travnju i svibnju 1992 godine.

Prekid oružanih sukoba na krajnjem jugu Hrvatske i formalno je uspostavljen sklapanjem sporazuma o prekidu borbi na području općina Metković i Dubrovnik, 7. prosinca 1991. u cavatskoj luci. Prema tom sporazumu koji su sklopili predstavnici Vlade RH, ministri Davorin Rudolf, Iban Cifrić i Petar Kristić, s jedne strane, i Vrhovna komanda oružanih snaga SFRJ, koju je zastupao viceadmiral Miodrag Jokić, dogovoreno je u točki 1. sljedeće: "Obje strane su suglasne da u cijelosti strogo poštuju prekid oružanih borbi na čitavom području općina Metković i Dubrovnik, i da neće poduzimati nikakve oružane napade, ni bilo kakva kretanja prema protivnoj strani, niti djelovanja na kopnu, na moru i s mora te iz zraka". Tim sporazumom dogovoreno je također imenovanje zajedničkih komisija za pojedine sektore bojišnica, zaduženih za nadzor provođenja sporazuma kao i uspostava veza između zapovjedništava. Provođenje sporazuma prema sporazumu trebali su pratiti promatrači EZ-a. No okupacijska vojska je na zapadnodubrovačkom bojištu

prekršila ovaj sporazum, nastavivši s napadima do pred kraj prosinca, kada i tu prestaju borbe.

....I pomorski promet bio je u posvemašnjoj blokadi. Nakon što je JRM kratkotrajno prekinula blokadu Luke Ploče krajem rujna, ponovo ju je zavela 3. listopada, ne dopuštajući niti jednom brodu da uplovi. O tome su se brinuli ratni brodovi usidreni u vodama neretvanskog kanala. S tih brodova terorizirano je sve što je plovilo u kanalu. Na hvarske ribare pucano je, a brodica s Troskom koja se zaputila iz Metkovića u Split potjerana je nazad. Zbog toga se stvorilo pravo „začepljenje“ s teretnim brodovima, koji su uglavnom prevozili teret za BiH. Ti novovjekni srpski pirati prekinuli su djelomično blokadu 25. listopada da bi uplovio brod „Molat“ s 36.000 tona ugljena za Zenički metalurški kombinat. To je učinjeno nakon očajnog vapaja radnika željezare Vrhovnoj komandi JNA, da će im se ugasiti peći i propasti kombinat. Takvim potezom Jna je željela popraviti svoj imidž među pučanstvom BiH. Nakon toga blokada je obnovljena. S rasplamsavanjem rata u Poneretvlu prekinut je i željeznički promet sa Sarajevom i ostatkom Bosne. I dok su naknadno teretni vlakovi ipak povremeno odlazili na sjever, putnički promet u smjeru Sarajeva obnovljen je tek 16. veljače 1992., no samo za kratko. Miniranje mostova i pruge, oružani prepadi srpskih pobunjenika na vlakove već su u ožujku prekinuli putnički promet, a u travnju bio je posve obustavljen sav željeznički promet. Može se slobodno konstatirati da je već krajem 1991., a zbog velikosrpske agresije, zamro čitav veliki željezničko-lučki pogon u Metkoviću i Pločama.....

....U pločanskoj općini već je odranije bilo smješteno oko 2000 izbjeglica i prognanika. Za prihvrat novog vala od 2500 izbjeglica bilo je potrebno otvoriti do tada nekorištene hotele „Laguna“ i „Labineca“ u Gracu, turističko naselje „Morenia“ i auto-kamp „Uvala borova u Podaci. Još oko 1500 izbjeglih osoba našlo je zaklonište u domovima Pločana. Tako je do 12. travnja u pločanskoj općini, koja je u usporedbi s metkovskom bila neusporedivo sigurnija, smještaj našlo oko 6000 izbjeglica. Budući da je to bio ogroman teret za općinu Ploče, njezino je vodstvo od Vlade RH zatražilo hitnu pomoć u hrani i ostalim potrepštinama. Do 13. travnja broj izbjeglica na području općina Metković, Ploče i Makarska povećao se ne čak 35.000 ! Glavnina ih je bila smještena po mjestima makarskog primorja. U Baškoj Vodi broj izbjeglica čak je dva puta premašio broj domicilnog stanovništva. Izbijanjem srpskih postrojbi na Neretvu i početkom bombardiranja Čapljine i Mostara, u hrvatsko Poneretvje slili su se novi deseci tisuća izbjeglica. Tako je već 13- travnja u općini Ploče, na području od Podace do Komina, bilo registrirano 12.500 izbjeglica, a cijela je općina tada imala 13.000 stanovnika ! Oko 5000 izbjeglica bilo je smješteno u hotelima, odmaralištima i autokampovima, a čak je 7000 smještaj našlo u privatnim kućama. Najveći teret podnio je ipak Gradac, mjesto s 1200 stanovnika, gdje je bilo smješteno čak 6000 izbjeglica. Priljev novih grupa se nastavlja, a više nije bilo smještajnih kapaciteta, pa se počelo izbjeglice prebacivati trajektom na Pelješac, gdje su smješteni u Trpanj, na Korčulu i Hvar. Za

prehranu tih novih 6000 izbjeglica općina Ploče iz svog je proračuna izdvojila 2 milijuna HRD.

Da bi se pomoglo dalmatinskim općinama preopterećenim izbjeglicama, Ministarstvo rada, socijalne skrbi i obitelji, 13.travnja im je uputilo pomoć od oko 400 tona uglavnom prehrambenih proizvoda. Dio te pomoći dopremljen je i u neretvanske općine.....

ČETVRTI ZRAČNI NAPAD - OPUZEN I PLOČE 12. SVIBNJA 1992.

Nakon punih sedam mjeseci od teških razaranja koje su Ploče podnijele tijekom napada JNA, a kao osvetu za gubitak skladišta oružja na Malim Barama, grad Ploče ponove se našao na udaru neprijateljske vojske. Ne može se reći da građani drugog grada Poneretvlja od rujna 1991. nisu osjetili ratno stanje. Branitelji iz Ploča bili su angažirani na zapadnodubrovačkom bojištu, a grad su redovito preljetali zrakoplovi JRZ-a. Nakon eskalacije rata u Hercegovini i početka napada na općinu Metković stanje se i u Pločama uvelike pogoršavalo. Gotovo svakodnevno oglašavale su se sirene za zračnu opasnost zbog preljetanja neprijateljskih zrakoplova, na sreću do 12. svibnja bez posljedica. Pomorsku blokadu koju je 1991. provodila JRM, sada je zamijenila kopnena blokada, koja je nastala zbog prekida svih veza s BiH. U općini Ploče tijekom travnja i svibnja 1992. sklonište je našlo, i to samo registriranih, 13.510 izbjeglica, dakle otprilike jedna izbjeglica na jednog stanovnika. Škole i vrtići prestali su raditi, a ugostiteljskim i trgovačkim objektima zabranjen je rad nakon 20 sati. Uvedeno je obvezatno zamračenje. Ukratko, Ploče su živjele u pravim ratnim uvjetima, no rat se u Ploče, u svom pravom smislu, vratio u večernjim satima 12. svibnja 1992.

Istoga dana u kasnim popodnevним satima skupina zrakoplova raketirala je i bombardirala Gabelu i još neka mjesta u Hercegovini, nakon čega su se zaputili k jugu. Oko 16:00 sati napali su i mitraljirali šire područje Hutova, pri čemu su ranjena dvojica branitelja. Nakon toga tri zrakoplova produžila su prema jugozapadu. Usput su nekoliko raketa ispalili u smjeru Opuzena, no bez posljedica. Jesu li to bili isti zrakoplovi ili druga skupina zrakoplova, nije pouzdano sigurno, no u sumrak oko 19:55 sati, tri zrakoplova, (prema tvrdnji B. Vuletića i izvješćima datim u javnosti u općini Ploče) tipa „MIG-29“ iznenada su napala Ploče. Napad je izведен iz dva pravca. Jedan zrakoplov doletio je iz pravca Pelješca, te je s velike visine, s oko 4000 m, izbacio tri bombe po 250 kg tzv. "krmače". Prvi cilj mu je bio hotel „Ploče“, u kojem je u tom trenutku bila smještena ratna bolnica. No umjesto na bolnicu, bomba je pala na plažu stotinjak metara od zgrade. Druge dvije bombe usmjerene su na vojarnu u kojoj je bila smještena vojska. No i one su promašile pa su namjesto zgrade bombe pale kod spremnika za vodu u vojarni. Nakon bacanja bombi zrakoplov se izvukao i odletio prema Rabi. Gotovo istovremeno druga dva zrakoplova iz pravca Svetog Ilije, tj. Vrgorca, nadlijetala su velikom brzinom na

visinama oko 1500 do 2000 m i raketirala i mitraljirala objekte te područje skladišta Malih Bara. Pogodjeno je i brdo Baćine.

Poslije bojnog djelovanja zrakoplovi su se izvukli i odletjeli također u pravcu Rabe. Budući da su letjeli velikom brzinom i relativno precizno gađali ciljeve, može se pretpostaviti da su se sigurno ranije dobro uvježbali za izviđanje te akcije.

Protuzrakoplovna obrana Ploča bila je posve iznenađena, kako zbog toga što dojave o ciljevima u zračnom prostoru od službe ranog otkrivanja i javljanja nije bilo, tako i zbog opuštanja postrojbe krajem dana. Osobito iznenađenje neprijatelj je postigao na sjevernoj strani obrane grada, gdje su bili raspoređeni topovi M55 – A4 20/3 mm i lako prenosivi raketni sustav „Strijela 2M“ (SA – 7). Poslužitelji su bili na oruđima ali uopće nisu otvorili paljbu. Na južnoj strani obrane grada bila su raspoređena protuzrakoplovna oruđa 40/1 mm i uspjeli su otvoriti paljbu s dva topnička voda na neprijateljski zrakoplov iz pravca Rote. Na dva zrakoplova koja su doletjela iz sjeverozapadnog pravca strijelac-protuzrakoplovac s borbene točke Gradina lansirao je protuzrakoplovnu raketu „Igla“ (SA-16) u odlasku, no nije pogodio cilj, dobrim dijelom zbog proturaketnog manevra zrakoplova. Zbog tog iznenađenja za postrojbu PZO Ploča po zapovjedi je formirana komisija za ispitivanje slučaja. Također je postavljen zahtjev da drugi bataljun ZMIN-a postavi promatrače i sredstva na mjesta s kojih bi postrojbe PZO bile pravovremeno uzbunjene da se ne bi ponovilo slično stradanje.

U napadu nije bilo poginulih i ranjenih građana ni vojnika. Tome je zasigurno pridonijelo i to što je znak zračne opasnosti, koji je dan zbog ranijeg preleta zrakoplova, u 18:10, pučanstvo pošlo u skloništa u kojima je ostalo sve do poslije ponoći, kad je označen prestanak uzbune. No zato su materijalne štete bile strahovite, posebice na objektima u Luci. Najveća šteta nastala je na najnovijem i najmodernijem velikom silosu za pretovar žitarica „Gran“ – skladište. Njegov transportni sustav je posve uništen. Taj kapitalni objekt, srce lučke tehnike, bio je vrijedan 14 milijuna dolara. Bio je, prema riječima direktora Ivana Pavlovića, „nov i još neotplaćen“. Na njemu je izbio i požar, koji je brzom intervencijom vatrogasaca lokaliziran. Prema riječima Srećka Eraka, direktora općeg sektora u Luci Ploče, u taj silos uskoro je trebalo biti dopremljeno žito za ratom ugroženo pučanstvo BiH. Za rad su onesposobljene i dvije portalne lučke dizalice, a još ih je nekoliko oštećeno. Uništen je i dio obale. Prema prvim neslužbenim procjenama u Luci je pričinjena šteta veća od 10 milijuna dolara. Svjedok raketiranja bio je Vaso Suvajac, čuvar Luke, koji je o tome rekao: „*Sram mi je kazati da sam pravoslavac, jer to što oni čine ne bi ni živina. Dva su aviona doletjela iz pravca Makarske ili Vrgorca, ne znam točno, raketirali grad, a jedan je avion u niskom letu doletio od Pelješca i gađao Luku. Čim je izbacio raketu naglo se podigao i otišao u istom pravcu odakle je i došao*“. Nakon napada luku je brzo napustio, s nekompletiranim teretom i posljednji brod strane plovidbe koji je u njoj boravio . egipatski „National Star“.

Posljedica napada bile su i znatne štete po gradu. Od snažnih detonacija u tzv. gornjem dijelu grada, poprilično je oštećen dječiji vrtić, popucala su stakla na

robnoj kući „Pločanka“ i na više stambenih i ugostiteljskih objekata. Požari koji su prouzročile eksplozije po gradu ubrzo su bili lokalizirani i ugašeni intervencijama gasitelja. Sutradan nakon napada održana je izvanredna sjednica Predsjedništva SO Ploče i Izvršnog vijeća, na kojoj se raspravljalo o pogoršanju sigurnosne situacije poslije tog napada. Uz Vitka Tomaševića (gradonačelnika) i Nevenu Jelavića (predsjednika općinske vlade) prisustvovali su i kapetan fregate Stjepan Bernadić (pomoćnik zapovjednika HRM za južni Jadran) te Zlatko Raič, Boško Šiljeg i dr. Filip Šalinović (pločanski zastupnici u saboru). Nakon što su iznesena izvješća o posljedicama napada i sigurnosnoj situaciji, doneseni su zaključci da zbog eskalacije rata i nadalje ostaju na snazi mjere obvezatnog zamračivanja, ograničenja rada ugostiteljskih objekata i trgovina do 20 sati, te prekid nastave u školama. Određeno je da Štab civilne zaštite preuzme sve mjere pripravnosti prema svojim procjenama. Poduzeća koja djeluju u ratnim uvjetima provodit će mjere zaštite ljudstva i materijalnih dobara, a uvodi se i radna obveza. Zbog straha od novih napada u poduzećima u industrijskoj zoni – „Plobest“ i „Kartonplast“, obustavljena je proizvodnja do 18. svibnja. Zaključeno je također da se za sve razorene gospodarske i druge objekte tijekom raketiranja utvrde štete i u što kraćem roku saniraju oštećenja, da se radno sposobnim građanima u dobi od 18 do 60 godina ne dopusti napuštanje područja općine, a da se istodobno zbog sigurnosnih razloga više radi ne smanjenju broja izbjeglica u općini. Važan zaključak bio je i to da se što prije osnuje Radio-postaja Ploče, da bi se poboljšalo informiranje, koje je u ratnim uvjetima prijeko potrebno. Od Policijske postaje zatraženo je da njezini djelatnici pojačaju aktivnosti u otkrivanju pete-kolone. Na osnovi te odluke 28. svibnja 1992. počela je raditi Radio-postaja Ploče.

ŠESTI ZRAČNI NAPAD - PLOČE 15. SVIBNJA 1992.

Za razliku od napada 12. svibnja koji je posve iznenadio protuzračnu obranu Ploča, napad koji su neprijateljski zrakoplovi pokušali izvesti 15. svibnja bio je više nego spremno dočekan. Nakon što je otvorio protuzračnu paljbu topnički vod 40/1 mm, napadački zrakoplovi odmah su odustali od napada na grad i povukli se. Tako su Ploče spašene od novog besmislenog razaranja. Bio je to ujedno i posljednji pokušaj zračnog napada na Ploče.

Nakon što im nije uspio napad na Ploče, zrakoplovi su se zaputili u smjeru neumske općine, gdje su oko 12:30 sati bombardirali područje Hrasna. U međuvremenu se, nakon napada 12. svibnja život u Pločama uglavnom normalizirao, a glavnina oštećenja u gradu sanirana je. Ploče su ipak, za razliku od Metkovića, bile daleko od bojišnice.

Z A K L J U Č A K

U jednom ovakvom radu, koji obuhvaća jako puno zasebnih tema, a čija je osnovna poveznica jedan zemljopisni prostor, teško je dati jedan jednostavan zaključak. Stoga ću ovdje prezentirati samo nekoliko najvažnijih točaka iz obrađene problematike.

Važno je naglasiti da zahvaljujući kompaktnosti hrvatskog etničkog korpusa u donjem Poneretvlju, hrvatsko Poneretvlje nije proživjelo sve faze velikosrpske agresije, kao što je bio slučaj sa ostatom Republike Hrvatske. Ovdje se nije dogodila otvorena pobuna lokalnog srpskog Življa, niti je 1991. bilo izravne oružane agresije na samo hrvatsko Poneretvlje. No i ovdje je, kao i ostalim hrvatskim krajevima, došlo do formiranja obrambenih oružanih postrojbi i djelatnosti koje su imale za cilj obranu od JNA (akcija „Zelena tabla“), a što je imalo veliki značaj za sveukupnu obranu južne Hrvatske. Istodobno je Poneretvlje bilo izloženo specifičnom pritisku velikosrpskih snaga s područja istočne Hercegovine, a koji se nije osobito razlikovao od onoga vršenog na nesrpsko pučanstvo u istočnoj i središnjoj Hercegovini.

Početkom srpsko-crnogorske agresije na dubrovački kraj, pučanstvo hrvatskog Poneretvlja aktivno se uključuje u obrambene aktivnosti i to primarno kroz svoju domicilnu 116.brigadu HV-a. Što se tiče djelovanja ove brigade, koja je tijekom kritičnog razdoblja 1991./1992. bila uglavnom angažirana na području južne Hercegovine, ono se može sagledati samo kroz sveukupno djelovanje HV-a u BiH, a koje je vezano uz više čimbenika. Prvi je zemljopisna povezanost BiH i Hrvatske. JNA i srpske paravojne postrojbe su u svojim okupacijskim planovima i djelovanjima teritorije obiju republike tretirale kao jedinstvenu bojišnicu, ne uvažavajući državne granice Hrvatske i BiH, te su naizmjenično koristile teritorij jedne republike radi izvođenja vojnih djelovanja protiv druge. Stoga je HV bio primoran, radi stvaranja povoljnije operativne pozicije i neutralizacije protivnika, ulaziti u državni prostor BiH, što je na Južnom bojištu bilo osobito vidljivo u prvoj polovici 1992. i operacijama deblokade Dubrovnika. Drugi čimbenik je postojanje brojnog hrvatskog Pučanstva u BiH, koje je bilo izloženo velikosrpskoj agresiji, pa je Hrvatska imala legitimno pravo pomoći BiH hrvatima u obrani. Vojni argument govori u prilog angažmanu HV-a u BiH, i to posebice na Južnoj bojišnici, na kojoj je agresorska vojska uglavnom djelovala s područja Hercegovine, i imala za krajnji cilj izbjjanje na Jadransko mora te zauzimanje sveukupnog hrvatskog južnog državnog teritorija, dok je samo područje hrvatskog Poneretvlja bilo izloženo teškom topničkom i zrakoplovnom djelovanju agresorske vojske, primarno usmjerenom protiv civilnog stanovništva. Tako ulazak HV-a u BiH, pa i 116.brigade treba primarno sagledati kao reakciju na velikosrpsko agresorsko djelovanje. Kao najjača postrojba na ovoj bojišnici, 116.brigada uspjela je tijekom 1991. spriječiti prodor agresora u hrvatsko Poneretvlje i dalje prema Splitu, te nastavak presijecanja dalmatinskog priobalja. Uspješnim obavljanjem ove zadaće 116. brigada omogućila

je provođenje kasnijih oslobodilačkih akcija dubrovačkog kraja i sprečavanja posvemašnje okupacije BiH 1992., a kako je bilo predviđeno velikosrpskim planovima.

Što se tiče djelovanja lokalne srpske etničke zajednice, ona je usprkos svojoj malobrojnosti pokušala uz pomoć srpskih ekstremističkih skupina iz istočne Hercegovine i postrojbi JNA, uzeti učešća u oružanoj pobuni protiv legalnih organa vlast RH. Bilo je više aspekata toga djelovanja. Vojno – jedan dio njenih članova osobno je sudjelovalo u izravnoj oružanoj agresiji na Hrvatsku pridruživši se JNA i paravojnim postrojbama. Samo uspješna obrana od strane hrvatskih oružanih snaga i preventivne policijske akcije onemogućili su da se i ostali naoružani pojedinci aktivno uključe u oružanu pobunu. Politički – koristeći činjenicu da na istočnoj obali Neretve postoji nekoliko manjih sela u kojima je obitavalo srpsko pučanstvo, velikosrpsko ideološko vodstvo je stvorilo mit o Neretvi kao „pravednoj granici“, te o Poneretvlju kao starodrevnoj srpskoj zemlji koja mora biti u sklopu srpskih zemalja. Taj mit su svojski potpomagali neki od pripadnika srpske etničke grupe Poneretvlja. Iz toga je proizašao i bojkot, te otpor naprema legalno izabranim organima vlasti RH, u što se uključio najveći dio srpske zajednice Poneretvlja. Medijski – koristeći srpsko-crnogorsko-bosanske informativne medije naklonjene velikosrpskoj ideji, srbi Poneretvlja predstavlјali su se ugroženima i proganjanima, dajući time materijal za medijsku pripremu predstojeće velikosrpske oružane agresije na hrvatsko Poneretvlje. Samo brojčana malobrojnost Srba Poneretvlja, promišljeni potezi hrvatskih upravnih i policijskih organa, te uspješan oružani otpor spriječili su da ove djelatnosti ne naprave puno veću štetu i ne dovedu do još ozbiljnije ugroženosti ovoga dijela RH od velikosrpskih aspiracija i agresije.

Ratna zbivanja uvelike su se odrazila na sve aspekte života pučanstva hrvatskog Poneretvlja, posebice gospodarstvo. Naime, uz agrarnu proizvodnju, život pučanstva Poneretvlja uvelike je ovisio i o trgovini i prometu sa susjednom BiH, a višegodišnja ratna zbivanja posve su poremetila sve uobičajene gospodarske procese, a koji se do danas nisu normalizirali.

Procjenjujući sveukupna događanja vezane uz Domovinski rat u hrvatskom Poneretvlju, može se slobodno ustvrditi da je, usprkos nizu nesnalaženja, grešaka i promašaja, pučanstvo hrvatskog Poneretvlja dalo izuzetno veliki doprinos obrani Republike Hrvatske, dobro „odradivši“ svoj dio zadatka – spriječena je okupacija delte Neretve, istjerana okupacijska vojska uz minimalne štete i gubitke, i to uglavnom domaćim snagama, stabilizirana bojišnica na susjednom dubrovačkom području i stvoreni uvjeti za kasniju deblokadu Dubrovnika, te data logistička osnova svim pristiglim postrojbama HV-a da tu operaciju izvedu. Također je obranjeno hrvatsko pučanstvo susjedne Hercegovine (naravno koliko je u datim uvjetima to bilo moguće.) Bez da je pučanstvo hrvatskog Poneretvlja angažiralo sve svoje snage u obrani domovine, i pri tom platilo visoku cijenu u životima svojih branitelja i civila, tijek Domovinskog rata na krajnjem jugu Republike Hrvatske (ali i BiH ne bi mogao poprimiti tako povoljan razvoj kao što ga je imao, a što je

najbolje vidljivo iz toga da je ovdje hrvatski etnički i državni prostor oslobođen već 1992. godine, dok se u ostalim dijelovima Republike Hrvatske (ali i BiH) to dogodilo tek 1995. godine.

Korišteni ulomci knjige „HRVATSKO PONERETVLJE U DOMOVINSKO RATU“ autora Jakše Raguža koje se odnosi na ovaj dio Dalmacije,Neretve,Pločai naravno nas pločana.

ISTINA O LUČKOJ GARDI

Dragi čitatelji, ako ste došli do ovog poglavlja znači da vas ova tema zanima posebno što se tiče našeg grada i šire okolice. Zato sam u opisivanju onoga što je Lučka garda ili Lučki vod učinio i htio podsjetiti vas što se u tom razdoblju događalo u našem gradu, HDZ-u, policiji, vojsci, Vladi RH, na teritoriju RH i u susjednim državama u svrhu boljeg razumijevanja stanja koje je tada vladalo u ex Jugoslaviji. Ovo poglavlje započet će dokumentom iz 1962. godine da vidite što su radili naši stari, kako su živjeli i kakvu su viziju imali u razvoju luke i grada Ploča, tekoliko je radnika i poduzeća tada bilo u našem gradu, jer pojedinci nikako ne mogu shvatiti da povijest nije počela kad su oni došli na vlast. No prije toga moram naglasiti da je temelje grada Ploča udario ing. Boris Karokoz koji je pobijedio dubrovački, splitski i metkovački lobi koji su se grčevito borili da luka ne bude u Pločama. Ovo razdoblje pločanske povijesti pišem i zbog naše djece koja nemaju gdje to pročitati, jer kao i sve ostalo i pločanski arhiv nalazi se u Metkoviću. Roditelji ne pričaju svojoj djeci što je i kako bilo. Da su zaposleni bilo bi mi jasno. Možda ih je stid što ne mogu njihova djeca i unuci živjeti kao što su oni živjeli. Nije ovo plakanje za nečim što je bilo, nego plakanje za onim što su nam naši napravili, jer od istočnih susjeda nije se moglo ništa bolje niti očekivati. Ali hajdemo se uvjeriti u tadašnju gospodarsku sliku našeg grada i kako je izgledao - ovo potražite pod dokumentom [***br.1**](#)

Nastavit će isto tako s dokumentom iz razdoblja 1968-72. godine prošlog stoljeća. Zašto samo po jedan dokument? Zato jer mi nije cilj pisati cijelu povijest Ploča, već da s nekim dokumentima demantiram priče koje se provlače i koje slušamo zadnjih 40 godina. Tko je pokušao osnovati Maticu Hrvatsku u Pločama, među zadnjima u Dalmaciji 29. lipnja, a 25. prosinca 1972. godine ugasio, tko je kažnjen za svoje djelovanje u MHi koliko, a tko je profitirao od Hrvatskog proljeća? Ovom spisu kojeg je napisao KOS pomogla je i pločanska UDBA koje je vrlo dobro radila u Pločama. Čitanjem ovih dokumenata vjerujem da vam neće biti dosadno i oni malo stariji moći će dobro sastaviti kockice i neke stvari će im biti puno jasnije. Ako bi se netko htio baviti pisanjem povijesti našeg grada po ovoj temi rado bih pomogao, jer imam nešto dokumentacije. Dosta Pločana posjeduje dokumente u zadnjih pola stoljeća jer su obnašali vodeće funkcije u gradu, a zašto nitko nikada nije pisao o tim događajima ne znam. Jedno je sigurno - nezamjeranje, jer usmena predaja je najbolja, a poslovica kaže da „sto puta izrečena laž postaje istina“. Zato i hoću ostaviti nešto napismeno i dajem mogućnost moguće pogreške odnosno ispravke sa ciljem da ovaj pisani dokument bude „živa“ istina, jer nema te osobe koja je obnašala neku pa i manju funkciju u Pločama o kojoj tajne službe SFRJ nemaju „zabelešku“. U članku „Slobodne Dalmacije“ od 24. prosinca 1971. godine, dakle u vrijeme obračuna u Karadžorđevu, objavljen je članak pod naslovom „Likvidiranje ogranka Matice hrvatske“, u kojemu se tadašnji komunist i predsjednik Skupštine općine Metković Luka Bebić osvrće na gašenje ogranaka te hrvatske kulturne organizacije: „Na današnjoj sjednici SO Metković, u želji da se što prije provedu u

djelo riječi druga Tita i zaključci sjednice Predsjedništva SKJ i 23.sjednice CK SKH,predsjednik Luka Bebić izložio je program djelovanja Skupštine mjesnih organa u suzbijanju nacionalizma i šovinizma i svih drugih pojava kontrarevolucionarne djelatnosti. Zaključeno je da se odmah poduzmu mjere za likvidaciju Matice hrvatske kao osnovnog žarišta nacionalističkih i šovinističkih djelatnosti. Još u toku dana njezine prostorije su zapečaćene,a financijsko poslovanje podvrgnuto kontroli“,navodi se u uvodu teksta. U tekstu nadalje stoji kako su općinari na čelu s Lukom Bebićem zatražili od pravosudnih tijela „brže,energičnije i efikasnije poduzimanje svih mjera koje zakon predviđa protiv nacionalizma i šovinizma drugih neprijateljskih djelatnosti“. Gašenje pločanske MH nije bio neki problem, jer su imali svega 25 članova i tri struje,dok je MH Metković imala 471 člana. I tada je važilo pravilo kao i dvadeset godina poslije: ne treba baš puno članova MH da se ne naruši ravnoteža onih koji su smatrali da su Bogom dani da vladaju. Normalno je bilo da su vodeći ljudi MH bili intelektualci širokih vidika i prije svega Hrvati i sa željom za hrvatskom kulturnom, gospodarskom i sveukupnom samostalnosti i suverenosti. Je li istina da se u pločansku MH nije mogao učlaniti obični radnik, ali domoljub, s KV ili sa srednjom stručnom spremom? U ogranku Metković bilo je visokoškolovanih ljudi ali i puno „običnih“ malih ljudi koji nisu dopustili doslovno gašenje MH u Metkoviću,dok se u Pločama, uz prvu prijetnju te iste njihove partije, ugasila brzinski. Ustav iz 1974. godine donio je nešto dobro svim republikama,ali ne tzv.sedmoj republici - JNA i generalštabu, jer nisu odobravali ustrojavanje Narodne obrane, republičke teritorijalne obrane. Za ostvarivanje svojih planova o velikoj Srbiji prvo je trebalo oduzeti oružja od svih štabova TO u Jugoslaviji osim Srbije,a jedina Slovenija nije htjela poslušati naredbu i predati oružje na „čuvanje“JNA.[***br.2**](#)

18.listopada 1989. godine pročitajte izjavu s osnivačkog skupa općinskog odbora HDZ-a Kardeljevo. Nisam htio stavljati originalnu dokumentaciju i novinske komentare, već šest listova iz Glasnika HDZ-a koji je izašao koncem 1989.godine.Ovaj važni događaj za Ploče ne bih htio posebno opisivati jer bih se ponavljaо, a i oni su sve rekli o sebi, u što ćete se moći uvjeriti.[***br.3**](#) Kronologija aktivnosti lučkog internog voda ili Lučke garde bit će pomiješana s događajima koji su se dogodili u Hrvatskoj u tom vremenu,tek toliko da vas se podsjeti,približi i uvede u vrijeme prije,za i poslije ratnih događaja na širem području Grada Ploča.

VAŽNI DOGAĐAJI U 1990. GODINI

1.siječnja, denominiran dinar – 10.000 dinara postalo 1 dinar,utvrđen novi tečaj njemačke marke (DEM) 7 din = 1 DEM, a 12 din = 1USD. To je prvi veći udar na građane SR Hrvatske od strane Narodne banke Jugoslavije i njenog premijera Ante Markovića.

23.siječnja, sazvan 14.kongres CK KPJ koji je ujedno bio i posljednji.Republički CK Slovenije i Hrvatske napustili zasjedanje i odlučili se za višestranačje znajući da ne

mogu dobiti sljedeće izbore. Razlog prekida sjednice je drugi veliki signal svim jugoslavenskim narodima da je rat na ovim prostorima sve izgledniji. Prvi se zbio 28. lipnja 1989. na mitingu istine, godišnjici kosovske bitke na Gazimestanu, što je bio znak da je SANU (Srpska akademija nauke i umetnosti), sa svojim Memorandumom, a uz potporu Slobodana Miloševića, Generalštaba i JNA zadnje tri godine ostvaruje san o velikosrpskoj hegemoniji.

10.veljače, održala se osnivačka skupština HDZ-a za Općinu i grad Metković u Domu kulture s početkom u 19:00 sati. Pozivnice je poslao 4. veljače Inicijativni odbor HDZ-a, odnosno Luka Bebić. Ali to nije smetalo vodstvu HDZ-a grada Metkovića, da uporno slavi godišnjicu osnivanja stranke 28. listopada, znači 102 dana prije nego što se taj događaj stvarno dogodio. Naši susjedi su skloni i mijenjanju pločanske povijesti, u što ćemo se uvjeriti 13-14. rujna 1991. godine.[*4](#)

17.veljače, por. fregate Dejen Nikolić, "organbezbednosti" 16. Diviziona minolovaca pravi, „zabeleške“ o alternativnim strankama na području SO Kardeljevo u koje spada i gore navedena pozivnica za osnivačku skupštinu i proglašen HDZ-a, te pristupnica za članstvo u Socijalistički savez Hrvatske. U „zabeleškama“ SDS-a i KOS-a možete vidjeti da te službe ne baš točno i provjereno pišu i spominju datume, pa tako pišu da je „HDZ u Kardeljevu osnovana 17.06.1989. godine.....“ [*5](#)

24.i 25.veljače, u Zagrebu se održava Sabor HDZ-a, a izabrani su ovi izaslanici iz Kardeljeva odnosno Ploča, baš svi iz mjesne zajednice Ploče.[*6](#)

26.ožujka, općinski sud u Pločama obustavlja prekršajni postupak protiv **petorice** osnivača HDZ-a: **Velibora Kikereca, Filipa Šalinovića, Luke Šiljega, Vedrana Sršena i Radinka Medaka**. Da li je bio još netko valjda bi se našao na optužnici, ali ako nije, tek tada je zanimljivo zašto nije. Zašto prva četvorica negiraju da je tom sastanku bio prisutan i Radinko Medak, blagajnik Općinskog odbora HDZ-a? Možda su nespojivi ili je pojedincima nedostajalo pravih, školovanih „kadrova“ i silom prilika štitili Radinka Medaka.[*7](#)

27.ožujka, pojačane predizborne aktivnosti u Kardeljevu - stranačke, političke i obavještajne dovele su do toga da vodstvo Luke Ploče, odnosno generalni direktor Ante Jelčić, zabranio bilo kakvu stranačku aktivnost u luci Ploče preko našeg lista „Lučki radnik“. [*8](#)

Proteklih mjeseci veoma su aktivne stranke koje se bore za vlast: SDP i HDZ i to uz brižan nadzor tajnih službi u našem gradu, pa pogledajte djelovanja alternativnih stranki na području SO Kardeljevo. [*9](#)

11.travnja, za prve demokratske višestranačke izbore za Sabor SR Hrvatske kandidiralo se 1705 kandidata za 356 zastupničkih mesta. U prvom krugu za Sabor izabранo je 116 zastupnika HDZ-a, od toga četvorica iz Ploče, a kad pridodamo jednog iz SDP-a, super rezultat, za čistu peticu i sa pravom smo puno očekivali od naših saborskih zastupnika. (?)

13.svibnja, prekid nogometne utakmice Dinamo - C.Zvezda, masovna tučnjava na stadionu, milicija stala na stranu srpskih navijača. Najpopularnija pjesma u Hrvatskoj je „Mojoj Majci“ od Prljavog Kazališta: „zaspala je zadnja ruža Hrvatska...“ u to vrijeme jača i od „Ustani Bane...“

14.svibnja, poslije izbora u RH načelnik Generalštaba donosi odluku o oduzimanju oružja Teritorijalne obrane i prebacivanje u vojna skladišta radi sigurnosti. Ustav iz 1974.godine donio je i neke dobre promjene u društveno političkom životu Hrvata, te je tako dao veće ovlasti republikama u samoupravljanju, samoopredjeljenju, nepromjenjivosti granica, pa i stvaranju „svoje vojske“, odnosno teritorijalne obrane. Vodstvo JNA nije bilo zadovoljno takvom odlukom, jer se umanjuje važnost Jugo-armije. Hrvatska T.O. u sklopu Jugoslavije je bila vojno, tehnički i kadrovski najnaprednija i brojila je oko 200.000 ljudi pod oružjem. To nezadovoljstvo kulminiralo je **14.svibnja 1990.** godine i Milošević prelazi s riječi na djela. Ovdje treba napomenuti da TO Slovenije nije htjela vratiti oružje i staviti ga pod nadzor JNA.

15.svibnja, JNA je nestrpljiva pa preko predsjednika predsjedništva SFRJ Borislava Jovića traži da JNA izade na granice Jugoslavije.

28.svibnja, priopćenje pločanskog HDZ-a o **razlozima nedolaska** na sjednicu Skupštine općine Kardeljevo koja je bila konstituirajuća, dvije istine jednog problema. [***10**](#)

11.lipnja, dostava imena HDZ-a za funkcije u Skupštini općine Kardeljevo, (DPV, VMZ i VUR), mahom svi iz Mjesne zajednice Ploče, a posebno me se dojmilo vijeće mjesnih zajednica (VMZ), kako tada, tako i sada. Od 27 odbornika HDZ-a samo je gđa Ljubica Petrović s područja mjesne zajednice Kardeljevo (Ploče). Kao i danas, selo vodi grad, „živio ha-de ze“. [***11**](#)

14.kolovoza zapisnik sa sjednice izvršnog odbora OO HDZ-a [***12**](#)

23.kolovoza Izvršno vijeće Općine Kardeljevo donosi zaključak o određivanju lokacije za izgradnju katoličke crkve sa zvonikom u Kardeljevu. [***13**](#)

Koncem srpnja osnovao se nezavisni sindikat s kojim poslovodstvo Luke Ploče nije htjelo pregovarati. Nezadovoljstvo uposlenika je kulminiralo kad je donesen paket novih akata poduzeća o plaćama i razmještaju radnika. Tijekom mjeseca kolovoza sve više je raslo nezadovoljstvo radnika u luci. Tako je **1.rujna** „Slobodna Dalmacija“ u temi tjedna na 14.str. objavila članak pod naslovom „Smjena gazde ili obaranje direktora? Je li direktora Antu Jelčića „pomeo HDZ“?

Bilo je to vrijeme stabilizacije, kako su tada zvali današnju recesiju i tko uvijek strada nego radnici. Tako je i došlo do štrajka i smjene generalnog direktora g. Ante Jelčića, a u tim akcijama prednjačili su djelatnici plovne dizalice i njihov zapovjednik Mladen Milošević Braco. Nezadovoljstvo radnika luke bilo je i u svim ostalim OOUR-ima (osnovna organizacija udruženog rada). Takvo je stanje potrajalo sve do sredine 1990. godine kad je počelo sve otvoreniye negodovanje

protiv generalnog direktora i „njegovih“ ljudi za nekakvom promjenom u vodstvu Luke Ploče. Ovdje treba napomenuti da, bez obzira na sve ono što će slijediti, smjena generalnog direktora ne bi mogla biti tako „laka“, da Anti Jelčiću nisu okrenuli leđa baš njegovi ljudi. Opravdano ili ne, oni su se nadali nekom boljem položaju i zato su ga napustili. Sramotno od njih, ali to je život naš svagdašnji. Možda su vidjeli da se Jugoslavija raspada, nema partije, nema bratstva i jedinstva i bolje ostati po strani, ne mijesati se. Kako bi luka i grad Ploče danas izgledali da Ante Jelčić nije bio tvrdoglav, a ništa manje hrvatski nastrojen od većine ljudi u novoj demokratskoj stranci? Smjenom direktora Luke Ploče i postavljanjem našeg (uh?) čovjeka shvatili smo da se nešto može postići kad se hoće. Bila je to, zasigurno, prva takva smjena jednog generalnog direktora u SFRJ. To samopouzdanje u vremenu početka verbalne agresije na našu zemlju bilo nam je veoma bitno, jer smo se osjećali snažno, mada ništa nismo imali. Dio novinskog članka. [*14](#)

25.listopada, zapisnik sa sjednice Općinskog odbora HDZ-a.[*15](#)

2.prosinca, pokrenuta istraga protiv šestorice Srba uhićenih u Dvoru na Uni zbog pripreme terorističkih akcija. Među njima bio i srpski kriminalac Željko Ražnatović Arkan i pušten. Zašto? Tko? Zna se.

6.prosinca, zapisnik sa sjednice Općinskog odbora HDZ-a i obavijest iz Središnjice [*16](#)

10.prosinca, svoje pojačane aktivnosti iskazuju i tajne službe Jugoslavije UDBA i KOS. Nije mi cilj dokumentirati sve što su radile tajne službe i koje su osobe bile pod prismotrom, ali vidjet ćete kako državne službe nadziru jedna drugu. Tako je jugoslavenska vojska odnosno KOS nadzirao jugoslavensku miliciju i SJS Ploče. Svatko protiv svakoga.....[*17](#)

Slobodanu Miloševiću i Srbima nije bila cilj samo teritorijalna pretenzija već i monetarna, pa su tako **26.prosinca** tajno upali u monetarni sustav i uzeli 2,6milijardi DEM, a **7.siječnja1991.** Skupština SR Srbije donijela je Zakon o zaduženju kod Narodne Banke Jugoslavije za milijardu i osamsto milijuna dolara i time ponovo upala u saveznu blagajnu. Miloševićev plan o velikosrpskoj hegemoniji, pored sve moguće vojne tehnike i naoružanja što je posjedovala JNA, trebao je i novaca za nadolazeće ratove u Hrvatskoj, BiH i Sloveniji.

VAŽNI DOGAĐAJI U 1991.GODINI

Istina ima samo jedna i zato ću je pokušati ispričati što je moguće vjerodostojnije uz pomoć dokumenata iz raznih izvora. Prva postava Lučke garde je, spletom raznih okolnosti, stvorena od ljudi koji su pretežno radili u luci Ploče i koji su se bavili raznim sportovima: streljaštvom, nogometom, lovom, ribolovom,i.t.d.Nogometna ekipa radnika luke imala je termin u Sportskom centru i

igrali su ligu veterana iz koje će nastati Lučka garda početkom 1991. godine. Prisjećajući se danas tog razdoblja uvjereni smo da svaki Hrvat poslije prvih kninskih barikada počinje razmišljati o pripremama za rat koji će nam biti nametnut. Bilo nam je jasno da je rat neizbjegjan, da se za njega treba pripremiti i to konkretno. Teško vrijeme dolazi, što učiniti, s kim i kome vjerovati, jer doista nisi mogao sa svakim pričati o političkom stanju u Hrvatskoj, pa tako ni u našem gradu, gdje su KOS i UDBA, uz garnizon JNA i flotilu brodova JRM, bili dosta snažni. Istraživali smo sve mogućnosti kako se naoružati, međutim, situacija je u Pločama bila dosta teška i nije nam išla u prilog. Nisi znao kako će reagirati ni onaj kojeg si poznavao na temu naoružavanja, četništva, bratstva i jedinstva, javnog kazivanja da je JNA okupatorska. Malom broju policajaca se moglo vjerovati, kako pričuvnima, tako i redovnima. Naoružanje TO bilo je odneseno u garnizon na „čuvanje“, a štab TO bio je samo formalnost i kao da nije ni postojao. Čelnici raznih stranaka vodili su uglavnom akademske razgovore po kafićima, a pučanstvo Ploča je čekalo i ponašalo se kao da se to njih ne tiče. Pasivnost, nezainteresiranost, čuđenje pa i strah, nije bila odlika samo Pločana, već jedno stanje duha u cijeloj Hrvatskoj. O HDZ-ovom radu imam nekakvu dokumentaciju, dok o radu SDP-a nemam, pa vam je i ne mogu dati na uvid.

25.siječnja, predsjednik RH Franjo Tuđman s hrvatskom delegacijom oputovao u Beograd, gdje mu je predsjedništvo SFRJ naredilo demobilizaciju pričuvnog sastava policije. Istog dana TV Beograd prikazao montirani film o hrvatskom ministru obrane Martinu Špegelju i ilegalnom uvozu oružja u Hrvatsku koji su snimili Informativni centar SSNO-a i „Zastava film“ u suradnji, a snimljen je 19.listopada 1990.godine. Tog istog dana dr.Franjo Tuđman na HTV-u govori o uspješnosti sastanka u Beogradu i kaže: „Bili smo na rubu građanskog rata, ali osigurali smo mir i spokojstvo našim ljudima odnosno hrvatskom narodu“. Dan poslije se prvi put službeno sastajemo u stanu Brace Miloševića. Tema je bila sigurnosno stanje i kako doći do oružja, te što možemo učiniti tu u našim Pločama i koliko nas ima.

Na tom sastanku bili su prisutni: **Mladen Milošević, Tomislav Bule, Vladimir Kiš, Rade Vizintini, Neven Franičević, Branko Barbir, Ranko Barbir, Ivica Bebić, Joško Bebić, Neven Glamuzina, Vjekoslav Begović, Neven Delić, Andrija Buntić, Dalibor Granić, Zdravko Ivičević Čaka, Miško Katić, Josip Malić, Josip Mataga, Veljko Peko, Žarko Raguž, Stipe Štrbić, Branko Glamuzina Subro i Zoran Parmać**. Ljudi koje smo smatrali našima i s kojima smo bili u stalnom kontaktu su Branko Đugum i Ivan Vuksan koji su radili u Carinarnici Ploče. Isto tako, samo prividno iz prvog spiska „ispali“ su Branko Glamuzina i Zoran Parmać, zbog straha da bi možda dobili otkaz u radnim organizacijama gdje su radili. Sastav tada nazvanog Interventnog voda Luke Ploče činilo je trinaest radnika Luke, dva iz Carine, dva iz Azbesta, po jedan iz INE, Dalmacije, ŽTP -a i privatni poduzetnik.

Tada Braco nalazi i prostorije „Rasutih tereta“ u Luci gdje ćemo se sastajati, držati dežurstva i gdje će nam biti štab. Desetak dana poslije toga prekidamo s tim aktivnostima jer smo sami, nemamo naoružanja i donosi se odluka o prekidu, ali

nastavku prismotre svega i svakoga, jer trebale su nam informacije komu možeš vjerovati i kako doći do naoružanja. Nas dvadesetak imali smo sedam lovačkih pušaka i tri pištolja. Prekidamo aktivnosti dežurstva, ali ne i druženje, te „snimanje“ vojnih lica i objekata, stupamo u kontakt s pojedinim podoficirima koji se isto tako nisu slagali s velikosrpskom politikom i ulogom JNA u svemu tome. Pratili smo i aktivnosti agencija, špedicija i raznih predstavnštava koja su tada bila u Luci Ploče, odnosno izvoza-uvzoza. Pri tom ne mislim da smo provjeravali papire nego terete, vizualno posebno skladište „B“ materije u luci i skladište Dračevac, te skladište saveznih robnih rezervi koje su direktno bile pod SIV-om i odgovornom osobom u Pločama Budimirom Heletom. Možda smo se igrali detektiva, ali slažući malo po malo mozaik od pojedinih ljudi iz policije, garnizona, državnih poduzeća, članova SKH, članova HDZ-a, nastavnika, umirovljenika, susjeda i inače građana našeg grada dobili smo što smo tražili, a to je u koga možemo vjerovatiza rat koji je bio sve izgledniji. Nastojali smo doći do podataka koja bi nam vojna lica mogla pomoći u bilo kojem pogledu, snimali vojne objekte, stražarska mjesta, smjene straže, tehničku radionicu, a taj zadatak su obavili Neven Glamuzina i Branko Barbir. Osnovna zadaća Lučkog voda bila je zaštita Luke Ploče i prikupljanje informacija o djelatnosti vojske u Pločama. Normalno je da smo najveću potporu imali u rukovodstvu Luke i manjeg dijela lučkih radnika, ali osnovali smo se sami na čelu sa Bracom. Bernad Vučetić u svojoj knjizi „Nebo neretvansko“, lažno navodi podatak da je Lučku gardu osnovao Ivica Pavlović, Zdenko Jelavić ..., to nije istina, sami smo se organizirali na čelu sa Bracom. Lučkoj gardi vodstvo luke je moralo dati potporu, koliku, kakvu i do kadavidjeti ćete u nastavku mog pisanja.

IO HDZ-a na prijedlog predsjednika stranke Vedrana Sršena predlaže da zamjenik zapovjednika PP Ploče bude Pero Ninčević, jer je Anti Eraku ministar policije Ivan Vekić odbio zahtjev za odlazak u mirovinu, te ostaje do dalnjeg zapovjednik PS Ploče. Pero Ninčević odustaje, navodno, zbog zdravstvenih problema, a po istoj proceduri g. Sršen predlaže Milana Rezu, koji nije imao nikakve veze s policijom, a koji će tijekom ove godine zamijeniti g. Eraka i biti imenovan za zapovjednika PS Ploče. Čovjek je, po meni, bio totalna nepoznanica u Pločama, ali eto pločanski HDZ-e je u njega imao puno povjerenje?!? Zar nije bilo naših pločanskih lokalnih kadrova ili je baš zato i predložen što nije domaći čovjek? Od kud toliko povjerenje u osobu koja nije sa općine Ploče u ta turbulentna vremena kakva su bila u Pločama i Hrvatskoj, ili je bilo dovoljno što je hercegovac što podrazumijeva odmah da je katolik, Hrvat, HDZ-ovac, i sve ostalo što ide uz takve kadrove? Čudnih stranačkih prijedloga i postavljenja ima i danas, zato smo tu di jesmo.

4.ožujka, zapisnik sa Sjednice Općinskog odbora HDZ-a i niti riječio sigurnosnom političkom stanju u Hrvatskoj, te pojačanim aktivnostima četnika i JNA širom lijepe naše. ***18**

12.ožujka, u Beogradu se održava sjednica Vrhovne komande OS SFRJ sa samo jednom točkom dnevnog reda - političko i sigurnosno stanje u Jugoslaviji i zadaci

Vrhovne komande.General Veljko Kadijević traži od Borislava Jovića izlazak JNA na granice Jugoslavije i uvođenje izvarednog stanja, odnosno državni udar. Taj prijedlog JNA odnosno general štaba nije prošao, protiv su bile Hrvatska,Slovenija,Makedonija,BiH i Kosovo. Poslije ovog neuspjeha JNA definitivno više nije jugoslavenska,već srpska vojska.

30.ožujka, na sami Uskrs na Plitvičkim jezerima srbočetnici, napadaju naše redarstvenike i ubijaju Josipa Jovića kao prvu žrtvu nametnutog nam rata. Pogibija Josipa Jovića povod je našeg ponovnog okupljanja. Sastajemo se u luci na starom mjestu i više nego sigurni da je rat tu i nema više uzmaka jer je krv prolivena. Od tada stalno dežuramo, više se ne skrivamo i sve otvoreniye negodujemo protiv agresora, ali i naših koji, valjda, čekaju da netko drugi obavi posao kojeg ćemo ipak morati sami riješiti i to oružjem. Ovo je prvi pisani dokument o Lučkom vodu odnosno Lučkoj gardi kako smo se voljeli zвати. [***19**](#)

1.travnja, dogovorom gradskih političara HDZ i SDP, Velimir Barbir službeno postaje zapovjednik štaba TO(Teritorijalne obrane) Općine Ploče.

7.travnja, zapisnik sa Sjednice Općinskog odbora HDZ-a: "...broj članova i simpatizera naše stranke raste iz dana u dan i mi se pripremamo preuzeti vlast,i možda već uskoro". [***20**](#)

9.travnja, na prvoj sjednici Vrhovnog državnog vijeća pod predsjedanjem predsjednika RH dr.Franje Tuđmana osnovan Zbor narodne garde,koji ima zadaću štititi ustavni poredak i teritorijalni integritet RH.

11.travnja, ovako napeto stanje u državi prepoznao je nezavisni sindikat i dostavio novom vodstvu Luke Ploče spisak dragovoljaca-radnika,puno prije i od same općinskih vlasti i stranačkih vojski.[***21**](#)

Pogoršanje političko-vojne situacije u prvim mjesecima 1991.pokazalo je Vrhovništvu RH da se hitno mora promijeniti organizacija obrane, jer MUP nije mogao sam braniti Hrvatsku. Zato je donesena odluka o osnivanju Zbora narodne garde - ZNG. Formiranje oružanih postrojbi HV u Dalmaciji počelo je **14.travnja** kada je na sastanku,kojem je predsjedavao general-bojnik Tomislav Bjondić iz Ministarstva obrane RH,održanom u Splitu u Vili Dalmaciji, bio i Braco Milošević. Tako smo uvijek imali informacije iz prve ruke i nadali se da ćemo što prije dobiti oružje. Na istom mjestu **28.travnja** održan je sastanak svih sekretara Narodne obrane Dalmacije, osim predstavnika općine Ploče. Zašto? Malo čudno i netko bi morao objasniti zašto naši nisu pozvani i ako jesu, zašto nitko nije otišao na sastanak. Zar opet hoćemo biti posebni i prvi u bilo čemu? Na tom sastanku je formirana 4. splitska brigada ZNG-a,a za njenog zapovjednika imenovan zapovjednik štaba TO Split umirovljeni potpukovnik Ivo Jelić. Braco i Slavko Vitanović požuruju vojnu i civilnu vlast u Zagrebu da se što hitnije formira Zbor narodne garde(ZNG) Ploče.

14.travnja, Tuđman i Milošević ponovo se sastaju u Tikvešu o granicama jedne i druge države, ali bez dogovora, jer se veliki dio teritorija preklapao. Nitko ne vidi opstanak Jugoslavije, osim Ante Markovića predsjednika SIV-a.

2.svibnja, u Borovu Selu srpski teroristi ubili 12, a ranili 21 hrvatskog policajca, a u Polači srpski snajperist ubio policajca Franka Lisicu.

15.svibnja, predsjednikom predsjedništva SFRJ postaje Stipe Mesić.

19. svibnja, na referendumu o samostalnosti Hrvatske glasovalo 94,5% građana RH.

28.svibnja, u Zagrebu na stadionu NK Zagreb predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman obavio smotru ZNG-a.

5.lipnja, pripadnici KOS-a uhitili četvoricu Splićana koji su demonstrirali pred zgradom Komande Vojnopomorske oblasti (Banovina), gdje je tragično poginuo jedan vojnik. Akciju hapšenja hrvatskih domoljuba vodio oficir KOS-a iz VP 5053 inače pločanski zet. (!)

14.lipnja, Slavko Vitanović i Braco traže od ministarstva obrane da se pomogne Pločama u rješavanju i djelovanju paralelnih organa u NZ i TO Općine. [*22](#) Tih dana puno se radilo na ustroju mjesnih, općinskih i gradskih nenaoružanih odreda civilne zaštite. Jedini dostavljen i meni dostupan je spisak narodne zaštite MZ Baćine. Zapovjednik TO Ploča Velimir Barbir dolaskom na tu funkciju odmah je počeo blisko surađivati s nama, tada jedinom organiziranom jedinicom u Pločama. Od tada sebe nazivamo Lučka garda jer nam je bolje zvučalo nego Interventni vod Luke Ploče. Od 4.travnja pripadnici Lučke garde (LG) dežurali su na željezničkoj prometnici, jer se pretpostavljalo da je tim pravcem moglo doći pojačanje okupatorske vojske u Ploče. Na toj zadaći na neki način ostajemo sve do konca veljače 1992, kad je prekidom željezničkog prometa ta opasnost prestala. Pored našeg spiska LG dostupni su mi spiskovi dragovoljaca iz MZ-Baćine od **16.lipnja** koji su se prijavili u nenaoružane odrede i roda iz vojske, te koje naoružanje posjeduju. [*23](#) Stanje u općini bilo je konfuzno, pa sekasnilo s formiranjem ZNG-a. Tako je 1.srpnja u Pločama utemeljena prva formacija HV-a na području općine: Pričuvna satnija Zbora narodne garde. Satnija je brojila 90 pripadnika iz svih Mjesnih odbora općine Ploče. Štab TO Ploča imao je nešto tehničkomaterijalnih sredstava, dvogleda, radiostanica i nešto opreme podijelio, ali naoružanja nije bilo. Zapovjednik pločanske satnije ZNG bio je **Smiljan Šunjić Bleki**, a njegov zamjenik **Vlado Barbir Cezar**. Na čelu prvog voda bio je **Mate Žderić**, na čelu drugog voda **Drago Jerković**. U vrijeme osnivanja satnije ZNG, Lučkoj gardi se priključuje vod branitelja iz "Energopetrola" s **Tomislavom Ivičevićem** kao zapovjednikom i **Hrvojem Barbirom** kao dozаповједnikom.

7.lipnja, zapisnik sa sjednice općinskog odbora HDZ-a govori o izvješću „o radu saborskih zastupnika sa područja naše Općine, izrazivši zadovoljstvo njihovim radom i angažiranjem po svim **bitnim** pitanjima za našu Općinu“. ?[*24](#)

25.lipnja, izbio oružani sukob u Sloveniji.

27.lipnja, JNA napala SR Sloveniju. General-pukovnik Martin Špegelj imenovan zapovjednikom Zbora narodne garde RH. U Osijeku tenkovi JNA pregazili crvenog "fiću", koji je bio sinonim borbe Davida i Golijata.

1.srpnja, pod velikim pritiskom Europske zajednice Predsjedništvo SFRJ popustilo i Stipe Mesić proglašen predsjednikom Predsjedništva SFRJ. Sve jači napadi četnika i JNA po cijelom teritoriju RH. Vojska se ne skriva iza „ugroženih“ Srba, već otvoreno koristi teško topništvo, tenkove, ratno zrakoplovstvo i ratne brodove za ostvarivanje velikosrpskih ciljeva.

Vječna tema tih dana bila je kako se domoći oružja i u jednom takvom razgovoru vodstvo Luke Pločedolazi do spoznaje da se u skladištu „B“ materije nalazi izvjesna količina oružja namijenjena izvozu. Braco prenosi informaciju našim priateljima iz 4. brigade i zapovjedniku Ivi Jeliću. Treba napomenuti da se preko luke Ploče, pored ostalih tereta, izvozila i razna vojna oprema i naoružanje raznih kalibara, od pušaka do tenkova. U suradnji s direktorom **Ivicom Pavlovićem, Zdenkom Jelavićem, Miljenkom Bogeljićem i Jurom Markićem**, organizirana je akcija „**Zbrojevka**“. Noć prije glavne akcije oduzimanja oružja bila je generalna proba i oduzeto je **157** komada pušaka s nešto municije. Transport se obavlja lučkim autobusom, a vozač je bio **Pero Žderić** koji usred bijelog dana prevozi oružje u Split. Na ovo oduzimanje nije bilo nikakve reakcije vojske ni policije, pa je zato trebalo što brže uzeti i ostale puške.

Tako je u noći **22-23.srpnja** krenula akcija oduzimanja oružja. Odluka se donosi uz suglasnost Zagreba. Pripadnici LG čekali su smjenu stražara, vatrogasaca i carinika, te oko 19:00 sati sve djelatnike dežurnih službi u luci „priveli“ u Vatrogasnog doma luke i zatvorili u njihove prostorije do okončanja akcije negdje oko 4:00sata ujutro 23.srpnja. Da bi akcija uspjela uvjet je da što manje ljudi zna što se događa, zato ne da nismo vjerovali tim ljudima, nego jednostavno nije bilo vremena za objašnjavanja. Pripadnici LG preuzimaju ulogu stražara i drže sve ulaze u luku i prijelaz pokraj „Brodokomerca“ zbog moguće provale akcije. Dva tima u autima krstare po Pločama i prate imati kakvih aktivnosti u garnizonu i policijskoj postaji. Troje lučkih radnika na čelu s Jurom Markićem utovarilo je sanduke, a veliku pomoć pružili su Miljenko Bogeljić, Zdenko Jelavić, Braco i Ranko koji smo bili prisutni i pomogli utovaru. Bilo je tu i desetak Spiličana iz grupe „Bumerang“ na čelu s **Miom Lozinom** i par Metkovčana.

Veoma važan teret je bez problema ukrcan u kamione „**Jadrantransa**“ Split, „**Neretve**“ Opuzen i „**Razvitka**“ Metković i odmah prebačen u Split, Šibenik, Zadar, Zagreb i Vukovar. Bar se tako govorilo, a je li stiglo do Vukovara na to bi netko trebao odgovoriti. Obrani Ploča i Metkovića ostavljeno je 120 pušaka i oko 4 tone streljiva zbog toga što je procijenjeno da trenutno nisu izravno ugroženi. Za pločansku ZNG-u oružje je preuzeo Velimir Barbir, a za metkovce Marinko Kuzman.

Ostatak oružja raspoređen je na sljedeći način:

113. brigadi (Šibenik) 840 pušaka 35 tona streljiva

4.brigadi(Sinj) 120 pušaka 10 tona streljiva

4.brigadi(Imotski) 220 pušaka 10 tona streljiva

4.brigada(Drniš) 218 pušaka 20 tona streljiva

4.brigadi(zapovjedništvo) 110 pušaka 3 tone streljiva

Zadru 20 tona streljiva

Za Saborsku stražu i predsjednikovo osiguranje, po zapovjedi ministra obrane Šime Đodana, 50 pušaka i nešto malo streljiva.

Znači, iz Luke je otuđeno 2.000 komada automatskih pušaka čehoslovačke marke Zbrojovka, 126 tona streljiva (oko 5,5 milijuna komada metaka) kalibra 7,62 mm. Inače, krajnje odredište ove pošiljke bila je luka Bombay u Indiji, prijevoz brodom m/b „WISHVA“, a naoružanje je bilo namijenjeno specijalnoj padobranskoj postrojbi indijske vojske. Ispraznili smo robu iz skladišta br.4 čiji je špediter bila „Intereuropa“ Koper poslovница Ploče (Ante Dropulić i Enis Bise). Policija je morala podnijeti kaznenu prijavu protiv nepoznatog počinitelja u suglasju sa PU Split i načelnikom R.Vranješom.

24.srpnja, dan poslije ove akcije oglasio se SSUP iz Beograda tražeći da se rasvijetli ova krađa naoružanja, a to znači da je dojava došla iz Ploča. Sumnja je pala na Budimira Heletu, jednog od vodećih pripadnika KOS-a u Pločama i voditelja svih saveznih ratnih rezervi Jugoslavije pa tako i „B“ materije. Ali zašto bi on poslao faksiranu poruku u Beograd iz ureda ravnatelja Carinarnice, kad ima svoj ured? Svi ljudi koji su tada nešto značili u Pločama moraju znati da je ova akcija ostala tajna bar dva dana, kad u luku Ploče dolazi oko tridesetak tenkova T-84 za izvoz u Irak, a valjda znamo što bi tenkovi značili za HV. Tenkovi su došli u luku Basru (Irak), ali preko luke Bar (Crna Gora). Ovdje treba napomenuti da pripadnici LG nisu dobili (a ni uzeli) niti jednu pušku, jer smo bili svjesni da posebno Slavonija vapi za naoružanjem, iako ni sami nismo imali ništa. Način kako smo tu akciju izveli nije se svidio pločanskim policajcima, jer ipak se radilo bez njihovog znanja i u njihovu gradu, u akciji učestvovalo par metkovačkih policajaca. Uspjeh akcije je garantiralo kratko vrijeme planiranja i provedbe, te vrlo mali broj ljudi koji su znali za akciju.

24.srpnja, dobivamo 20 polovnih „kaljašnjikova“ i maskirne uniforme koje zadužujemo u strogoj ilegalni u našem štabu u kancelarijama Luke i time postajemo prva oružana postrojba na području Općine Ploče. Ovdje moram naglasiti da su pojedine automatske puške bile krvave jer dobili smo ih, navodno, iz Borova Sela. Par dana poslije vršimo bojevo gađanje u Peračkom Blatu, a dokaz tomu je spisak LG i kakav je tko rezultat postigao.* [25](#) Tih dana dobivamo iskaznice 115. rez.brigade ZNG-a, mada smo usmeno bili pripadnici 4. brigade kao istureni vod. Ovo usmeno priznanje kasnije je i potvrđeno i pismeno, tako da su pripadnici

Lučke garde bili istureni dio 4. brigade,a potvrda toga su potpisi zapovjednika Ive Jelića, Mladena Bujasa,Velimira Barbira i Brace.

25. srpanj, PločanskiHDZ se bavi sobom i provjerava tko nije platio članarinu, analizira članstvo,prijedloge broja delegata i delegate,a samo u srpnju mjesecu ubijeno je petnaestak i ranjeno tridesetak civila.[*26](#)

Politička osobna karta općine Kardeljevo:

1. Broj stanovnika.....	11.328
1.1.Hrvata.....	9.37282,7%
1.2.Srba.....	4964,4%,
1.3.Jugoslavena.....	9528,4%
1.4.Muslimana.....	1341,2%
1.5.Crnogoraca.....	490,4%
1.6.Slovenaca.....	330,3%
1.7.Albanaca	230,2%
1.8. Ostalih.....	2692,4%

Broj birača upisan u birački spisak je 9.292 osoba.

Nakon oduzimanja oružja i dobivanja pušaka, Lučka garda je bila pod povećanom prismotrom kao i sam g. Pavlović kao direktor Luke Ploče. Bili smo praćeni od „naših i njihovih“ i tada je bilo vrlo napeto vrijeme za pripadnike Lučke garde. Nismo se skrivali i kako god sad zvučalo bili smo jedina postrojba s naoružanjem i šarenim uniformama. Moral LG je tada bio visok, jer smo osjetili da smo napravili nešto veliko. Zato, kad smo čuli da ima baruta u luci Ploče odnosno u skladištu Dračevac, ništa nas nije moglo spriječiti da počnemo razmišljati o oduzimanju oko 350 tona nitroglicerinskog baruta. Slijedila je akcija pod imenom „**Barut**“. Ali prije ove akcije bila je akcija „**Pšenica**“kada je iz lučkih skladišta uzeto 5.000 tona pšenice i otpremljeno u Albaniju u zamjenu za oružje. Operaciju „**Barut**“ izveli su skoro isti ljudi koji su bili u akciji „Zbrojevka“: ekipa iz Splita zvana „Bumerang“ na čelu s **Mirom Lozinom**, lučki radnici na čelu **Miljenkom Bogeljićem, Zdenkom Jelavićem,Jurom Markićem, ŽarkomDružijanićem**,još 5-6 ljudi vozača i Lučka garda. Mi smo držali punktove u Dračevcu, na izlazu tunela u Stablini,izlaz na magistralu pokraj gostionice „Mediteran“ i na Čeveljuši, gdje je bilo okretište kamiona i šlepera i pravac Split(brodogradilište). Nije se išlo oko kružnog toka kod stare benzinske stanice mada bi vozačima bilo puno lakše,ali ne bi bilo normalno da ispred komande garnizona cijelu noć prolaze šleperi. Ova akcija ne bi uspjela bez „naših“ policajaca **Ante Marić, Goranai RankeŠtrbića, Roberta Begović,Roberta Lulić, Nikice Vištica, Žderića,Kežića,Prolete,Mrgićai** drugi većinom pričuvni koji su nam puno pomogli u transportu kamiona i što bržem protoku prometa bez zastoja. Ovdje treba zahvaliti ljudima iz Stabline koji su uvidjeli da se nešto veliko događa, neki čak pomogli u realizaciji same akcije „Barut“. Inače, s opasnim teretima koji spadaju u „B“ materiju radi se samo danju,nikad noću. Zato je neuobičajeno da smo cijelu noć radili i to s pedesetak

kamiona koji su cijelu noć bruiali Dračevcem, Stablinom, što donjim što gornjim putem. Ovim putem ja osobno zahvaljujem mještanima Stabline koji su bili samosvesni i uvidjeli da hrvatska vojska traži načina kako se naoružati i suprotstaviti agresoru, te zato što nije bilo nikakvih dojava policiji ili vojsci, što je uvjetovalo uspjehost akcija. Žao mi je što ne mogu nabrojiti sve sudionike ove akcije, jer bilo nas je puno i u jednom momentu ne možeš biti na više mjesta.

30. srpnja, po odluci predsjednika kriznog štaba regije Luke Bebića odlučeno je da može i drugi djelatnik postati predsjednik općinskog kriznog štaba. Luka Bebić za predsjednika KŠ Ploče imenovao je lokalnog saborskog zastupnika **Boška Šiljega** iz HDZ-a, iako je vlast imao SDP. Čelni ljudi općine Ploče su dosta mirno prihvatali to imenovanje. U KŠ Ploče pored **Boška Šiljega** ušli su tako **Vitko Tomašević** (predsjednik SO Ploče), **Neven Jelavić** (predsjednik IV SO Ploče), **Ante Erak** (zapovjednik policijske postaje Ploče) i **Velimir Barbir** (Zapovjednik štaba TO). KŠ Ploča imao je prvi sastanak 30.srpnjagdje su pozvani bili svi i gdje se razgovaralo o sigurnosnom stanju u našem gradu, te kako se pripremiti za rat. Ovdje se mora naglasiti da je do smjene predsjednika KŠ dobro funkcionala „ekipa iz SDP-a“, jer, ipak, oni su vrlo dobro poznavali posao za koji su obučeni i dobro su odradili pripremne radnje za krizna stanja kao što je rat.

2.kolovoza, zapisnik sa sjednice Općinskog odbora HDZ-a: „Luka je Šiljeg izrazio **nezadovoljstvo** s formiranjem kriznog štaba navodeći da u njega trebaju ući **najspasobniji**, ali u svakom slučaju patrioti“. Čudno, ali tako je bilo. [***27**](#)

Mi smo od direktora Pavlovića tražili da nam preko poduzeća Luke Ploče kupi pištolje koje ćemo sami platiti. Problem je tada bio kako doći do kratkih cijevi, jer nabavu i kupnju pištolja nije mogla obaviti fizička, već samo pravna osoba. Nažalost nismo naišli na razumijevanje velikog bijelog šefa, i ništa od pištolja.

2.kolovoza organiziran je sastanak u Stablini. Pored predsjednika KŠ **Boška Šiljega** prisutni su bili **Slavko Vitanović, Braco Milošević, Velimir Barbir, Luka Šiljeg, Vedran Sršen** i predstavnici Mjesnih odbora općine. Povod sastanka trebale su biti teme kako doći do oružja, narodna zaštita i seoske straže, ali sastanak je otišao u potpuno krivom smjeru. Luka i Boško Šiljeg, te Vedran Sršen, predstavnici HDZ-a, nisu bili za naoružavanje hrvatskog naroda misleći da će se rat riješiti mirnim putem. Na tom sastanku napadnut je Braco i LG, jer po njihovom mišljenju mi izazivamo vojsku i prijetnja smo miru u Pločama, te nas se morarazoružati. Zahtijevao se i prekid proizvodnje i uništenje ručnih bombi koje smo već počeli praviti, prijetilo se MUP-u da nas treba uhapsiti, a Sršen je izjavio da, dok je on predsjednik HDZ-a, nabave i podjele oružja neće biti. Bio je to izravan atak na sve obrambene pripreme u ovom gradu i sudionike te obrane. Čelni ljudi pločanskog HDZ-a jednostavno nisu bili dorasli povijesnom trenutku u kojem smo se našli. Tako uzdrmani našim čelnim ljudima novog pokreta, kojima se tada trebalo i željelo vjerovati, uvidjeli smo da od njih neće biti ništa, bar što se tiče naoružavanja.

Zbunjeni smo. Nismo se baš lijepo rastali,bar ne u zajedničkom duhu koji je Hrvatskoj tada i sada bio neophodan.

Dolaskom HDZ-ovaca na čelna mjesta kriznih štabova širom RH nije se gledala sposobnost određene osobe već podobnost,kojoj ni danas ne možemo pobjeći. U nekim gradovima HDZ-ovci su odlično odradili dati zadatak,ali u većini nisu bili dorasli tom poslu i u kontekstu vremena pred sami rat. Ne samo u Pločama, već diljem RH, vlada je uvidjela svoje pogreške i tijekom kolovoza vratila sposobne ljudе za predsjednike KŠ Što se tiče građana Ploča, ta smjena je dobro došla. Ova promjena se dogodila **28.kolovoza** uredbom Vlade RH o tome da čelnici KŠ-a mogu biti samo predsjednici IV općina. Tako je raspušten KŠ na čelu s Boškom Šiljegom,nakon čega je IV općine Ploče **6.rujna** imenovalo novi KŠ na čelu sa **Nevenom Jelavićem**. Ostali članovi Kriznog štaba su:**Velimir Barbir, Ante Erak, Josip Maleta, Zoran Alać, dr.Vinko Matić i Ivan Kotromanović**.Također je odlučeno da u radu KŠ-a sudjeluje **Vitko Tomašević** zbog funkcije koju je obnašao predsjednik SO i zapovjednik ZNG-e kada bude imenovan.

Poslije sastanka u Stablini na adresu Luke Ploče odnosno generalnog direktora g.Pavlovića dolazi zahtjev iz KŠ Ploča od **16.kolovozada** se lučka garda **razoruža** i **rasputstite** da vratimo uniforme.***28** Na ovu odluku KŠ jednostavno nismo mogli doći k sebi,da nam to rade „naši“, neka nova demokratska snaga Hrvatske u koju smo se učlanili i vjerovali da će nam biti zvijezda vodilja u ova ratna,mračna i nesigurna vremena. Ima ljudi koji znaju više i bilo bi dobro za nas,našu djecu i povijest da čelni ljudi grada kažu i napišu svoje viđenje tih događanja. Ne samo mi, nego i vodstvo Luke i drugi vršili smo pritisak na svakog za kojeg smo mislili da nam može pomoći da uvjerimo KŠ da radimo dobru i važnu stvar za Hrvatsku. Na sreću, ova nevjerojatna odluka pločanskog HDZ-a došla je i do Predsjednika Sabora Velibora Kikereca i Ministra obrane Luke Bebića koji je na mjestu ministra obrane zamijenio Šimu Đodana i oni su osudili takvo ponašanje predsjednika KŠ i HDZ-a Ploča.

Zato, nakon sedam dana,**23.kolovoza** g.Pavloviću stiže naredba-dopis iz KŠ da se hitno formira i naoruža vod od dvadesetak ljudi za zaštitu luke Ploče,kao da mi već šest mjeseci to ne radimo: čuvamo luku,pravimo snimanja vojnih objekata i spremamo se za sve izgledniji rat.***29**

Nakon ove odluke KŠ upitno je sve. Zašto tada čelni ljudi grada nisu mogli „provariti“ Bracu Miloševića? Zašto Braco nema potporu nikoga van luke, a tako i mi kao postrojba?Je li zato što je na svoj način prvi započeo obranu Ploča i šire, zbog toga tko mu je otac ili možda što nema bujnu kosu?? Na to pitanje moraju odgovoriti svi odgovorni ljudi iz društveno-političkog života općine Ploče,a posebno oni koji su kasnije „žarili i palili“ Pločama, hvalili se stvorenom samostalnom državom, hvalili se s nama pločanima što smo sve prvi učinili za Hrvatsku. Svi oni došli su uzeti,a ne dati svoj državi i svom narodu. Pojedincima smo **mi** bili istinski neprijatelji, ne četnici ili JNA,već domaći ljudi koji su imali

mudapokušati ostvariti stoljetni san hrvatskog naroda i stvoriti svoju državu Hrvatsku. Jer da je HDZ Ploča imao ono što su imali dragovoljci širom Hrvatske(muda) onda ne bi čekali 1992. godinu da se bore za vlast u gradu,već bi polovinom devedesete preuzeли vlast,ali bolje je stajati po strani i čekati da ratni vihor prođe. Krajem kolovoza za LG je bio najgori period - lijevi i desni dižu ruke od nas,vojska nas prati (KOS). Zar je naša odluka pogrešna što smo spremni staviti glavu na panj za njih,za Ploče,za...

17.kolovozauzima se kao početak rata u Hrvatskoj, mada je i prije toga bilo oružanih sukoba.

24.kolovozau Zagrebu sa osniva Hrvatski časnički zbor,da likovi koji su imali činove iz JNA mogu prepisati i postati časnici HV, u ovom trenutku jako bitno za obranu Hrvatske.

25.kolovoza zapisnik sa sjednice Općinskog odbora HDZ-a. Pažljivo pročitajte zapisnik pa ćete doći do zaključka kako ništa nisu napravili za sigurnost svojih građana u ratu koji se bližio. S naglaskom kako nećemo biti „**oaza mira**“,izvješće o obrambenim pripremama i kadrovima za čelne ljude u to vrijeme vrlo važne funkcije u gradu.[*30](#)

25.kolovoza JNA i srpski pobunjenici bombardirali Vrliku, Kijevo i zaleđe Kruševa. U isto vrijeme pripadnici LG vrlo su aktivni i završavamo izradu bombi za pripadnike 4.brigade.I ne samo za njih,nego smo i za naše potrebe trebali bombe. Tako, u nedostatku naoružanja, počinjemo s proizvodnjom ručnih bombi u tvornici „**Azbest**“, „**Pneumatik**“ i **Luci Ploče**. Znam imena lučkih tokara i varilaca koji su pravili ručne bombe,ali ne bi bilo korektno njih spomenuti a majstore „Azbesta“ i „Pneumatika“ne, pa zato ostavljam otvoreno za dopunu imena koja se moraju spomenuti uz poštovanje. Znam da su bombe bojali **Joko Batinović** iz Luke i **Tonći MarinovićŠtuk** iz "Energopetrola". Sve bombe je napunio dinamitom **Ivica BebićŠvabo** koji je u bivšoj vojsci bio inženjerija iradio s dinamitom, te RankoBarbir. Lučki varioci su pravili cestovne zapreke (ježeve) koje su bile namijenjene nama u Pločama,ali kako se širio slobodni teritorij oko Ploča tako su ježevi završavali u Stonu,Vrgorcu i Hercegovini. Ovdje treba napomenuti da je predsjednik KŠ Boško Šiljeg prijetio **tužbom** ako se ne prekine proizvodnja ručnih bombii djelomično je uspio u tom, jer RO „Pneumatik“ i RO „Azbest“ su prekinuli proizvodnju, dok su djelatnici Luke nastavili sa izradom.

26.kolovoza u Podaci vodstvo akcije kuje plan napada na skladišta oružja u Malim Barama, ali bez Pločana. Ne znam kako su mislili izvesti napad bez potpore lokalnog stanovništva.

28.kolovoza krizni štab luke Ploče održao je sastanak i donio svoje zaključke vezane za obranu Luke Ploče. Pogledajte kako je KŠ Luke Ploče temeljito razradio plan od neposredne ratne opasnosti,te zaključke i zaduženja pojedinih rukovodilaca RO Luke Ploče.[*31](#)

30.kolovoza zadužujemo u RO Dalmaciji vitezit,štapin i rudarske kapisle da napunimo i pošaljemo bombe za potrebe 4.i 113. brigade.Ostavili smo nešto sebi za nadolazeću akciju Zelena tabla. Oko 170 komada bombi poslano je na sjeverno-dalmatinsko ratište Kijevo-Kruševo. [* 32](#)

Nekako u isto vrijeme kod **don Ljube Pavića** na Vlaki kod Opuzena održan je drugi sastanak da bi se postigao načelan dogovor oko zauzimanja Malih bara, odnosno kasarne „Stanko Parmać“ u Pločama. Na sastanku su bili prisutni: **Ivan Pavlović, Mladen Milošević, Goran Kovačević, Matko Raos, Petar Šimac, Zoran Pulić, Ante Erak, Petar Bezer i Zvonko Kaleb** iz Metkovića. Zapovjednici policije su uvjetovali svoju suradnju dozvolom MUP-a Zagreb. Planiranje same akcije je već dva puta opisano,pa ga neću opisivati. Prvo je bio upoznat zapovjednik 4. br. ZNG Ivo Jelić koji je dao svoj pristanak, nakon toga je upoznat novi ministar obrane Luka Bebić i obećao je punu potporu ministarstva. Stožer akcije je postavio šest operativnih ciljeva akcije. Prvotni plan uključivao je LGu izvlačenju oružja iz Malih Bara,ali kako je plan proširen na sve vojne objekte, nas je dopalo djelovanje u luci i Tatinji. Pripadnici LG pripremaju se u najvećoj tajnosti za akciju „Zelena tabla“: pune vreće pijeskom koje će se koristiti kao grudobrani na trajektu „Pelješčanka“, remorkerima „**Kastor**“ i „**Trudbenik**“,plovnoj dizalici „**Birina**“, kao zapovjednombrodu,te u bunkerima - jednom na dnu obale br.5 i drugo, na obali br.3 pokraj lanterne. Bunkere smo napravili od polovica starih grabilica (grajfera) obloženih s tri reda vreća pijeska i prezima za automatske puške, jer teških strojnica tada nismo imali. Posadu „Pelješčanke“ sačinjavali su: **Slobodan Mičunović** zapovjednik,**Stipe Jakir** vođa palube,**Mario Volarević** i **Željko Mirko kormilari**,**Mato Jelavić** i **Ante Burica** upravitelji stroja,**Mate Tomaš** konobar i **Branimir Bebić** kuhar. Žao mi je što ne mogu nabrojiti posade remorkera, a i to ćemo doznati i dopisati.

Ovdje stvarno treba napomenuti punu potporu vodstva Luke Ploče, posebno Miljenka Bogeljića koji nam je bio dostupan dan i noć i za sve akcije koje smo tokom 1991. godine odradili. Sve je davano za obranu i ništa nije pitano dva puta, a to čini težak i neizvjestan posao puno lakšim. Stupilo se u kontakt s nekim oficirima JNA koji nisu odobravali ulogu vojske i koji su bili Hrvati. Mnogima su skinute ovlasti, tako da su im nekada potčinjeni oficiri bili starještine i nisu imali pristupa informacijama. Stanje u Pločama, pa i cijeloj Hrvatskoj se svakodnevno pogoršava,veliki dio zemlje je okupiran,sve više domoljuba traži oružje, čelni ljudi našeg grada bore se sami sa sobom što učiniti. Sve pripremne radnje i plan akcije „Zelena tabla“ završeni su **9.rujna** i predani ministru **Luki Bebiću**,načelniku stožera **Imri Agotiću** i načelniku obavještajnih službi **Davorinu DomazetuLoši**, da pregledaju i odobre akciju.

U večernjim satima **9.rujna** u Ploče dolaze tri djelatnika 4.brigade zadužena za vezu, koji su u stanu Brace Miloševića instalirali svoju opremu za prisluškivanje, snimanje i ometanje razgovora komande garnizona i baze flotide u Portini, te za

komunikaciju naših snaga kada počne napad na skladišta JNA. Mislili smo da je to zadnji „krik“ tehnike, ali brzo su nas razuvjerili pripadnici 4. brigade: oprema i sama aparatura su zastarjeli, ali će poslužiti svrsi. Zato i tonski zapisi nisu baš najbolji, pa i na osnovu njih moglo je biti i tužbi, ali..... Tijekom noći na krov stambene zgrade u ulici Stjepana Radića 7 postavljena je velika antena koju smo zamaskirali koliko je bilo moguće. Izlaz na krov zgrade zaključan je i čuvali suga LG i ekipa iz Splita predvođena kapetanom fregate **Milom Budišom, Darijom Blagajićem i Mladenom Rašićem**. Dok se čekao signal iz Zagreba za početak akcije, na terenu su užurbano izvođene završne pripreme. U međuvremenu i na razini RH događaji su se odvijali munjevitom brzinom.

Dana **11.rujna** predsjednik Predsjedništva SFRJ Stjepan Mesić izdaje, sukladno svojim ovlastima, zapovijed o povlačenju postrojbi JNA u vojarne. Rok za izvršenje ove zapovijedi bio je 48 sati. Generalstab je tu zapovijed odbacio kao nezakonitu. Odbijanjem te zapovijedi JNA se i formalno-pravno stavila na stranu pobunjenih Srba i četnika. U stožer akcije stigao je signal „Zelena“, znak za početak akcije "Tabla" ("Zelena Tabla"). Rok za početak je 48 sati tj.13.rujna, zapravo odmah nakon isteka roka koji je Stipe Mesić izdao za povlačenje JNA u vojarne. Stožer se ponovo sastaje na Vlaci u već poznatom sastavu i donosi se odluka da napad kreće 13.rujna u 19:15 sati.

Sutradan,**12.rujna**, Ministarstvo obrane izdalo je službenu zapovijed o početku blokade svih objekata JNA,te prestanku pružanja komunalnih usluga: PTT, struja, voda i sprječavanju opskrbe hranom i energentima.[*33](#) Taj isti dan u stožeru HV-a ukazom predsjednika Franje Tuđmana formirana je **Hrvatska Ratna Mornarica (HRM)** i za njenog zapovjednika postavljen **admiral Sveti Letica**.

Da nešto ne ide po planu moglo se pretpostaviti, jer g.Šimac dva dana uzaludno odlazi u Metković da bi s gradonačelnikom Ivom Margetom i predsjednikom Izvršnog vijeća Antom Krstičevićem dogovorio sudjelovanje Metkovića i Opuzena u akciji Zelena tabla-Mala Bara. Čelni ljudi Metkovića su uporno inzistirali na **pismenoj** zapovijedi, a njihov sugrađanin ministar Luka Bebić uporno nije htio pismo, već usmeno poslati zapovijed o početku akcije. Ovo nastalo stanje bila je zasigurno velika pljuska Šimcu, koji je sve karte bacio na bojovnike iz Metkovića kojih je trebalo biti u akciji **1630** ljudi (ili 33 autobusa puna ljudi) .

G. Šimac je vidjevši u njima ključ uspjeha akcije u Pločama, odgodio akciju Zelena tabla – Male Bare zbog nedolaska metkovčana i opuzenaca. Znamo kako se sve to kasnije odigralo.

Osvanuo je petak,**13.rujna**, dan „D“ za nas, dan odlučnosti,neizvjesnosti,puta u nešto nepoznato, ali nije bilo upitno sudjelovanje u akciji Zelena Tabla - Male Bare. Negdje oko 12,00 sati našli smo se u našim prostorijama gdje smo još jednom prošli plan svakoga pojedinca, tko treba biti na kojem mjestu kada počne napad i koje je zborno mjesto po završetku akcije. Svi smo bili na broju,zajedno smo ručali u lučkoj menzi i čekali da se trajekt „Pelješčanka“ vrati iz Trpnja, da ga zaštitimo vrećama pijeska koje smo već spremili. Braco,Čuka i Stipe Štrbić već su to jutro

otišli kod kapetana trajekta **Slobodana Mičunovića** koji je po nacionalnosti Crnogorac i obrazložili mu ulogu trajekta u akciji Zelena Tabla. Kapetan je imao jednu zamolbu - da vrati učenike u Trpanj u 14,00 sati i odmah se vraća. Dogovor je postignut: trajekt će u povratku iz Trpnja stati na obalu 5 gdje ćemo ga zaštititi vrećama pijeska i gdje će se pripadnici ZNG-a ukrcati i izvesti desant u uvalu Tatinje. Tako je i bilo. Remorkeri „**Trudbenik**“ s **kap.Perom Macanom** i „**Kastor**“ s **kap.Darijom Bojićem** vezali su se pokraj „**Pelješčanke**“ na obalu 5.Užurbanost gardista,radnika luke i mogla je početi pretvorba trajekta u desantni brod. Prolazeći ispod trajekta negdje oko 17,30 sati čujem razgovor između zapovjednika ŠTO **Velimira Barbirai Davora Družijanića** koji kaže: „Ne mogu sam, treba mi još netko“. Pitam u čemu je problem, a odgovor je da treba prekinuti podvodne komunikacije iza Višnjice koji spajaju komandu garnizona sa zapovjedništvom Split i Vis. Mnogima će biti jasnije kad kažem tamo gdje je tabla na kojoj je nacrtano sidro naopako, što znači zabrana sidrenja teretnim brodovima. Prijavim se da ću poći s Davorom da to obavimo. Davor je bio upoznat s tim i znao je što nas tamo čeka. Nađemo čekić i list pile za prepiliti katanac,klijesta i izvijače i idemo do pilotine koja je vezana po krmi trajekta. Pilotinom je upravljao **Ante Gujinović**. Ukrcavamo se i idemo do podzemnog bunkera gdje ćemo prekinuti glavnu komunikaciju garnizona Ploča i Visa. Ante nas je ostavio i produžio do Tanke punte dok mi obavimo dani zadatak i trebao se vratiti za nekih 20-30 minuta.Bili bismo sumnjivi daje ostao tu,jer je JNA znala što se sprema. Katanac smo brzo prepilili,pa je Davor ušao u bunker i počeo rastavljati kablove kad sam čuo brodske motor.Pomislih što je Anti pa je tako uranio s povratkom,kad ono vojni brod „barkasa“ koja je išla tik uz obalu.Kad smo pristajali nismo je vidjeli nigdje na horizontu. Vidim da na brodu ima oko petnaestak vojnika, nisam znao što se događa. Ležim na putu pokraj tog podzemnog bunkera i brod prođe i uđe u vojnu bazu Ploče. Sutradan sam saznao da je barkasa s Korčule dovela pojačanje garnizonu u Pločama. Nije mi bilo svejedno, ali prošli su pokraj nas ne zaustavljući se što znači da nas nisu opazili. Valjda kako mi nismo vidjeli njih, tako ni oni nas. Da je vojna brodica pokušala stati na obalu Višnjice, poslije izlaska Davora u podzemni bunker bacio bih „našu“ bombu koja se pokazala djelotvorna na probama koje smo imali. Desetak minuta poslije došao je i Ante Gujinović, ne baš veselo, ukrcali smo se na pilotinu i vratili u luku na obalu 5. Tu je sve bilo spremno, jer ova naša mala akcija(prekid podvodnih komunikacija) bila je prva točka plana akcije „Zelena Tabla“. U 19,00 sati pridružio sam se svojoj ekipi koja se spremala preći pilotinom na brdo Višnjicu i zauzeti položaje.

Pripadnici LG prebačeni su na Višnjicu, jer zadatak je bio zauzeti Tatinju i skladišta. Pilotine su vozili **Ante Gujinović i Ivan Bantić**. Pripadnici naše jedinice koji su prebačeni na Višnjicu bili su:

Vjekoslav Begović, Neven Delić, Tomislav Bule, Vladimir Kiš, Veljko Peko, Brankoi Ranko Barbir, Ivica Bebić, Zdravko Ivičević, Andrija Buntić, Josip Mataga, Neven Glamuzina, Dalibor Granić i Miško Katić. Braco Milošević je

bio na zapovjednom brodu p/d „Birina“ sposadom **Miro Živković, Zlatko Andrijašević, Ratko Čupić, Nedjeljko Pećar i Slavko Milanović**. Naša grupa iz „Energopetrola“ nije mogla sudjelovati u oružanim akcijama jer nisu imali oružje, osim par lovačkih pušaka i nešto pištolja. Članovi te grupe su bili: **Stipe Vodanović, Hrvoje Barbir, Zvonko Marić, Miljenko i Tomislav Ivičević, Zoran Ljuban, Zoran Nuić, Stipe Vučković, M. Kušurin, Ante Nikolac, Ž. Erak, Tomislav Bevanda i Nedo Krilić**.

Osim već objavljenog spiska LG dragovoljaca s terminala, evo spiskova i ostalih postrojbi s područja Općine Ploče koje su sudjelovale u akciji „Zelena tabla“

14.rujnai to: Policijska stanica spisak-dokument pod br.[*34.](#) **Zbor narodne garde** (ZNG) spisak-dokument br.[*35.](#) **Protuzračna obrana**(PZO) spisak-dokument br.[*36.](#) (s mogućim pogreškama i dopunama su spiskovi ZNG-a i PZO-a , jer pisani su četiri godine poslije akcije,dok je spisak Policijske Stanice Ploče točan i pisan 14.rujna 1991. godine, ali svih djelatnika policijske stanice, a ne sudionika akcije Zelena Tabla),spisak Narodne zaštite MZ Ploče. [*37](#)

Sastav flote JRM činila je brigada velikih patrolnih brodova (VPBR) Split -31, Kotor-32,Pula-33 i Kopar-34,brigada raketnih topovnjača (8 RTOP) i raketnih čamaca (8 RČ),brigada torpednih čamaca (10 TČ), divizion patrolnih brodova (12 PBR),divizion podmornica - 6 velikih i 8 malih, te 16.divizion minolovaca (8 ML). Od ovih osam minolovaca, šest je bilo u vojnoj bazi Portini (4 mala i 2 velika)i to kao Odred Minolovaca (OML):ML-141,ML-142 ,ML- 143,ML-144,ML-152 i ML-161, zapovjednik Milija Janković kapetan bojnog broda. Postojala je realna mogućnost da taj dan dođe do popune ljudstva u garnizonu s oko 150 vojnika. Tog istog dana minolovac ML-141 isplovjava iz Šibenika 10,30 sati i uplovjava u pločansku ratnu luku,a ML-153 u isto vrijeme isplovjava iz Ploča i u večernjim satima ulazi u ratnu luku Kumbor. Sve ostale zanimljive pojedinosti saznajte iz podrobnog izvještaja **g.Ivice Jozića** za kojeg, nažalost,u HV u Pločama nije bilo mjesta. Zašto nije bio podoban? Valjda zato što je bio sposoban,znao puno i puno toga zapisao.....[*38](#)

„Posadu“ bunkera na obali br.3 činili su **Rade Vizintini,Joško Bebić i Josip Malić**,na obali br. 5 bili su **Stipe Štrbić, Neven Franičević i Žarko Raguž**. Na obalu br.3 dovukli smo teretne vagone i ugljen na kolosijek br.2 i 3 do odbojnika, kako bismo zaštitili utovarivač „Michigan“koji je trebao zategnuti sajle koje smo postavili na nazužem dijelu između obale i Višnjice. Sajle smo zavezali za veliki kamen na Višnjici,a drugi kraj za utovarivač koji će zatezanjem sajle spriječiti izlazak ili ulazak neprijateljskih brodova u luku. Za taj posao bili su zaduženi **Miljenko Bogeljić i Jure Markić**, čovjek koji je već postao stalni član LG. Ovu izgradnju zapreka ulaza u luku vodio je, a tko drugi, čovjek od kojeg nema bržeg i boljeg za hitne stvari je **Tomo Bule**. Između obale 3 i 5 bilo je raspoređeno i oko 12 pripadnika ZNG-a Ploča. Zauzeli smo položaje i čekamo, čekamo i ništa.

Negdje oko 22,00 sata smo opozvani da se vratimo u luku na zbornu mjesto. Razočarenje, već smo čuli da metkovčani i opuzenci nisu došli,sranje.... Katastrofa! To što smo htjeli učiniti sad svatko živ zna, osjećaj gori nego prije napada, gorčina,strah.Što sad,hoće li biti možda pojedinačnih sukoba po gradu između nas i vojske?? Kako to da „potomcikneza Domagoja“ nisu došli spasiti pločanske „komunjare“? Koncem 2001.god. sam pročitao knjigu **generala** Petra Šimca i video da je po planu akcije Zelena tabla iz Metkovića trebalo doći, dragi moji Pločani,**1630** bojovnika. Ne znam za ostale, ali ja osobno osjećao sam se jadno. Toliko rada, pripreme,malo teži oproštaj od obitelji i spremni smo bili glavu tamo negdje ostaviti. Jesu li samo nama mozgovi bili isprani?Mislim da jesu. Petar Šimac nakon dvadeset godina piše pod naslovom „*Čelnici Metkovića zabranili akciju*“. *Akcija se trebala izvesti 13.rujna,ali je odgođena jedan dan zbog nedolaska postrojbi iz Metkovića. Radi oportunizma,straha, nepovjerenja,čuvanja stolica ili ne znam ni danas zbog čega,nadležni organi u Metkoviću zabranili su angažiranje snaga PP i ZNG-a Metkovića. Možda zbog izjave čelnika Metkovića da će „Neretva ostati oaza mira“.**39 Ovo „oazamira“ podsjeća me na pojedine pločanske čelnike HDZ-a,onda kad su nas htjeli razoružati i spriječiti izradu bombi. Odgovor Ive Margete: „*Sit sam podmetanja i optužbi da nisam htio poslati ljude u Ploče,jer naš KŠ donio je odluku da će poslati ljude u Ploče kada dobijemo pismenu naredbu ministra obrane Luke Bebića.Odgoda akcije bila je isključiva odluka Petra Šimca, koji je od Metkovića dobio sve što je tražio: ljudstvo, opremu, naoružanje*“. Ispada da smo mi dobro prošli, ali kome vjerovati? Metkovci su, znajući Luku Bebića od prije,inzistirali na pismenoj, a ne usmenoj zapovijedi kako je htio barba Luka. Moja ljutnja prema njima odnosi se na sve čelne ljude,a ne na dragovoljce i domoljube grada Metkovića. Svi mogući sudionici oružanog sukoba su bili zbumjeni zbog odgode napada. Sutra na kavi ponovo rasprava o jučerašnjem fijasku,vodstvu i planu akcije, jednostavno katastrofa. Ručak s obitelji prekida poziv za okupljanje Lučke garde.Nalazimo se u svojim prostorijama gdje nam Braco objašnjava da je u 14:05sati toga dana u KŠ Metković stigla sad konačno i pismena zapovijed ministra obrane Luke Bebića i ministra unutarnjih poslova Ivana Vekića koja kaže: „**Danas,bez obzira na sve,plan izvršiti**“ i na kraju kaže da je sve isto,vrijeme i mjesto, ali bez odlaganja. Čovjek ne zna što bi mislio ili tada nisam ništa ni mislio,možda sam bio ispran željom biti jedna od kockica mozaika hrvatske samostalnosti,vojske i što ti ga ja znam, htio sam biti tu i unaprijed nisam za ničim žalio i bio svjestan da ovo moramo napraviti. Ispada da smo mi i neprijatelj imali ipak nešto zajedničko,a to je da nismo znali točno vrijeme napada.

Pošto sam pripreme i zauzimanje položaja već opisao, nabrojiti ću teretne brodove koji su bili u luci Ploče:

„Crikvenica“ - „Jugolinija“-Rijeka
„1.Februar“ - „Jugooceanija-Kotor
„Arberia“ - Albanija

„Erria“ - Danska

„Astoria“ - koja je u vrijeme napada bila na sidrištu ispred luke.

Po onome što sam ja video,**14.rujna** došlo je **manje** ljudi nego što ih je bilo dan prije u sastavu ZNG-a. Mi smo svi došli na položaj i oko 19,10 sati počeo je napad na sve vojne objekte u Pločama, pod kodnim imenom Zelena Tabla. S Višnjice gledamo kako p/d Birina s remorkerima zauzima, recimo, napadački položaj, a trajekt usporava i okreće provu pravac Tatinja. Tada se preko razglosa oglasi zapovjednik „Kastora“**Dario Bojić**: „**Ovdje Hrvatska vojska predajte se**“.Sada možda to nije ništa posebno, nekom možda zvuči smiješno, ali tada, u noći bez mjeseca, ležeći na putu puknut adrenalinom i čekajući što će se izrođiti iz mrklog mraka moga grada, tištine i neobičnog mira, u toj tami na trenutak mi je svebilo zaledeno osim trajekta, onako bijelog i nestvarnog. Gledao sam kako lagano klizi po moru prema Tatinji, vozeći naše Pločane,za mene tada istinske heroje. (Nemojte se smijati!) Bože moj što će biti s ljudima u trajektu? Je li trebalo biti baš ovako?? U stvari, nisam ni čuo kad je točno počela pucnjava,niti tko je započeo, ali to više i nije bilo bitno. Bitno je da se ne može više zaustaviti prvi oružani napad na neprijateljsku kasarnu, prva pomorska bitka i prvi desant Hrvatske vojske u Domovinskom ratu - meni pred očima. U Tatinji s južne strane, na putu i ispod puta, dvije table na kojima piše minirano.Što je sad ovo? Ovih tabli nije bilo jučer. Jeli stvarno minirano ili je varka? Čaka govori da nije minirano, stari Bego i Bule govore ne ići dalje dok se ne provjeri. Ne znam tko Bule ili Kiš zovu Bracu i obavještavaju ga da je Tatinja minirana. Tada doznajemo da su uhvatili neke oficire i vojnike koji su prebacivali povjerljivu dokumentaciju iz komande u bazu, odnosno brodove. Potvrđeno je da su dan ranije postavljene mine oko komande, Malih Bara, a za Tatinje nisu bili sigurni, sigurni su da baza 16.diviziona minolovaca u Portini nije minirana. Doznajemo da je ulaz u skladište u Tatinji miniran, kao i samo skladište u kojem je bilo oko 900 tona razne eksplozivne materije i aktiviranjem bi došlo do eksplozije jačine oko5 megatona. Dobivamo dojavu da su vodstvo akcije i KŠ odlučili da se povučemo iz Tatinje, jer je prijetnja komande garnizona bila da će navući avijaciju i dići Tatinje u zrak. Potvrda ove prijetnje je i snimljen razgovor između admirala Fridriha Morettija i komadanta garnizona kbb Velina Jovanova.***40**

Ivica Bebić i ja smo bili na položaju do mora kad je RTOP 404 opalio svojim pramčanim „boforsom“ 57 mm po luci ulazu i Višnjici i to nam je potvrdilo naš strah da će doći ratni brodovi u pomoć. Prve granate pogodile su naše bunkere na obali 3 i 5, ostale su padale po ulazu u luku. Gađani su naši položaji na Višnjici i položaji naših policajaca na brdu Stražbenica (kota 158). Tako sad znamo da su tu,ispred luke, RTOP raketna topovnjača,RČ dva raketna i TČ torpedna čamca iz TG Lastovo. Oko 22,40 sata zrakoplovi nadlijeću i bacaju svjetleće bombe nad zamračene Ploče. Znači, medijska odnosno telefonska blokada nije uspjela. Tko je u pošti bio zadužen za prekid veza? Cijelo područje Ploča, Baćine, zaljeva, brda, ceste bilo je osvijetljeno kao usred bijela dana. Kada su bačene svjetleće bombe, koje smo kasnije zvali svjetleća paučina, ne zna čovjek što bi rekao, na prvi pogled nešto

zastrašujuće, ali i lijepo za vidjeti. Dobra stvar za nas i cijele Ploče je ta što RTOP i RČ nisu mogli djelovati po uvali Tatinje jer je uvučena u brdo Višnjicu. Nismo vidjeli kad su minolovci isplovili, kažu oko 1:00 sat poslije ponoći 15. rujna. Ujutro je pred našom lukom osvanulo 11 neprijateljskih brodova, šest minolovaca koji su setijekom noći pridružili brodovima TG Lastovo. Pucali su po nalogu Milije Jankovića, više iz osvete jer minolovci nemaju vatrenu moć kao RTOP. Komandanti ratnih brodova koji su pucali i držali Ploče u blokadi su: Dragutin Horvat RTOP 404, Milomir Štuka TČ-a 213, Andrija Simić RČ 309, Dušan Zlonoga TČ 222 i Gradimir Jovanović RČ 306 i to sve uz blagoslov admirala **Fridriha Morettija**, koji je do kraja rujna 1991. bio načelnik štaba VPO. O njegovoj ulozi u razaranju Ploča govorio je i zapovjednik HRM-a Slaven Letica koji ga je nagovarao da preda zgradu VPO u Splitu zvanu „Banovina“ i priključi se HRM-u ali.....

Dio njihovog razgovora: „*Istina da sam razgovarao s njim i predlagao mu da predam Banovinu, ali on se branio da to ne može sprovesti jer će biti ubijen. Sjećam se da sam muu jednom telefonskom razgovoru pustio vrpcu koju smo snimili,a koja se odnosi na napad na Ploče,na kojoj je upravo bio snimljen Morettijev glas,koji je izdavao naredbe u povodu toga napada. U jednom dijelu snimljena je njegova zapovijedu kojoj zapovjedniku u Pločama govori da izdrži još malo, jer da je dao naredbu da zrakoplovi izvrše napad i da će Ploče biti spaljene,a tom zapovjedniku (Jovanovu) je kazao da puca na sve što se miče. Želio sam ovim napraviti pritisak na njega i pitao ga da li prepozna svoj glas,na što mi je odgovorio da ga prepozna,ali da je to ipak bilo prije!!!*

Među pilotima koji su izvodili zračne napade na Ploče većinom su bili Srbi, ali i dva Hrvata:**Valerije Lovren, sin Drage, iz Livna i Pavo Grgić, sin Vinka,iz Klobuka.** U tom ludilu pogodjeno je lučko skladište koje je izgorjelo skupa s robom. Već tada naše stare radio stanice nisu više radile. Pošto je prioritet bio oduzeti naoružanje iz Malih bara, pripadnici Lučke garde su se povukli s dijelom ZNG-a s trajekta koje je vodio **Drago Jerković**,a sve gardiste preko brda poveo **Zdravko Jovica**. Zapovijed je stigla da se povlačimo sa ZNG-om. Kad smo Švabo i ja došli do puta na Višnjici nikoga nismo zatekli, te smo odlučili da će nam biti lakše i brže ako idemo putem do Tanke punte, pa preko zaseoka Franića dodemo do magistrale i Malih Bara. Sutradan,**15.rujna**, dolazimo do Malih Bara baš u trenutku raketiranja,čekamo odlazak aviona, te prolazimo do restorana „Čarli“. Ovdje moram spomenuti i čovjeka koji nas je dovezao do Malih Bara odnosno Šipka,a to je nezavisni novinar Goran Vežić iz Splita, rodom iz Brista. Preko veze saznajemo da su Zdenko Jelavić i Miljenko Bogeljić pošli lučkim autobusom po naše u diskobar kod Ćihe na jezerima. Po pričanju gardista,Katić-Ćiho ih je „spasio“ od dehidracije jer je počastio cijelu postrojbu hladnim pićem.Tada nam je javljeno da je sad zborno mjesto u skladištu Dračevac u Stablini u 19,00 sati. Mnogi su se ljudi htjeli naoružati, pa se po cijeloj Baćini mogla vidjeti užurbanost, svatko je nešto nosio i žurio. I u toj „krađi“ oružja trebalo je imati hrabrosti,a želje za oružjem nije nedostajalo. Bilo je svega,kao po nečijem nalogu moraju odvesti oružje tu i tu, sve

je bilo hitno, meni čak i simpatično,drago kako nose i mlado i staro, pa i žensko. Drago mi je što će, pored nas, sada u Pločama i Dalmaciji biti tisuće,tisuće ljudi naoružano i mi ćemo lakše disati. Nered na cesti, po gradu užurbanost,gužva i nije mi bila posve jasna ta zbrka dok nismo došli u Dračevac.Tunel je pun policajaca koji su tu proveli cijeli dan, bar sam tako čuo. Jesu li trebali biti negdje drugdje - nije moja stvar, ali netko će morati objasniti zašto su bili u tunelu,a ne na cesti i po gradu. Lučka garda je uzela prvo skladište kad se izađe iz tunela lijevo i tu smo legli odmoriti se, ipak je dan bio naporan. U našu postrojbu tada pristupaju **Dragan Mateljak Moćko,Tonći Penava,Petar Vlahović Vlajo,Stipe Pranjić,Marinko Pehar**

15.rujna prvi ratni brod koji je podigao hrvatski barjak bio je desantni jurišni čamac **DJČ-112** u Omišu. DJČ otet je iz brodogradilišta „Greben“ na Korčuli uz dogovor vodstva poduzeća, a akciju su izveli **Ivan Matić, Ante Franičević i D.Živkoviću** isto vrijeme kad je u Pločama trajala akcija „Zelena Tabla“. Brod je uveden u Cetinu i zbog njega su morali podignuti most u Omišu?? Zapovjednik akcije Petar Šimac je zapovjedio da se most digne zbog straha da iz Splita ne dođe pojačanje garnizonu u Pločama?? Pripadnici HRM možda ne bi sakrili brod u rijeci Cetini ili nije bilo koordinacije između te dvije akcije i zapovjednika HRM Svetе Letice i Petra Šimca?Prvi „civilni“ brod koji je izvjesio hrvatski barjak, bar po informacijama koje imam, je trajekt „**Pelješčanka**“,eto toliko, da se zna.

Nešto prije ponoći u skladište ulazii pita: „Je li ovdje Lučka garda“, a Tomo Bule koji je bio dežurni kaže: „Je, tu smo“. Ovaj (?) kratko opiše da je centar za obavlješćivanje s Rote javio, a naš centar prenio vijest, da je jedan veći brod uplovio u neretvanski kanal s namjerom da se izvrši desant na Ploče,odnosno u luku pokraj terminala TTT (Energopetrol) zvanu „Džiga“ i da LG mora hitno na položaj u luku. Dok smo se mi spremali, Braco je otišao u susjedno skladište do ZNG-a i „objasnio“ da bi i oni trebali poći s nama u luku. Tu je ispala prva nesuglasica između Brace i vodstva ZNG-a. Ne znam kakav je nastup Brace bio, ali poslije tog posjeta više ništa nije bilo isto. Možda ZNG nije shvatio važnost desanta na luku? Velimir Barbir dobiva temperaturu, ostali ostaju u tunelu s policijom, ne žele poslušati Bracin zahtjev da pođu s nama, dok mi užurbano idemo u luku. Prolazili smo kroz tunel gdje se policija već udobno smjestila, a nekoliko pričuvnih policajaca čuvši gdje idemo i što se događa htjelo je poći s nama, ali njihovi nadređeni nisu dopustili. Među njima sam zapamtio pričuvnog policajca **Karla Marića** koji je sa svojim mitraljezom M-53 „garonjom“ htio poći s nama, ali mu nisu dopustili. Ponovo preko radio stanice čujemo da je ispred luke doplovio brod za prijevoz putnika i vozila ro-ro „**Sv.Stefan**“ s petsto-šesto rezervista iz Crne Gore. Eto ga na,bit će vatre. Nisam vojni stručnjak, ali bar sam gledao ratne filmove gdje se može vidjeti da prije nekog desanta zrakoplovstvo i brodovi sa svojim topništвom poravnaju teren mogućeg desanta. Pripadnici Lučke garde zauzeli su položaje duž puta prema "Energopetrolu" gdje su bili „štosovi“ građe, na mjestu sadašnjeg kontejnerskog terminala i spremno čekali zoru. Jutarnju tišinu

povremeno su prekidali neretvanski lovci na liske - „ćukari“, valjda ovo nije bio njihov rat. Nešto prije 5:00 sati tišinu je prekinuo pojačan rad brodskog motora koji se spremao za pokret. Istovremeno doznaјemo da su se s mostarskog aerodroma digli avioni i to nam je bio znak da sad nastupa totalni nered. U toj strepnji i neizvjesnosti sviće dan koji je meni osobno bio i ostao najteži dan što se tiče mog sudjelovanja u ratu. Do desanta, na našu sreću, nije došlo, već se brod s crnogorskim rezervistima uputio prema Splitu u ratnu luku Lora. Sljedećih nekoliko dana sucrnogorski sokolovi „đetići“ devastirali ratnu luku Loru i odnijeli sve što se moglo odnijeti od kreveta, posteljine, stolova, stolica, opreme, bojlera, namještaja do ratnih vozila, municije, raznih vrsta oružja i normalno vojne dokumentacije. Identičnu akciju Crnogorci su izveli i u ratnoj luci Pula.

Kako od desanta nije bilo ništa, LG ostaje u luci u skladištu „B“ materije i to baš u onom skladištu iz kojeg smo prije skoro dva mjeseca izveli akciju „Zbrojevka“, jer nama je ipak bio prioritet zaštita luke Ploče. Na traženje direktora Ivice Pavlovića preuzimamo osiguranje luke i na naše iznenađenje, nigdje nikoga na kapijama luke: ni stražara, ni policajaca, ni carinika, jedini čuvar luke tada je bio **Vaso Suvajac** kojeg je povremeno posjećivao **Miljenko Bogeljić**. Vaso tri dana nije napuštao svoje radno mjesto kapiju br.2, e to je istina. Vidjevši da je Vaso jedini stražar i to bez naoružanja, ja osobno sam mu dao moj kalašnjikov i četiri okvira municije. Nekoliko dana, pored nas koji smo čuvali luku, Vaso je doveo i svog tada maloljetnog sina Boška. Gdje su bili ostali stražari i zaposlenici? Na to pitanje trebao bi odgovoriti generalni direktor Ivica Pavlović, koji kao zapovjednik grupe „Žarko“ jedini nije došao na izvršenje svoje domoljubne zadaće, jeli možda Pavlović dezterter po meni da, profiter, e to bi DORH trebalo ispiti.

Slika 1 - Pripadnici Lučke garde snimljeni ispred skladišta B materije u luci Ploče, neposredno poslije osvajanja kasarne i skladišta Mala Bara.

*Stoje (slijeva) Markan Nižić, Ranko Barbir, Veljko Peko, Zdravko Ivičević, Dalibor Granić, pok. Stipe Štrbić, Rade Vizintini, Neven Franičević, Ivica Bebić
Čuće: Stojan Petrušić, Vjekoslav Begović i Andrija Buntić*

18.rujna MZ Baćina ponovo dostavlja spisak narodne zaštite štabu TO iz kojega se može vidjeti njihova profesionalnost u smislu vojnog ustroja i njihovo poznavanje vojne strategije.*41

18. rujna u KŠ i ŠTO dolazi dopis od inicijativnog odbora Hrvatske Narodne Stranke (HNS-a) Ploče koji se stavljuju na raspolaganje sekretarijatu za narodnu obranu.*42

18.rujna pogiba **Ludvig Pavlović** na cesti između Tomislavgrada i Posušja,u mjestu Studena Vrla. Rođen u Vitini,Općina Ljubuški, jedini maloljetnik i preživjeli pripadnik Bugojanske ili „Fenix“ grupe. Uhićen 10.srpnja 1972.i osuđen na 20 godina teške robije, kaznu služio po kaznionicama BiH i Srbije,prebačen u Hrvatsku i 23.prosinca 1990. pušten na slobodu. Ono što je malo poznato, Ludvig Pavlović je sa svojom grupom sudjelovao u oduzimanju oružja iz Malih Bara 14-15 rujna. Tri dana poslije hrvatski vitez poginuo je pod vrlo sumnjivim okolnostima, baš kao i poslije njega mnogi hrvatski domoljubi Barišić,Kraljević....

Sljedećih dana su neprijateljski brodovi uplovjavali u Tatinju po gorivo uz suglasnost općinskih vlasti, koje je bilo strah i od mogućeg razaranja grada, jer JRM je stalno prijetila odmazdom. Mi se nismo slagali s tom odlukom, ali što smo mogli učiniti. Međutim, netko od naših se dosjetio minirane Tatinje, koja je na kraju bila djelomično minirana, ali table su stale kao upozorenje. U noći 20.rujna na samom ulazu u luku postavljamo velike table na kojima piše ulaz u luku miniran kontaktnim minama. Potvrda ove akcije LG mogla se vidjeti i na CNN-u i HRT-u koji je u svojoj reportaži iz Ploča prenio i tekst upozorenja, a istu vijest prenijela je i Slobodna Dalmacija. Bilo je negodovanja JRM, ali i nekih naših čelnih ljudi gradakoji su zahtjevali da se ulaz u luku odmah razminira, pa i samog zapovjednika Svete Letice. I dok komadant 16. diviziona minolovaca traži pregovore s općinskim vlastima oko razminiranja luke,neki od nas pomažu pripadnicima PZO-a u transportu 24 topa od 40mm iz garnizona u lučko skladište na „B“ materiji.Akciju PZO-a vodili su**Zoran Šutić i Žarko Dropulić**, bar koliko sam ja video. U drugom vodu bili su **Joško Karamatić i Ante Medvidović**. PZO postrojba je odlično odradila svoj dio posla pod zapovjednikom **Živkom Žderićem**. Sutradan saznajemo, ne znam od koga, da se u metalnom skladištu u Tehničkoj radionici put Baćine nalazi 18 protuzrakoplovnih topova, sa svom svojom opremom. Oko 18:00 sati dolazimo pred hangar, razbijamo bravu i imamo što vidjeti:lijepo posloženi topovi tzv. trocijevci s odgovarajućom opremom i kampanjola veze (štabska). Dolazi **Đuza** slučkim kamionom pokupiti opremu i rezervne dijelove za topovei 7-8 lučkih traktora koje su vozili **Gici,Grga, Bule,Penava,Kiš, Granić,Peko, Artuković..** Prilikom utovara topova i opreme iz KŠ-a zovu Bracu pitajućiga da što to radimo, te da prekinemo utovar topova i opreme odmah, jer će JRM djelovati po nama.Oglušili smo se na prijetnje i nastavili s utovarom dok nismo ispraznili cijelo skladište,mada smo im bili vidljivi i mogli su djelovati po nama. Vozilo veze (kampanjolu) nismo mogli upaliti, pa smo je odvukli u luku u skladište „B“materije,a topove u skladište 2B na obali 3,a ne na „B“ materiju kako **Bernard Vuletić** opisuje u svojoj knjizi ("Nebo Neretvansko").

Doveli smo svih 18 topova u skladište 2B gdje su Bule, Malić, Granić i Peko spremili bačve, naftu i stupu(krpe) pripadnicima PZO-a da ih mogu dekonzervirati. Prilikom transporta jednom smo topu malo oštetili nišan, jer je Ante Penava Tonći zbog bržeg transporta zakačio dva topa. Kako smo danonoćno čuvali luku, tako smo negdje poslije ponoći i posjetili ekipu PZO-a u skladištu 2B na obali 3da vidimo kako napreduje čišćenje topova i tamo smo zatekli **Joška Gnječa i Stjepana MiletićaŠćepu**, a ne neke druge likove, kako netko piše. Nažalost, topovi su bili bez zatvarača, što znači da su bili beskorisni i neupotrebljivi. Potraga za zatvaračima dovela je do oružara **Joze Zmijarevića**..... Nakon tri dana nestali zatvarači su nađeni. Zašto je trebalo toliko vremena da se topovi osposobe i daju postrojbama PZO-a ne znam, ali netko će morati kazati istinu u vezi ovog problema. Zašto vječno u nekoga sumnjati, a krivac je netko drugi? Zato bi trebali reći istinu oni koji je znaju, a ne ostaviti prostora lažima za iskrivljavanje naše povijesti. Zadnjih 5-6 dana pristižu novi dragovoljci s kojima smo i prije bili u kontaktu, ali sada su imali naoružanje i jednostavno je vladalo pozitivno ozračje među ljudima punim ponosa i spremnima za zov Hrvatske. Tada naš Lučki vod ili Lučka garda prerasta u satniju koju sačinjavaju četiri voda. Pogledajte spisak LG, njihovu vrstu i broj naoružanja kojeg su dužili. Niti jedan spisak pripadnika LG nije isti, jer se skoro svakodnevno mijenja.

I. VOD

1. Dragan Mateljak	15. Ranko Barbir	29. Dino Mrdalj
2. Neven Delić	16. Branko Barbir	30. Nino Marinović
3. Neven Franičević	17. Ivica Bebić	31. Milivoj Erak
4. Vladimir Kiš	18. Joško Bebić	32. Ante Bjeliš
5. Veljko Peko	19. Zdravko Ivičević	33. Marinko Pehar
6. Dalibor Granić	20. Rade Vizintini	34. Slako Nedjeljko
7. Stipe Šrbić	21. Žarko Raguž	35. Ranko Stamenković
8. Miško Katić	22. Dragan Kiš	36. Vaso Suvajac
9. Vjekoslav Begović	23. Ante Penava	37. Boško Suvajac
10. Tomislav Bule	24. Stipe Pranjić	38. Amadeo Macan
11. Neven Glamuzina	25. Ivica Zlojić	39. Zdravko Nižić
12. Andrija Buntić	26. Ivica Stanković	40. Markan Nižić
13. Josip Mataga	27. Petar Vlahović	41. Miljenko Bajić
14. Josip Malić	28. Bogoslav Đorđević	

II. VOD „ENERGOPETROL“

1. Tomislav Ivičević (zap.)	10. Stipe Vučković
2. Hrvoje Barbir	11. Ante Nikolac
3. Stipe Vodanović	12. Željko Erak
4. Nedo Krilić	13. Zvonko Marić
5. Miro Kušurin	14. Zoran Nuić
6. Tihomir Mateljak	15. Radovan Kužet
7. Milenko Ivičević	16. Tomislav Bevanda
8. Tonći Bulat	17. Zoran Gradac
9. Mirko Ćulum	18. Zoran Ljuban

III. VODLUČKI VATROGASACI I STRAŽARI

1. Zoran Šetka (zap.)	14. Ivo Bartulović
2. Dragan Azinović	15. Tihomir Šetka
3. Mladen Tomašić	16. Milivoj Šimić
4. Zoran Uršić	17. Jurica Rončević
5. Josip Ereiz M.	18. Frane Čosić
6. Željko Uršić	19. Srećko Barbir
7. Enverko Zekaj	20. Branko Stojanov
8. Sjeverko Šunjić	21. Stipe Barbir
9. Josip Čančar	22. Semil Tomašević
10. Mirko Radić	23. Josip Medak
11. Pero Žderić	24. Damjan Krešić
12. Joze Ereiz	25. Branislav Kulidžan
13. Ante Vlahović	26. Špiro Lončar

IV.VOD „AZBEST“

1. Joze Bebić (zap.)	9. Goran Žderić
2. Ivica Kvesić	10. Velimir Rončević
3. Jurica Katić	11. Joze Pacaj
4. Željko Kežić	12. Veseli Pacaj
5. Renato Marević	13. Vinko Gradac
6. Mladen Družijanić	14. Gordan Bogunović
7. Miljenko Cvitanović	15. Albin Osti
8. Našid Demirov	16. Darko Čupić

Samo tri dana poslije ovaj spisak je proširen i možete ga pogledati s funkcijama pojedinaca koje su obnašali,vrstom i brojem naoružanja.[*43](#)

Slika 2 - Dio pripadnika Lučke garde u luci Ploče.
Stoje (slijeva): Ivica Bebić, Jaško Bebić, Rade Vizintini, Ranko Barbir
Čuće: Andrija Buntić i Neven Glamuzina

Zapovjednik Lučke garde (satnije) je **Mladen Milošević Braco**, a njegov zamjenik **Igor Tomašević** i tada smo brojili preko sto dragovoljca, a u pojedinim trenucima našeg postojanja bilo nas je i više. Između sebe Lučka garda je komunicirala pomoću lučkih radio stanica i kodnim imenima pa je tako: **1. Braco** kao zapovjednik bio **Cipal**, **2. Igor Tomašević** zamjenik zapovjednika **Škrpun**, **3. Jozef Bebić** zapovjednik - obale br. 3 **Špar**, **4. štab LG** skladište na „B“ materije **Pic**, **5. Energopetrol Skuša** i **6. Tatinja Lubin**. Sve ovo ne bismo postigli bez stvarno velike potpore vodstva luke, ali ipak smo im morali pisati i praviti spiskove da nam opravdaju izostanke s posla i bonove za topli obrok. [***44 *45**](#)

Slika 3 - Neven Franičević, Ranko Barbir i Zdravko Ivičević - Čaka

Tada u luci nije bilo više od 200 radnika većinom djelatnika menze, održavanja, nešto stražara, vatrogasaca, radnika i nas. Gdje je preostalih tisuću i više djelatnika luke bilo kad je luci i gradu bilo najteže, na to pitanje trebao odgovoriti veliki bijeli poglavica.

Odluka zapovjednika HRM-a admirala Svetе Letice od 20. rujna da se osnuje Ratna luka Ploče koja je utemeljena **22.rujna 1991.** nosila je oznaku 1/1 znači prvi dokument ZHRM-e u Hrvatskoj. Na poziv admirala Letice 18.rujna kapetan bojnog broda Zvonimir Franjković javlja se u ZHRM da bi s još tri časnika osnovali Ratnu luku Ploče. G. Franjković je dragovoljno napustio JRM **16.rujna** i samo šest dana poslije postao zapovjednik RL Ploče. Pored kbb **Zvonimira Franjkovića** bili su još operativni časnici pf **Zoran Šimić**, pbb **Martin Kuljiš** i pf **Dragan Stipković**. Na poziv admirala Letice **28.rujna** i od uspostave RL mi prelazimo u HRM i dijelimo se u dvije grupe: 1. osiguranje komande garnizona i Doma JNA i 2. osiguranje Tatinje i luke. Drugi vod „Energopetrol“ osigurava područje svoje RO i luke, osmatraju i dojavljaju obzirom na svoj pogodan položaj. Šef željezničke stanice Metković nije htio puštati kompozicije u luku Ploče bez pregleda. Zbog želje da se nastavi rad luke jedan dio naših, pod zapovjedništvom **Ivice Zlojića**, odlazi u Metković na pregled vagona sve do 15. veljače 1992. godine. Zašto radnici luke Ploče iz Metkovića nisu htjeli obavljati ovaj posao? I na to pitanje bi trebali odgovoriti čelni ljudi luke, jer puno radnika luke nije dolazilo na posao i preko mjesec dana, a nekim je 13. rujna bio i zadnji radni dan u luci prije mirovine. Treći vod osigurava luku, četvrti vod, „Azbestov“, preuzima dio osiguranja luke i ove zadatke izvršavaju do 24. veljače 1992. Godine, ali u nešto izmijenjenom sastavu jer se u među vremenu osnivaju HRM, PZO, 3. Bojna 116. brigade i druge borbene postrojbe.

Dana **23.rujna** u 13:00 sati prekinuta je osmodnevna pomorska blokada luke Ploče i neretvanskog kanala, pa je i trajekt isplovio za Trpanj gdje mu je priređen veličanstven doček za sve ono što su učinili u akciji Zelena Tabla. Od jedanaest brodova jugo-vojske, sedam ih je otplovilo za Vis, dok su ispred luke ostala raketna topovnjača, raketni čamac i dva torpedna, koji su ostali još dva dana, te napustili kanal **25.rujna**. Od tada nikada više jugo-mornarica nije dolazila pred luku Ploče. Ponovo su, nakratko, jedan dan **3.listopada** blokirali pomorski promet u Neretvanskom kanalu.

Istu večer preuzimamo danonoćno čuvanje Tatinje. U uvalu Tatinje bilo je smješteno i najveće skladište minsko-eksplozivnih sredstava bivše JNA u Jugoslaviji, ukupno oko 900 tona TNT-a. Skladište je bilo minirano, a da je kojim slučajem došlo do eksplozije stručnjaci kažu da bi bilo ravno potresu od devet stupnjeva Rihtera. Trajekt je korišten i za potrebe HRM-a tijekom desetog mjeseca. Uz njegovu pomoć prevezli smo kamionima podvodne mine u Ston u skladište „Dalmacija bilja“, a specijalci HRM-a za podvodna djelovanja prebacili su mine u uvalu Prapratno pod ZHRM. Ova akcija HRM-a rađena je da se razbije pomorska blokada JRM koja je tada bila od Stona-Broca-Šipana-Lopuda –

Dubrovnika do Prevlake. Treba napomenuti da je lučki FAP „sandučar“ vozio Bogoslav Đorđević Đuza i doveo 12 mina po 700 kg (8,5tona TNT-a) u Ston, bez obzira što je tada za cijelo južno bojište bila oglašena opća i zračna opasnost. U skladištu minsko-eksplozivnih sredstava u Tatinji bilo je oko 2.000 komada raznih tipova podvodnih mina. Koliko je skladište minsko-eksplozivnih sredstava moglo biti opasno za Ploče, pročitajte u izjavi **Ranke Delića.** *46

Oduzimanje goriva i nije baš bilo tako jednostavno izvesti, jer je ispred luke Ploče bilo devet ratnih brodova JRM koji su držali cijeli Neretvanski kanal u pomorskoj blokadi, a ratnim brodovima je gorivo bilo neophodno jer motore nisu smjeli gasiti zbog borbene gotovosti. S tom inicijativom, koja je potekla od Brace, zapovjednika Lučkog voda, nije se složila tadašnja vlast jer se strahovalo da bi moglo doći do zaoštravanje sukoba. Tako se pošlo u realizaciju plana oduzimanja goriva iz Tatinje, jer je tamo bilo 154.316 litara goriva. Remorkeri su „uzeli“ 4.340 l, bager „Grabovica“ 3.100 l, plovna dizalica „Birina“ 9.000 l, za potrebe ZNG-a uvezeto je 4.200 l - sveukupno 20.640 litara nafte. Ostale količine goriva D-2 predane su u skladišta INE u Metkoviću, Opuzenu i Rogotinu, uz potvrdu o pohrani prema zapovijedi ZHRM-a (primila gđa. Jurišić i g. Šiljeg). 2.136 l benzina (MB 98) korišteno je za potrebe transportnih vozila RL Ploče, a izdavano je i drugim postrojbama. Ipak, sve ovo je urađeno zajednički sa KŠ i predstavnicima općine koji su uredno odradili i ovu akciju oduzimanje goriva i za to imaju urednu dokumentaciju. Ali to nije priječilo neke likove da lažu kako je LG ukrala gorivo i prodala. Hvala predsjedniku Izvršnog vijeća općine Ploče na ovom dokumentu koji govori gdje je gorivo iz Tatinje završilo. Ako HV ili HRM ne može bez nakonvija kojeg smo „uzeli“ iz Tatinje, bit će vraćen ili kupljen novi ili još bolje neka nam odbiju od vojne mirovine.

24.rujna iz istočne Hercegovine i Crne Gore po prvi put napadnut Dubrovnik i Župa Dubrovačka.

Zbog nereda oko podjele oružja i uzimanja kako kome padne na pamet Bracopishe admiralu Sveti Letici o anarhiji u Pločama. Dopisom od 24.rujna admiral Sveti Letica traži od zapovjednika RL i Brace da se pronađe gdje je otišlo 26 topova i drugog oružja, jer je svatkodolazio i mahao nekakvim papirima od vlade, Petra Šimca, nekih saborskih zastupnika itd. *47*48

Pošto smo s područja općine Ploče vratili petnaestak raznih kamiona (kamioni za odvoz smeća, cisterne, furgoni, pinzgauer, TAM i FAP), odlazimo u Makarsku evidentirati vozila koja su oni uzeli i evidentirati gdje je otišla većina topova. Neke kamione smo našli po Biokovu, Baćini (Zavodu), Gracima. Dozvole za slobodan i nesmetan prolaz kamionima i šleperima punim naoružanjem zadržani su potpisivali zapovjednik PS Ploče Ante Erak i Petar Šimac. Valjda znaju točno gdje je otišlo teško naoružanje i sve ostalo. Za vrijeme, a posebno tada poslije napada isključivo su se koristile radio stanice, a g. Šimac zaboravlja da su oni ljudi što su snimali tonske zapise u vrijeme napada snimili i njegove zapovijedi gdje da se pošalju

kamioni puni oružja i streljiva. I to će se doznati. [***49**](#) Izvješće KŠ i razgovor N.Jelavića i S.Letice. [***50**](#)

Po završetku ovog zadatka, pred kraj rujna ulazimo u sastav SIS-a pri HRM-u i prelazimo u zgradu komande. Članovi SIS-a,za Ploče su: **Mladen Milošević, Neven Delić, Vladimir Kiš, Branko i Ranko Barbir, Zdravko Ivičević, Vjekoslav Begović, Veljko Peko, Miško Katić, Andrija Buntić i Ivica Stanković**, kasnije su se pridružili **Dino Mrdalj, Neven Franičević, Marinko Pehar, Joško Bebić i Neno Slako**.

25. rujna UN svojom rezolucijom 713 uvodi embargo na uvoz oružja za sve republike bivše Jugoslavije tako se svijet priklanja Slobodanu Miloševiću i njegovoj velikosrpskoj politici. Tako je i JNA dobila prešutnu „dozvolu“ za uništenje svega što nije srpsko,a osvojena skladišta oružja po cijeloj Hrvatskoj dobila su na još većoj važnosti.

Odluku o osnivanju Štabova narodne zaštite izdalo je Ministarstvo obrane **30. srpnja** 1991. Ali tek **1.listopada** Izvršno vijeće Skupštine Općine Ploče na svojoj 35. sjednici donosi odluku o imenovanju Štaba narodne zaštite.

Štab narodne zaštite općine Ploče sačinjavali su: **Vlaho Orepić** zapovjednik, **Vjekoslav Pirjevac** zamjenik zapovjednika,**Branko Đugum, Božo Žderić, Lenko Grgurinović, Željko Punda i Radinko Medak** članovi štaba.

Na sastanku SIS-a **4.listopada** 1991.u zapovjedništvu RL Ploče između ostalih zadataka dobivamo usmeni poziv da sutradan uveličamo svečanost osnivanja prve službene postrojbe HRM-a mornaričko-desantnog pješaštva pod zapovjedništvom potp. Vlahe Orepića,a prema zapovijedi ZHRM-a Split. Znam da je oko 90 mobilizacijskih poziva poslano a njih 47 se je javilo **5.listopada** na postrojavanju. Bilo je lijepo biti tada tu i vidjeti mladiće u uniformama s hrvatskim znakovima,uz himnu, TV, novinare i don Petra Mikića koji je sve to skupa nadahnuto blagoslovio. Ovdje treba odati priznanje tim mladićima, ali i njihovim roditeljima koji su imali hrabrosti pustiti svoju djecu u nešto čemu ih nisu mogli naučiti, jer rat je svakim danom bivao sve bliži i okrutniji. Za rješenje njihova statusa kao prve postrojbe novaka u Hrvata ništa nije sporno,postoje pisani i video zapisi da su **PRVI**, ali i oni sami moraju shvatiti da nisu dragovoljci.

Da bi im se priznao status prvog ročnika morat će se odreći statusa dragovoljaca, jer to nisu. Dragovoljac je onaj pojedinac koji je dragovoljno pristupio nekom ili nečemu,a oni nisu, jer su ipak dobili mobilizacijske pozive iz Ureda za obranu Općine Ploče potpisane od Damira Giljevića.

7. listopada raketiranje Banskih dvora

8. listopada Sabor Republike Hrvatske donio odluku o prekidu svih pravnih veza s Jugoslavijom i proglašio samostalnu,suverenu RH.

Zaoštravanje vojne situacije na Južnom bojištu, Dubrovniku je prijetilo okruženje. Počele su stizati alarmantne vijesti o potrebama u streljivu, lijekovima i ljudstvu. Padom mjesta i luke Slano **7.listopada** prekinuta je jedina kopnena veza s Dubrovnikom.**28.listopada** Dubrovnik je pao u potpuno okruženje, a njegovi građani su u izolaciji, kao i Elafitski otoci. Po nalogu admirala Svetе Letice iz Šibenika se prevoze u Ston, odnosno Broce gumenjaci s vanbrodskim motorima, zbog uspostave komunikacije. Broce su imale najbolje uvjete za transport prema Dubrovniku: pristup cestom i zaklonjenost brdom u maloj skrivenoj uvali. Izabrana je, ili još bolje kazano ustupljena, kuća neke gđe. Doris koja živi u Splitu (prezime mi je nepoznato), a prazna kuća pokraj nje služila je kao priručno skladište. Kako to biva u tim ratnim vremenima, čovjek ne pamti imena i prezimena, već nadimke i lica ljudi. Tako i ja, u mojim kontaktima sa ljudima u „bazi“ Broce pamtim imena Ondini, Edo, Hari, Grba, Maro, Tiho..... Transport je započinjao u Brocama-Luka (Šipan) kopnom do luke Suđurađ i pravac Dubrovnik. Posao je postao puno lakši kad su se „flotili“ gumenjaka pridružile dvije formule - veliki brzi gliseri, jedan nogometića **Ivice Šurjaka**, a drugi nekog g.**Baćića** s Korčule. Drago mi je da je LG sudjelovala u dovoženju materijalno-tehničkih sredstava, prve pomoći, pošte, opreme, streljiva i prevoženje osoba preko otoka Šipana, gdje smo organizirali domaće ljudi u postrojbu HRM-a. O tome puno više u dokumentima iz tog vremena.

U pretresima pojedinih stanova vojnih lica nađeni su pištolji, puške pa i radio stanice, koji supredani u policiju, jer smo pojedine akcije činili s pripadnicima PS-Ploče. Ponovo **12.listopada** dajemo zahtjev za pištolje onima koji ih nisu imali, jer pojedinci su poslije pada komande došli u posjed oružja. Tako sam i ja dobio pištolj kojeg mi je daomoj zapovjednik Dragan Mateljk Močko, našao ih je pet i podijelio među nama. Zahtjev zapovjednika HRM Letice zapovjedniku RL Ploče Franjkoviću da koordinira s PP Ploče dodjelu pištoljabilje je bezuspješan. Poslije tog našeg upita i negativnog odgovora, PS Ploče i RL Ploče u suradnji dijele pištolje pripadnicima HRM-a. Eto, toliko o tome da smo trgovali oružjem, a nismo mogli ni legalno zadužiti naoružanje u policiji, koje bi jednoga dana i vratili. [*51](#) Taj isti dan Braco preuzima dužnost zapovjednika sigurnosti u zapovjedništvu Ratne luke Ploče. [*52](#)

Ponovo **14.listopada** iz MZ Baćina dolazi u štab TO opširni spisak dragovoljaca, kojeg možete pogledati i uvjeriti se da su baćinci ponovo profesionalno odradili svoj posao. [*53](#)

Dana **19.listopada** 1991. pripadnici satnije mornaričkog pješaštva HRM-a iz Ploča odlaze u opkoljeni Dubrovnik, ali dolaze samo do Stona i vraćaju se isti dan u Ploče. Zašto? To valjda znaju oni i njihovi zapovjednici. Sutradan ponovo njih šesnaest i troje sa TTT „Energopetrol“ **Zoran Nuić, Milenko Ivičević Mikac i Zoran Ljuban** javljaju se tadašnjem zapovjedniku Stona Mati Šarliji Daidži i tijekom noći iz Stona preko Broca i Šipana dolaze u Dubrovnik. U zoru 21.listopada prebačeni su na prvu crtu bojišnice u mjesto Mlini, gdje su bili razbacani po grupama u druge postrojbe, što sigurno nije bilo dobro za takav jedan vod koji je došao na nepoznati teren.

Nakon nekoliko vrlo teških dana za naše dečke i puno pogibeljnih situacija, uz ranjavanja,vraćaju se kući ponosni,ali sigurno i tužni jer iskusili su na svojoj koži koliko sustav zapovijedanja ima pogrešaka i koliko „boraca“ima daleko,daleko od prve crte. Neki borci koji su se za sebe pobrinuli na puno načina,tada nisu ni bili pripadnici nijedne postrojbe kada su ovi ljudi upali u pravi ratni vihor. Spomenimo te istinske dragovoljce koji su **prvi** otišli van Ploča i to u opkoljeni grad Dubrovnik:**Željko Matković** zapovjednik, **Željko Niklolač Galac** zamjenik zapovjednika, **Andrija Čurčić, Slobodan Desnica, Teo Čupić, Zlatko Barbir, Nikica Bošković, Marijan Čuljak, Vjeko Grgurinović, Vito Musulin, Zoran Nikolac, Vedran Oršulić, Andrej Štrbić, Marin Volarević, Marijan Samardžić i Zdenko Bikić**, uz već spomenutu trojku s terminala. Pripadnici mornaričkog pješaštva znaju tko, gdje, kako i zašto su neke stvari bile onakve kakve nisu trebale biti. Ne žele pričati o tim događajima, to je njihovo pravo, ali onda nema ljutnje kad oni što su zakazali napišu drugačije. Zbog nebrige nadređenih za svoju postrojbu, te sigurnosne situacije u Stonu, kao i nedolaska naoružanja u Dubrovnik, po nalogu zapovjednika HRM-a admirala Svetе Letice mi pripadnici LG idemo na područje Stona i Elafita osiguravati transport svega i svačega za Dubrovnik, a posebno naoružanja.

U drugoj polovici listopada sigurnosno stanje u Pločama je bilo zadovoljavajuće, ali učestali neredi po gradu, u restoranima i kafićima, naveli su zapovjednika RL kbb Franjkovića da zabrani nošenje oružja po gradu. Bilo je i krađa, provala u stanove i opijanja uniformiranih osoba, te pucanja po Pločama. Posebno su bili „jaki i opaki“ oni bojovnici koje je trebala privoditi vojna policija na teren.[*54](#) Pred kraj svakog mjeseca zapovjedništvo ratne luke odnosno HRM-a izdavalо je potvrde - pravdanje izostanka s posla onim pripadnicima LG koji nisu radili u luci Ploče, jer nismo bili mobilizirani, pa tako ni evidentirani u uredu Narodne obrane, već smo bili istinski dragovoljci. [*55](#)

Polovica prvog sastava LG odlazi na Stonsko područje u namjeri pomoći specijalnoj postrojbi vojne policije 4.brigade pod zapovjedništvom Ede Unkovića, jer je vladala anarhija u tri postrojbe hrvatske vojske koje među sobom nisu komunicirale. Prije odlaska na teren predali smo listu pripadnika LG, koji nisu imali riješeno stambeno pitanje,radi davanja stanova na privremeno korištenje. Jer, kako to inače biva, možda će reći da nismo bili ovdje kad se dijelilo baš kao i prvi put.[*56](#)

Slika 4 - Ovaj snimak Lučke garde napravljen je neposredno pred odlazak na južno bojište Ston-Šipan-Dubrovnik.
Stoje (slijeva): Miško Katić, Josip Malić, Ivica Bebić, Neven Delić, Neven Franičević, Rade Vizintini, Dalibor Granić, Joško Bebić,
Vladimir Kiš, Zdravko Ivičević
Čuće: Tomislav Bule, Vjekoslav Begović, Mladen Braco Milošević, Branko Barbir, Stipe Štrbić i Veljko Peko

Kako bilo da bilo, uspjeli smo istjerati generala Matu Šarliju Daidžu iz Stona, koji je svoje zapovjedništvo prebacio u Metković, a nekoliko dana poslije u Vrgorac. Pripadnici VP iz Splita došli su u Ston, jer naoružanje koje bi se poslalo nije stizalo u Dubrovnik, te je trebalo provjeriti gdje nestaje i tko ga uzima. Da ne bih širio ovu temu, ukratko, oružje je završavalo u Hercegovini, a gdje bi drugdje kad je Daidža u pitanju. Je li to njegova samovolja ili nečija zapovijed ne znam, ali oružje je trebalo ići u grad, a nije, valjda netko zna zašto. Dolazi do smjenjivanja KŠ Ston, formira se mornarička policija i Ston prelazi u nadležnost HRM-a, a za zapovjednika dolazi pf Zoran Šimić iz RL Ploče. Nakon što je u Stonu uspostavljeno zadovoljavajuće stanje, vraćamo se u Ploče. Kako nikome nismo vjerovali, LG preuzima Ston i Elafite, sa zadacima praćenja transporta oružja i opreme (mogućnost šverca), te osnivanja HRM-a u Stonu, Šipanu, Lopudu i Dubrovniku. Od Mladena Miloševića, do zapovjednika za sigurnost, zapovjednik HRM-a traži potpune spiskove svih postrojbi u njegovoj nadležnosti na uvid Glavnem stožeru RH. [*57-30.10](#)

1.studenog Glavni Stožer RH i ZHRM imenuju Bracu, ispred ZHRM, koordinatorom obrane grada Dubrovnika i HRM-a. [*58](#)

Pošto se očekivao transport oružja za Dubrovnik koji je imao svega oko 250 pripadnika policije i HV pod oružjem, naš vod LG ponovo **4.studenog** odlazi u Ston odnosno otoke Šipan i Lopud osiguravati siguran transport oružja. Pripadnici

Lučke garde bili su vrlo aktivni na Šipanu gdje su s domaćim ljudima organizirali obranu otoka od mogućeg zauzimanja otoka od strane neprijatelja. Aktivnost naših ljudi najbolje će se vidjeti iz dokumentacije koju posjedujemo: *[59](#) Pismo predsjednika KŠ Šipanske Luke g.Marina Muratija zapovjedništvu HRM Ston i pf Šimiću. *[60](#) Izvješće pripadnika SIS-a(LG), iz Suđurđa s otoka Šipana.*[61](#) Trebovanje streljiva, mina i bombi za novoosnovanu postrojbu HRM. Treba naglasiti da se streljivo davalо i drugim postrojbama koje su išle u Dubrovnik *[62](#) izvještaj SIS-a odnosno LG-a.*[63](#)

18. studenog nažalost pao je glavni grad „rata“ u Hrvata,**Vukovar.**

Od svih ljudi u Stonu vjerovali smo samo bojniku **Miodragu Perkušiću**, koji je nažalost poginuo pod vrlo sumnjivim okolnostima na teritoriju kojeg je kontrolirala HV na području Malog Stona **5.prosinca**. Bojnik Perkušić je bio i zapovjednik mornaričke policije u Stonu koju su osnovali i u koju su ušli pripadnici LG-a. Stonski i šipanski dio LG-a vraća se 19.studenog u Ploče mislim da smo časno i pošteno odradili zadani posao i u tome uspjeli. Povratkom u Ploče nastavljamo s našim radom u SIS-u, jer i ovdje je bilo dosta posla oko povrata otuđenih vozila,materijalnih sredstava i otetog oružja. U izvješću Nevena Jelavića navodi se gdje je dislocirano, ali bilo je i pokušaja krađa. Svu municiju i nešto naoružanja ostavili smo na Šipanu novoformiranoj postrojbi HRM-a. Zato po povratku u Ploče trebujemo municiju, jer nismo ništa imali. Pošto niti jedna puška nije upućena u Dubrovnik preko Stona od kako smo mi održavali liniju,Braco traži i dobiva ovlast za nabavu naoružanja, municije i opreme za obranu grada Dubrovnika, te nesmetan transport.

Stanovi oficira bivše vojske koji su napustili Ploče, kako piše KŠ Općine Ploče i zapovjedništvo RL Ploče,podijeljeni su „najugroženijim“ obiteljima pripadnicimaZNG-a i HRM-a. Ne samo stanove, uzimalasu gospoda i brojeve telefona od vojnih lica,pa i od naših ljudi civila koji su živjeli u vojnim stanovima i imali stanarsko pravo. Poslije podjele tih desetak stanova ZHRM Splitstavio je izvan snage (oduzeo) KŠ-u i RL-u mogućnost podjele stanova JNA. Kad smo čuli za davanje stanova na čuvanje, pripadnici lučke garde koji su tada bili na Stonskom ratištu dali su svoj spisak ljudstva koji nije imao riješeno stambeno pitanje direktoru luke g.Pavloviću, KŠ-u i zapovjedniku RL g.Franjkoviću. Moram reći da sam po povratku postrojbe sa Stonskog ratišta dobio od Vladimira Kiša ključeve jednog stana, koje sam držao kod sebe sve dok me Braco Ostojić nije pitao, ako neću ja useliti, bi li ih dao jednom dragovoljcu koji ima obitelj, a nema stan. Prije nego što sam mu dao ključeve, upitao sam ga za koga su, a on kaže za Antu VlahovićaPipija. Socijalno i stambeno stanje te obitelji nisam znao,ali bio je jedan od rijetkih Kominjana koji su bili uključeni u obranu RH. Budući da nisam mogao kontra svojih uvjerenjai nisam htio ući u stan bez papira, bez puno razmišljanja sam dao ključeve Braci Ostojiću. Sada, dvadesetak godina poslije, žao mi je,jer ne znam od kuda dolazi ta mržnja Ante Vlahovića protiv građana grada Ploča, tada Kardeljeva,kako on i danas nas naziva. Ovo sada pišem, jer mi je svježa nogometna

utakmica našeg „Jadrana“ i „Neretvanca“ gdje se dotični nedolično ponašao prema građanima Ploča, a ne smeta mu što je uzeo stan (u Kardeljevu) i što je predsjednik udruge branitelja tog istog grada (UBGK). Iako sam podstanar, nije mi žao, jer vjerovao sam u pravnu državu, ali prije svega vjerovao sam u Ivicu Pavlovića i njegovo **poštenje**. Poštivali smo zakon i vjerovali obećanjima već spomenutih likova, nitko nije ušao ili provalio u stan. Oni koji su dijelili stanove pričali su nam bajke da je to privremeno, ali evo i nakon 21 godinu lijepo uživaju u nečem što nisu zaslužili. Netko ljubavnici namjestio stan, netko prijatelju, netko nešto malo platio pa dobio, ali za nas **prve** nitko se nije javio, možda su imali puno važnijeg posla. Žao mi je što se g. Pavlović nije zauzeo za pripadnike Lučke garde, jer on je tada mogao puno pomoći da je htio, ali eto nije. Već tada se nije sjećao kako je došao na „vlast“ na mjesto direktora luke Ploče i sve to za samo 13 mjeseci.

21. studenog isto kao što smo tražili stanove bivših oficira na čuvanje, tako smo tražili da nam dodjele **privremene** telefonske brojeve na korištenje. I taj nam je zahtjev odbijen i rekli su da će ga ponovo razmatrati kad se napravi nova pošta, mada su pojedini dobro pozicionirani Pločani uzimali brojeve telefona od bivših vojnih lica i građanskih lica zaposlenih u jednoj od četiri vojne pošte u Pločama. [***64**](#)

Zadnji spisak Lučke garde, satnije (čete), sva četiri voda, tko je gdje radio i kad je došao u našu postrojbu. [***65**](#) Pošto je vrlo malo oružja upućeno u Dubrovnik preko Stona od kako smo mi održavali transport, Braco traži i dobiva ovlast za nabavu naoružanja, municije i opreme za obranu grada Dubrovnika, te nesmetan transport i traži od zapovjednika HRM hitno sprječavanje demilitarizacije Dubrovnika. [***66**](#)

6.prosinca s mora, kopna i iz zraka razaran grad Dubrovnik spomenikkulture.

Početkom prosinca neprijatelji s istoka zauzeli su i Stonsku Prevlaku, pa je tako Pelješac postao otok koji je trebalo obraniti. Sreća za nas, polovinom studenoga kao zapovjednik stonskog ratišta dolazi artiljerac brigadir **Ante Bilić** koji je po mom osobnom uvjerenju najzaslužniji što su šire područje stonskog ratišta i Pelješac obranjeni i zaustavljeni napredovanje neprijatelja.

14.prosinca kod mosta na Bistrini zarobljeni su pripadnici Prvog voda, druge satnije, treće bojne 116.brigade i to: **Renato Krželj, Zdenko Međugorac, Drago Marević, Ante Škarić, Dražen Rudež, Pero Škoro, Mate Numanović**, te civil **Zoran Mioč iz Metkovića**. Zašto je do danas ostala tajna što se tog dana desilo na mostu i kako su neprijatelji uspjeli uhvatiti naše? Zašto svi šute i ne vole o toj temi pričati?? Tko su bili ostali koji su uspjeli pobjeći?? Dobio sam informaciju i scenarij uhićenja naših branitelja koji bi mogao biti vjerodostojan, ali o tome mogu razgovarati samo s uhićenicima koji su, nažalost, preko sto dana proveli u srpskom koncentracijskom logoru u Bileći. Neki, pak, govore da im je puno pomogao onaj pločanski zet koji je 5.lipnja u Splitu uhvatio četiri domoljuba ispred Banovine, neki negiraju da je u svemu tome pozitivac. Zašto ne reći istinu?

19. prosinca Vlade Njemačke, Islanda, Švedske, Češko-Slovačke, Poljske i Mađarske donijele odluku da će priznati Republiku Hrvatsku.

21.prosinca. prema podacima Glavnog sanitetskog stožera RH u Hrvatskoj je od početka agresije 17.kolovoza 1990 - 17.prosinca 1991.**poginulo 2720,a ranjeno 14.100** hrvatskih vojnika i civila. Još uvijek se hranimo u lučkoj menzi. Oni koji ne rade u luci traže potvrde od postrojbe za pravdanje izostanaka s posla, jer opet napominjemo da nismo mobilizirani već smo dragovoljci i nije nas bilo u nikakvim evidencijama.*[67](#)

22. prosinca HDZ se budi iz sna i održava sjednicu proširenog Predsjedništva Općinskog odbora HDZ-a sa jednom jedinom, ali važnom točkom dnevnog reda pa pročitajte zapisnik: važna točka te povjesne sjednice je Izbor šefa ureda za Narodnu obranu Općine Ploče, baš na vrijeme da oni razrade taktiku o obrani općine Ploče, a preko 1500 ljudi već angažirano u raznim postrojbama na području općine Ploče.*[68](#)

VAŽNI DOGAĐAJI U 1992 GODINI

13.siječnja. godine Sveta Stolica priznala je Republiku Hrvatsku kao suverenu i samostalnu državu.

15.siječnja. Europska zajednica zajedničkom odlukom priznala suverenu i samostalnu Republiku Hrvatsku. Hrvatsku priznalo još devetnaest država, a SR Njemačka prva uspostavila diplomatske odnose. Predsjednik Republike Italije Francesco Cossiga kao prvi strani državnik službeno posjetio samostalnu RH.

23.siječnja. vrlo zanimljiv zapisnik sa zajedničke sjednice Općinskog odbora i Kluba odbornika HDZ-a.*[69](#)

12.veljače. ponovo pišemo zahtjev za dopunu streljiva. *[70](#)

26.veljače. pod pritiskom Europske zajednice i UN predsjednik RH dr.Franjo Tuđman izdaje naredbu o demobilizaciji i razvojači 20.000 pričuvnih hrvatskih vojnika, pa tako i pola Lučke garde.

3.ožujka. I one spužve na kojima smo spavali u skladištu „B“ materije dali smo 156.brigadi 2.bataljonu na revers, tek da se zna da ih mi nismo otuđili.*[71](#)

Tako vojno sposobni pripadnici LG-a prelaze u druge postrojbe dok se nas dvanaest vraća na posao i prijavljuje se dragovoljno da bismo osiguravali luku Ploče za vrijeme moguće neposredne ratne opasnosti. Ni sanjali nismo da će nas baš tako odbaciti, ali sad mislim da su neki jedva dočekali da nas se riješe, posebno HDZ, Policija i HV skupa s HRM-om. Sranje je prošlo, sada dolaze školovani, pametni i one prve treba maknuti jer sad smetaju. Poslovica kaže: „Svaka revolucija jede svoju djecu“, uvijek su oni drugi jači jer ih je više. Pojedinci bi bili pobjednici i da je

bilo obrnuto. Prije nego što je i službeno stigao dopis iz Ministarstva obrane, nas su demobilizirali po kratkom i brzom postupku.*72

23.ožujka. konačno dođe dan kada jedan veliki HDZ-ac,koji će kasnije biti veoma važna osoba, više nije u desnoj rubrici (odsutni)članova, nego prisutnih (lijevo) članova HDZ-a. Isti onaj što je odgovoran za probijanje medijske blokade Ploča u vrijeme napada na vojne objekte garnizona Stanko Parmać. Čovjek igra na sigurno,kao i puno njih u tim teškim trenutcima za Hrvatsku i Ploče.*73

24.travnja.mi koji smo demobilizirani ponovo se javljamo dragovoljno upravi poduzeća Luke Ploče da bi držali osiguranje luke za vrijeme neposredne ratne opasnosti.*74

4.svibnja. zapisnik sa sjednice Općinskog odbora HDZ-a:„... zbog svega ne treba ići na rušenje postojeće Općinske vlasti već ići na proširenje Izvršnog vijeća“ ili „Kad bismo preuzeli vlast,sve pogreške SDP-a pale bi na HDZ“. *75

15.svibnja. dolazi zapovijed brigadira Mate Viduke, zapovjednika za južni Jadran,da se oformi vod od lučkih radnika koji bi fizički osiguravao luku i ljudstvo izradom zaklona, te kontrolu luke Ploče u protudiverzantskom i PZO smislu,uz radnu obvezu.*76

Tako je ratni put Lučke garde ili Lučkog voda došao kraju. Osobno nisam bio zadovoljan, ali novi ustroj narodne obrane imao je konačnu riječ. Osluškivali smo naše Pločane, što se događa na južnom bojištu,veselili se i plakali skupa s njima. Nekoliko dana prije prve godišnjice akcije Zelena Tabla dobio sam na kućnu adresu pozivnicu za obilježavanje prve obljetnice akcije koje će biti u Časničkom domu. Za mene, to je bila dostojanstvena proslava za ono što smo mi Pločani učinili u domovinskom ratu,do prošle 2011. godine, gdje je ipak sama akcija dignuta na najveći državni nivo. Te 1992.godine kino sala bila je prepuna učesnika akcije,gostiju,čelnih ljudi grada, luke, političkog i vojnog vrha, a nedostajali su samo dragovoljci koji su tada bili na terenima južnog bojišta. Tu sam ponovo osjetio ono nešto u sebi, ponos što smo mi Pločani ipak napravili veliku stvar. Toga osjećaja dugo poslije nije bilo, jer oni koji su trebali svojim Pločanima vrednovati sve što su napravili prvi u Hrvatskoj nisu bili tu. O tome nešto kasnije.*77

24.studenog1992.godine dobivamo potvrdu od zapovjednika 4. brigade general bojnika Ive Jelića da smo od **24.siječnja 1991.** do **24.veljače 1992.**godine bili pripadnici 4.brigade kao isturenici vod na području grada Ploča i južnog bojišta. Evo spiska prvog sastava našeg voda ili garde.*78

Sve što smo ikoga u vrijeme našeg učešća u domovinskom ratu pitali i tražili uz poštivanje zakona, kulturno i bez sile,nikad nam ništa nije odobreno, niti dano od bilo koje institucije grada ili države.Tri stvari smo dobili, besplatno oružje,uniforme i bonove za topli obrok u lučkoj menzi, a oni poduzeća za 1 kunu. U to ste se mogli uvjeriti iz dokumentacije koja je priložena uz sve ono što smo kao jedan vod mogli učiniti za svoje obitelji,svoj grad i svoju domovinu.

KAD JE TREBALO,BILI SMO PRVI

Pitanje koje već dvadesetak godina muči Pločane je zašto se u periodu od 1989-1993. god. nije vrednovalo sve ono što su pojedinci ili skupine, pa i sam grad Ploče učinili za Hrvatsku,a bili smo u puno stvari prvi. Evo jednog od, po meni, temeljnih razloga zašto nam se to dogodilo i događa.Dana 14.09.1991. god. oko 18:00 sati velika većina vodstva HDZ-a dolazi u svoj „štab“ u hotel „Ploča“ popiti piće, odigrati partiju šaha ili karata i razglabati o političkoj situaciji, kako u gradu, tako i u državi. Njihove akademske rasprave o stranci i budućoj strategiji rada stranke prekinu pucnjava. Što se dešava,gdje, tko to tamo iza njihovih leđa puca? Netko od šetača na rivi kaže im da je počeo napad na kasarnu. Kakav napad, kako,zašto, tko i druga pitanja su zasigurno postavljali sami sebi. Nažalost, uopće nisu bili upoznati s planovima vodstva akcije i sudionika te da se očekuje napad na kasarnu. Ne samo tada nisu bili sa svojim braniteljima, nego i cijelo vrijeme Domovinskog rata. Koliko su bili neinformirani u organizaciji akcije „Zelena tabla“je poznato,a politička neangažiranost je vidljiva iz njihovih sastanaka, jer zadnji sastanak HDZ prije napada bio je 25.08.1991, a sljedeći 22.12.1991. godine, znači točno 116 presudnih dana za naš grad njih nigdje nije bilo. Jer da su znali za napad, sigurno ne bi dočekali noć u Pločama kao i pojedini koji su napustili Ploče 13.rujna kad se očekivao napad na vojne objekte. Svaka čast onima koji su osim politiziranja uzeli i oružje u ruke i pridružili se svom narodu. Jesu li ignorirali ili stvarno nisu znali za početak akcije - u oba slučaja blago rečeno žalosno i za nas koji smo čekali ovakvu jednu novu hrvatsku stranku. Zar oni nisu mogli osjetiti u svom gradu jedan ogromni naboј svih ljudi za obranu i stvaranje samostalne i suverene države Hrvatske.....

25. rujna. 1991. god. na sjednici OOHDZ vrlo kratko raspravlja se o političkom stanju u RH i Pločama i zaključuje da se „**s mjerama i priprema obrane kasni, te da je trebalo učiniti puno ranije**“. HDZ-u Ploča zasigurno nisu odgovarale osobe koje su bile o organizaciji i vodstvu napada i općenito koji su bili vodeći u puno stvari koje su se dogodile na području grada Ploča. I baš zato tvrdim da je tadašnje vodstvo HDZ-a Ploča krivo za sve što nam nije vrednovano i zasluge koje nam nisu priznate u Domovinskom ratu. Ne odnosi se ovo samo na Ploče,sjetite se grada heroja Vukovara i njegovih branitelja. Za mene, Vukovar je glavni grad rata u Hrvata. Oba zapovjednika Vukovara g. Dedaković-Jastreb i g.Borković-Mladi Jastreb uhićeni su, zatvarani, premlaćivani po nalogu vrhovništva HDZ-a, odnosno države Hrvatske kao krivci za pad Vukovara, te kako su suradnici UDBE i KOS-a. Mladi Jastreb i danas, poslije dvadeset godina, od svoje Hrvatske za koju se herojski borio ima samo Spomenicu Domovinskog rata.Nije li to sramota?!? Općina Ploče po popisu stanovnika od 25.07.1991. imala je 12.057 stanovnika,a pet Saborskih zastupnikai taj postotak odnosa stanovništva i saborskih zastupnika činio nas je prvima, ne samo u Hrvatskoj, nego i u svijetu. Što su oni u proteklih dvadeset godina učinili za svoj grad? Čak je jedan zastupnik u saboru glasovao protiv nezavisne i samostalne RH na povijesnom referendumu. Naši susjedi

metkovčani imali su jednog saborskog zastupnika, koji je trajao 22 godine u samom vrhu hrvatske vlasti,i isto toliko u Jugoslovenskoj, a naši pločani presudili sami sebi.

Ovoj neinformiranosti hrvatske i pločanske javnosti kumovao je i g. Duško Milanović,koji posjeduje puno video materijala iz same akcije Zelena Tabla, sve do vremena kad se naša 3.bojna vratila sa južnog bojišta. U snimanju ratnih zbivanja u našem gradu i širekoristio je svoju kameru što ga ne opravdava da traži novac za snimljeni materijal. Točno je to da je od 16.12.1991.god.i službeno vanjski suradnik Hrvatske televizije - TV studija Split. Jedan dobar primjer želje nekoga da nekome pomogne u rješavanju svoga statusa,te načini i pogreške je da dotični Duško Milanović dobiva potvrdu od narodne zaštite da je dragovoljno pristupio tijekom četvrtog mjeseca 1991.kao zapovjednik voda. Ako već znamo da je odluka o osnivanju Štabova Narodne zaštite kojeg je izdalo Ministarstvo obrane izdalo od 30.srpnja 1991, a u Pločama je tek 1.listopada Izvršno vijeće Skupštine Općine Ploče na svojoj 35. sjednici donijelo odluku o imenovanju Štaba narodne zaštite,znači nešto ne štima. Ovaj slučaj sam uzeo za primjer,jer zbog svog osobnog interesa za nekom braniteljskom povlasticom želi prvo pločanima pokazati što se sve događalo u našem gradu. Da se izdigao iznad svojih osobnih interesa,možda bi ga njegov grad nagradio.[*79](#)

Mnogo ljudi branitelja nije riješilo svoj status u vremenu koje su proveli u Civilnoj i Narodnoj zaštiti,pa im savjetujem da kontaktiraju Antu Damića, pročelnika ureda za obranu, jer kad je znao sebi upisati od 01.07.1991, nema razloga da i vama ne riješi taj problem. Zanimljive podatke bivših i sadašnjih čelnika našeg grada, stranačkih vođa i drugih naći ćete na internetskoj stranici REGISTAR BRANITELJA. Prije toga popijte „apaurin“ i nemojte ljutnju usmjeriti na svoje bližnje. A mi se uporno pitamo zašto nam ništa nije vrednovano što je napravljeno u Pločama - zbog njih koji nisu bili tu,a uzeli sve. Pojedinci koji misle da su Bogom dani,a ne shvaćaju da su elementarna nepogoda za Ploče.

Ako ste pročitali njihove zapisnike sa sastanaka Općinskog Odbora HDZ-a iz 1991. godine od 04.03. do 22.12. onda znate oko čega su HDZ-ovci vodili žestoku bitku na svojim sastancima OOHDZ-a. Evo jedan mali primjer koncem 1991.Godine, pripadnici Lučke garde koji nisu bili u HDZ-u htjeli su se učlaniti u stranku sa svojim obiteljima, ali nisu dobro dočekani iz njima nepoznatih razloga,te su više od dvije godine čekali da budu primljeni.Sve to uz veliko inzistiranje i zalaganje pojedinih članova HDZ-a Ploča a posebno **dr.Filipa Šalinovića**, saborskog zastupnika i člana predsjedništva HDZ-a Hrvatske. Većina HDZ-a tada nije željela puno novih članova da se ne bi narušila njihova ravnoteža vladanja kojeg su predodredili za sebe i svoje, kako tada, tako i danas. A prije nego što me netko iz HDZ-a poželi napasti, mislim verbalno,neka pročita internetsku stranicu svoje stranke HDZ-a Grada Ploča pod naslovom „**PločanskiHDZ u Domovinskom ratu**“, pa će mu biti puno jasnije zašto ovako pišem. Prenijet ću doslovno cijeli tekst:

„Pločani su vodili izborili pobjedu u prvojprvu pomorsku bitku u Domovinskom Ratu u kojoj su zadivljujućom hrabrošću izborili pobjedu“. Eto to je cijeli tekst sa svim svojim pogreškama HDZ-a Ploča i njihov osvrt na Domovinski rat. Zar nisu imali još nešto više dodati o događajima koji su se zbili u drugoj polovici 1991. godine?

Svakako puno manje nego Petar Šimac o akciji Zelene tabla-Mala Bara u svojoj knjizi. HDZ Ploča tada nije imao lidera iza kojeg bi stali dragovoljci, koji bi ih poveo u neizvjesnost ratnog vihora koji se bližio Hrvatskoj. U svemu tome imali smo i dosta sreće, jer na bitnim položajima u gradu tada su bili kadrovi SDP-a, koji su ipak bili profesionalci u poslu kojeg su znali obnašati. To se vidi iz naredbe ministra obrane RH g. Luke Bebića koji je razriješio HDZ-ovca s mesta šefa KŠ Ploča i vratio SDP-ovca. U zapisniku OOHDZ Ploča naći ćete odgovore na ovu moju tvrdnju i dokaze zašto HDZ nije htio preuzeti vlast od SDP-a. Ratne igre su već počele u Hrvatskoj i oni nisu htjeli preuzeti odgovornost za sve ono što bi se moglo dogoditi, pa su radije ostali u oporbi i čekali dvije godine do novih izbora. Zato je HDZ u samu zoru privatizacije učvrstio svoje lokalne pozicije skoro u cijeloj Hrvatskoj i bio na prvim crtama „bojišnice“ privatizacije jednog novog monetarnog rata protiv svog naroda. Zna se??

Slika 5 - Pripadnici Lučke garde na proslavi prve godišnjice akcije Zelena tabla - Mala Bara 1992 g.

Stoje (slijeva): Ranko Barbir, Ivica Bebić, Veljko Peko, Mladen Braco Milošević, Josip Malić, Rade Vizintini, Neven Franičević, Dalibor Granić, Tomislav Bule

Čuće: Vladimir Kiš, Vjekoslav Begović, Andrija Buntić, Branko Barbir i Zdravko Ivičević Čaka

Slika 6 - Ranko, Čaka, Branko i Pipa

Zašto dan akcije „Zelena tabla“ **14. rujna** nije dan Hrvatske Ratne Mornarice (HRM)? Na to pitanje smo tražili odgovor i nismo ga dobili. Odlukom dr.Franje Tuđmana od **3.rujna 1993.** godine dan 18.rujna određen je kao dan HRM.

Zašto? Zato što se nitko nije htio suprotstaviti prijedlogu i odluci predsjednika Franje Tuđmanada se dan kad su hrvatski mornari na čelu s knezom Branimirom, baš **nedavne 887.** godine, u bitci kod Makarske porazili mletačko brodovlje, čime se želi posebno istaknuti hrvatska pomorska tradicija. Ako već nisu Ploče, a bili smo prvi, onda je po meni trebao biti Šibenik gdje je HV zaplijenila veliki broj brodova, brodogradilište i puno tehničko-materijalnih sredstava. Tuđman valjda nije htio čuti za Ploče, jer su mu Pločani već jednom pomrsili planove o osnivanju prvog općinskog(gradskog) odbora Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) u Hrvatskoj. I zato nije htio čuti da 14.rujna - dan napada na vojne objekte bude dan HRM-a. Ali za mene **HRM je rođena u Pločama.** Zašto nije Šibenik - ni to mi nije jasno ili je Franjo Tuđman htio pokazati svom narodu kako poznaje povijest Hrvata. Zato i nije smio daleko otici od kolijevke JRM - Podgore do kolijevke HRM u Makarsku. Koliko ja znam, niti jedan grad ili općina nema ulicu koja se zove po našem gradu, a isto tako ime Ploče ne nosi niti jedan ratni ili teretni brod. Zašto bi netko tamo počastio građane Ploča, kad ni jedan mjesni odbor u okviru grada Ploča nije nazvao ni jednu ulicu po gradu kojem pripada? Isto tako je katastrofa što u našem gradu ne postoji Baćinska ulica, jer to je najstariji dio grada Ploča po kojem i nosimo ime Ploč(a)e. I, kako kaže Branko Uvodić u emisiji „Lijepom našom“, ime smo dobili po jednoj ploči na kominskom ušću?!? Opet laži. Tko je rekao voditelju da je to bilo na ušću? Niti je na ušću, a još manje na kominskom. U sklopu ove knjige moći ćete vidjeti stare slike Ploča i okolice snimljene 1960-62. gdje se ušće

ne vidi odnosno nema ga, jer sve je bilo more. Poslije izgradnje kanala Vlaška-More i izgradnje obale 5, nasipajući sadašnje područje luke Ploče, Kominjani su prisvojili to novostvoreno kopno - ne bez veze jer oduvijek su u Pločanskom katastru radili samo Kominjani. Takvog nereda bilo je i nedavno oko zemljишta kod izgradnje auto-puta Zagreb-Ploče. Ovo s imenom grada Ploča i Baćinskom ulicom nije slučajno.

Tako Dušan Bilandžić tvrdi: „Samostalnu, suverenu i nezavisnu državu Hrvatsku stvorili su partizani, jer Tuđman je partizan, nosilac spomenice, predsjednik, ja potpredsjednik RH, partizan nosilac spomenice, Josip Manolić partizan, nosilac spomenice, šef tajnih službi Juge i RH, Ministar obrane RH, Josip Boljkovac partizan, nosilac spomenice, ministar policije“. Pošto je UDB-a ušla u sva jugo-republička rukovodstvada bi zadržala kontrolu vladanja u možda novostvorenim republikama, tako su SKH i tajne službe Hrvatske iznašli rješenje za čelnog čovjeka moguće nove države Hrvatske. Dr. Franjo Tuđmanu to je obznanio i obrazložio Mika Šmiljak. Isti onaj Šmiljak koji je 1972. godine bio predsjednik Vijeća narodne skupštine SFRJ i zatvarao hrvatske intelektualce i domoljube koji su se borili za prava hrvatskog jezika, slobodu, demokraciju i hrvatsko nacionalno pitanje, odnosno decentralizaciju svega. Neki čak tvrde da postoji tonski zapis s tog sastanka Šmiljak-Tuđman 1986. godine. Zašto baš Tuđman? Zato što je partizan, general, intelektualac, štovatelj pokojnog Brune Bušića i Hrvatske emigracije, zato što je živio na granici nacionalizma i socijalizma, govornik i želio je samostalnu Hrvatsku u okviru Jugoslavije ili samostalnu. Procjena je da će se Tuđman moći oduprijeti velikosrpskoj agresiji i Slobodanu Miloševiću, s preslikom ideje o pomirbi svih Hrvata: ustaša i partizana. Zato je i vodstvo Hrvatske početkom devedesetih bilo „partizansko“ i zato kao samostalna, nezavisna, demokratska država nismo sproveli zakon o **lustraciji** kao sve ostale poskomunističke države, poslije nametnutog rata.

U početku stvaranja Hrvatske, devedesetih, komunisti su i dalje vladali, a vatrene govore širom lijepe naše nabijene nacionalnim idejama držalikažnjeni proljećari Budiša, Gotovac, Veselica, Đodan, Čičak.... I tako Tuđman 1987. godine dobiva putovnicu tri godine prije svih proljećara koji su još bili po kaznionicama Hrvatske, da bi Franjo Tuđman mogao putovati po zapadu i kontaktirati emigraciju o planovima stvaranja države, koristeći veze Brune Bušića. Vladu je morao predati bivšim komunistima, doktorima, profesorima, policiju predao udbašima, a vojsku predao u ruke bivšim generalima, oficirima i kosovcima. Nešto malo emigranata i domoljuba postavio je u sve strukture hrvatske države i stvorio široku frontu od udbaša do ustaša. U jednom takvom tragikomičnom slučaju emigrant **Nikola Štedul**, kojeg je UDBA pokušavala ubiti više puta, kao čovjek koji je više od tridesetak godina živio u Škotskoj i Američidobiva od Tuđmana zadatak da skupa sa šefom hrvatske UDB-e **Josipom Perkovićem** podje u nabavku oružja za hrvatsku vojsku. Na taj prijedlog g. Štedul nije pristao, jer je upravo šef hrvatske UDB-e Josip Perković potpisao nalog za likvidaciju g. Štedula kojeg je izvršio **Vinko Sindičić** u Škotskoj **16.listopada 1988.** godine. Na sreću, brzom liječničkom intervencijom

g.Štedul je preživio atentat. Samo još jedan podatak, atentatora Vinka Sindičića u škotskom zatvoru tri puta je posjetio **Budimir Lončar**, Titov učenik, Tuđmanov, Mesićev i Josipovićev savjetnik - pametnom dosta. Imali g.Dušan Bilandžić pravo kada kaže da su partizani sa ubašima i kosovcima stvorili suverenu i samostalnu državu Hrvatsku? Da!Jer jedan jedini cilj je bio da oni (rukovodioci SKJ – SKH),ostanu na vlasti raspadom Jugoslavije u novonastalim državama,što im je i uspjelo. Jer „komunisti“su sami rasturili Jugoslaviju zbog osobnih (republičkih) interesa, a narod je uvijek bio sredstvo nekog ili nečeg i uz put topovsko meso. U toj partijskoj podijeli Jugoslavije na 6-7 dijelova, drugovi nisu vodili računa što, gdje i kako će sa vojskom koja je imala oko 60% pripadnika srpske nacionalnosti. Veliko nezadovoljstvo visokih oficira i generalštaba JNA bilo je očito jer oni su imali apsolutnu vlast u zadnjih 50 godina, i „normalno“ htjeli su dio „kolača“ raspadom Jugoslavije. Takvo mentalno stanje generala i JNA prepoznao je i kapitalizirao Slobodan Milošević, pridobivši na svoju stranu vojsku što i nije bilo tako teško jer udjel Srba sredinom kolovoza 1990 godine bio oko 80%.

Pripadnici Lučke garde osnovali su Udrugu hrvatskih dragovoljaca domovinskog rata (UHDDR) 1995. godine. Ovo sad spominjem iz dva razloga,a to je da smo i poslije demobilizacije htjeli biti aktivni u društvu i činiti što je bilo u našoj mogućnosti. Tako smo sa zadovoljstvom naš godišnji proračun za djelovanje udrugedonirali našem svećeniku don Petru Mikiću za izgradnju crkve u Pločama. Kao što i on u svojoj zahvali kaže: „Mislite na nas i dalje preporučite nas svojim prijateljima“. Zato koristim i ovaj prostor za poziv da se pomogne završetku izgradnje Božjeg hrama u Pločama , a don Petru Mikiću naša zahvala što nam bio duhovna potpora u tim teškim vremenima kada su svi zazivali svevišnjeg i oni koji tada nisu bili vjernici,kao ja. Trebao i morao sjetiti pripadnika Lučke garde kad je dijelio zahvale naše župe „Kraljica neba i zemlje“,ali sve u svoje vrijeme Don Petre??*80

Pošto smo kao udruga koristili tuđe prostorije pišemo dopis Luci Ploče odnosno Ivici Pavloviću(d) da nam dodijeli nekakav prostor u sklopu luke gdje bi mogli nastaviti naše djelovanje. Mada je bilo dosta praznih kancelarija, pa i ona naša gdje smo se prvi put sastali točno prije šest godina,pogađate i ovaj put ništa od onog „našeg“ lika bile kose*81

Isto tako istine radi 12.veljače 2006.godine pišem predsjedniku Matice Hrvatske kao predsjednik UDHRM, da u kronologiju Domovinskog rata urednika Šimuna Penave uvrsti i tri veličanstvene akcije koje su Pločanski domoljubi izveli u Pločama sa svojim istomišljenicima iz drugih gradova. Od jedne institucije kao što je MH očekivao sam odgovor, bilo kakav, ali nažalost ništa i ostade „Kronologija Domovinskog rata u Hrvatskoj“ bez pisanih traga da se ovdje išta dogodilo. Opet sramota svih nas, a posebno vodećih ljudi grada,stranaka,zapovjednika postrojbi,policije,vojske.Zašto ne cijenimo ono što smo mi odradili i vrlo bitno, vrijeme kada smo to odradili? Mogu nekoga ne voljeti, ali ne mogu mu osporiti ako je nešto pozitivno učinio u tim iznimno teškim danima za Hrvatsku i svoj grad. *82

A bili smo prvi:**18.listopada 1989.** u osnivanju općinskog odbora HDZ-a, **27.kolovoza 1990.** nakon tromjesečnog pregovora i štrajka peljara IV. Skupština Općine Ploče na prijedlog sindikata razrješuje Antu Jelčića i imenuje Ivicu Pavlovića v.d.direktorom luke Ploče i to jeprvi smijenjeni generalni direktor u SFRJ, prvi smo i u promjenama imena našeg grada, **24. siječnja 1991.**osniva se Lučki vod prvi u Dalmaciji, **22-23. srpnja 1991.**izvodi se operacija „Zbrojevka“jedinstvena takve vrste u RH,**06.kolovoza 1991.**izvodi se akcija „Barut“ jedina takve vrste u RH,**13.rujna1991.**osniva se prva postrojba PZO, **14.rujna 1991.**prvi oružani napad na jednu kasarnu u Hrvatskoj, prvi pomorski desant i pomorska bitka u RH, **21.rujna 1991.** Osniva se prva ratna luka u RH,**5.listopada1991.**osniva se prva postrojba mornaričko-desantnog pješaštva, prvi ročnici u RH,prvi smo i po broju saborskih zastupnika u odnosu na broj stanovnika smo prvi jer Općina Ploče je imala 13.400 stanovnika a 5 saborskih zastupnika,**13.listopada1991.** prvi blagoslov vojarne, časnika,dočasnika i vojnika u RH, pod vodstvom don Petra Mikića

Slika 7 - Pripadnici Lučke garde na primanju Spomenica

Slika 8 - Pripadnici Lučke garde na primanju Spomenica

21.kolovoza 2005.prvi smo grad u Hrvatskoj kojem je blokiran žiro račun, prvi smo grad u Hrvatskoj gdje se ne zna tko je kupio zemljište u poduzetničkoj zoni vrijedno 16 milijuna, prvi grad smo u Hrvatskoj po dužini puta do bolnice prko 110 kilometera,jedini smo grad koji ima reklamu jedne banke koja je ugašena u prošlom stoljeću...Usprkos svemu,**svi** građani našeg grada moraju biti ponosni za sve ono što su učinili, jer bili smo prvi kad je Hrvatskoj bilo najpotrebnije a biti ćemo prvi i u p.... m.....!

Još jednom napominjem ovo je na neki način dokument i moguće ga je ispraviti ili dopuniti samo pismenim putem odnosno dokumentom,sve u želji što točnije i vjerodostojnije prikažemo događaje koji su ovdje samo spomenuti. Namjerno nisam opisivao detaljno sve događaje, jer namjera je prezentirati bitne stvari koje smo učinili u našem gradu i šire. Lijepo je bilo tih godina biti pločanin i pripadnik LG, jer gdje god bi došli van Ploča ljudi bi nam iskazivali poštovanje i zahvalu za sve što smo mi pločani napravili hrvatski narod. Dok u svom gradu kotiramo kao razbojnici,van grada bismo bili bojnici pa makar i počasni,osobno bihi sa time bio zadovoljan. Ovdje moram naglasiti da niti jedan pripadnik Lučke garde nije dobio od RH niti jednu plaću, stan, čin, vojnu mirovinu ili da ima PTSP,mada od prvog voda - od nas dvadeset,petina nije više fizički snama. Pišući o njima namjerno ih nisam htio predstavljati kao pokojne,jer za mene to nisu i neće biti. Ova

dokumentacija odnosi se na razdoblje postojanja i djelovanja Lučke garde kao postrojbe, a za ostala razdoblja kratke i burne povijesti Ploča nekom drugom prilikom. Sve znamo o dalekoj svjetskoj povijesti od postanka svemira,o dinosaurima,što je Isus rekao svojim prijateljima,od čega je umro Lenjin ali događajenaše nedavne prošlosti, se ne sjećamo ili nećemo da se sjetimo. Sramota?

Vjerojatno je bilo pogrešaka pravopisnih i tiskanih i zato se unaprijed ispričavam u nadi da će vam biti jasno što sam htio postići pisanjem i pokazivanjem dokumenata iz vremena Domovinskog rata. *Istinu i samo istinu.*

Dragi moji pločani,ne razumijem zašto danas šutite i idete linijom manjeg otpora nezamjeranja, a imali ste hrabrosti toliko toga učiniti prvi u Hrvatskoj. Zašto ne vjerujte,svom narodu ste danas potrebni ništa manje nego 1991. godine.Sada ne nosite oružje i ne čujete detonacije,ali krvarite i strah vas je. Od koga? Od borbe za preživljavanje, neimaštine, pa i gladi,nezaposlenosti,gubitka dostojanstva. Za koga šutjeti? Za one koji su nas omalovažavali i uzeli vam egzistenciju, a dezertirali kad je Hrvatskoj bili potrebni? Zašto se naši studenti ne vraćaju? Tko su ti koji kroje sudbinu našeg grada i države? Zar ne vidite da naš grad umire? Uh,imao bih vam puno toga za napisati, a malo toga ima što vi već ne znate,ali ako im hoćete šutjeti to je vaše pravo,a onda zašutite za sva vremena. Jeste li vi 1991.godine mislili da će naš grad i Hrvatska ovako izgledati? Niste?A što steučinili za svoj grad i Hrvatsku? Zašto nam je Hrvatska devastirana,zašto je poginulo i ranjeno toliko branitelja, žena i djece? Naši nebeski anđeli sigurno nisu sanjali i ginuli za ovakvu Hrvatsku, asljedeća, 2013 godina će vas možda primorati da se probudite i dignete svoj glas zbog svoje djece ili još uvijek možete trpjeti nepravdu što nam naši rade. Hoće li biti kasno, nekome vjerojatno hoće.

„Istina nikad ne stari, jedino je ona uvijek u modi.“

Sv. Leopold Bogdan Mandić